

Fortsatt beretning

om

F a n t e f o l k e t

“ Hva det er utrettet med de penger, som Stortinget har bevilget til Forsøk på å skaffe Fanter og andre vestlige Omstreifere og Hjemstavsløse Personer en lovlig Næringsvei, og deres Barn en ordentlig Oppdragelse.”

Ved

Eilert Sundt

Utgitt etter offentlig Foranstaltning

Christiania

Trykt hos J. Chr. Abelsted

1859

Innhold

Innledning	Side	1
Beretninger	“	52
Navne=Fortegnelse	“	212
Anhang	“	222

20.12.2002

Jeg har her prøvd med en fri oversettelse av denne bok av Eilert Sundt, i hovedsak for meg selv, men om noen kan ha interesse av det deler jeg gjerne dette med flere. Store bokstaver i substantiv er imidlertid sløyfet, samt at noen setninger i noen grad er “oversatt” til dagens språk. Dette fordi det da er lettere å skjønne meningen med Beretningen.

Inger V. Kvennodd

Innledning

Jeg tør vel kalle denne bok en fortatt Beretning om “ Fantefolket” i Norge. Men den opprinnelige Beretningen, som jeg skrev for 10 år siden*, var anlagt på - mere enn det allerede på andre måter var skjedd - å være. Oppmerksomhet og deltagelse for Fantefolkets synd og nød, og nå kan jeg berette om en offentlig foranstaltning og en hel samling av private bekreftelser for å overvinne slikt onde, en virksomhet, som allerede har nådd en så stor del av personene, at det nok tør tros, at det er kommet til et vendepunkt i hele Fantefolkets historie. - Og det er en lykkelig fortsettelse, når tidligere klage over upågått menneskelig elendighet vendes til glede over kjærlighet gjerninger, som har bedret seg til å møte den.

Begynnelsen var, at Stortinget i 1854 bevilget 6000 Spd. for de nærmeste 3 år til det nye foretagende, som av Stortinget selv benevnes: Forsøk på å skaffe Fanter og andre vestlige omvankende og hjemstavsløse personer en lovlig næringsvei samt gi deres barn en ordentlig oppdragelse. Forslaget ble framsatt av en av Stortingsmennene, og ved stemmegivningen hørtes kun et Nei ved Siden av alle de andre Ja. Og enstemmig gjentok 1857 års Storting Bevilgningen for ennå andre 3 År. **

* “*Beretning om Landstryker= eller Fantefolket i Norge*“, skreven 1849, trykt første gang 1850

** *Dog med et noe mindre Beløp, såsom den første bevilgede Sum ikke var helt oppbrukt.*

Dette fond til Fantevesenets innskrenkning ble fullstendig innberettet og værket satt i gang i høsten 1855: da fattede hans Majestet Kongen sin beslutning, og etter denne lot Kirke = Departementet utgå

fornøden forklaring om disse penger, først i en rund- skrivelse til alle Rikets Fattigkommisjoner, dernest i et rundskriv til Fanterne selv. Denne kunngjørelse ble trykt som en plakat og oppsatt på Thingstuer, Skydsskifter og lignende Steder*

Men et foretagende som dette kunne ikke ventes fremmet som et blot og bart offentlige anliggende med bud og befaling; her krevdes hjertelag og god vilje. Derfor sier Departementet i dette rundskrivet, at det “ Forener seg med en tallrik Allmennhet i en tillitsfull anmodning til Fattigkommisjonene om å skjenke denne på en gang statsklok og rettferdig og menneskekjærlige bekreftelse all den oppmerksomhet den fortjener”. Og kunngjørelse til Fanterne sluttet med de ord: “ Til alle andre, som denne kunngjørelse måtte se eller høre, henvender Departementet seg sluttelig med den anmodning, at de, når anledning gis, ville gjøre personer av Fantefolket bekjente med denne innbydelse oppmuntre den til å følge den og understøtte dem i det gode forsett. Det er Departementets forventning, at en på en gang så allmennyttig og menneskekjærlig foranstaltning som den her tilsiktede ikke skal savne denne medborgers velvillige bistand”.

Anmodningen ble også etterkommet, jeg mener: så meget som det med rimelighet kunne ventes. Men fra høsten 1855 til Mars 1859 eller i omtrent 3 ½ år har forsøket og bestrebelse på det påtenkte forslag med ialt 250 Personer**.

**Kongens Beslutning er av 31. August 1855. Den grunder seg på en Innstilling av Kirke- Departementet, som står å lese i Departements= Tidende No. 37 samme År.*

Den nevnte Rundskrivelsen og bekjentgjørelsen fra Kirke-Departementet , som av 16 September, denne av 8 Oktober 1855, avtrykkes i et anheng til nærværende Skrift, dels til bruk for dem, som fremdeles så med disse Saker å gjøre og kunne ønske å ha alt hitilhørende samlet på et sted, dels til Forståelse av den følgende Fremstilling
*** Så etter Likefrem Telling. Nøyaktigere bestemt blir Tallet dog kun 248. Det har nemlig vist seg, at 2 Personer, som allerede en gang hadde vært opptatt til Forsørgelse og så har fantegått, siden er blitt opptatt på andre Steder som nye Personer, så de ved den likefremme Telling måtte telles to ganger. jeg kommer til å berøre disse Tilfeller nærmere; men i den nå følgende Oversikt holder jeg meg til 250. Nå*

da jeg skriver dette, i de første dager av Juli 1859, er tallet blitt enda større; men for Beretningen i dens helhet ligger kun de Understøttelses-saker til grunn, som var behandlet av Departementet inntil 14 Mars.

Og gi en oversikt over disse forsøk skal være formålet for de neste siden.

Først inndeler jeg personer i følgende Klasser:

1) Barn, som med foreldrenes samtykke er opptatt til oppfostring og oppdragelse	:under 12 år	47	
	over 12 År	<u>30</u>	
			77
2) Barn, som er blitt hos forsørgende sammen med foreldrene,	Under 12 År	70	
	Over 12 År	<u>6</u>	
			76
3) Voksne enslig personer	Gutter	18	
	Piker	<u>14</u>	
			32
4) Foreldre, nemlig 24 par og 11 enkelte personer (1 far og 10 mødre)			59
5) Alderssvake og andre voksne helseløse folk			<u>6</u>
	Tilsammen		250 *

**Denne inndeling måtte tildels gjøres etter et Skjønn, når en 15-16 Års gammel gutt gikk omkring på egenhånd og selv fremsto med Begjæring om å bli opptatt til konfirmasjons- Undervisning, regnet jeg ham til Kl. 3; omvendt er det der enkelte Personer på 18 år eller deromkring, som jeg regner til Kl. 1 eller 2, fordi det lot til, at de mer var å betrakte som Barn, avhengige av Foreldrene. Noen eldre og temmelig utlevde Folk, av Kl. 4, ville måtte andre etter et annet Skjønn ha oppført under Kl. 5.*

Det vil sees, at denne inndeling, etter alder og familie- forhold o.s.v. svarer nogenlunde til den måte, som Departementets rundskrivelse i 2den post oppstiller de forskjellige formål, som ved understøttelsen bør ha for øye. For barn av Kl. 1 og 2 gjelder det oppfostring,

oppdragelse, undervisning, for det første til konfirmasjonen, enten hos fremmede familier, hvor de er anbrakt for Betaling (KL.1) eller hos foreldrene selv, som nyter understøttelse til bosettelse (KL.2) *.

**Når en Familie er blitt understøttet til Bosettelse, er Tingen ofte blitt ordnet slik, at Foreldrene beholder de yngre Barna hos seg. mens de eldste, som mere trenger til Skolegang og Øvelse i Arbeid, er blitt utsatte. derav kommer det, at det i Kl.2 er forholdsvis så få Barn over 12 Års Alderen.*

For guttene og pikene av Kl.3 gjelder det også for det meste Konfirmasjons-undervisning, men også øvelse i alminnelig arbeid, håndverkslære, sjømanns- utstyr og annen hjelp til å komme inn på en ordentlig næringsvei. Folk av Kl. 4 må likeledes mange hyppig hjelpes frem til Konfirmasjon, samt dessuten til Ægtevielse; ellers kan formålet for dem mest betegnes med det ord bosettelse. Til KL.5 er medregnet personer, for hvem det nærmeste formål ikke kunde bli annet enn et alminnelig fattiglems forsørgelse.

For noen av de fem Klassers personer er forsørgelsen blitt avbrutt, idet de enten selv har fantegått eller er blitt oppgitt; for andre er den sluttet, idet de enten er avgått ved døden eller hjulpet såvidt frem, at de nå ventes å skulle ha kunnet og ville forsørge seg selv på ordentlig vis; for atter andre er forsørgelsen fremdeles fortsatt**.

***Også her har Fordelingen tildels måttet gjøres etter et Skjønn. En Gutt f.eks. av Kl.3 ble hjulpet frem til Konfirmasjon og deretter mot betaling av Fondet satt i Håndverkslære, men rømte så etter noen få ukers forløp; en annen Gutt av samme Kl.3 ble konfirmert og deretter anbrakt i fast tjeneste, hvor han skulle nyte Kost og Lønn og altså ikke behøve Understøttelse lenger; men etter noen ukers forløp fantegikk han også. Tross likheten i det vesentlige har jeg beregnet hen til dem, for hvem Understøttelsen er blitt avbrutt, denne til dem, for hvem den er blitt sluttet. - Det kan også forutsees, at adskillige av dem, som for øyeblikket har vært ansett for selvberggede, så Understøttelsen for dem kunne slutte, senere ville tiltrenge og få fortsatt Understøttelse, en bemerkning, som navnlig gjalt bosatte Familier av Kl. 4.*

Her får jeg elles anmerke, at med den nærværende oversikt med hensyn til Antallet av de opptatte personer kun går til Mars 1859, så har jeg dog i Forklaringen av Utfallet med de begynte Forsøk tar

hensyn til senere ervervede Opplysninger, navnlig private brev, som tildels først er meg bragt i de allersiste dager.

Dette forhold kan fremstilles slik:

Forsørgelsen:	Kl. 1	Kl. 2.	KL. 3	Kl. 4	Kl. 5	Sum
avbrutt	12	1	8 “	“	21	
flyttet	10	20	17	19	“	66
fortsatt	55	55	7	40	6	163
Sum	77	76	32	59	6	250

Denne tabell må vi dvele ved det særskilt ved hver av dens 3 linjer.

1. Understøttelsen avbrutt

Kl. 1. Av de 12 barn var det 8 som i et og samme Prestegjeld og til en og samme tid ble utsatte hos familier til oppfostring; men etter et års tid ble de oppgitt, de fantegikk altså ikke, og forholdet med disse 8 betraktes kanskje retttest som kun 1 mislykket Forsøk*

**Se under Bokens Hoved Avdeling, Saken No. 53. Der har i Bygden dannet seg den mening, at Forsøket med disse Barn ikke kunne nytte noe.*

De 4 andre av de 12 barn rømte, 3 fra Oppdragelsesanstalter, 1 fra sitt oppfostringshjem hos en bondefamilie. Av disse 4 var en pike over 12 år og 1 gutt over, men 2 gutter litt under 12 År.**

*** Av de rømte Barna er kun 1 senere etter egen Begjæring blitt opptatt på et annet Sted. Til Opptagelse har 1 dessuten meldt seg.*

Kl.2. 1 person, en eldre gutt, rømte under Konfirmasjons-Undervisningen. Kl.3. 8 personer, nemlig 5 gutter og 3 Piker, som alle var ukonfirmert, da de ble opptatt. 3 av Guttene og 1 av pikene rømte uten enda å ha blitt konfirmert; de andre derimot var i stedighet, inntil de var blitt underviste og konfirmerte, men så rømte de, istedenfor at de etter Bestemmelsen skulle gjennomgått Håndverkslære ***:

**** En av de ukonfirmerte Gutter er senere blitt opptatt på et annet Sted.*

Kl.4 og 5. I disse Klasser forekommer intet tilfelle, hvor understøtten er blitt avbrutt.

2. Understøttelsen sluttet.

Kl.1. Av de 10 barna, er 1 død; de øvrige 9 blitt hjulpet frem til konfirmasjon og antas nå å måtte kunne ernære seg selv. 5 av dem, 2 gutter og 3 piker, ble også anbrakt i fast tjeneste og 1 gutt fikk Sjømannshyre. med de 3 andre av de 9 gikk det derimot dårlig, nemlig 1 gutt og 1 pike, som straks etter konfirmasjonen falt tilbake på Fantelivet, og 1 gutt, som riktignok en kort tid var til sjøs, men siden gikk og slang. Av de 20 barna er 3 døde; 15 er understøttet av andre og flyttet av den grunn, at foreldrene, hos hvem de var, hadde fått slik hjelp, at de nå antas å kunne ernære både seg og barna; 2 av disse 20 barn er blitt konfirmert og av dem kom den ene i fast tjeneste, mens den andre falt tilbake på Fantelivet. Kl.3. Av de 17 personer var 12 gutter og 5 piker. Med guttene er det gått så: 1 døde, 10 ble konfirmert, og deretter kom 3 av dem i fast tjeneste, 1 nærret seg som arbeidskarl, 2 hadde ved siste Beretning angivelig nettopp fullført Håndverkslære og ga godt håp, 1 fikk med vedkommendes samtykke fortsette med sin tidligere bestilling som vandrende Kurvmaker, da han som Krøpling ikke anses som skikket til annet arbeid, de 3 andre av de 10 falt derimot tilbake til omstreiferlivet, dels straks etter konfirmasjonen, dels etter i kort tid å ha vært i tjeneste; likeså var det 1 gutt, som inntil konfirmasjon, kun ble understøttet engang for alle med Sjømanns=Utstyr, men etter en enkelt sjøreise tok ut på Fantelivet igjen. Av de 15 gutter har altså 4 skuffet forventningene. men de 5 piker har det seg så: de ble alle konfirmert, og siden ernærte 1 av dem seg med dagarbeid, og 1 hadde, da siste Beretning ble angitt, nettopp fullført lære i Skreddersøm og tegnet godt; 3 derimot falt straks etter konfirmasjonen tilbake til omstreiferlivet. Når gutter og piker telles under ett, må altså forsøkene sies å være mislykket med 7 av de 17 personer.

Kl.4 . Av de 19 personer var 7 foreldrepar samt 1 mann og 4 kvinner med barn. Disse 4 kvinnene ble alle konfirmerte, og deretter ble 3 ægteviet (2 med deres barns fedre, nemlig en fordums omvankende, men nå bofast Skorsteinsfeier samt en Arbeidskarl av almestanden, 1 ble gift med en bofast arbeidsmann, som ikke var den hun hadde barn med), 1 av de 4 kvinner måtte inntil videre fortsette sin omstreifen med sin kjæreste, inntil der etter deres ønske kunne bli gjort anstalt til deres Ægtevielse og bosettelse. Den nevnte mann ble også

konfirmert og deretter ægteviet med sin tidligere ledsagerske; siden har han bosatt seg som arbeidskarl.*

**Denne Manns Kvinne og Barn likesom de nettopp nevnte Kvinnens mann og tilderls deres Barn er ikke telt med i denne Oversikt av den grunn at de av forskjellige Årsaker ikke har nydt offentlig Understøttelse.*

Med de 7 foreldrepar hadde det seg så: 1 av mennene og 3 av kvinnene måtte hjelpes frem til konfirmasjon, og deretter ble 3 av parene ægteviet; og alle 7 familiene ble bosatt, 1 i leiet hus, 6 derimot i hus som var blitt særlig anskaffet for dem (4 hus bygget av nytt, 2 gamle, som kjøptes.)

Av de 19 personer i denne Klasse får vi, når der skal regnes strengt, betrakte 1 som falt tilbake til omsteiferlivet □ den kvinne nemlig, som inntil videre gikk tilbake til Fantestien, hvor hennes mann og barn hadde vedblitt å streife om, mens hun var i rolighet for Religions-Undervisningen skyld. Kl.5. Understøttelsen har ikke kunnet sluttes for noen av denne Klasses personer.

Hvorvidt de avsluttede forsøk er lykkes eller mislykkes., kan etter disse angivelser kort fremstilles slil:**

	Kl. 1	Kl. 2	Kl. 3	Kl. 4	Kl.5	Sum
lykkes	7	19	10	18	“	54
mislykket	3	1	7	1		12
tilsammen	10	20	17	19		66

***De, som er avgått ved Døden, mens de var under Forsørgelse, er i denne korte Oversikt stillet sammen med dem, med hvem Bestrebelsene ansees for lykkedes; men kun det sies her at ha skuffet Forhåpningene, som er falt tilbake til Omstreiferlivet.*

Det er jo mulig at der nå, da jeg skriver dette, kan være enda flere som er falt tilbake til omstreiferlivet Men om noen av dem som er blitt ferdige med deres konfirmasjon og deretter anbrakt i tjeneste o.s.v. har jeg kun hatt eldre Beretninger å holde meg til; og der kan jo være foregått adskillige forandringer i mellomtiden. men denne bemerkning gjelder ikke mange av dem, så jeg tør tro, at antallet av tilbakefall ikke skulle vise seg meget forøket, om jeg i dette øyeblikk kunne få Telegraf= etterretning om dem alle sammen.

3. Understøttelsen fortsatt

Kl. 1. De 55 av denne Klasse, som tabellen angav å være under fortsatt forsørgelse, er alle anbrakt til oppfostring og oppdragelse, de aller fleste på landet, hos bondefamilier, noen også i Hans Mikkelsens Oppdragelses=Anstalt ved Skien eller i Loftes Rednings=Anstalt, som nå er i Ullensaker på Ringerike. Etter dets alder ble de vennet til allminnelig forefallende arbeid og holdt til skole, og de er oftere med flid anbrakt i nærheten av Fastskolene. Om adskillige av fosterforeldrene er det sagt, at de med stor omhu tar seg av disse sine pleiebarns oppdragelse, og om rett mange av barna er det innberettet, at de enten like fra begynnelsen av har vist seg snille, eller at de øyensynlig litt etter litt har avlagt noen av deres tidligere uvaner, deres løgnaktighet, ulydighet, ustadighet. Mange er dog så små eller så nylig opptatt, at det enda ikke har kunnet dømmes noe om deres personlige forhold; men etter den måte, hvorpå de er blitt avgivne av sine naturlige foreldre og opptatt av pleieforeldrene m.m., kan man jo tildels også om dem danne seg en formodning om, hvorvidt det vil lykkes å få dem vel oppdratt, og så usikkert det naturligvis i enkelte tilfeller måtte være, har jeg for hvert barn antegnet, hva inntrykk de samlede Beretninger i denne henseende har gjort på meg; summen derav er, at om 39 nærer jeg bedre, om 16 derimot mindre godt håp.

Kl.2. Også i denne Klasse er det 55 barn under forsørgelse, ikke hos pleieforeldre, men hos deres naturlige foreldre, som ville bli omtalt under Kl. 4. Av rette vedkommende blir det påsett at de går på skolen, forsåvidt de har alderen dertil, og det kan forutsees, at Presten eller Fattigkommisjonen senerehen, når det gjelder om å fullende oppdragelsen, vil finne grunn til å bevirke, og i det minste noen av dem blir tatt fra foreldrene for - likesom barn av Kl. 1 - å settes til oppfostring hos pleiefamilier. Men håpet om, hvorvidt de skulle te seg vel eller navnlig avholdes fra Fantestien, står og faller dog i det hele tatt med foreldrenes forhold; holder disse seg i rolighet, så er det å vente, at barna ville følge deres eksempel og formaning. Etter at jeg for hvert barns vedkommende har tatt alle omstendigheter i betraktning, er jeg kommet til den slutning, at med 43 av de 55 barn tegner det seg godt, mindre godt for de andre 12.

Kl.3. De 7 personer i denne Klasse er 1 gutt og 6 piker. Gutten er blitt konfirmert og deretter anbrakt i Smedlære, hvor han gir godt håp; de 6 pikene forberedes til konfirmasjon, og 2 av dem tegner det godt med, men de 4 andre vekker noe tvil hos meg.

Kl.4. De 40 personer i denne Klasse er 17 sammenlevnede foreldrepar og 6 piker med barn. Med disse piker har det seg slik; 2 forsørges som Husarme, idet det er lovet dem en viss årlig hjelp til husleie m.m., 1 forberedes til konfirmasjon for siden og giftes med sin tidligere ledsager, der antages å ville og kunne ernære seg på ordentlig vis uten å streife mere; 2 er blitt konfirmerede og siden anbrakt, den ene i Væskerlære, den andre i et hus, hvor hun skulle utdannes til Tjenestepike eller alminnelig arbeidsmenneske; 1 er hos sine foreldre, som hører til, de etternevnte par. Om disse 3 siste piker er håpet for fremtiden iallfall mindre godt. Angående de 17 andre par må jeg først forklare, hvordan det har seg med deres ekteskap 6 par var gift før de kom under forsørgelse; tidligere hadde også disse eller de fleste av dem levd i Konkubinatsforhold i kortere eller lengre Tid. 11 av de 17 par levde i ulovlig samlevnet, da de ble opptatt til understøttelse; men nå er 8 par blitt hjulpet til å bli ægteviet, og det etterat 6 av kvinnene og 3 av mennene først er blitt konfirmert; 3 par er altså ennå ikke ekteviet; men for 2 av disse pars vedkommende arbeides det til dette mål (det gjelder å få konfirmasjonene fullbyrdet eller å skaffe nødvendige bevisligheter tilveie), om 1 par derimot, som riktignok består av meget gamle folk, kan det ikke sees om der tenkes derpå (Saken No. 46). Dernest må det forklares hvorvidt det er kommet med de sam- me 17 familiers boskaffenhet. 12 av dem er allerede blitt fast bosatte, nemlig 4 i leide bekvemmeligheter og 8 i særskilt for dem anskaffede hus (av hvilke det minste er et, som det synes, bygget av Nytt); de andre 5 familier er altså ikke bosatte enda; men for 1 av disse 5 er det festet en plass, som skal bebygges, og for de andre er det gjort eller vil det visstnok bli gjort forberedende skritt i samme retning. Men selv de av disse familier, som allerede er bosatt i eget hus, og enda mere de andre, befinner seg dog enda i sådanne omstendigheter, at de må ha fortsatt understøttelse til underholdning både for foreldrene selv og deres hjemmeværende barn. - 2 av de familier, som er blitt fast bosatt, har dessverre vist seg så betenkelig forhold(i den ene av disse familier gjelder dette dog mannen), at det har vært nødvendig

uttrykkelig å bety dem; omvendt er det av de ennu ikke bosatte familier i detminste 1, som høyst sannsynlig vil få et fast hjem og bindes til dette for ikke mer å komme på Omstreiferstien.- Etter de nå antydde omstendigheter nærer jeg godt håp om , at 3 av disse piker og 12 av disse 17 foreldrepar ikke mere ville legge ut på Fantestien, forutsatt, at de fremdeles nyter den understøttelsen de kunne tiltrengte for å holde seg i sine hjem; om de andre derimot, 3 piker og 5 foreldrepar eller 13 av Klassens 40 personer er håpet mindre.

Kl.5 Av de 6 personer henregnet til denne Klasse av hjelpesløse, og som det må kalles en sælebot å ha skaffet oppholdssted og forsørgelse, vil forhåpentlig ingen falle på å legge ut på Vandrestien igjen.

Summen av disse formeninger* om dem, som nyter fortsatt understøttelse, kan kort fremstilles slik:

	Kl.1	Kl. 2	Kl.3	Kl.4	Kl.5	Sum
bedre Håp	39	43	3	27	6	118
mindre godt	16	12	4	13	“	45
tilsammen	55	55	7	40	6	163

* Disse Formeninger kunne sammenlignes med de Skjønn som Leger kunne avgi om, hvorvidt deres Pasienter står til Forbedring eller ei.

Sammenfatter vi nå disse Oversikter over de avbrutte, de sluttede og de fortsatte Understøtteles=Forsøk, så får vi sådannet oversikt over det virkelige eller formodede heldige eller uheldige utfall av dem alle:

Antallet av personer i Klassene:

Understøttelse:	Kl. 1	Kl. 2	Kl. 3	Kl. 4	Kl. 5	Sum
Forsøkene mislykkes eller lite lovende						:

avbrutt	12	1	8	“	“	21
sluttet	3	1	7	1	“	12
fortsatt	16	12	4	13	“	45
<u>Tilsammen</u>	<u>31</u>	<u>14</u>	<u>19</u>	<u>14</u>	<u>“</u>	<u>78</u>
Forsøkene lykkes eller tegnet godt:						
Sluttet	7	19	10	18	“	54
fortsatt	39	43	3	27	6	118
<u>Tilsammen</u>	<u>46</u>	<u>62</u>	<u>13</u>	<u>45</u>	<u>6</u>	<u>172</u>
<u>begge Slags forsøk:</u>						
	77	76	32	59	6	250

Denne tabell viser en merkbar forskjell mellom de forskjellige Klasser. Hva enten vi ser hen til de avbrutte og altså straks mislykkede forsøk eller til de sluttede forsøk med skuffende forventninger eller til de fortsatte forsøk med mindre gode utsikter, så finner vi forholdet ulikt i Kl.3: av denne Klasse 32 voksne, men enslige gutter og piker er 8 fantegått, for det nærmest forsatte mål for forsørgelsen var nådd, 7 falt tilbake til Fantelivet, etterat rimelig hjelp til å komme i ordentlig stilling var ydet dem, 4 endelig befundne sådanne i deres nuværende Forsørgelses=Stand, at der ikke tør håpes større bestandighet av dem heller, eller der er i alt 19 av de 32, over halvdelen, for hvis vedkommende utfallet av forsørgelse er mislykket eller har tegnet seg mislikt. Men disse gutter og piker er da også mennesker i den farligste alder (mest omkring 20 År) og i den mest ubefestede tilstand (ikke bundene med hensyn til ektefeller eller barn og enda ikke merket av livets motgang og årenes vekt) Den samme forklaringsgrunn kan også anføres for, å få mange som 31 av 77 barn i Kl.1 (ikke langt fra halvdelen) enten har skuffet forventningene eller kun gitt svakt håp, disse 31 hørte mest til de eldre av dem, som Klassen innholdt, og som i alder og selvrådighet har stått Kl.3 meget nær. Langt bedre stiller forholdet seg med foreldrene eller personene av Kl. 4: kun 14 av 59 eller ikke en fjerdedel stå, her på den uheldige side. Og forklaringen hertil tør være denne dobbelte.: dels er de mere kommet til skjels år og alder, har så og si rast fra seg og kunne vel ikke annet enn skjønne deres veis Fordervelighet både for dem selv og for deres barn, dels er der gjerne ydet dem en mere klekkelig unde støttelse, så de har fått et eget hjem og har lært å kjenne dette bindende makt. Mest syntes det også å gå godt med barn av de foreldre,

der har latt seg bevege til å antage en rolig og ordentlig leve- vis; men av de 76 barn i Kl. 2 viser tabellen kun 14 eller ikke en femtedel på den uheldige side, her er jo også selv blant Fantefolket så stor sammenheng mellom foreldre og barn, at disse ikke ganske sikker vil rette seg etter dette, så når foreldrene holder seg i rolighet, gjør barna det samme *

** Foruten Barna av Kl.2 er der også av Barna i Kl.1 omtrent 20, som tilhører de forsørgede Foreldre av Kl.4; men av disse 20 er det forholdsvis ganske få, som har skuffet Håpet. Vanskeligst har det altså vært med Barn, som er tatt fra enda omstreifende Foreldre.*

At her endelig blant de hjelpeløse av Kl. 5 viser seg minst tilbøyelighet til å vende tilbake til omstreiferlivet, det tiltrenger ingen forklaring.

Alle Klasser regnes under ett, viser tabellen, at av de 250 personer er det 21 som fantegikk midt under bestrebelsene med dem, 12 som etter sluttet forsøk er falt tilbake, og 45 som nå for tiden er under forsørgelse, men med mindre gode utsikter - altså ialt 78 (ikke fullt en tredjedel av de 250) har enten skuffet håpet eller gitt mindre gode håp

Men en allsidig bedømmelse av dette utfallet av eller disse utsikter for bestrebelsene bør enda noen omstendigheter tas med i betraktningen.

Mange av de voksne personer, som er falt tilbake til Fantelivet, står dog nå i en annen og heldigere stilling til samfunnet enn før, så de fra nå av lettere kunne nærme seg til sammen igjen og søke seg en ordentlig levevei, nårsomhelst ønsket derav måtte oppstå hos dem: jeg tenker her på dem, som under forsørgelses=forsøket er blitt konfirmert. Som våre borgerlige forhold nå er innrettet, er mangel på konfirmasjon for en voksen person som en skillevegg mellom ham og samfunnet idet han endog stadig må frykte for, at hvor han kommer frem, kan han bli arrestert og tiltalt og dømt til innsettelse i Straffe=Anstalt for den saks skyld. Årsaken til at så mange Fantefolk ikke er ægteviet og derfor lever sammen i Konkubinatsforhold, der igjen foranlediger mange avstraffelser, er også åpenbart den, at de ikke er konfirmert, hvilket danner en hindring for Ektevielse Man kan i det hele si, at den utvortes omstendighet, at en person av Fantefolket er blitt konfirmert,

letter ham hans senere tilslutning til samfunnet ved å inngå lovlig Ekteskap og antage fast bolig. En konfirmeret omstreifer er ikke lenger så fullstendig Fant, som han var det før.

Ved siden av og likesom til motvekt mot de beklagelige tilbakefall til Fantelivet, som denne Boks Beretninger dessverre man melde om, er det gledelig å se de samme Beretninger, at foruten de familier, som med offentlig understøttelse er blitt bosatte og kommet i en ordentlig stilling, er det også noen som har forlatt Fantestien og bosatt seg uten offentlig understøttelse. Man vil finne eksempler derpå under Sakene No. 1, Anm; (2 Familier) og No. 73. Sak No, 64, b, Anm. viser likeledes eksempler på, hvorledes personer av Fantefolket har søkt utvei til å bli konfirmert og ægteviet uten offentlig hjelp. De her nevnte eksempler er kun anledningsvis blitt innberettet, og der tør i virkeligheten være flere tilfeller til samme slags, som ikke er kommet til min kunnskap. Men nå er det visst ikke urimelig og anta, at dette sind og denne streben er blitt vakt for en del del nettopp ved det storartede bevis på offentlig velvilje, som ligger i de mange understøttelses=forsøk. Disse har ikke kun umiddelbart vært enkelte og såre mange personer til gode, men har gjort et gavnelig inntrykk på adskillige av deres slektninger og kjenninger. Før falt det vel skjeldnere en Fantefamilie inn, at den kunne leve annerledes enn på Fantevis; nå kan snarere den tanke oppstå, at det kunne være bedre å leve på ordentlig vis, og at det kunne gå ann for dem også å komme i sådan stilling.

Alt vel overveiet, forekommer det meg derfor at den slutning som de anførte oversikter over forsøkene førte oss til, må kalles gledelig og oppmuntrende. de tilbakefall som har funnet sted, må jo bedrøve oss; men i en sak som denne har vel alle vært forberedt på skuffelsene, og for mange bør det enda være uventet, at skuffelsene ikke har vært flere.

Jeg tilføyer noen ytterligere bemerkninger om de forsøkelsers tilstand og om de forskjellige arter av ydet understøttelse.

I Kl. 5 har jeg anført noen alderssvake og helseløse folk og man vil kanskje undre seg over, at det var så få. Men i hver av de øvrige Klasser forekommer der tilfeller av stor legemlig skrøpelighet. I sak No. 75 vil man finne et sterkt eksempel på hvorledes barna i Fantefamilier ofte dør bort i ung alder, på grunn av vanrøkt hos drikkfel-

dige og uordentlige foreldre. Sakene No. 14 eller 74 frembyder eksempler på hvorledes de enda levende barn kunne se uthungrende og ynkværdige ut. I Beretningen forekommer det mange tilfeller av disse slags, og den forestilling påtrenger seg, at om vi hadde nøyaktig kunnskap om tilstanden hos alle Fattigfamilier, skulle vi finne et ganske forferdlig mål av dødelighet og elendighet blant barna. Rime- ligvis i langt større grad enn hos den bosatte Befolkning viser denne elendig- heten seg også deri, at barna blir døvstumme (Sakene No. 51, 67, 37) vanvittige (No. 76, den der under No.18 - 23 nevnte Familier) eller ytterlig sløve på både sjel og legeme. (No. 45);*

** Man hører ofte den Tale, at Fantebarn skulle være så used- vanlig kvikke og oppvakte. Men jeg gad vite om dette virkelig er så. Det synes ikke å stemme med den Erfaring jeg tror jeg har gjort, at nettopp blant Fantebarn er der uforholdsmessig mange, som er sjan- tede fra Fødselen av eller på grunn av Vanrøgt er blitt lidende enn også i sjelelig Retning. Mon ikke den oppvakthet for en stor del er kun tilsynelatende, en tidlig utviklet øvelse i å snakke for seg og klare seg blant Fremmede? De som nå har Fantebarn i skole eller til Konfirmasjons=Forberdelse, ville har god Anledning til å prøve den Sak.*

Eksempler på piker med den fallende syke forekommer under Sakene No. 61 og 44. Og nå bevirker vel barnas dåp i de fleste tilfelle**. at sådanne store skrøpligheter og lidelser ikke få henge ved til voksen alder; men meget ofte berettes det tidligere om de voksne, at de er i høy grad lidende og knekket og det fremdeles vilt og uorde- ntlig liv i deres raske ungdoms=år. Kort , tilstanden er mang en gang slik, at man fast kunne kalle understøttelses-pengene vel anvente, om personene kun holt seg i ro, til de var kommet litt til førlighet igjen, og i mere alvorlige tilfeller, f.eks. når det gjaldt å få døvstumme barn anbrakt ved de for sådanne innrettede Under-visnings-anstalter, må det jo kalles en sand velgjerning, at der nå haes Penger dertil.

***Se bare på Eksempel på det motsatte i Sakene NO. 60 og 70.*

I oversikten ovenfor er allerede de personer omtalt, som er blitt hjulpet frem til Konfirmasjon. Det var ialt 50. Og de fleste av dem var langt utover den sedvanlige Konfirmasjonsalder, ja mange av dem var allerede foreldre. Men her må det anmerkes, at for korthets skyld har jeg i oversikten kun brukt det uttrykk “konfirmert”; med 4 av de 50

hadde det seg dog egentlig slik, at de måtte døpes; de var dog voksne mennesker, ja foreldre; 2 av dem var menn, 2 kvinner.

Under Sak No. 64 a, vil man vel finne det sterkeste eksempel på, hvor stor den religiøse uvitenhet kan være hos disse folk, som således fremstiller seg til undervisning; ellers er det meget alminnelig beretter, at de ikke har kunnet lese. Og det vil begripes, at det har kostet pleieforeldre, skolelærere og Prester rett mye arbeid å bringe disse 50 så vidt, at de kunne antages til konfirmasjon. Lignende møye måtte det vel også være å bringe voksne mennesker, som - dette sies om noen av disse folk, - ikke var vant til å bruke det simpleste arbeidsredskap - å bringe dem til å lære et nyttig arbeid og håndverk. Men dette har der i det hele tatt ikke vært drevet så meget på. I den anledning kan jeg bemerke, at av de 18 voksne gutter av Kl. 3 har kun 5 vært anbrakt i Håndtverkerslære og det kun 1 for noen lengre tid, så der kunne være tanke om å lære Håndtverket tilgavns. Mulig, at dersom der hadde vært gjort mye mere i denne retning, så skuldet det ikke gått så ille med mange av de unge mennesker i samme Kl.3

Fullstendigere understøttelse har der, som allerede antydnet, vært ydet familier eller foreldre. Etter hva der på de forskjellige steder i oversikten er opplyst, har Prestene ægteviet 11 par samt dessuten 1 mann og 3 kvinner, hvis ektefeller ikke har vært blant de understøttede. Endelig er 19 familier hjulpet til bosettelse, nemlig 5 i leide bekvemmeligheter 9 i kjøpte og 5 i nybygde hus, tildels med litt Jordvei til. Forholdet med de anskaffede hus er i regelen, at de skulle ansees for det offentliges eller vedkommende Fattigvesens eiendom; men tildels er der, som i Sak No. 62, gitt beboerne utsikt til å erverve dem ved et årlig avdrag.

Jeg har gjort oppmerksom på den møye, Prester må ha hatt med de voksne konfirmanters undervisning. Når hertil legges omsorgen med å få de mange barn og voksne og hele familier innlosjert, med å få de mange hus istand, med å få de bosatte familier forsynt med husgeråd, med å få de barna hjulpet tilrette i henseende til å komme inn i en selvstendig næringsvei (skaffe dem tjeneste, sjømannshyre, dagarbeide, avsetning på deres Fabrikater o.s.v.) så blir det en meget stor sum av arbeid, som de menn (mest Prester) har hatt, som har påtatt seg å forestå disse understøttelsesforsøk*.

**Hva Møye der kan være forbundet med å tilveiebringe de fornødne Opplysninger om Dåp og andre tidligere Livs= Omstendigheter, gi Sakene No. 28 og 48 merkelige Eksempler på.*

Men dette arbeidet overgås rimeligvis av den bekymring og anstrengelse, som det har kostet å lede disse mennesker i moralsk henseende. Man må undres over, hvor ukyndige og hvor lite arbeidsvante mange av dem har vært; men det forekommer meg, at den store vanart, som hos adskillige av dem er kommet tilsyne, er enda mer selsom. Jeg tenker på slik djervhet som hos unge pikebarn i Sak No. 13, sådan dyrisk råhet som hos de 3 eldste guttene i den familie, der er omtalt under 8, sådan uskjønnsomhet og hjerteløshet som hos mannen i Sak No. 54, sådan hissighet som hos kvinnen i Sak No. 49 og mange flere, sådan fulhet og stivsindighet som hos de 2 gamle under No. 46, for ikke å snakke om slik karaktersvakhet og drikkfeldighet som den, der er antydnet hos mannen i Sak No. 74. Ved siden har av mangler det dog ikke ganske på vennligere trekk, hvor iblant jeg skal påpeke ydmykheten og takknemligheten hos kvinnen i Sak No. 14, arbeidsomheten hos mannen under No. 62, den gamle Bestemoders rastløse Moderkjærlighet i Sak No. 2. Det vakte alvor hos den første kvinne, som omtales i Sak No. 76, den villige lydighet og lærelyst hos gutten i No. 14 og piken i No. 18 og flere. Merkeligere er ellers mange eksempler på yderst ulike sindsbeskaffenheter hos barn av en og sammen familie, som flere av Beretningen hentyder på.

Men i dette arbeidet: å hjelpe de forsørgede tilrette og lede dem i moralsk henseende, har Prestene og andre, der fra først av har tatt seg av dem, ofte vært trolig understøttede av samvittighetsfulle pleieforeldre og andre medhjelpere. I dette øyeblikk tenker jeg især på Hans Mikkelsen i Solum (Sak No. 1) og Sivert Ellefsen Bore i Klep (No. 76).

Dersom de Fanter som rømte fra sine forsørgelses=hjem, hadde kunnet sette seg inn i, hva møye og bekymring deres forsørgelse har kostet, og hvor megen sorg deres ubesindige skritt har voldt deres venner, så skulle de neppe gjort det. Men også i denne henseende kan det sies, at de visste ikke, hva de gjorde*.

**Når et menneske inntil voksen Alder ikke har viste annen Stadighet enn stadig å vandre omkring, kanskje ikke med 8 dager opphold på noen sted, og når han så plutselig settes i stilstand for å*

leve etter bosatte folks skikk, så er dette en mektig forandring, sterkt inngripen i både det indre og ytre menneskeds hele vesen. Vi har vanskelig for å sette oss inn i dette. En oppmerksom iakttagelse måtte visst oppdage mange påfallende Trekk hos dem, som befinner seg i en slik overgangs-tilstand. Et sted sies det om en voksen Fante-kvinne, som var blitt anbrakt til Underholdning at hennes Pleiefader i visse måter måtte behandle henne som et stort Barn. (Sak No. 69) - Når en flytter til et fremmed land, så, tross det sunne klima her, får han ofte Klima-Feber ; når en plutselig kommer bort fra sine vante Omgivelser og skal ferdes blant fremmede, kan den naturlige hjem-vel utvikle seg til en hel sykelig tilstand. Om der hos Fanterne i deres første stilstand-dager foregår noe, som kan sammenligne hermed? I så fall kunne det blitt tale om en egen krise, som legene kalte det, et visst punkt av den sykelige strid mellom det nye og det gamle, hvor det må bryte eller bære, så vi må være varsomme i våre dommer; om det gode forsett skulle svikte, og så vedkommende selv ikke må rose seg, når han etter striden er mere tilfreds enn før med sin nye stil-ling, og mindre føler seg fristet til å forlate den.

En av de følgende beretninger inneholder et ganske innteressant eksempel; en ung fante-pike var noen uker opptatt til prøve på en Prestegård og tegnet godt; en dag kom det en altfor sterk fristelse over henne, og hun fantegikk; men Presten sendte en karl til hest ette sporet, og hun ble brakt tilbake; nå forela de henne det valg, om hun ville - eller ville ikke - forbli i rolighet, og hun valgte det første og har siden i over et halvt år vært stadig og gitt godt håp.- Jeg kan nok tenke meg, at nettopp fordi det engang var kommet til krise eller et farlig avgjørelsespunkt, har fristelsen ikke siden kunnet bli så sterk. Dersom jeg var i det tilfelle, at jeg hadde anledning til å ta en gutt på 20 år fra Fantestien og anbringe ham i et hjem, så ville jeg si til ham, at han ikke måtte stole for mye på sitt stadighets-forsett, såsom det kunne være, at han imøtegikk en sterk strid, sterkere, enn han hadde anelse om, og jeg ville anbefale ham som en medisin, at han straks skulle åpenbare seg for sine omgivelser når han merket det minste begynnelse til en draging tilbake mot det gamle levevis.

Hos folk, som innsettes i Bods-fengselets Celler, skal det temmelig tydelig kunne merkes slike kritiske dager med en særegen sykelig utålmodighets-tilstand, som endog, når ikke visse lettelser

og forebyggelses-midler anvendes, kan gå over til fullstendig sinnssykdom; men disse prøvelser for fangene er striest i førstningen, og om de siden kommer igjen med visse mellomrom, pleier det vise seg svakere og svakere. - Det forekommer meg rimligt, at det må være adskillig likhet i Fantenes tilstand etter deres opptagelse i et rolig hjem og i Celle-fangernes. Det har også Bodsfengselets Direktør sagt meg, at nettopp Fantene i regelen har vist seg minst skikket til å utholde Cellelivets ensomhet og ensformighet; for dem måtte jo også overgangen fra tøyeløshet til tvang være brattest.

Når jeg ellers nylig nevnte Prestene som dem, der især hadde forestått Fantenes forsørgelse, så er dette riktig nok i virkeligheten; men etter ordene er det i regelen Fattigkommisjonene (der på Landet har Prester til Ordførere) som har vært mellomledet mellom Fantene, der er blitt forsørget og Departementet, der har bevilget pengene. Den alminnelige fremgangsmåten er den, at Fattigkommisjonens Ordfører skriver anbefaling om den påtenkte understøttelse, anbefalingen sendes til Amtmannen, går med dennes betenkninger til Stifts-Direksjonen og beforders endelig fra denne til Departementet, som igjen sender sitt svar tilbake samme vei. Særskilt for hvert Amt eller Overøvrighets-Distrikt skal jeg nå anfør de Lands-Prestegjeld eller Byer, til hvilke samtlige disse understøttelses-saker og understøttede personer tilhører. Også denne oversikt skal, håper jeg, bidra til forståelse av det hele verks gang.

	SAKENS NO.	PERSONERS ANTALL
SMÅLENEENES AMT		
FREDRIKSHALD	26	1
RØDENÆS	53	8
MOSS	60	<u>1</u>
		10
(DRØBAK 13 *)		
CHRISTIANIA BY	37,38, 39	3
AKERSHUS AMT		
ASKER	58	4
AKER	68	1
ENEBAKK	23, 24	11

SKEDSMO	27	1
ULLENSAKER	36	13
HØLAND	41	<u>5</u>
		35
HEDEMARKENS AMT		
(VINGER 61)		
ELVERUM	46	6
TØNSÆT	43, 44	5
TOLGEN	28, 29	<u>8</u>
		19
CHRISTIANSANS AMT		
LILLEHAMMER	72	1
(ØYER 75)		
VAAGE	61	3
VARDAL	52	1
LAND	20	5
NORDRE AURDAL	21, 22	4
SØNDRE AURDAL	34	<u>4</u>
		<u>18</u>
		85

** I Parantes anfører jeg Steder hvor der, som i Øier, er gjort forberedende Skritt til Fantefolks oppdragelse, eller hvor der, som her i Drøbak, har vært gjort i gynnlse med deres forsørgelse, mens denne siden er blitt fortsatt på andre steder.*

	SAKENES NO.	PERSONERS ANTALL
BUSKERUS AMT		
		(85)
DRAMMEN	7	1
EKER	54	7
(FLESBERG 38)		
(NORE 37)		<u>8</u>
JARLSBERG OG LAURVIKS AMT:		
HOF	55	1
SEM	67	4
HEDRUM (LAURVIK)	35	1
BRUNLANES	8,9,10,11,12, 13	<u>13</u>
		25
BRATSBERG AMT:		
GJERPEN	62	5
SKIEN	74	2
HOLDEN	35	1
SOLUM	1,2,3,4,5, 6	13
BAMBLE	48	<u>6</u>
		27
NEDENÆS AMT:		
ØSTER=RISØER	57	2
ARENDAL	69	1
HOMEDAL	63,64 a og b	<u>7</u>

			10
LISTER OG MANDALS AMT:			
TVET	65		3
CHRISTIANSAND	49,50 (51)		6
MANDAL	70 (71)		3
LYNGDAL	31		<u>1</u>
			13
STAVANGER AMT:			
HELLELAND	47		1
LY	17,18, 19		3
KLEP	76		33
HAALAND		45	3
HØILAND	33, 33		3
HETLAND	14		3
STAVANGER (STRAND)	30		1
TYSVÆR	<u>66</u>		<u>4</u>
			51
SØNDRE BERGENHUS AMT, ingen			
BEGENS BY	59		<u>1</u>
			1
NORDRE BERGENHUS AMT:			
HASSLO	15, 16		<u>12</u>
			<u>12</u>
	SAKENES NO.	PERSONERS ANTALL	
		(232)	
ROMSDALENS AMT, ingen			
SØNDRE THRONDKJEMS AMT:			
MELHUS	73		<u>1</u>
			1
NORDRE TRONDHJEMS AMT:			
NEDRE STJØRDALEN	40		<u>6</u>
			6
NORDLANDENES AMT, ingen			
FINMARKENS AMT:			
TROMSØ	56		2
ALTEN=TALVIK	42		<u>9</u>
			<u>11</u>
TILSAMMEN			250

Regnet etter Bispedømmerne eller Stiftsdireksjonernes område viser forholdet seg så:

Christiania	Stift	145	Personer
Christiansands	“	74	“
Bergens	“	13	“
Throndhjems	“	7	“

Denne store ulikhet i fordelingen lar seg visstnok ikke tilfulle forklare alene derav, at her skulle ha vært på mange flere Fantefolk i den sydlige enn den nordlige del av Landet. Vi må se oss om etter andre grunner.

En grunn til ulikhetene kan jo ligge i selve Fanteflokkens ulike art og vesen. Jeg kommer her til å tenke på, hva jeg allerede før har trodd skulle finne, at den del av det blendede Fantefolk, som ferdes i det Thronhjemske og lengre nordover, mest hører til “ Stor-Vandringers” Klasse og har mer av de gamle Tateres eller Sigøyners blod i sine årer, mere av deres nedarvede sinn og skikk; utemmet villaskap og djerv ferd, som fører dem på rastløse reiser over store Vidder av både Norge og Sverige, så de er mere fremmede for Almuen og mere uskikkede til å finne smak i og venne seg til det rolige liv blant bosatte folk. I motsetning til dem synes Fanteflokkene i Christiania og Christiansands Stifter mer å ha hørt til “ Små= Vandringerne” Klasse med innskrenkede reisestrøk, “Vest=Vandringer” og “Øst-Vandringer”, på denne eller andre siden av Skiensfjorden, en mindre fremmedartet Rase av Europeisk og innenlandsk herkomst, “Skøyer-Folker” som disse Veskebindere og Kammakere og Betlere måtte kalles til forskjell fra de asiatiske “ Taterer”, der mer gav seg av med Heste=Handel og Signeri*.

Ut også ifra virkeligheten mange av Fantefamiliene i det sydlige Norge har stått den lavere del av den bosatte befolkning meget nær, det skjønnes derav, at her i beretningene forekommer temmelig mange personer, som har sluttet seg til dem, uaktet der er født og oppdratt av bosatte folk**.

**Hermed kan sammenligningen min “ Beretning om Fantefolket” side 18,227 og flere steder.*

*** Også herom kan sammenlignes nevnte Skrift Kap. 15 o. fl. steder. Som eksempel kan i nærværende Skrift nevnes kvinnen i sak No. 14 og mennene i sak No. 15 og 67.*

Ved denne anledning får det ellers anmerkes, at der blant de understøttede dog forekommer adskillige, som selv om fødsel og Vandre=Liv synes å tilhøre i Sverige vel så meget som i Norge, se

f.eks. sakene No. 26,28 og 29, i hvilken siste sak der av den grunn endog var tvil om vedkommende skulle opptas til forsørgelse av den norske Statskasse. Svenskfødte Fanter forekommer også under sakene No. 2 og 48.

Det her utviklede bør betraktes i forbindelse med den første del av nærværende oversikt, som angav det samlede antall av de personer som hittil er blitt opptatt til forsørgelse. At allerede så mange som 250 har latt seg bevege til å slå seg til ro, iallfall forsøksvis eller for en stund, det ville kanskje de fleste kalle et uventet godt tegn; men nå må vi vel føye denne bemerkning til; hittil har vi hatt med den spakferdigere og medgjørligere del å bestille, og de står fremdeles utenfor, som har det villere sinn. Kanskje har begynnelsen av verket vært lett i sammenligne med hva fortsettelsen vil bli*.

**Det kan dessverre så sjelden sees av Beretningene, hvorvidt de opptatte Personer er å beregne til Tater eller til Skøyer-Følger. Avgjorte Tater har vi imidlertid i Sak No. 46 og Barna i Sak No. 34 synes også å høre til samme Ætt; men begge disse Tilfeller kunne tjene som Eksempel på, hvor vanskelig dette Slags Folk er å behandle.*

En annen grunn til at så få Fanter er blitt opptatt i det nordlige Norge, tør være den, at der sammesteds har vært mindre tilbøyelighet hos befolkningen til å anta seg dem. Kanskje - jeg vet ikke - men det på en eller annen måte den forestilling blitt herskende blant Prester og andre Embetsmenn, at slike forsøk ikke ville føre til noe, en forestilling, som iallfall snarere kunne komme, hvor Fantefolket - som nys berørt - synes å være av en villere natur. Og Allmuene i det Nordenfjeldske er kanskje på lignende måte, blitt lite villige stemte til å la Fanter bosette seg i deres midte.

At der virkelig kan være sådan ulikhet i stemningen hos Almuen i de forskjellige Egner, det syntes jeg endog så å spore ved sammenligning mellom Christiania og Christiansands Stifter, der dog begge utmerked seg ved det store antall av Fanter, som der er tatt under forsørgelse. I 2 av de Christiansandske Bygder, nemlig Klep og Homedal er det opptatt til forsørgelse ikke mindre enn 40 personer; men detter er skjedd på den måten, at Prestene har drevet Saken på egen hånd, uten Fattigkommisjonens medvirken, ja imot disse og Allmuens ønsker**.

*** Se Sakene No, 76, på slutten samt No. 63 og 64 a og b.*

Dras nå disse 40 fra de 74, som kommer på hele Stiftet, så blir det kun tilbake 34, som kunne sies å være opptatt med Fattigkommisjonernes (og da vel også med Allmuens) bifall. For Christiania Stift derimot han det ikke gjøres lignende fradrag fra de 145 personer, som er tatt til forsørgelse. Fremdeles; av de under Kl.4 omhandlede fullstendige familier (menn med kvinner og barn) er ialt 16 blitt bosatte, i de 2 Stifter, men av disse 16 kom 14 på Christiania Stift, og kun 2 på Christiansands, og den ene av disse 2 Familier var til og med et par barnløse folk, så den Bygd, hvor de ble bosatt, ikke behøvde å frykte for byrde og plage av deres avkom (Saken no. 57), og den andre familien ble bosatt uten Fattigkommisjonens medvirkning og tydelig mot Allmuens ønske (No. 63). Av de 14 Familier i Christiania Stift var visstnok de 7 erkjente hjemstavnsberettigede i de Bygder, hvor de ble bosatte, men av denne grunn måtte også hjemstavnskommunene yte anseelig tilskudd til utgiftene *, de 7 andre familier var ganske fremmede for de Kommuner, hvor de ble opptatt, og kun på enkelte steder, hvor man riktignok fikk den aller vanskeligste familien og hanskes med, har noen motstreben vært bemerked.**

* *Blant disse er Høland, hvis Fattigkommisjonen har vist et utmerket eksempel på villighet til å hjelpe en Fantefamilie til rette (Sak No 41).*

** *I Elverum, se Sak No. 46.*

Denne ulikhet har jeg tenkt meg kunne forklares slik: I de Christiansandske bygdelag er Jordbrukerne mere utstykkede og Formuende fordelt på mange hender, så det er mange, men små skatteyttere, og slike pleier være mer nøysomme, når det gjelder forøkte utgifter; men Fantefamilier med oppvoksende barneflokker kan der jo befryktes fattigbyrder av i fremtiden. Jeg tror ikke det mangler så mye på personlig medførelse og Fantenes synd og nød, men under de smålige kår har denne følelse ikke kunnet heve seg opp til den virksomme og mer vidtskuende Allmenn, som det her gjelder om. Iallemest har en Allmue-Familie nettopp i Christiansands Stift, Bonden Jesper Ravnedal og Kone i Ly Prestegjeld på Jæren, gitt et eksempel på medførelse for Fanterne, der kanskje er det vakreste av de mange, som denne Bok har å melde om (Sak No. 17).

Ja, istedenfor å klage over at der i enkelte Egner er gjort mindre for denne Sak enn i andre, vil jeg glede meg over, at der dog allerede

er utrettet så store ting, som denne oversikt har vist. Den velmente offentlige foranstaltning har ikke savnet privat medvirkning; veldig mange av de begynte forsøk tegnet så godt, og det er øyensynlig gjort et stort skritt fremad til det mål å få innskrenket dette Fantevesen, som inneslutter så mye synd og elendighet. Jeg forstår det så, som at Gud har lagt sin Velsignelse til dette Værk*.

** Til foranstående oversikt skal jeg føye et utdrag av de i Kirke-Departementet første Regnskaper over Utgiftene. Departementet har anvist til Utbetaling:*

<i>i 1855</i>	<i>25 Spd.</i>	<i>fb. (skilling)</i>
<i>i 1856</i>	<i>449 “</i>	<i>119 “</i>
<i>i 1857</i>	<i>1859 “</i>	<i>83 ½ “</i>
<i>i 1858</i>	<i>2740 “</i>	<i>100 ½ “</i>
<i>i 1859, Januar og februar</i>	<i>682 “</i>	<i>105 “</i>
<i>tilsammen</i>	<i>5758 “</i>	<i>408 “</i>

Stortinget i 1854 og 1857 hadde bevilget for de to Budsjett-Terminer 6000 og 4500 Spd. Der er altså en Del Penger tilovers, som forhåpentlig ville strekke til inntil inneværende Budsjett-Termins utløp 30te Juni 1860.

Overstående oversikt er skrevet etter de Beretninger, som danner Hoved-Delen av næreværende Skrift. Men til grunn for disse Beretninger ligger den samling av brevstabler som har opphopet seg i Kirke-Departementet for disse understøttelsessakers skyld, en pakke og det ofte en temmelig stor pakke for hver av de 76 Saker. Det er en uoversiktlig samling: innberetninger og antydninger fra Prester eller andre med opplysninger om de omhandlende personers herkomst og tidligere skjebner og nåværende tilstand, med forslag om deres forsørgelse, overslag over bekostningene, ofte ledsaget med de mest forskjellige arter av bilag, Forhørs=Akter, Preste= Attester o.s.v.. fremdeles; Amtmennenenes og Stifts= Direksjonens betenkinger over de innsendte antydninger, Departementets Svarskrivelser, forsørgernes senere Årsberetninger om personenes forhold, regninger over forutsette og uforutsette utgifter o.s.v.

Alt måtte gjennomleses, men stundom kunne et eller annet av bilagene - et Reise-Pass, en Regnings-Kvittering eller lignende - innholde et opplysende trekk, som ikke var omtalt i Hoved-Skrivelsen.

Slike Departements-Pakker pleide ikke ansees som behagelig lesning, helst når de dannet en lang rekke av ensartede saker. Men disse saker leste jeg med spennende interesse alle sammen, den siste som den første. Men nettopp i den siste og den første og i mange av de mellomliggende fant jeg herlige eksempler på kjærlighets- gjer-ninger med den slekt, for hvis sak jeg har ofret noen av mine år, hvis redning jeg ofte har mistet håpet om, hvis synd og nød jeg - mang en gang igjen har glemt. Mens jeg har sovet, har andres flid virket for mitt yndling anliggende, og nå våknet min gamle kjærlighet, og håpet tennes på ny, og jeg har slik lyst til å byde hver dem min hånd til takk, som har vært med på å fremme dette Værk. Når jeg åpner en ny pakke, så lengter jeg etter å se, hvem av Fanterne jeg skulle treffe her, om noen av dem, jeg kjente før, og når jeg har sett, hva det var for en person eller familie, og hvorledes det har gått til, at de sammen har forlatt Fantestien og blitt opptatt til Forsørgelse, så var det med engstelig begjærighet, at jeg fremdeles grep etter de følgende årsberetninger om de samme folk for å erfare, hvorvidt de hadde holdt sine gode forsetter i det første år, i det andre år o.s.v. Etterhvert syntes jeg å få mere øvelse i å oppfatte de tildels korte og usikre beretninger her, så og si øvelse i å lese mellom linjene, så jeg kunne se helt inn til de omhandlende personer, som da satt i sine nye hjem, Maria Medal i hennes hytte nær den vennlige Prestegård, Unni Krog med de to småbarn hos Lods-Familien ute i Flekkerø, Andreas Halvorsen i lære hos den omhyggelige Smed-Mester, det lille pikebarn hos Lensmannen i Gjesdal. Og hvilken vid makt innbildningskraften, når tanken måtte følge den 20 årige gutt, som nettopp var konfirmert og kommet i tjeneste i et godt hus og så fantegikk, eller den 16 årige pike som med tårer bad Presten om å bli antatt til Konfirmasjons-Undervisning og så noen uker etter forlot det hjem, hvor hun var blitt opptatt, for igjen å sverme om på de villsomme veier!

Da jeg satte meg til å skrive denne Bok, oppmuntredes jeg ved den tanken, at det kanskje skulle lykkes meg å meddele en større allmennhet det selvsamme inntrykk som lesningen av disse Departements-Pakker gjorde på meg. Jeg tenkte nettopp på allmennheten; som i en sak som denne legger jeg vekt på den offentlige mening og deltagelse, og jeg ville gjerne tro, at en nogenlunde lett fremstilling av det eiendommelige menneskeliv, som åpenbarer seg i disse forhandlinger,

skulle vinne adskillige leseres oppmerksomhet. Men mitt arbeid har ikke skredet langt frem, før jeg begynte å forstå, at det nok ikke skulle lykkes meg å få det fullført således. En ting var nemlig den, at nå i løpet av siste vår skulle og måtte arbeide både begynnes og endes *, så det ble ikke tid til en slik inderlig tilegnelse og bearbeidelse av stoffet, som burde gå forut for forsøket på å gjengi det i en avrundet fremstilling; en annen ting var den, at det hovedsakelige formålet for skriftet måtte være å gi en så og si emb- edsmessig Beretning om den offentlige Foranstaltning, det handler om, hvis årsak jeg måtte velge en form, som - det forstår jeg altfor vel - nok ikke vil behage rett mange lesere.

** Like ved opprettelsen av Fondet til Fantevesenets Innskrenkning tenkte jeg meg, at når en tid var gått, burde det offentliggjæøres en beretning om, hvordan det gikk med forsøkene. Hva der nærmest bestemte meg til å utfør dette arbeid, har jeg fortalt i de siste linjer av selve beretningen(slutten av Sak No. 76). Men andre arbeider hindrer meg i å legge hånd på Verket før i inneværende år.*

Jeg valgte slik form, at jeg, holder meg strengt til de foreliggende brevstabler og dokumenter, forsøke å gjengi det vesentlige og karakteristiske ved hver enkelt understøttelses- Sak: de understøttede personers herkomst, tidligere skjebner, familie-forhold, Vandel, karakter, anledningen til deres opptagelse, planen for forsørgelse, forsøkets utfall.

Det er min mening, at der helst hvert år, bør fortsettes med slike beretninger. Men heretter bør samme beretning visselig ikke gjøres så vidløftig. Det kunne også forkortes på forskjellige måter; de kunne skrives som navnerogister med ganske korte angivelser av utfallet med hver forsøk. Deretter kunne det komme en mere sammenhengende oversikt som i nærværende innledning og i det høyeste noen eksemplvis valgte saker utførlig behandlede. Men denne første gang trodde jeg det ville gi en hel fremstilling av hver enkelt sak, for at de som ville, kunne sette seg inn i dette anliggende.

Enkelte saker har jeg med forsett behandlet utførligere enn andre, når de nemlig frembød eksempler på usedvanlige vanskeligheter, som hadde stillet seg mot bestrebelsene eller når en ganske kort forklaring om forsøkets gang ikke syntes meg å svare til den mer enn

alminnelige personlige oppofrelse, som var vist fra forsørgernes side. Men selv i disse tilfeller er jeg meg bevist å ha fattet meg i korthet*.

** Der er endogså en forkortelse som i mangfoldige tilfeller er vel skikket til å fremkalle mistydning, så jeg her bør forklare meg derover. Meget ofte har de innkomne andragender om understøttelse vært slik, at Kirke=Departementet har måttet sende dem tilbake med forlangende om ytterligere opplysninger eller med oppfordring om å innrette den påtenkte forsørgelse på en annen måte, og først, når alt var brakt i forsvarlig orden, har penge- bevilgningen fra Departementets side funnet sted. Men disse forberedende Forhandlinger har jeg for korthet skyld gjerne hoppet over og kun berettet slutningen; forslag innkommet - penger bevilget. Det kan da ofte se ut som at Departementet hensynsløst skulle ha sakt Ja til det første og beste forslag, som meldte seg om disse Fantefolkets penger. Men i virkeligheten har Departementets behandling av disse sakene stadig vist stor oppmerksomhet selv for de minste enkeltheter og virksom omhu for tingenes gode gang i det hele og store. Enkelte eksempler herpå ville også finnes fremhevet i fremstillingen, og det er min overbevisning, at det helt som hittil har ledsaget disse forsøk, for en meget stor del skyldes Departementets skjønnsomme ledelse.*

Jeg griper nå anledningen til uttrykkelig å forklare, at jeg ikke har hatt noen del i disse sakers behandling i Departementet. Noe som kanskje en og annen kan ha trodd på grunn av min stilling til Departementet for resten. Som ovenfor antydnet, var disse understøttelses-saker meg endogså nesten ganske fremmede, inntil jeg for noen måneder siden fikk lånte Dokumentene hjem til mitt hus for å lese dem. Jeg visst jo, at en slik sak var i gang; men hvilke personer det var, som var antagne til understøttelse, hvor stort antallet var i det hele, hvordan det gikk med disse forsøk, det var meg ubekjent, inntil jeg, som sakt, nå i år fikk anledning til å gjennomgå de mange saker.

Men det varte ikke lenge, innen jeg skjønnte, at nærværende Bok skulle bli av et så stort arktall, at de fleste kanskje ville kalle det for stort.

Bestyrere av sådanne offentlige innretninger som Bods=-Fengsel, Sinnsyke-Asyl, Hospital for Spedalske o.s.v. Fører protokoller, hvor de med stor omstendighet om hvert enkelt av lemmene anfører alle

salgs opplysninger om deres forhold og befinnende. Det er på denne måte at den erfaring samles og den vitenskap bygge opp, som, så håpes det, skal hjelpe til med større og større hell og løse de vanskelige oppgaver. Og årlig eller nå og da pleier det å forfattes og offentliggjøres utdrag av disse protokoller, ikke bare synderlig underholdende å lese, men nødvendige til allmennhetens betryggelse for, at tingene drives forsvarlig, og nyttige for menn med lignende studier og sysler både i Landet selv og i andre Land. Men nå er en av det offentlige foranstaltet virksomhet for Fantesaken, storartet, så den kan sammenlignes med den gjerning, som drives i noen av disse kostbare innretninger, og ny, som da Bots-Fengelses-Systemet første gang ble prøvd, men ikke samlet innen en bygningsmur og under en Direktørs øye og hånd, men sprett omkring i mange byer og bygder, betrodd til mange ledes sinn og skjønn, utsatt for alle slags tilfældigheters innflytelse, ja hist og her for ensidighetens skjeve dommer og snever hjerteheders ugunst. Det må tilgis meg, at jeg har trodd, at det skulle være rett å gi - ikke nekte utplukkede eksempler på, hvor vel eller hvor ille det kan gå med slike slags forsøk-, men en omstendelig forklaring om, hvordan det har gått fra først til sist.

Det er nå menn i vårt Land som med anstrengt hode leser de særegne tidsskrifter og store værker som i andre Land utgis om Fengels-Pleien, om Sinnsyke-Vesen o.s.v.

Dersom det var så vel, at der foruten de mange menn, som anledningsvis tar seg av Fanter og hjelper dem tilrette, var så mange som 10 Prester omkring i landet, som følte kall og fant anledning til en noen videre gående virksomhet i den retning (det er allerede noen), og dersom disse 10 fant noe gagn i den utførlighet, hvor jeg her har fremstillet de hittil gjorte forsøk, så vil jeg allerede si, at mitt arbeide ikke var forgjeves*.

** Hva det store ark-tallet gjelder, må jeg inntil videre tillate meg å si, at riktignok hadde det vært mulig å få sagt det samme på et mindre antall, men parenteser og andre knappe uttrykksmåter; men hvis jeg tør dømme etter min egen lese-erfaring, leser man lettere 2 ark med en større (men jeg tør ikke her si fyldigere) stil enn 1 ark av halmstrå-tørrhet.*

Ved mange anledninger har det vist seg stort gagn i en kort navne- fortegnelse, som Justis=Departementet i 1846 lot trykke over

de ved folketellingen i 1845 eksisterende Fanter. Idet meste av denne fortegnelsen ble omtalt til alle Politimestere og Lensmenn, var Fantene herved på en måte stilt under politiets spesielle oppsyn. Med dette for øyet har jeg i mine Beretninger lagt ann på å samle navn, ikke alene på de tidligere Fanter, som nå er kommet i stilstand, men også på ennå omstreifende Fanter, navn med tilføyende forklaringer om herkomst, familieforbindelse m.m., i den tanke, at jeg dermed skulle få stilt disse personer under Prestens og Fattigkommisjonens velgjørende tilsyn. I denne retning kan jeg kun ønske, at mitt arbeid har vært likeså fullstendig, som det ennu måtte bli mangelfull. Jeg sier; dersom vi idag hadde en fullstendig trykt navnefortegnelse over hele det ennu eksisterende Fantefolk, så ville det samme folks urolige vesen allerede imorgen begynt å avta. Men tidligere har Fantene kunnet trives nettopp under den dunkelhet og hemmelighet, hvormed de visste å omgi seg, og det blir straks annerledes, når lyset, det overalt velgjørende lys, trenger seg inn til dem; den Fant, som tror seg ukjent, opptrer gjerne som en frekk "Reisende", men føler han seg kjent og gjennomskuet, så forandres han kanskje med ett til en beklagelsesverdig mann, som selv erkjenner sin usle stilling og gjerne mottar, ja ber om hjelp til å komme ut av Fantelivet*

** i Kirke=Departementets Rundskrivelse til Fattigkommisjonene om Fantefondets opprettelse ble Kommisjonene oppfordret til etter anledning å sende inn navnefortegnelse med videre opplysninger om de i Distriktets hjemmehørende eller kjente Fanter. Denne oppfordring ble etterkommet av enkelte, og de innsendte oppgavene har gjort sin nytte. De er nå så gamle (fra 1855) at det neppe ville være hensiktsmessig å skrive dem her.*

Men jeg vil tillate meg å uttale et ønske til Prester, Fogder og andre som har noen Interesse tilovers for dette anliggende.

Jeg tenker meg, at denne Bok kan bli trykt og altså nærværende min anmodning bli bemerket innen utgangen av dette år, og jeg sier; det skulle være vel, om man i løpet av 1860 kunne få benytte de forfallende anledninger til å samle den fullstendig mulig oppgave over de ennu omstreifende Fantefølger. I løpet av et år ville vel på det nærmeste alle disse følger komme i berørelse med Embetsmenn, i det de til dels har, døde til begravelse, eller barn til dåpen hos Prestene, dels fremstille seg for Politimestrene, for å få sine Pass påtegnet, dels

bli anholdt og tiltalt o.s.v. Nå skulle jeg ønske, at veldig mange av disse Embetsmenn ved utgangen av 1860 ville Innsende til Kirke=Departementet en oppgave (således som forklart i nevnte Rundskrivelses slutning), over de således antrufne Fantefolk. Jeg har ikke ansett det nødvendig å uttrykke, og konferere det med Departementet om dette, såsom jeg ikke tviler på, at det meget gjerne tar med slike meddelelser, og selv lover jeg, at for såvidt det ikke kommer til å gjøres av noen annen, og forsåvidt jeg er i den stilling, at jeg kan gjøre det, så vil jeg snarest mulig sammendra de innkomne oppgaver til en slik fortegnelse som den Justis= Departementet lot trykke i 1846.

I 1856 hørte jeg, i Lyngdale dalføre mange klager blant Almuen, over at Fantene herjet så ille, verre enn noen sinne før. For å få riktig greie på dette ba jeg bondesønnen Anders Stiansen i Knaas Sogn om å holde fortegnelse over alle de Fanter, som fra den dag av måtte kommet til hans foreldres Hus (dato, navn, hvor de kom fra og hvor de reiste hen, med anmerkninger om, hva used- vanligheter som måtte forekomme) Hvilken fortegnelse han da etter et halvt års forløp eller så skulle sende meg. Dette lovte han, og han holdt løfte. Fra 13 September 1856 til 25 Mars 1857 er det anført 66 besøkende (av hvilke noen personer hadde vist seg 2 ganger, på frem og tilbakereise). Jeg tilstår, at jeg ikke hadde tenkt meg at antallet skulle blitt så stort, imidlertid kan jeg nå fortelle folket på denne gård, at noen av disse Fanter er blitt opptatt til forsørgelse og brakt i ro, så de forhåpentlig ikke mer skulle uleilige med sitt besøk. men dette har jeg omtalt her, fordi jeg nå og da ser i avisene tem- melig sterke klagemål fra enkelte Bygder, over at Fantene går som før. Jeg sier; det skulle være overmåte bra, om en og annen mann i disse Bygder ville holde slike fortegnelser over disse besøk og sende dem enten til Kirke=Departementet eller til meg. Slike fortegnelser i forbindelse med oppgaver som før er nevnt fra Embetsmenn skulle forhåpentlig sette meg i stand til å utarbeide en samlet fremstilling, som kunne bidra til å skjerpe Politiets årvåkenhet og anspore Fat- tigkommisjonenes bestrebelser for Fantevesenets Innskrenkning.

Jeg tilføyer dette, at det er min plikt (for så vidt som jeg kan få mitt ønske fremmet) om ikke lang tid å foreta en reise til Vestlandet med det spesielle formål å undersøke, hvordan det nå står til med

Fantesaken. Men det er Innlysende at det kun vil være halvt forslag i slike reiseundersøkelser, når de ikke understøttes av meddelelser fra fastboende menn.

Fremfor alt er offentliggjorte Beretninger om de av det offentlige fonds understøttede personer nødvendige for å forebygge en forargelse, som dessverre alt er inntruffet, men som sannelig må bli så sjelden som mulig. Jeg tenker her på dette, at en Fant etter egen begjæring har vært opptatt til forsørgelse og anbrakt i et godt hus f.eks. for å bli undervist til konfirmasjon, at han så etter noe tid er Fantegått, og at han endelig melder seg med samme begjæring på et annet sted og finner opptagelse her - uten å bekjenne sitt feiltrinn.*

** Et Eksempel; en gutt på 18-19 år blir etter egen begjæring anbrakt i et i følge alle vitnesbyrd et særdeles godt hus, for å bli undervist til konfirmasjon, der gjøres en meget forstandige avtale at han skal være i huset i 1 år som tjenestekar, riktignok uten lønn, men med tilskudd til bonden, men slik at, gutten skal få øvelse i alminnelig arbeid og tilstrekkelig fritid til lesning. Alt tegnet så godt i 2-3 mnd. Men så fantegår han. Snart treffer han, som det siden viser seg en Fantepike på landeveien, også 18-19 år gammel, også ukonfirmert, og med henne innlater han seg med elskov, og de reiser sammen. Halvannet år etter opptrer han i en annen Bygd, medbringende sin Ledsagerske og dere ½ år gammelt barn, og etter hans bønn om hjelp til konfirmasjon for ham og henne blir hele følget innlosger for 2 ½ Spd. Ukentlig, dette gjæres i forventning om Departementets samtykke, og dette samtykket blir gitt - men det er ikke opplyst noe om guttens tidligere forhold, hvilke kun er blitt oppdaget av meg ved den samlede gjennomgåelse av disse saker.*

Jeg mener nok, at disse folks ønske om hjelp til konfirmasjonen burde imøtekommes, men sannelig på en annen måte, så det bedre kunne prøves, hvilket alvor det er i ønsket. Undervisning i Guds Ord skal dere nok få, gode folk, men den sak må ikke drives med for stort hastverk. Dere må venne dere til rolighet og øve dere i nyttig arbeid, derfor skal du, gutt, atter være i Tjeneste som forrige gang, og du, pike, likeså, en av dere skal være her, den andre vil jeg sende til en av mine venner, som er Prest i en Bygd 10 Mil borte, ledferdighet vil vi ikke vite noe av mellom konfirmanter, og gitemål kan det være tidsnok

å bli snakk om, når dere om noen år er blitt riktig voksne, om dere da fremdeles er Innstilt på å holde sammen.

Fremdeles har jeg det for øyet, at alt i ett foregår det omskiftning av Prester på de steder hvor Fantefolk, på få unntagelser nær, nettopp ved Prestenes medvirkning, er opptatt til bosettelse eller annen forsørgelse. Ja, om 20 år fra nå av vil det være som et unntak, at noen av de nåværende Prester er igjen på samme sted, men om de fordums Fantefolk håper vi, at de skulle bli igjen. For at nå de nye Prester skulle bli oppmerksomme på dem og kjente med alle deres omstendigheter, vil det vel være, at det er noenlunde tilstrekkelige opptegetninger om dem, trykte og lett tilgjengelige. Men det gjelder, om at den engang lagde plan for forsørgelsen ikke glemmes eller forkvakles, men følges med utholdenhet og uten avbrytelsen til slutt.

Ved å berøre Prestenes store andel i denne sak kommer jeg her til å tenke på, hva jeg ellers under hele utarbeidelsen av denne Bok har vært meg bevisst, at når den har være blitt trykt, så ville vel nettopp, de Prester, som har påtatt seg å gjøre disse forsøk, med en viss strengt se etter, om jeg også har fremstilt tingene riktig for deres vedkommende. Jeg måtte så meget mer bli oppmerksom på mitt ansvar i denne henseende, som jeg jo så, at flere Prester i sine skrivelser til Departementet har ytret seg med stor frihet og inderlighet, legge personligheten til, men visst ikke tenkt på, at deres ord skulle bli således gjengitt, deres virksomhet således offentlig omtalt. Jeg måtte jo være forsiktig her, men varsomheten måtte ikke gå for vidt heller, men det er nettopp et vesentlig trekk ved den hele fantesak, at den har kunnet tildra seg så mange menns personlige deltagelse: der- på har sakens gode gang hittil derved, og derpå beror den fremtid. Dette kan jeg dog fortelle, at noen av de beretninger, hvor personligheten trer mest frem, har jeg vært så forsiktig å sende vedkommende Prester med det spørsmål: "Må jeg la det trykke så" og svaret har vært et vennlig Ja. Hva ellers fremstillingen av de faktiske omstendigheter angår, så vil man tro meg, når jeg sier, at jeg iallfall har gjort meg flid for å oppfatte og gjengi dem riktig.

Ved denne anledning skal jeg tillate meg å fremsette noen bemerkninger, som har påtrengt seg meg nettopp under gjennomgåelsen av Prestenes innberetninger. Det har forundret meg en smule, at de innholdte så få bidrag til kunnskap om fantevesenet i sin helhet. Man

får nok hver enkelt Fants historie (født av omstreifende foreldre, konfirmert på Tukthus, straffet for Konkubiat o.s.v.); men om fantevesenets hele sammenheng ytres så lite. Jeg skal i den anledning påpeke det trekk, at kun en av de mange Prester har berørt Fantenes hemmelige språk, idet han om et par Fanter sier, at de kunne forstå og tale det. Det forekommer meg dog, at den Prest, der rett nøye ville sette seg inn i en Fants hele forhold, hans moralske og intellektuelle tilstand, måtte ha interesse av å legge merke til, hvorvidt han var innviet i og hadde benyttet seg av fantemålets hemmelighet, fremdeles; hva han nærmest betraktet som sitt fantemål, ord av Taterenes *Rommanì* eller av Skøyernes *Rotvelsk*. Det skulle også være artig å vite, hvorledes fantemålet har artet seg i de senere år, etter at dets hemmelighet er blitt røpet, om det er blitt mer avlagt, eller om det er blitt utviklet og gjort ukjennelig igjen ved nye påfunn. Undertiden heter det i beretningen om en Fant, at han hører til de “Ægte Tater”, og for dem, som skulle behandle ham, ville ikke dette være uviktig å vite; men for å bedømme forholdet tilnærmelsesvis riktig må man akte ikke alene på personens hårfarge og øvrige utseende, men ennå mere på familiens tradisjoner, og hertil hører nettopp språket, høyst interessant i vitenskapelig og praktisk henseelse er også den psykologiske iakttagelse av den utvikling, som forgår hos de personer av Fantefolket, som plutselig var plassert inn imellom den bosatte befolkning: halv- voksne barn, som skulle bibringes en ny og ukjent oppdragelse, halv- voksne folk, som skulle lære å stave og undervises i Religion, eldre folk, som skulle venne seg til nye vaner og måtte kjempe med inngrodde vaner: ustadighet, hissighet o.s.v. Striden mellom det gamle og nye i sådanne menneskers sinn * må dog sikkert åpenbare seg i en mengde småtrekk i daglig-livets løp, og en oppmerksom betraktning herav skulle uten tvil lede til lærerike slutninger. Men i Beretningene snakkes det undertiden vel kort om “de alminnelige Tater-udyder” - Nå kan jeg naturligvis nok vite, at Prester i alminnelighet ikke har mye tid tilovers for slike forskninger, og mest må det ikke forarge meg, om ikke veldig mange menn finner smak nettopp i Fante-livets studium.

**Sml.Anm. til side 19.*

Fremdeles kan jeg også si meg selv , at en Prest i regelen vil tjene fantesaken best, idet han ved sin personlige forhandling med den

enkelte Fant søker å lede ham på den gode vei. Men enda må jeg ønske, at der dog blant de mange Prester måtte være noen, som hadde tid og interesse tilovers for den vitenskapelige side av saken, og at jeg omtaler det her, fordi jeg mener, at de meddelelser, som heretter er innkommet i denne retning, sikkert på en eller annen måte ville komme til nytte, når der et annet år blir utarbeidet en alminnelig beretning som nærværende *.

** Ved denne anledning bør jeg yttre ønske til. Når en Prest eller annen mann får Departementets tilsagn om penger til personer av Fantefolket, som han har tatt seg av, så gjøres det ham til plikt å innsende årlige beretninger om hvordan det går (sml. Departementets Rundskrivelse til Fattigkommisjonene av 16 Sep. 1855, Post 4); men denne Plikt opphører når de Forsørgede er brakt i en slik Stilling, at de er selvhjulpne og altså Understøttelsen er avsluttet. Men det skulle dog være ønskelig fremdeles å få erfare, hvorledes disse mennesker arter seg og hvordan det har gått dem. Uaktet jeg ikke nettopp har avspurt Departementet derom, tør jeg nok si, at det med erkjennelse ville motta fortsatte årsberetninger, og disse ville igjen bli av viktighet, når det igjen skal utarbeides til offentligjørelse en oversikt over utfallet av disse forsøk.*

Men, jeg vender tilbake til talen om hensikten med denne Bok. Der er en særskilt klasse av lesere, som jeg under dens hele utarbeidelse har hatt for øye; hverken mer eller mindre enn Fantene selv, fordums Fanter, som nå er kommet i stilstand, de enda omvandrende Fanter, som her ville finne fordums kjenninger og kamerater igjen. Disse ville vel hint og her kunne få lånt Boken med hjem til sine hus, disse ville nå og da kunne få lese den i arrester og fengsler. Jeg ønsker at de skulle være vitende om, hvor oppmerksomt og alvorlig deres ferd og tilstand betraktes. Nationen ville ikke synes vel om, at der ble bevilget penger år etter år til Fantefolkets opphjelp, uten at det ble gjort rede for, hva nytte der ble utrettet med de samme penger; derfor har jeg med flid og med glede fortalt alt det gode, som har vært berettet om dem, der var tatt til forsørgelse, hvert eksempel på arbeidsomhet og skjønnsomhet, hvert lille tegn til at de legger bind på et stille vesen og gode sæder. Men å fortelle det gode og fortie det onde - det ville ikke være sann tale, og med ubønhørlig bestemthet har jeg derfor tvunget meg selv til å fortelle også alt hva der var berettet om usakelighet og

løgnaktighet o.s.v. - Fante-navnet lyder ikke pent; det må enda brukes så lenge det går folk omkring i landet på det gamle vis; men det har ikke noen god klang i vår ører; det ligger forakt i det, og dem som har navnet, pleide man ikke vente store og gode ting av. Men sannelig, det et gått underligst: Gud har gjort det slik nå, at den, som for samvittighetens skyld forlater fantestien og avlegger sine gamle vaner og belager seg på stadighet og orden og dyd, han kan utrette stor ting - jeg mener; med sitt eksempel kan han bringe fordums kamerater til å stanse på veien og tenke seg om og vende seg dithen, hvor hjelp er å finne for ham også, hvile for hans flyktige fot, fred for hans håpløse sinn. "Skjer dette - så står der i Departementets Kunngjørelse - så skal det foraktede Fante=Navn utdø, og den, som før kaltes Fant, skal av alle Skjønnsomme aktes og æres på lik linje med landets øvrige borgere". Altså, både for sin egen og for din slekts skyld ønsker jeg Deg, Aleksander Bodin, og Deg, Peter Olaus Andersen, Nåde av Gud til å stå i det gode Forsett! Og du gamle, som var den første Tater mitt øye så, og som ba om vårt første møte den aften i året 1847, har hatt en så besynderlig innbringende Innflytelse på mitt livs skjebne, så jeg har vært bunden til disse undersøkelser og bestrebelser inntil denne dag, du Christian Fredriksen - måtte du få en stille aften på din urolige Livs=Dag!

Noen tid etter at dette verk med offentlig understøttelse for Fantefolket var begynt, ble det meg fortalt, at en del menn i en viss Egn holdt på å samrådes om å få dannet en særegen forening for Fantene, med det formål å ta seg av dem ikke ved hjelp av Statskassens penger, men med innsamlede Kjærlighetsgaver, på det at det kunne bli et sant Kristelig verk, liksom Misjonsverket.

Der er også meget i nærværende anliggende, som bestandig må minne meg om Misjonssaken: at barn vokser opp uten å høre noe om sin Dåpspakt, at voksne folk, selv foreldre, ikke kjenner så meget til Guds ord, at de har kunnet stedes til konfirmasjon og Altergang, ja at sådanne endog befinnes å være udøpte. Sant er også det, at skal der noensinne rådes bot på den Syndenød, som mer enn ellers kommer tilsyne i den krets, som vi her har for øyet, så må det skje derved, at de ledes til Christum; fordi der ikke er forlatelse og ikke befrielse i noen andre. Hvilket være sagt med tilbørlig Ærbødighet for det Hellige!

Men Fantefolket er dog ikke helt og holdent et Hedningsfolk, og heller ikke bør bestrebelsen for demmes vel drives ene og alene som Misjon.

Spedebarn slepes av foreldrene på en ynkværdig måte; på grunn av den måte, hvorpå de er oppvokste, og altså tildels uten selvbestemmelse, er voksne folk kommet til å befinne seg i en lovløs stilling (ukonfirmert), derfor også uten den anordnede stadsettelse av deres økonomiske Samliv, fremdeles ernærede seg på uttillatte måter; gamle og vanføre folk går slik således, at de er utsatte for å vansmekte på veien. Dette holder den alminnelige medførelse og rettsfølelse ikke ut å se på: medfølelsen vil, at det skal ytes dem hjelp, som åpenbart trenges, og rettsfølelsen, som gjerne drar et slør over uvitterlige overtredelser, vil dog ha en ende på denne uvitterlighets-tilstanden, for at deretter enhver kan bli behandlet etter fortjeneste. Men sådanne førelser er jo nettopp Døtre av den kristelige Ånd, som har gjort seg gjeldende i tiden og i vårt offentlige liv. Og vel er der med de bestrebelser, som nylig antydedes, nærmest siktet til noen utvortes og timelig; nemlig dette, at den nevnte Klasse av mennesker skal komme i samme stilling som andre folk i Landet, men dette er jo nettopp forberedelsen og begynnelsen for, at det skal kunne strebes mot et høyere mål: ved omgang med naboer, med skolegang og Kirkegang kan det kristelige Liv vekkes og næres hos den enkelte, men dette kan det jo nesten ikke være tale om, så lenge familiene streifer hjemløst og lovløst omkring. Ved å yte penger til disse folks bosettelse o.s.v. gir Staten Prester og andre, som har sinn og kall den ønskelige anledning til at virke for deres religiøse velferd. Det er ikke for ingenting, at Staten har satt Prestene til å være medlemmer og formenn i Fattigkommisjonene, og at nær- værende Fantesak i syndelighet er anbefalt til samme Kommisjoners omsorg, Staten ønsker og venter, at den gitte anledning, skal bli benyttet til det religiøse øyemedes befordring, er noen villige til å hjelpe disse mennesker, så tilbyr den og bistår med de penger, som kan behøves, og dette tilbud kan og bør, utlegges etter hans mening, som sa til sine tjenere: gå ut til veier og gjerder og be dem gå inn.

Ellers er der en ting med mange av disse på en gang offentlige og private, borgerlige og religiøse bestrebelser, som er vel skikket til å vekke anstøt for den kristelige bevissthet. Jeg tenker her på de mange

Fantefolks utførte konfirmasjonshandlinger, de kunne tildels se ut som Utvorteshets=Gjerninger, for ikke å si Hastverk Arbeider. Men dette er dog ikke noen særegen mislighet med Fantesaken, den fester med selve det borgelig bud om konfirmasjon og kan merkes i tusenvis blant den alminnelige befolkning. Tingen er kun, på grunn av særegne omstendigheter med Fantefolket, bli man her mer enn ellers oppmerksom på, hvor betenkelig det er å gjøre en slik religiøs handling til gjenstand for gjeldende Lov. Som saken nå står, er det å konfirmere en voksen Fant i utvortes henseende det samme som å nedbryte en skillevegg mellom ham og Statens øvrige borgere, og den særegne betenkelighet, som disse tilfeller frembyr, inneholder kun en forsterket oppfordring til den kristelige medførelse om at understøtte disse konfirmanter med sine forbønner, * at de må våkne opp, så Christus må Lyse for dem.

** Sml. anm. til side 12. Ved denne anledning kan jeg også minne om det merkelige, at så vidt jeg vet, nektes her til Lands aldri omstreifende Fantefolk å få sine Barn døpt.*

Like motsatt er den anskuelse, der i Fantesaken ser et anliggende, som Staten på grunn av dets religiøse betydning ikke skulle være rett skikket til å virke for, ha andre og det temmelig mange ytret mening, at Staten skulle gripe langt mer avgjørende inn for med et rykk at få det fordømmende omstreifervesen utryddet, nemlig slik, at alle omstreifere, etter at saken først var ordnet med egne lover, på engang skulle anholdes og så fordeles omkring på Rikets Fattigvesen- Distrikter, hvor de da skulle være for aldri mer å streife om. Denne tanke er også, som det vil sees, kommet til orde i nærværende skrift, i førstningen fra Homedal og Klep (Sakene No. 64b, Anm. og No. 76, henimot slutningen). Hva jeg selv mener om dette, har jeg kort sagt på sistnevnte sted; utførlig har jeg uttalt meg derom i min opprinnelige Beretning om Fantefolket, Kap.16. jeg tilføyer en kort betraktning her:

Grunnen til sådan foranstaltning skulle være den, at nå er det så vanskelig å få Fantefolk bosatt, såsom allmuerne fryktet for at få nye fattigfolk inn på bygdene og derfor vise uvilje og gjøre motstand. Men hertil bemerkes først, at dette ikke kan ha mye å bety, uten når det gjelder hele familier med gamle og unge; dernest erindres, at der dog allerede er adskillige kommuner, som selv i sådanne tilfeller ikke

har lagt hindringer i veien, men ganske villig har innrømmet plass for en enkelt familie. Flere familier bør heller ikke nedsettes i en og samme bygd, og det av hensyn til familiene selv, for hvem erindringer om det tidligere liv lettest vil utslettes, når den enkeltvis plantes imellom den bosatte befolkning.

Og nå er det nettopp håpet med nærværende skrift, at det ved de rett lovende utsikter, ja oppmuntrende eksempler, som det har at fremstille, skal bevege flere og flere Fattigkommisjoner og Prester og andre nærstående Embetsmann til å ta seg av både enslige personer og hele familier og hjelpe dem til bosettelse; skjer det, så ville flokkene blitt mer fordelt og de befryktede byrder for kommunene faller mer fordelt, og da vil der vel igjen merkes mindre til den motstand.

Fantenes lovbestemte og tvugne fordeling på bygdene etter dette forslag ville jeg kalle et "Lov-forsøk" i motsetning til det "Penge-forsøk" som nå gjøres. Jeg synes å øyne mange vanskeligheter og skuffelser, om dette forsøk ble satt i verk; derimot gleder jeg meg ved å se, hvor godt det tegner med dette annet forsøk, som i grunnen består deri: med penger, som Villighets-førelsen og Humanitets-hensyn utdeler, at utgjevne de forekommende vanskeligheter. Derfor mener jeg iallfall, at man ikke for tiden, bør tenke på å bevege Statsmakterne til å slå inn på en annen vei her.*

** En enkelt Lov=Paragraf kan jeg nok ellers tenke meg i Overenstemmelse med den nå iverksatte Foranstaltning: dersom det blir gitt en ny Fattiglov, kunne det i den sies ytrykkelig, at personer, som på grunn av hjemstavsløshet nyter varig understøttelse av Statskassen, skulle betraktes på samme måte som andre fattigfolk, således nemlig, at de ikke kunne erverve hjemstavsrett på bostedet, så lene understøttelsen varer. Se mer herom på det nevnte Sted under No.76.*

Men nettopp dette Penge-forsøk, som jeg kaller det, kan der fra andre hold gjøres en meget skarp innvending imot" Staten skulle minst av alle befatte seg med philantropi, og dette foretagende bryter på den gylden grunnsetning, at fattigforsørgelsen skal være en Kommunen-eller Menighets-sak; men i den mindre krets vet man bedre at passe måten og vise sparsomhet; se følgen: her kan jo en sint Fant få en understøttelse for året, der er fullt så stor som en ærlig og flittig arbeidsfamilies hele fortjeneste - det er jo et levebrød å være Fant"

Det skulle være vanskelig å svare på sådan tale, dersom saken hadde fått et avgjort slett utfall. Men om en innvending skal være riktig i og for seg, så har den iallefall mindre Vekt imot et foretagende, som tegner til å lykkes og gå fremad mot et mål, der dog av alle kalles godt. - Og planen til dette foretagende er vel heller ikke så dårlig i seg selv; det vil jeg bevise, ikke med en vidløftighet av grunn, men ved å gjøre oppmerksom på en ganske tydelig ting: blant de menn, som har vært nidkjær befordrere av samme foretagende, finnes flere av våre høyt og allment aktede navn, dyktige og fædrelandssindede menn, som vel også har kunnet tenke seg den nærliggende innvending, men dog har handlet annerledes.

Jeg mener dessuten, at mange av disse understøttelsesforsøk skulle anbefale seg endog av rent sparsomhets-hensyn. Men de Fanter, som nå har latt seg bevege til å slå seg til ro, så de er blitt konfirmert eller ekteviet, skulle sikkert ha kostet det offentlige mye mere, om man hadde vært nødt til å dømme dem til Tukthus for deres ukonfirmerte tilstand eller Konkubinat - ikke at tale om de grovere forbrytelser, hvorved nok adskillige av dem ville ha forvoldt omstendigheter og utgifter, om ikke disse forebyggende bestrebelser hadde vært i gang.

Og med en annen del av utgiftene med disse understøttelsesforsøk har det seg slik, at de kun er overførte fra en utgiftspost til en annen og med det samme har fått en mere hensiktsmessig anvendelse. Man må nemlig vite at lenge før Stortinget bevilget disse penger, og tross grunnsetningen om fattigutgiftenes utbredelse av Fattigvesenets-Distrikter, har der av Statskassen vært utredet utgifter til forsørgelsen av hjemstavsløse trengende og deriblant da ofte til personer av Fantefolket. Når nemlig Fattigkommisjonen ifølge Fattiglovens medfør har måttet ta seg av fremmede fattige, og når igjen hjemstavn for disse har kunnet oppspørres, så utlegget altså ikke kunne fordres erstattet av noen annen Kommune (F.F. § 16), så er det blitt praksis, at der inngis anbefaling om å få utlegget ekstraordinært utredet av Statskassen, og Regjeringen har i mangfoldige tilfeller funnet grunn til å gå inn derpå. Etter at nå dette særskilte Fond til Fattigvesets innskrenkning er blitt opprettet, er adskillige personer som allerede var under forsørgelse således, at utlegget ble erstattet av Statskassen, blitt overført på dette Fond (se f.eks. Sakene No. 37 og

38), og når der nå innkommer ny anbefaling for en person eller familie, så må det ofte avgjøres av Departementet etter skjønn, om utgiftene for samme skulle anvises på Fondet eller søkes utredet på denne ekstraordinær måte (se f.eks. sak nr. 27, hvor i et og samme Fantefølge en person forsørgeres av Fantefondet, mens utgiftene for en annen utredrs ekstraordinært av statskassen). Forskjellen mellom før og nå i denne henseende er vesentlig den, at tidligere kunne fattigkommissjonene ikke være så ganske visse på få sine utlegg for hjemstavnsløse folk erstattet av statskassen, hvorfor de gjerne unndro seg for å hjelpe eller i iallefall i innskrenkende seg for å ta seg av de nødlidende i øyeblikkelige trangs=tilfelle, hvorimot der nå kan tilstås varig understøttelse av statskassen for Fantefolk, som blir antatt til hensiktsmessig forsørgelse for å reddes ut av Fantelivet.*

**Med de ekstraordinære Fattig- understøttelse av statskassen, utenfor det særskilte Fond for fattigfolket, går det almindeligvis til, at kirke er lik departementet, til hvilke anbefalinger derom innsendes, med disse mellomrom avgir innstilling om de imidlertid oppsamlede tilfeller, og innstillingen går da ut på full eller delvis eller ingen erstatning. Til etternevnte tider bevilges til dette øyemed ved interim-regjeringens , ved kgl. eller høysete resolusjon:*

Blant disse innledninger har der visstnok vært noen personer av fantefolket, sådanne nemlig , som kun var blitt understøttet under øyeblikkelig-nød, men uten tanke eller håp om at de skulle la seg bevege til bosettelse osv. : men for dem, som ble antagende til forsørgelse med denne siste hensikt , er utgiftene oppført på det særskilte Fantefond.

Mere om denne sak kan leses i min opprinnelige "beretning om Fantefolket", side 343-345, hvor jeg nettopp brakte i Forslag, at en viss sum skulle avsees av Statskassen og særskilt på budsjettet med sådanne bestemte anvendelser som det nåværende Fond til Fantevesenets Innskrenkning.

Hva ellers angår det stykket av denne innvending, at det er gjort til et fristende levebrød å gi seg ut for å høre til Fantefolket, så bør denne fare være vel i erindring av dem , som føler seg berettiget til å anta seg dette slags folk til forsørgelse. Kanskje der allerede nå er eksempler på, at forsiktigheten ikke har vært stor nok. Når unntatte tilfeller av sådan trang og nød, som uten alt annet hensyn krever øye-

blikkelig hjelp, skulle man ikke opptages til forsørgelse ved Fante-fondet andre enn dem, som ga noenlunde gode tegn til alvorlig ønske om og komme ut av Fantelivet. I denne henseende skal jeg minne om, hvor mislykket det har gått med mange personer av klasse 3 i foran-stående oversikt; disse folks forsett burde det i regelen være riktig å prøve ved å overlate dem valget, om de ville eller ikke ville gå inn på slike kår, som anm. til side 33 viser eks. på : anbringelse i et hus ikke som losjerende, men som tjenere.

Og jeg ryster av meg den beskyldning, som jeg nå og da har hørt antydnet, at jeg ved min tale om mildhet mot Fantene så gjerne vil sy dovenskapens puter under armene osv. Like derimot gjør jeg til mine et par ord, som står å lese i Kirke-Departementets kunngjørelse om den Fantene tiltenkte understøttelse: "er der noen av Fantene, som fremdeles vil trosse lovens bud (nemlig med fortsatt omstreifen), så er lovens arm over ham". Jeg tilføyer, at nettopp siden det offentlige har gjort Fantene et så merkelig tilbud om hjelp til å komme seg i ordentlig stilling, så måtte øvrigheten rett med god samvittighet kunne bruke lovens arm med styrke. Ja jeg kan ikke tilbakeholde den mening, skjønt jeg ikke har noe bestemt å støtte den til, at der kanskje mest sees gjennom fingrene med Fantene i de Egne, hvor få eller ingen av dem sees å ha begjært å bli opptatt til forsørgelse. *)

**Her får jeg anledning til å minne om, at en Kgl. Kommissjon utarbeidet utkast til ny Lov om Fattigvesenet inneholder Bestemmelser, som sikter til, at nettopp Fanter på lettvint måte skulle kunne innsettes i Tvangsarbeids-hus og holdes der i lengere tid.*

Gjenta vil jeg også, hva jeg før har sagt (overnevnte Skrift Side 296 følg.) at det var ønskelig, om de gammeldagse bestemmelser om Passvesen for reisende innen Landet kunne vært opphevet, men som tingen nå er, syntes de meg kun å beskytte og ikke å hindre Fantenes omflakkende ferd.

Philantropien, denne særegne retning av menneskekjærlighet, som setter seg til formål å lette de lidende klassers tunge kår, er visstnok ofte blitt villedet, og dens skjønne navn er derved ofte blitt gjenstand for hån. Men det må ikke forbause oss. - mye mer skulle vi glede oss ved å se hvorledes den dog litt etter litt har vunnet frem til alminnelig anerkjennelse. Det er jo så mange tegn og merker på vårt lands jevne fremgang i velvære og sann dannelselse, når vi betrakter den

lange rekke av philanthopiske innretninger og foretagender, som år for år er kommet frem også hos oss, både i det private og offentlige liv; forbedret Fængselspleie, Sinnsyke-Asyl, Døvstumme=-skoler, Barne-Asyler, Avholds-Reformens Utbredelse ved lønnede Agenter, Misjons-Saken o.s.v.

Jeg kunne også nevne Allmueskolen og den offentlige Sykepleie og flere anliggender; men det er ikke lenger noen bestemte grenser mellom de såkalte veledige og de almenn-nyttige foranstaltninger; den forstandige omhu for de lidende hører med til omsorgen for det hele samfunns vel, og offentlige og private bestrebelsler møtes her og arbeider hånd i hånd. I fattigere Egner, hvor i de flestes ører den sum av 100.000 Daler lyder så overvettets stor, der kan det vel være at mange ennå har vondt for å finne seg i et anlegg som Gaustad, dette "Palass for de gale"; men etterhvert som velstanden tiltar og dermed en allsidig dannelse og friere betraktning av tingene får inngang, så vil man finne, at det dog var for galt med den gamle måte å sperre de Sinnssyke inn i dårekister, og istedenfor å klage vil man endog glede seg ved å vite, at der nå er gjort iallefall en begynnelse til stelle så vel med dem, som nåtidens vitenskap og kunst formår.

Omtrent så bør det gå med bedømmelsen av Fantesaken. Minner det ikke om den gamle hårde betraktning av de sinnsykes tilstand, når man leser de riktignok sparsomme ytringer om Fantene for et par mannsalder siden? I 1786 sier Presten Wille i sin Seljords beskrivelse* at nå hørte man ikke til tyverier, såsom Sognene deromkring var så vel rensset for omløpere "siden øvrigheten, ved å befale en såkalt Fantejakt, engang om året, hemmet dette ondet".

Hva medførelse er her, hva tanke merkes her om mennesker i de forjagede? Og i 1811 skriver Sognepresten i Valle i Setersdalen til selskapet til Norges vel** om årsakene til, at Havevesenet ikke kunne trives der, således "Det er ved St. Hans tider, at jordene her skulle tilsåes, gresses og vannes, men alle mennesker, store og små, reiste de 2 - 3 mil bort fra deres hjem til Seters med kreaturene, hvor de den hele sommer fører et nomadisk liv. Det kan således ikke svar regning å holde et menneske hjemme ved gården for å passe haven, liksom det og ville være ønskelig for et enslig menneske å holde seg på gården i denne øde tid, da overlatt lett kunne befryktes av omstrei- fende Fanter". Se, når man ikke engang trodde seg istand til å holde Fanten i

ånde, så har man visselig ikke vært meget opplagt til å anse hans beklagelige ferd med medlidenhet***.

* Side 233.

** Se "Budstikken" for 27 September 1811.

*** I eldre dager var det visstnok også så, at Fantenes og alskens Betleres skare var overhånden stor, og mest i forhold til den evne, som øvrigheten og allmue da hadde til å holde dem i ånde. I den anledning skal jeg anføre, hva jeg engang fant ved å gjennomgå en gammel Ministralbok i Ullernsaker på Romerike. I de 4 år 1696-1699 tilsammen er der anført som døde 372 personer: men dessuten er der for hver av de samme år anført en del "fremmede, som er hitkomne og underveis døde og begravet", Eller: "Fremmede og fattige, som her i Sognet er døde og begravet", tilsammen i de 4 år ikke mindre enn 58. Som fødte og døpte er der for året 1699 anført 63, men med dette tillegg. "Dessuten fattige fremmede Folks Børn, som er underveis fødte og døpte, Drengbarn 5, Pikebarn 2". dette siste trekk, at fattige omvandrende folk får barn underveis, viser temmelig tydelig hen til Fantelivets skikker. Det er kun tilfeldigvis, at disse opplysninger er nedtegnet i Ministralboken for de nevnte år; i årene før og senere har rimeligvis det samme slags tilfelle inntruffet, men Presten har ikke brydd seg med å anføre det. - Men nå for tiden, da der dog av bygdens egen befolkning fødes og bør rimeligvis meget mere enn det dobbelte antall mot da, er det dog visstnok som en sjelden hendelse, når der i Ullensaker inntreffer fødsler eller dødsfall blant sådanne, som kunne beregnes til "fattige fremmede folk".

Ja, folk, som gjør seg selv ulykkelige ved et dårligst levnet, forbrytere, Fanter o.s.v. blir vel langt vanskeligere gjenstand for mengdenes medlidenhet enn de Sinnssyke spedalske o.s.v., men det er så lett å forkaste dem, at de jo har fri vilje og at de burde ha brukt den bedre, en setning, som naturligvis også til en viss grad er aldeles riktig; men det skal en dypere selverkjennelse og større betenksomhet til for å legge tilstrekkelig vekt på denne annen setning, at menneskenes ferd og handlemåte for en stor del påvirkes av deres samlede livsomstendigheter. Den tanke faller en så sjelden inn: "var jeg vokst opp på Fantestien, så hadde jeg vel skikket meg lik med den Fant der".

Men derfor kaller jeg det et overmåte betydningsfullt tegn, at denne foranstaltning med den reddende tanke for Fantefolket har kunnet vinne så megen inngang omkring i Landet, som nærværende Beretning gleder seg ved å bære vitne om. For 50 år siden ville opprop og forslag for denne sak ikke vært blitt opptatt således, med den ringere velmakt og Allmuestand, som var i landet da.

Måtte det nå fremdeles gå jevnt fremover, måtte ingen hindringer og forstyrrelser inntre *. Da kan jeg nok tenke meg, at vi om ikke på rett mange år skulle få se enden på det egentlige Fantevesen eller den store forargelse, at folk fører et omflakkende familieliv, så slektens bedrøvelige levevis forplantes av de barn, som fødes og vokser opp.

** Skulle denne sommer-tørke bli så ødeleggende for de vestlandske Bygder, som den hittil har vært truet til, så kunne det vel befryktes, at Nærings-sorgene ville lage lite rom tilovers for den velvilje og milde stemning, som dette anliggende krever. Ennå tydeligere kan det forstås at et Fredens Verk som dette ville være utsatt for å forstyrres, om landet skulle ødelegges av en langvarig Krig: da kunne endogså Fanteflokkene forøkes ved Betlere og Misbædere, som sluttet seg til dem.*

Men håper bestrebelsen for Fantevesents avskaffelse lykkelig brakt til ende, så kan jeg igjen tenke meg, at der nettopp under samme bestrebelsen skal være våknet lyst og samlet erfaring og vunnet evne til en mer utviklet, inntrengende og omfattende kjærlighetsgjerning enn hittil med en beslektet klasse av ulykkelige mennesker: man finner dem på landeveiene(de betlende Geseller og andre omstreifende folk, som man ikke pleier henregne til Fantene, fordi de ikke har sluttet seg til disse Familie=Følger)*, og man finner dem på større byers steder (folk, som gikk ut og inn av straffeanstalter og Tvangsarbeids-hus samt Skjøger). Jeg sammenfatter dem under Sluske-navnet eller under begrepet av forulykkede mennesker, som ved dovenskap, ustadighet, drikkfeldighet, utukt, tyveri som lenge har syndet imot sin egen menneskenatur, at de omsider er blitt straffet med den Dom: ikke å kunne styre seg selv.

** Hittil har noen av disse enslige omstreifere og omstreifersker latt seg oppta i virkelige Fantefølger og er blitt betraktet som "Ekte" Fantefolk, hvilke nærværende skrift viser flere eksempler på; men dersom det egentlige Fantevesen blir avskaffet, og dersom det da*

fremdeles våkes over, at ikke noen Familieliv påny får danne seg mellom Landeveiens Barn, så vil ikke det kunne skje lenger; men enda vil det enslige omstreifervesen kunne fortsette seg, og det kanskje i nye former.

For 12 år siden ble mitt sinn opptatt av dette mere enkelte og lette arbeid: å undersøke det egentlige Fantefolks historie og tilstand. Men mitt skrift om denne gjenstand slutter med den betraktning, at undersøkelsen burde fortsettes og legge ann på å trenge ned til det alminnelige folkelivs bunn for å dra for lyset det overmål av synd og nød, som der skjuler deg under Sluskevesenets Pjalter ? og skumle åsyn. Jeg har også forsøkt meg i dette arbeid og holdt ved dermed inntil nå. Men når jeg i denne stund kaster et blikk tilbake på disse år, så er det meg, som om jeg kun har beveget meg omkring randen av avgrunnen og gjort enkelte tiltak for å nærme meg til det dypt liggende mål, men ennå ikke har dristet meg til å trenge helt ned.* Men summen av mine betraktninger over disse forhold, er den ; også i denne lave ulykkelige krets er det sikkerlig lovbestemt sammenheng mellom årsak og virkning, mellom de ytre livs omstendigheter og de indre tilstander, og det vil komme en tid, da men vil forundre seg over den ufullkommende og utilstrekkelige måte, hvordan nåtiden behandler dette anliggende, omtrent som vi nå beklager den mangel på skjønnsomhet og hjelpsomhet, som i fortiden vistes de sinnssyke.

Dersom det da fremdeles med kjærlighetens flid og tålmodighet arbeides for dette nærmere mål: Fantevesenets avskaffelse, så bør det være, at arbeidet kommer til å fortsett på en mark, som frembyr ennu videre anledning til kjærlighetsgjerninger mot noen av våre ulykkeligste brødre. Det skje!

** På samme tid som jeg utarbeidede min i år utkomne “ Beretning om Edrulighets-Tilstanden i Norge ” foresatte jeg meg, at jeg skulle avlegge daglige besøk i Christianias Tvangsarbeids-Anstalt og samtale med lemmene og studere deres drikkfeldige liv, omtrent såsom legene studerer sykdommene ved å gjennomgå en stor mengde sykehistorier på Hospitalene. Men kreftene strakk ikke til. Så ble dette også ett av de flere påtenkte arbeider, som jeg måtte utsett til andre tider.*

Beretninger

Om materialene for disse "Beretninger" se innledningen side 25. Jeg har fulgt slik orden, at i regelen de saker er anført først, som først er blitt avgjort i Departementet, dog, så at jeg har sammen- stillet de saker som hører til et og samme Fattigvesen-Distrikt. Ved siden av mitt L.No. har jeg i parentes av det No. som hver sak opp- rinnelig har i en innen Departementet ført oversiktsliste.

Jeg gjør oppmerksom på den forkortelse F.F., d.e.,Fante-Fortegnelse den Navne-Fortegnelse over Fanter som Justis- Departementet lot trykke i 1846.

1. (1-2) Solum. Peter Edvard Gundersen og Petrea Magnusdatter, i begynnelsen av 1855 omtrent 8 og 2 år gamle.

En mann som kalte seg Magnus Svendsen, og kvinnen Berthe Marie Eriksdatter, som fulgte ham som hans kone, samt hennes ovennevnte barn - disse kom den 1 eller kanskje 2 Mars (altså vinters tid) 1855 til husmannsplassen Kåsa under gården Bjerva i Lunde Sogn, Bø Prestegjeld, Nedre Telemark. Det er ikke berettet, at de var kjente med beboerne av plassen; det virker heller som, at de ikke var det, eller at de iallefall ikke var velkomne; det sies nemlig uttrykkelig, at man på plassen var utilfreds med oppholdet, ubedt kom til å vare så lenge som 8 dager. Rimeligvis har de fremmede, som visselig straks måtte skjønnes å være et Fantefølge, på sedvanlig Fantevis fått tiltryglet seg husly for en enkelt natt, og årsaken til, at oppholdet ble så langvarig, var den omstendighet, at kvinnen falt i barselseng (den 2 Mars) og altså ikke ganske snart kunne fortsette vandringen.

Fremdeles traff det, at det nyfødte barn hadde en narurfeil (atresia ani, ingen åpning for skolegang eller åpningen tilvoret med en hinne). Det ville ikke lenge kunne leve således. Men Distriktslege Hoff ble vitende herom, da han om kvelden 5 Mars kom hjem fra en reise, og straks reiste han hen og opererte barnet.

Doktoren må ha funnet tilstanden i det hele ganske merkelig; men han sier i en av sine Innberetninger, at han påla faren øyeblikkelig å begi seg til Sognepresten og melde ham det passerende slik at det fra Fattigvesenets side kunne foranstalte det fornødne. Doktoren

tilføyer at han ikke hadde skrivemateriale med seg og derfor kun kunne medbringe mannen muntlig hilsen til Presten.

Og dette var uheldig. Men kom mannen ganske riktig til Presten (6 Mars); men han talte kun om å få begravet barnet, som han mente måtte dø, og derfor ble svaret, at om så skjedde skulle han få nødvendig bistand av den nærmeste boende Fattig-Tilsynsmann, som hadde ordre til å yde slik Fattighjelp, som øyeblikkelig gjordes behov. Forresten bekjente mannen for Presten adskillig om sin omstereifenhets og spesielt, at han og kvinnen levde i ulovlig samliv, uten ektevielse, og det lot til, at han ble fornøyd da Presten tilbød å hjelpe dem til å bli ægteviet; det gjaldt om å skaffe tilveie de nødvendige bevisligheter, om derfor skulle det snakkes nærmere om dette, ved Prestens nær forestående besøk i annekset, hvor han også kunne få snakke med kvinnen.

Den 7 Mars så igjen doktoren til barnet, og nå sendte han et skriv til Fattig- Tilsynsmannen, at det straks måtte ydes fattig bidrag (2 Spd), da familien manglet det nødvendigste til livets opphold. Igjen den 9 Mars var doktoren på Kåsa for å se til barnet; ved denne anledning beklaget husmanns-familien seg over følges opphold, og vegret seg til å beholde det lenger, og i den anledning for å få ordnet det nødvendige, anmodet doktoren Magnus Svendsen at han skulle komme hjem til ham i hans bolig samme dag.

Han kom dog ikke ; han ville nok heller reise fra både prest og doktor. Den følgende dag (10 Mars) var doktoren tilfeldigvis ute på reise på en annen kant, og nå traff han til sin store forundring på hele familien, på Skysskiftet Ulefoss i Holden Prestegjeld, på reise til Skien.

Før avreisen fra Kåsa var deg det nyfødte barn blitt hjemmedøpt (Andreas), av konen på plassen, Kari Gulliksdatter, og foreldrene hadde med seg et skriftlig bevitnelse, undertegnet av den sammen Kari og et par Vitterlighets-Vitner m.p. P.

Men barnet trengte daglig legetilsyn, og da men der, hvor doktoren nå traff familien, ikke kunne eller ville gi dem tilhold, medgav han mannen ikke alene et skriv til Amts-Physikus i Skien angående barnets oppdragelse på Amters sykehus, men også et skysspass for de skyss-stasjoner, som enda skulle passeres for å påskynde reisen.

I det nevnte skriv til Amts-Physikus hadde distriktslegen gjort oppmerksom på, at familien nok var hjemstavsløse - en bemerkning som gjaldt utsikten til å få sykehusets utgifter erstattet. Dette såes å ha foranledning fra den konstituerende Amt-ysphusikus til Amtmann All om, hvorledes der skulle forholdes. Den 16 Mars skrev Amtmannen et svar; først og fremst måtte det sørges for barnets helbredelse; moren samt med henne det nestminste barn måtte også opptas på sykehuset, hvis legen anså hennes nærværelse nødvendig for spe- barnets pleie; hva elles kur omkostningene angitt, skulle de under ingen omstendigheter overtas av Amts-kommunen; man fikk se til å få dem utredet, iallefall foreløpig, at den fattig- kommune , hvor tran- gen var oppstått; forresten antydet Amtmannen, at det på nærmere opplysninger kunne det vise seg grunn til å la foreldrene arresteres og tiltales for Konkubinat, og at barnets Kur iallefall kanskje kunne for- settes hos moren i arresten; ja, mulig var det også, at man iallfall for å kunne redde barna, kunne finne grunn til å søke Kirke-Departementet om hjelp til midler, som i sådan øyemed av Stortinget i 1854 var bevilget.

Så gikk det også. Dette tilfellet ble et første, hvor hjelp av disse midler bel brukt. Anledningen var den omtalte naturfeil hos det ny- fødte barnet; barnet og hele familien falt i legens og andre embets- menns hender, og fra alle sider viste deltagelse og hjelpelyst, og hjel- pen meddelt var nettopp nå beredet i det til Fantenes redning og bevilget Fond.

For det første var nå moren med de to minste barna innlagt på sykehuset, og mannen holdt seg med det eldste barnet i Solum, som er nabo-Prestegjeld til Skien. I en tid var sykhusinspektør Lie opptatt med å finne ut, hvorvidt disse mennesker virkelig ikke hadde hjem- stavn noensteds, eller hvilken kommune man i annet fall skulle få forpleiningsutgiftene erstattet av. Og under dette henvendte han seg til Sognepresten i Solum, Prost Wettergreen, for om mulig å få forel- drene ekteviet, at det kunne unngås å straffe dem for Konkubinat, en straff, der han ytret i et skriv, sjelden kunne sees å frukte noe blant slike mennesker. Men dette forsøk strandet, og det på grunn av, at det lot til å ha lange utsikter med å få de nødvendige bevis samlet som personenes konfirmasjon m.m. *

**Dersom det allerede nå var kommet i gang med å yte understøttelse av det til Fantevesenets innskrenkning bestemte Fond, så kunne det vel være råd til å skaffe familien opphold og underholdning, mens de nødvendige undersøkelser ble utrettet: foreldrene kunne da være blitt både ekteviet og bosatte, hvis ellers deres karakter hadde vært sådan, at det kunne håpes neon stadighet av dem, men da de ennå var ugifte, hva hjelp der kunne ventes fra dette Fond måtte man innskrenke seg til å ta seg av barna, et forsøk, som det jo iallefall var mer å håpe på.*

Der var da jo ikke annet å gjøre enn for Amtmannen, enn å reise sak mot dem for Konkubinats (7 April).

Hele familien samles nå i Solums lensmanns-arrest, 12 April, forhør ble holdt den 13 April, tiltale beordret 17 April. Dom falt 20 April, straffen satt i virksomhet 25 April.

Her kan være på sin plass og fortelle noen av disse menneskers tidligere ferd og skjebner, etter hva de selv forklarte under dette forhør.

Magnus Svendsen, 34 år, født, døpt, konfirmert i Venersborg i Sverige, av en der bosittende arbeidsfamilie, altså ikke av Fanteslekt, kom for 15 år siden til Norge for å søke arbeid og har siden vært her i landet, dels i fast tjeneste, dels som dagarbeider, snart i by, snart på landet (lenge på Grønland ved Christiania en tid på Kaholmen o.s.v.) på intet sted lenge nok til å vinne Hjemstavnsrett; men i de siste 4 år har han flakket om fra bygd til bygd mellom Holmestrand og Arendal og det i følge og samliv med den nåværende kvinne, med hvem han også har avlet de to minste av de 3 barn, som følge dem: har han prøvd å nære seg og familien med å lage kurver og hægter, har også en gang vært tiltalt og straffet for Betleri.

Berthe Marie Eriksdatter (F.F. No. 310), 27 år, født av omstreifende foreldre (Erik Christiansen og Petronelle Larsdatter) under disses gjennomreise i Øier i Gulbrandsdalen, oppvokst med dem på vandring til 14 års alderen, siden flakket om på egen hånd, for et halvt snes år siden dømt for løsgjengeri og idømt straff til Christiania Tukthus og ved den anledning konfirmert der, ennå engang vært på samme Tukthus for tyveri, for omtrent 8 år siden med en omstreifer Gunder Christiansen avlet barnet Peter Edvard, som inntil nå har vært hos

henne, til slutt i de siste 4 år har hun fulgt Magnus Svendsen som før forklart.

På det nevnte tilfelle her, hvor Magnus var blitt straffet, sa begge seg fri for å ha betlet, og de fremheves at selv den fattigunderstøttelse de hadde nytt i anledning av det siste barns fødsel, hadde de ikke bedt om, men den var ydet dem uten deres anmodning. Og hva angikk deres samliv utenfor ekteskapet sa de, at de selv nok hadde ønsket å bli ordentlig gifte, men at det ikke var blitt noe av, på grunn av deres fattigdom.

For dette Konkubiat ble nå både han og henne, som før sagt, døpte, og straffen ble satt til 25 dagers vann og brød, for hennes vedkommende ble den dog, da hun diet, forandret til 100 dagers fengsel på sedvanlig fangekost. Denne straff utholdt hun i Lensmanns- Arresten, og der hadde hun i førstningen fremdeles alle 3 barn hos seg; det minste som enda ikke var helt helbredet, fikk også, etter særlig foranstaltning fra øvrighetens side, fortsatt legepleie.

Men det er allerede før omtalt, at Amtmannen helt fra begynnelsen av hadde tanke om i alle fall å forsøke å redde barna. Til den tid hadde han også samtidig med sakens anlegg mot foreldrene anmodet sykehus-inspektøren om å diskutere med Prost Wettergreen i Solum om, hvorvidt det var mulig å få de 2 eldste av barna anbrakt hos pålitelige folk. Utfallet ble at Hans Mikkelsen erklærte seg villig til å motta dem i sin Oppdragelses-Anstalt "Hans Cappelens Minde" ved Klostergrinden i Solum, 1/8 mil fra Skien. Betalingen skulle være 50 Spd. årlig for begge barna tilsammen. Og den 7 Mai skrev Amtmannen sin fremstilling om saken til Kirke-Departementet og ba om at denne sum måtte utredes til Fantevesenets Innskrenkning bestemte Fond. Moren hadde gitt sitt samtykke, Prost Wettergreen og Fogd Borchsenius hadde anbefalt Mikkelsens Anstalt, og Amtmannen selv holdt seg forvissset om, at Hans Mikkelsen og hustruens personlighet ga tilstrekkelig lovnad for, at barna ville bli vel behandlet. Etter de om moren fremkomne opplysninger var det ytret Amtmannen videre, neppe tvilsomt, hva skjebne ventet barna, om de fremdeles skulle forbli hos henne, og skjønt det visstnok var å befrykte at de selv i Hans Mikkelsens hus ikke ganske kunne unndras for morens innflytelse, så holdt Amtmannen dog for, at det måtte gjøres et forsøk. Men saken

ville dog neppe kunne ordnes uten bidrag fra dette Fond; men det var ingen utsikt til, at noen Fattigkasse skulle ville overta utgiftene. Amtmannen tilføre uttrykkelig, at han ikke hadde dristet seg til å fremkomme med noe lignende forslag for selv morens vedkommende, såsom forsøk på å bringe henne til en stadigere og bedre levemåte, syntes for håpløst, heller ikke anså han det for rådelig å skille det yngste barnet i dets spedte alder fra moren.

Tre dager etter, 10 Mai, måtte Amtmannen på ny skrive til Kirke-Departementet om den samme sak. Vedkommende Fogd hadde nemlig i mellomtiden innberettet, at der va oppstått tvist om, hvilke Fattigkommune de imidlertid skulle utberede de hittil påløpne utgifter (mest for Kuren på sykehuset og for barnets forpleining under foreldrenes arrest) om det skulle vær Bø Prestegjeld, hvor det med sin Naturfeil fødte barn hadde gitt anledning til det hele, eller Holden, hvorfra familien var blitt sendt til sykehuset, eller endelig Solum, hvor foreldrene satt arrestert. Denne midlertidige forsørgelsesplikt nektet alle Fattigkommisjoner å overta, også den i Solum, hvor det var tanken, at de to eldste barna skulle bli værende. Likedan nektelse var også kommet fra Øier i Gulbrandsdalen, hvorhen det var skrevet om saken på grunn av, at moren Berthe Marie var født der. Amtmannen så seg nå nødt til å la de omkostninger som barnas pleie hittil hadde kostet, utbetales fra Fogds-kassen, men med utgang til erstatning senere av en eller annen Fattigkasse; dog anbefalte han i nevnte skriv, at samme omkostninger burde overtas av Statskassen.

På alt dette svarer Kirke-Departementet 19 Mai. De 50 Spd. til de to eldste barns oppfostring kunne Departementet ikke egentlig tilstå nå straks, såsom der ikke enda var gjort endelig bestemmelse om anvendelsen av det beløp som av Stortinget var bevilget til Fantevesents Innskrenkning. Men Departementet fant den påtenkte foranstaltning med barna særdeles ønskelig og tvilte ikke om, at den forlangte erstatning ville bli tilstått, og de håpet derfor, at Solum Fattigkommisjon, når den ble bekjent med saken, ikke lenger skulle finne noen betenkeligheter ved midlertidig å overta barnas forsørgelse hos Hans Mikkelsen. - Hva angikk utgiftene for barna under arresten o.s.v. meddelte Departementet, at slike utgifter for hjemstavsløse fattige også uten hensyn til det for Fantevesenets Innskrenkning bestemte Fond skulle bli erstattet av Statskassen, og at det var

rimelighet for, at det også i dette tilfelle skulle se; det var altså å håpe at den tvil mellom Fattigkommisjonene ville jevne seg i minnelighet.

Slik ble det også. Departementets var av Amtmannen meddelte til Solum Fattigkommisjon, og allerede 5 Juni svarer Prost Wettergreen, at han har fornøyelsen å kunne fortelle at Fattigkommisjonen dagen før hadde vedtatt den foreløpige utredelse for de to barna. Mikkelsen var selv i arresten den følgende dag. Således kom de i overskriften nevnte barn, Peter Edvard og Petrea under ordentlig forsørgelse den 6 Juni.

Noen uker etter, i en innberetning til Kirke-Departementet av 25 Juni, ytret Prosten, at barna trivdes vel i deres nye hjem, og han tilføyde: “ Ved denne anledning tillater jeg meg å uttale det ønske, at flere av denne type ulykkelige barn på denne måte måtte reddes, hvor det muligens kunne bli anledning i Mikkelsens Anstalt, som jeg ser er vel skikket til dette øyemed.” Det ble også tilfelle, at flere av denne type barn ble samlet i Mikkelsens hus (No. 3 og 5).

Senere, da Kirke-Departementets sirkulære av 16 Sep. 1855 med regler for Fantefondets anvendelse var blitt utgitt, vedtok Solum Fattigkommisjon å bruke samme regler for disse 2 barnas vedkommende, avgi årlig innberetninger om dem m.m., og nå ble fra Departementets side (21 Nov.) gitt Fattikommisjonen utrykkelig tilsagn om at utgiftene ved disse barns oppfostring skulle overtas av Fattigvesentes Forsørgelse.

Siden har Prosten stadig kunnet innberette, at barna har det serdeles godt og oppfører seg bra, så det er håp om, at det som er ofret på deres oppdragelse, ikke skal gå til spille. Dette gjentas i den siste innberetning, (8 Jan. 1859). Det har ikke vært omtalt om disse barn eller noen andre i samme hus, at moren noen gang har forsøkt å få dem med seg på Fantestien igjen.

Under gjennomgåelse av denne sak kom spørsmålet til meg: hvordan er det siden gått med disse barna foreldre og med deres minste barn ?. Og etter en antydning fra Prost Wettergreen i hans siste beretning skrev jeg til ham om dette og fikk dette svar tilbake(Juni 1859): “ Etter at de var kommet ut av arresten, hvor jeg ofte besøkte dem, og hvor det så ut som, at piken Berthe spesielt, begynte å få en annen oppfatning, de tenkte alvorlig på å bli gift, i hvilken hensikt de reiste for å skaffe seg de nødvendige attester, som de også fikk, så de

ble viet i August 1856. Fra den tid sluttet de å streife, da de - især ved foranstaltningen av Hans Mikkelsen som ofte har vist stor iver for å bringe Fantene på rett vei - de fikk leid et hus i nærheten av Solum Prestegård og ernærte seg uten hjelp av Fattigvesenet, inntil konen Berthe utpå høsten ble syk og sengeliggende. Under hennes sykdom, som endte med hennes død, 27 Feb. 1857, syntes det som det åndelige liv utviklet seg ennå mer hos henne. Magnus, som i denne tid måtte ta imot noe støtte fra Fattigvesenet, fortsatt å arbeide og viste seg særdeles omhyggelig for sin syke kone. Etter hennes død tok Mikkelsen Magnus og det lille barn til seg, og Magnus ble i arbeid hos ham, til han i vinter ble forlovet med et fruetimmer, som med et uekte barn, hun hadde hatt, var innsatt i Mikkelsens Anstalt, av Fritsø Fattigkommisjon på Jernverkets bekostning. Våren 1859 ble disse viet i Skien, hvor Magnus nå leier hus og ernærer seg som dagarbeider, men Mikkelsen har beholdt det minste barnet, som nødvendig ville forlate pleieforeldrene, i tillegg til, at Magnus har nok med å ernære seg selv og kone. I det hele må Magnus få det skyssmål, at han etter sitt første ekteskap ha oppført seg upåklagelig, iallefall vært edruelig. Hvordan han i den senere tid har oppført seg, har jeg ikke hatt anledning til å finne ut av, men ved Guds hjelp håper jeg, at han har fortsatt streiferveien.

I samme brev omtaler Prosten en annen tidligere omstreifende familie, som uten tilskudd av det offentlige nylig er blitt bosatt i Prestegjeldet, nemlig **Martin Nilsen Lohmann** med kone **Berthe Marie Pedersdatter**, (F.F. No. 259 og 260). Han bor på et jord- stykke som han har kjøpt i Mælum Annex, og ernærer seg som Blik- kenslager uten å streife mer.

“ Den 1 Mai d.å. utmeldte han og hans kone seg av Statskirken, da han trodde, at han nå ikke lenger kunne være i et Kirkesamfunn som vårt.”

2. (28 og 29) Solum: Marja Lena Kaisa Aamann / Meldal og datteren **Inger Andrea Vilhelmine Jansdatter** (F.F. No 265 og 266).

Av en fremstilling fra Departementet (Mars 1856) ble Sognepresten i Solum, Prost Wettergreen skrives følgende:

Marja Meldal, noe over 60 år, har nok aldri vært gift, og det betviles, at hun er konfirmert. Hun oppgir selv at hun er født i svensk

Finnland, men det har vært forgjeves å finne en attest på det. Man har aldri funnet noen opplysninger om hennes tidligere liv, og hun vil nødvendigvis prate om det, det syntes å hvile et slør over dette. Denne på flere måter merkelige kvinne, listig og forslagen, har ført et ukristelig liv, hengitt til vellyst og drukkenskap. Hun har barn med forskjellige personer, med Andreas Ros, Meldal og Johan Barlin. Hun ble sett første gang i Solum i 1825, da ble hun pågrepet i et stort Fantefølge og satt arrester i 1 - 2 år. Siden har hun vandret om i større og mindre følger, i de senere år har hun, mest holdt seg i Solum og Gjerpen, og det med sin ovennevnte datter, "for hvem hun som for sin øvrige talrike slekt viser meget omhu på i timelig henseende og hensyn til deres opplæring i kristendom, så hun i dette stykket kan være et eksempel for mange". Hun kan lese og er ikke blottet for religionskunnskap, selv regner hun seg til - og dømme etter hva hun nylig har sagt - til Kveker-Sekten. Hos dem har hun alltid vist seg flittig og dugelig i flere kvinnearbeider, særlig strikking.

Den nevnte datter Inger, født i Solum 1830, konfirmert 1846, ble i 1850 viet til **Nils Anton Hansen**, en omstreifer som er konfirmert på Tukthuset*.

** Han ser ut til å være uekte sønn av den under No. 8 omtalte kone **Oline Nilsdatter**, som før giftemålet med **Elias Andreassen** streifet om med en **Hans Amundsen**, Nils Antons far.*

Straks etter giftemålet forlot han henne og skal nå fare om med et annet kvinnemenneske, uvisst hvor. Inger, et enfoldig og skikkelig menneske, har fra barndom av vært plaget av den fallende syke, og i et anfall falt hun mot en kakkellovn og forbrente seg i ansiktet, så hun siden har gått med et ulegelig vemmende sår.

Begge disse kvinner har vært et stort besvær for Solum Prestegjeld, især siden datteren fikk sin brannskade, da hun måtte innlegges på sykehuset. Nå har den gamle moren lovet å slå seg til ro, hvis hun kunne få en egen bolig og litt understøttelse til ved og mat for seg og den elendige datteren, og spesielt for den sistes skyld mente Fattigkommissjonen at de burde gjøre et forsøk: I Des. 1855 fikk Fattigkommissjonen leid en liten stue til dem nær Prestegården og hjalp dem med litt fattighjelp. Hittil har det tegnet seg godt med forsøket, og det anmodes om 16 Spd. årlig fra Departementet.

Dette bidrag ble bevilget og har siden vært ydet.

Ved utgangen av 1856 kan Presten skrive, da Maria Meldals hytte lå så nær Prestegården, hadde han god anledning til å iakttå henne. “ Hun er som tidligere skrevet om, et høyt merkelig kvinne-menneske og det skal god tålmodighet til å omgås henne”. Hennes omflakken har vel ikke het opphørt, men er meget innskrenket. Hun pleide sjelden å ha omgang med andre Fantefølger, og hun arbeidet, hva hun kunne, for å ernære seg og sin hjelpeløse datter - på en ærlig måte, så vidt man kunne skjønne.

Lignende ytringer av utgangen ved 1857. I Prestens siste innberetning (Jan. 1859) sies det, at hun fremdeles bor i den samme stue og i det hele tatt oppfører seg upåklagelig. Hun er omhyggelig med den syke datter og viser bestandig stor omhu for de mindre barna i hennes tallrike slekt, som av og til oppholder seg hos henne. Hun vil gjerne inniblant ut og streife litt, mest innefor Prestegjeldet, mens hun derimot har sluttet med å ha selskap med andre streiferfølger, som iblant avlegger besøk hos henne.

3. (30 og 31) Solum: Peder Pedersens barn: **Severine Jeanette** og **Johan Anton**, i begynnelsen av 1856 i en alder av 4 og 2 ½ år.

Peder Pedersen og hustru Anne Olea Jansdatter, som forskjellige steder har streifet om, uten kjent hjemstavn, kom ved midtvinters tid til Solum, og barna led fryktelig vondt. Men med foreldrenes samtykke og etter samtale mellom Prost Wettergreen og Hans Mikkelsen, husfar i den før nevnte oppdragelses- anstalt, ble de i Jan. 1856 opptatt her, hvor allerede de under No. 1 omtalte 2 barn befant seg. Og på Prostens anbefaling til Departementet ble betalingen 25 Spd. årlig for hvert av barna, bevilget av Fantefondet.

I samme anbefaling ytret Prosten det ønske å få tilsagn om like-dan bevilgning til videre og oppta i Mikkelsens hus 6 - 8 små barn av samme slaget, som kunne benytte anledningen når de tilfeldigvis måtte komme i nærheten. “ Jeg skal bemerke tilføyer han, at de i allminnelighet ville foreldrene nødig gi slipp på barna, spesielt de minste, som vi helst bør ta var på, og det har kun ved kjærlig overtagelser lykkes med de 4 opptatte barn”. - Amtmannen anbefalte dette han mente å kjenne Hans Mikkelsens Stiftelse som særdeles skikket for disse barn, “ det er alltid vanskelig, tilføyer han, å få slike barn godt utsatt, det må erkjennes, at de beste bestrebelser av ulike grunner kunne mislykkes, men jeg er av den mening, at det i dette Amtdistrikt

neppe vil finnes noe bedre løsning enn hos Hans Mikkelsen”. “ Jeg kan ikke annet - slik slutter Amtmannen - enn å anse det svært ønskelig, at det offentlige på denne måte vil imøtekomme Prost Wettergreens menneskekjærlige bestrebelse.” Et bestemt tilsagn til det tilrådte ga ikke Departementet, men sa da, at de anså barnas opptagelse i den nevnte Anstalt som svært ønskelig, så anbefalinger om bidrag om dette kunne vente å bli imøtekommet.

Av en innberetning fra Prosten fra Juni 1857 sees det, at moren til de to barn som det her handler om, flere ganger har forsøkt å få dem ut fra Anstalten igjen og det tildels på en meget nærgående og påtrengende måte. Hittil har det lyktes med å stagge henne med det gode. Siste gang hadde hun virkelig fått barna med seg, men etter en dags tid ble hun overtalt til å levere dem tilbake.

Ellers kan Prosten jevnlig innberette (siste gang i Jan. 1859), at barna behandles samvittighetsfullt og synes å oppføre seg vel.

4. (32- 35) Solum: Ole Eriksen med kone og 2 barn.

I fremstillingen av 1 Mars 1856 hvor Sognepresten, Prost Wettergreen hadde anbefalt om bistand for de under No. 2 og 3 omtalte personer, ba han om Departementets bistand for også den ovennevnte familie.

Ole Eriksen, da 35 år, født og oppvokst i Solum, da han var 15 år begynte han og streife omkring, ble konfirmert på Tukthuset, flere ganger straffet og endelig i slutten av 1855 ble han ekteviet i Øiestad med en omstreiferske, Marthe Gurine Bjørnsdatter, som hadde fulgt ham i flere år. Foruten barnet Bolette Nilia Fredikke, som hun hadde fra en annen forbindelse (født 1848), som ennå følger familien, hadde de sammen før ekteskapet sønnen Edvard (f. 1851)

Nå var familien kommet til Solum, mannens hjemstavn, og ytret ønske om å forbli her. De hadde ikke det nødvendige til livsopphold; men både mann og kon er friske og arbeidsføre, så, når de kun fikk husly og selv var skikkelige og arbeidsomme, måtte de snart kunne ernære seg selv, og dermed komme ut av omstreiferlivet □ Fattigkommisjonen, som trodde, at det burde gjøres et forsøk, hadde også allerede leiet et værelse for dem hos skikkelige folk og gitt dem annen hjelp samt satt dem under nærmeste Fattig-Tillitsmanns oppsyn. Man fikk nå se, om de mente det ærlig med løftet om å holde seg i ro og

være fredsomme. - Men til forsøkets gjennomførelse ble det gitt et bidrag fra Departementets side, 12 Spd. for år 1856.

Dette bevilgedes, men med tilføyning, at bidraget ikke bare måtte ventes fornyet, da familien jo hadde hjemstavn og ikke burde behøve stor hjelp.

Ved utgangen av 1856 innberettes, at det foruten disse 12 Spd. enda av Fattigkommisjonen var brukt 7 Spd. (et par Daler til en Rokk for kvinnen o.s.v.). Familien gav godt håp. Det bemerkes, at det var ønskelig å få anskaffet et eget hus til dem, noe som dog vanskelig kunne ydes av Stedes Fattigvesen, som ikke kunne foretrekke denne familien fremfor andre fattige. - Departementet svarte ikke helt avslående på dette; det måtte komme an på senere opplysninger om familiens forhold samt om, hva tilskudd Fattigkommisjonen ville gi. Men for det første forble det fra Departementets side med de engang bevilgede 12 Spd.

Prostens skriv av 17 Juli 1857 viser, hvordan saken med hus ble fremmed. Flere av bygdens folk hadde forært mannen bortimot 16 Spd. til oppførelse av et hus, og derfor fremstillet han seg i Fattigkommisjonen og ba om tilskudd til samme. Kommisjonen lovet 6 Spd, hvis Departementet også ville yte bidrag, og under betingelsen av, at manne skulle sette disse 16 Spd. i en Sparebank, inntil det hele var ordnet. Men levere pengene fra seg, det ville han ikke, og da han på grunn av sitt heftige gemytt var temmelig grov mot Fattigkommisjonen, så denne seg nødt til å vise ham ut og kunne for tiden ikke ha mer med ham og gjøre. Han forlangte sin attest for å begi seg til Vestlandet, hvor han trodde, at det var letter for ham å slå gjennom. Det så altså ut til, at familien skulle komme på Fantestien igjen. Etter noen dager gikk han til Prosten med anger over sin ufine opptreden og med ønske om å måtte forbli i Prestegjeldet. H an hadde håp om av en viss bonde å få tomt overlagt, hvis Prosten ville innlegge et godt for for ham, og for disse 16 Spd. ville han nå kjøpe materialer til sitt hus. Dette siste gjorde han også virkelig, og saken med tomten ble ordnet, og nå da familien over et år hadde vært i Prestegjeldet og i det hele oppført seg upåklagelig (den sinte og drikkfeldige mann hadde på enkelte unntagelser nær ganske avholdt seg fra brennevin), så androg Prosten om 20 Spd. av det offentlige Fond til huset: Fattigkassen

ville da visst også tilføre sitt, og bosatt i eget hus ville familien forhåpentlig være bevart mot tilbakefall til Fantestien.

Det gikk som Prosten ønsket og håpet. Med 20 Spd. av Departementet og et lignende beløp av Solum fikk mannen sitt hus istand, familien flyttet inn straks før jul 1857, og der har den vært siden.

I Prostens siste innberetning (Jan. 1859) sies, at familien har opphørt å streife og har i forrige år ernæret seg uten hjelp av Fattigvesenet,” så det er sannsynlig, at denne familien er bragt bort fra Fantestien”.

5. (93 -94) Solum: Andrine Vilhelmine Rasmusdatter og Karl Marentius Ros, i slutten av 1856 omtrent 13 og 9 år gamle.

Av Prosten Wettergreens andragende for disse barna (Des. 1856) sies følgende: De er halvsøsken. Moren Ingeborg Marie Eriksdatter (F.F. No. 307, søster til Birthe Marie som omtales under No.1) skal etter eget sigende ha født datteren i Sverige, i en annen forbindelse og utenfor ekteskap, sønnen derimot med sin mann Karl Gulbrand Andreassen Ros (som igjen er sønn av den under No. 2 omtalte Marja Medalen og Andreas Ros). Mens denne hennes mann var på slaveriet, ble hun med flere barn i følge om høsten 1856 antruffet i Solum. Sønnen Karl ble opptatt i Hans Mikkelsens Stiftelse (30 Okt.); datteren Andrine derimot ble - etter samråd mellom Prosten og Amtmannen - først innlagt på sykehuset for smittsomt hudutslett og så (5 Des.) opptatt hos Mikkelsen - “ som et forsøk på å bringe dette eldre barnet til ro - Lykkes dette forsøk,ytret Prosten videre, har man reddet 2 barn fra å flakke om med en mor, der, etter hva det er erfart om henne, er en av de mere verste av Fanteslekten; der er jo mest håp om å kunne redde barna, og skulle de fordervede foreldrene også vært reddet, så kunne det muligens skje nettopp ved deres barn, når de kom i slik stilling, at de kunne påvirke og hjelpe foreldrene.

Den av prosten søkte betaling til Hans Mikkelsen, 25 Spd. for hvert av barna, ble bevilget.

Men håpet skuffedes. En natt i Juli 1857 rømte begge barna. Noen uker tidligere hadde moren besøkt dem i Anstalten, og etter den tid hadde man hørt enkelte ytringer av den eldste av dem, som tydet på et slikt forsett; i den anledning hadde prosten snakket med henne, og ved den måte,hvorpå hun for ham benektet alt, hadde hun kun vist sitt stille og forsagte vesen. Hittil hadde hun dog oppført seg upåklag-

elig, vist flid, jevnlig vært i kirken på Søndagene o.s.v., og til sin formaning føyde Prosten nå løftet om, at når hun oppførte seg vel og gikk til lesning, så skulle hun til vinteren få gå til konfirmasjon. Men få dager etter det, at hun og broren rømte. Straks meldte Prosten det til Amtmannen og tilføyde, at det nok kunne være råd til å få dem pågrepet, såsom moren pleide holde til i disse nabosogner; barna hadde dessuten gjort seg skyldig i uredelighet ved å ta med sine gode Søndagsklær foruten hverdagsdrakten. Amtmannen svarte dog, at han ikke anså tvang for tilrådelig eller nyttig og overlot det til Prosten om han ved å skrive til Fattigkommisjonene i nabobygdene, ville ville forsøke å få barna tilbake med det gode.

Enda i Januar 1859 ytret Prosten i en innberetning, at man intet pålitelig hadde hørt om de rømte; det var kun og formode at de streifet om med sine slektninger*.

*Andrine Rasmusdatter opptrer senere i Homedal, se under No. 64, 6.

6. Solum: Christian Gulbrandsen/ Rasmussen, i 1857 omtr. 16 år gammel.

Denne gutt, som i de forskjellige innberetninger benevnes med de anførte forskjellige navn, men som kalles beslektet med 2 av de hos Hans Mikkelsen i Solum opptatte barn og likeledes beslektet med Matja Medalen (No. 2). er rimeligvis bror til Andrine Rasmusdatter (No. 5). Kort etter at søsteren var blitt opptatt hos Mikkelsen, tok denne seg også av gutten, for etter hans ønske å få ham til sjøs, og etter Mikkelsens forslag (Jan. 1857), der anbefales av Sognepresten og Amtmannen, bevilger Departementet 12 Spd., hvor Mikkelsen skulle besørge hans uystyr som sjømann (klær, skips-kiste m.m.) Disse saker ble også anskaffet og gutten var virkelig en kort tid tilsjøs. Men sjølivet behaget ham ikke lenger. Ves årets slutt innberettes at han igjen har sluttet seg til et Fantefølge og streifer viden omkring.

7. Drammen. Karl Magnus Olaussen, født 1848.

Tidlig på året i 1855 arresteredes i Drammen et Fantefølge, som besto av følgende personer: **Johan Fredrik Jonassen Darell**, hans ledsgerske **Anne Grethe Gustavs datter** og den sistes 2 barn **Julia Gustava Maria** og overnevnte **Karl Magnus** (den siste 7 år gammel).

I følge avhør og på annen måte ervervede opplysninger har moren avlet disse barn i en tidligere forbindelse med svensken Olaus Paulsen, men ham har hun streifet omkring i smaalenene og tilgrensende egne av Sverige. Men etter hans død har hun slått seg i lag med nevnte Johan Darell (en omstreifer, som i en alder av 29 år, er konfirmerert på Thronhjems Tukthus), og de har utgitt seg for ektefolk og han for barnas far. Ja, det er opplyst, at de i 1854, da de i Idd Prestegjeld festet seg et stykke rydningsmark, hvor de tenkte å bo, kunne fremlegge en presteattest, at de var uberyktede ektefolk hadde gått til alters o.s.v. Ved forhøret i Drammen tilsto de til slutt sannheten. Siden arrestasjonen skjedde, fordi 2 voksne og det eldste av barna var etterlyste for forbrytelse. Disse sendes straks dit, hvor gjerningen skulle vært begått. Men det nå forlatte minste barn, Karl Magnus, måtte Fattigvesenet i Drammen ta seg av.

Siden ble utgiftene ved hans oppfostring overtatt av Fantefondet.

Av en innberetning fra Fattigforstanderen i Drammen for 1856 sies: etter at gutten før hadde vært hos en annen familie, er han nå anbrakt hos Anders Madsen Gunnerøds Enke på Tangen. “ Hun er en Kristligsinnet, fornuftig og velhavende kone, som interesserer seg for å oppdra fremmede, foreldreløse barn, og hos hvem han i enhver henseende har det godt.” - Visstnok er det ennå behov for løgn, lediggang og egenrådighet hos gutten, men allerede nå mindre av banning og uanstendig snakk. Fostermoren har stor møyse med å holde ham til boken; men fremdeles hender det at hennes omhu gjør framgang på skolen; han kan nok ennå ikke (8 $\frac{3}{4}$ år gammel) lese rent. Han påskjønner, at han har det godt, i motsetning til det onde, han hadde på vandringen med moren. I følge neste årsberetning, for 1857, er han godmodig av karakter, har lett for å fatte og lære, søker skolen flittig og oppfører seg i det hele vel.

Fra begynnelsen av skulle fosterlønnen være 14 spd. om året; men den nåværende fostermoren har ikke engang begjært så mye. For året 1857 var således den hele utgift kun 12 Spd. 26 Skilling.

8. (4 - 11) Brunlanes. Elias Andreassen med kone **Oline Nilsdatter** (begge i 1855 omtrent 50 år gamle) og fem barn, nemlig (for uten eldste sønn Anders Jørgen, født 1834) **Ole Kristian** født 1840, **Søren Fredrik** født 1842, **Anne Mathea** født 1844, **Karl Søvrin**, født 1846, **Else Marie**, født 1849.

Kjose, Annex til Brunlanes er - som Sogneprest Aal skriver - formodentlig på mange miles distanse det sted, hvor omstreiferfolk mest har hatt tilhold, vært ofte på besøk, forvoldt beboerne mange ubehageligheter, kommunen utgifter, fattigkommisjonen bryderi, samt bidratt betydelig til demoralisasjon. Da Kirkedepartementets sirkulære om Fantefondets anvendelse var blitt meddelt, overveide Sogneprest Aal med Fattigkommisjonen, hvilke av de her kjente omstreifere det var fornuftig å gjøre forsøk med; noen personer ble utpekt, og det ble overbrakt til Sognepresten å samle de berørte til nærmere opplysninger om dette, forfatte forslag om deres hensiktsmessige forsørgelse og i den anledning sammenkalle fattigkommisjonen til nytt møte. Dette var i desember 1855. Det nevnte møtet ble holdt i januar i 1856, og etter beslutningen her inngikk presten med forestillingen til Departementet om ovennevnte familie for uten noen andre omstreifere.

Mannen og konen var for over 20 år siden blitt ektevie * i Brunlanes, hadde sin altergang og hadde latt sine barn døpes her, hadde også i sin store trang av og til nytt noen understøttelse av bygdens fattigvesen.

** Før den tid hadde konen levd i en løs forbindelse med omstreiferen Hans Amundsen og med han avlet sønnen Nils Anton Hansen (se under sak nummer 2).*

Men ellers hadde de flakket om fra bygd til bygd, ikke i noen stor omkrets, men uavlatelig, og det måtte ansees som vist, at de ikke hadde Hjemstavnsrett noe sted (F.F. no 248 - 254). Familien kjenner fantespråket og bruker det stundom seg i mellom. Mannen er Veskebinder. Både mannen og konen er drikkfeldige, og selv barna er ikke fri for denne last. Anders Jørgen, den eldste av barna, hadde presten i sin tid overtalt til å la seg forberede til konfirmasjon; men under forberedelsen stjal han og kom på straffeanstalt; etter hans tilbakekomst begynte presten igjen med han, hadde han til og med en tid i sitt eget hus; således holdt presten ved ham i tre år; gutten ble da også konfirmert, men så stjal han igjen og kom igjen i straffeanstalten, og her var han ved den tid, da disse foranstaltninger for familien ble påbegynt. Da regnes med, at han etter løslatelsen ville komme tilbake til foreldrene, og at den foranstaltning, som ble truffet for disses vel, derfor skulle også komme han til gode. Ole Kristian, den nest eldste, hadde for noen tid siden forlatt foreldrene for å streife på egenhånd, og han

var ennå fraværende, da denne fremstilling om familiens forhold ble forfattet. Men det antas, at han nok kom tilbake. Han omtales som en tyvaktig, løgnaktig og uforskammet gutt. Kort sagt, hele familien måtte ansees som fordervet; den hadde også på sine omflakkinger vist sådan ondskap at dens betleri lett gikk over til trusler og så videre; og det var å forutse, at ettersom barnene vokste til, ville lastene tilta. - Men presten var beskjeftiget med å samle opplysninger om disse menneskers forhold, lykkes det ham også personlig å treffe foreldrene og det lot da til, at de ved hans alvorlige tiltale erkjente det utilbørlige i deres ferd og var villige til å la seg føre inn i en bedre stilling.

Prestens forslag gikk ut på, at det skulle skaffes familien fast bopel, og det i Tanum hovedsogn, for der er mindre besøk av omstreifere, samt nær prestegården, så presten selv kunne ha et tett tilsyn til dem. Her, 1/16 mil fra prestegården, var også anledning til å få leie en bolig med utgang til ved og med jord til å plante et par tønner poteter, for i alt 1 spd. månedlig. Presten mente, at de gamle, i alle fall for det første, skulle få beholde barna hos seg. Visstnok kunne det jo synes tvilsomt, at de på den måten kunne gå godt med barnas oppdragelse; men han synes fant det ikke tilrådelig med maktsspråk og skille dem ad, dels fordi foreldrene elsket sine barn og helst ville beholde dem, dels fordi barna sikkert ville ty tilbake til foreldrene.” Jeg har”, sier presten, “erfaringer i denne henseende, at de to eldste barna har ved mine bønner og foranstaltninger vært hos pålitelige og rettsindige bønner; men friheten og dagdriverlivet har smakt dem bedre.” Men for å ernære den store barneflokk foreslås det at yte foreldrene foruten den betaling for husleien ennå brød for 1 spd. 60 skilling. månedlig, under forpliktelse til å holde barna til skole, - altså i alt 30 Spd. for året. “ Det verste ved saken er foreldrenes drikkfeldighet og den nære anledning å få den ødeleggende brennevin. Noe må nok gjøres, det er på høy tid; men følges det ikke opp og blir de ikke innstendig formant og oppmuntret, så ville alle andre oppofrelse være forgjeves. Denne familie har hvilet tungt på mitt hjerte. De hittil av meg begynte forsøk har gitt lite resultat. Det har og vært mangel på midler. Fattigkommisjonen har ikke engang ansett seg berettiget til å ta familien under fast forsørgelse. Den har fått adgang til prestegjeldet på en tid, da det ikke var så nøye. Forskyves den, er det å frykte, at de tar lengre vandringer, kommer sammen med de mer fordervede om-

streifende fantefølget, utelukker seg både fra Kirke og Stat og blir selv av de verste fantefølger.”

Disse forslag ble forelagt for Departementet. Visstnok kom den påtenkte bosettelse først til å finne sted i April i 1856; men de bevilgede 30 spd. ble dog på nærmere forestilling av presten utbetalt for hele året, da noen hjelp behøvdes til klær med mere. For årene 1857 og 1858 ble bidraget på Prestens forespørsel forhøyet til 40 spd. årlig; men for 1859 har igjen presten trodd å kunne foreslå det nedsatt til 35 Spd.

Følgende er et utdrag av Sogneprestens årsberetninger og flere andres notater om familiens og den enkelte medlemmers forhold.

Familien har siden våren 1856 stadig bodd i sitt nye hjem, som sagt: ganske nær prestegården. Mannen og konen har ikke vært på vandringer; i begynnelsen var det atskillig innrykk av andre omstreifere, men dette har nå stanset. Mannen har ikke vist så meget løgnaktig, som sådanne folk pleier; konen har mindre godt lov i denne henseelse. Begge har vist noen forbedring i hensyn til drikk. Mannen arbeider med Vesker, og konen har til dels gått i markarbeid på Prestegården. Den frykt, som naboene hadde for denne familie er forbi, som Presten sier i sin siste årsberetning (29. desember 1858). Det verste er, at foreldrene så ille forstår å oppdra sine barn.

Om Ole Kristian, den nest eldste sønn, må presten allerede ved utløpet av det første år klage, at han hadde utvist et slett forhold. Engang skulle han således handle et bord for foreldrene; men han solgte bordet på veien og brukte opp pengene og forsøkte å bortforklare det hele med løgn: presten kom dog etter saken, og nå måtte gutten selv hente bordet hos dem, han hadde solgt det til. Oftere prøvde han å rømme hjemmefra, men kom alltid tilbake etter noen dager. “ Jeg har”, sier presten,” anvendt på ham koporlig straff uten at det har funget; derimot har jeg ved alvorlige formaninger bedt ham til å innse sine feiltrinn å love forbedring ; blott ikke inntrykket snart forsvinner. Han har særdeles gode evner og et vakkert ansikt, men har vært langt inne på lastens bane; hvorvidt han ennå er der , kan bare tiden vise. I lesing er han kommet seg noe, men alldeles ikke i forhold til hans evner. Da jeg nylig har sett ham i en sønderknust tilstand, er der igjen vakt håp hos meg.

Det var, som sagt, utgangen av 1856, at dette ble skrevet, og da var gutten 17 år gammel. Og bedre var det ikke med en yngre broren Søren Fredrik, et fordervet barn, med skummelt utseende, og hardt gemytt. Ofte når foreldrene trodde han var på skolen, hadde han gjemt seg bort, og når gutten forsto, at Presten visste om det flyktet han bort i flere dager.

Men en sørgelig vending tok det i 1857. Presten hadde håpet å kunne konfirmere Ole Kristian sammen med bygdens ungdom om våren, i April; men da hans forhold forverredes istedenfor og forbedres, måtte det sies til gutten, at han ikke kunne bli konfirmert denne gang. I nabolaget var det en pike ved navn Anne Helene Svendsdatter et høyst fordervet kvinnemenneske, for menneskelige øyne meget verre enn han; hun hadde hatt 3 barn og vært dømt til straff for det. Med henne hadde han holdt lag i løpet av vinteren og ble ved det til tross for Prestens advarsler, og dette var den nærmeste årsak til, at Presten måtte nekte å konfirmere ham. Men ikke nok med det. Kort før den dagen, da konfirmasjonen skulle holdes, for den øvrige ungdommen, kom forannevnte kvinne og guttens mor til Presten og ba om at han måtte få stå til konfirmasjon, for piken, som hun sa, var besvangret av ham, og de ville ekte hverandre. Men hvordan følgende enn måtte bli, forekom det Presten aldeles uforsvarlig og konfirmere gutten under slike omstendigheter, og det forble derfor slik Presten en gang hadde bestemt. - Og ennu holdt gutten sammen med piken.

Kort etter konfirmasjonen møtte hos Presten på den bestemte dag, 18 Mai, den ungdom, som skulle forberedes til neste års konfirmasjon, og her kom også begge brødrene, Ole Christian og den fremdeles vanartig Søren Fredrik. da Presten hadde lest med barna, tok han disse to brødre til seg og sa til dem, at slik som de oppførte seg, kunne han ikke engang anta dem til konfirmasjonsforberedelse; de måtte bort fra Egnen, og han ville anbefale om penger til å bekoste dem innsatte på Rednings-Anstalten Toftes-Gave. Ville de ikke gå med på dette, var det ikke annet enn å anmelde dem til øvrigheten, hvor sannsynligvis Ole Christian ville bli straffet for sitt samliv med piken. De ble rystet av dette, og lovt under tårer å reise til Anstalten. Noen få dager etter rømte de fra bygden; men Presten fant dette bedre, enn at forholdet mellom Ole Christian og Anne Helene skulle fortsette

og han begjærte (30 mai) og fikk bevilget midler av Fantefondet til ved anledning å la brødrene bli sendt til Rednings-Anstalten

Et par uker etter rømmen fikk Presten meddeles fra Sognepresten i nabobygden Hedrum om, at nå var Ole Christian der og hadde util-
ltelig samkvem med en pike i bygden.

Ved utgangen av samme år 1857 gir Presten følgende opply-
sninger om disse mennesker: noe etter Ole Christians rømning kom
den eldste broren Anders Jørgen hjem fra Straffe-Anstalten og tok
straks inn til Anne Helene og levde sammen med henne slik som Ole
Kristian før hadde gjort. På grunn av pikens tidligere utsagn om svan-
gerskap forbød Presten dem dette samliv; men de svarte det med for-
langende om at Presten skulle lyse til ekteskap for dem; dette ble nek-
tet, og da Presten ikke med det gode kunne få den til å flytte fra hver-
andre, meldte han deres samliv inn til Øvrigheten. Ved forhør i den
anledning ville piken nå gå, hva hun hadde sagt til Presten om følge-
nde av sitt samliv med den yngre broren. Ole Christian selv hadde
siden sin rømning fra bygden kun vært hjemme et par timer, og uten at
Presten var blitt informert;men av rykte var det bekjent at han sver-
met om på Fantestien og ifølge med et lettsindig fruetimmer.” Vi ville
håpe, at hans Øyne engang åpnes for å se den villfarensens vei, på
hvilken - han vandrer”.-Også Søren Fredrik var fremdeles fraværende
og førte et ørkesløst og lettsindig liv. Der kunne ikke tenkes på å få
dem inn på Tostes Stiftelse, med mindre man ville ta dem med makt.
Presten slutter sin beretning slik: “ Jeg har sagt til foreldrene, at jeg
igjen skal forsøke med Søren Fredrik og tegne ham til den forbreden-
de konfirmasjons=prøve. Det er visstnok sørgelig med disse tvende
brødre. Jeg har arbeidet med dem etter beste evne uten å ha fått gjort
noe. Det er dog ikke å anta, at de er blitt så meget slettere, enn de var,
eller at de er verre enn andre av denne klasse. Når forholdene under-
søkes, får man først vite, hva som skjer med dem.”

Et år senere, ved utgangen av 1858, skriver Presten slik: “ Ole
Christian ble den 10 Okt. d.å. konfirmert. Jeg har dessverre ikke noe
gledelig og fortelle om ham.Med en omvandrende pike Johanne Salo-
monsdatter har han hatt et den 24 Sep. d. å. født og derpå følgende 14
Okt. ved Tanum Kirke døpt et barn. Nevnte pike, som skal være født i
Sverige av Norske foreldre,og som ikke er konfirmert kanskje ei en-
gang døpt, ville jeg ta meg av; men etterat jeg i denne anledning had-

de truffet noen foreløpige foranstaltninger under hennes kort opphold her, fikk hun Ole Christian med seg og dro igjen ut på vandringer, ikke alene med det nydøpte, men og med et eldre barn, for hvilket hun forviste dåpsattest. Senere skulle de ha skilt lag; men innen Prestegjeldet har Ole Christian, så vidt meg er bekjent, fra denne tid ikke vært. - Jeg fant det visstnok betenkelig under sådanne før konfirmasjonen bekjente omstendigheter å konfirmere ham; men da han dro for en tid hadde forlatt piken, samt de han for mine øyne viste anger og 3 ganger hadde mottatt den forberede undervisning, besluttet jeg meg til å konfirmere ham; jeg har endog forsøkt å anvende på ham korporlig straff, men uten nytte. Hans gemytt er bløtt, men meget svakt. Det er min agt, om jeg igjen treffer ham. å se å få ham tilsjøs.”

“ Søren Fredrik - heter det i samme skriv - vandrer og på fordervelsens vei. jeg har igjen, men forgjeves, forsøkt å få ham overtalt til å reise til Toftes Rednings-Anstalt. Han deltok i inneværende år (1858) i den konfirmerede ungdoms undervisning; men både hans forhold og hans kunnskaper var av en slik beskaffenhet, at jeg ikke torde å konfirmere ham. - Jeg vet ikke, hvor han er nå”.

Om de to nestyngste barna Anne Mathea, og Karl Søvrin, ble det i det første år, 1856, berettet, at de, formodentlig påvirket av de eldre brødrene, hadde forholdt seg omtrent på samme måte som disse, tildels foretatt utvandring o.s.v. Ved utgangen av året 1857 sies om Anne Mathea, at hun en del av sommeren hadde vært hos en aktet bonde, som tok seg mye av henne, og at hun siden var hos en annen bonde. Hun har, sies det fremdeles, et frigitt gemytt og vil nødvendig lese; men hun har forbedret seg noe. Om Karl Søvrin anføres ved samme anledning, at han nå aldeles hadde opphørt å vandre omkring med de andre brødrene, og at han i det hele hadde forbedret seg noe - Else Marie, det yngste av barna, var for liten til å si noe om.

Ved utgangen av 1858 anfører Presten om alle disse 3 yngste barna, at de i det siste år av og til har besøkt skolen, nesten ikke betlet og oppført seg tålelig. “ Jeg har således - sier Presten - håp om, at det med dem vil få et bedre utfall”.

I årsberetningen av 31 Des. 1857 ytrer Presten med hensyn til denne familie og noen flere fordums Fanter, som han har under forsørgelse:’

“ Flere av dem har forbedret seg og påskjønne de oppofrelser, som gjøres for dem. De er ikke berøvet all førelse. Lignelsen om den for-

tapte Sønn har oftere stått for meg under min syslen med disse ulykkelige, dem ingen må se ned på. Man hadde visst ikke vært bedre dersom man hadde vært i samme stilling”.

9. (12) Brunlanes.**Hans Hansen**,i 1856 23 år gammel.

Ved samme anledning som den under No. 8 omtalte familie ble denne gutten på grunn av Sogneprest Aalls omsorg anmodet til understøttelse av Fantefondet. Han er født av ugifte foreldre. I mange år har han vandret omkring, men for det meste holdt seg adskilt fra andre omstreifende. Han kan dog Fantespråket. I høsten 1855, før Sirkulære om Fantefondet var blitt kjent, var han kommet til Presten Aall med bønn om hans hjelp til å bli konfirmert, og Presten hadde lovet å jobbe for det. Etter hva gutten selv sa, hadde hittil ikke noen tatt seg av ham eller ført ham til noen Prest. Han har et livlig, men rått vesen, og er meget uvitende, skjønt han har gode evner. En stor del av det foregående år har han oppholdt seg i Kjose, og hans oppførsel roses av dem han har vært hos.Da Presten gav sin anbefaling for ham, i Januar 1856, var gutten med Prestens samtykke,i dagarbeide ved Fritsø Verk for at han ikke tidligere enn nødvendig skulle falle det offentlige til byrde. Visstnok kunne det vært en tanke om å la gutten reise til Tønsberg og søke hjelp der, fordi moren skulle ha hjemstavn der; men Presten fant det betenkelig og vise ham fra seg, fordi han nå engang hadde gitt ham et bestemt løfte. “ Jeg har hatt med flere av den art å gjøre, og mine bestrebelser hadde ikke brakt noe heldig resultat; men man skal håpe på Herren og holde motet oppe. Hans Hansen er den som jeg har det beste håp for. At han mangler stedighet er forståelig. Hans utseende har ikke det skumle og frekke, som er Fantenes alminnelige kjennetegn”.

Anbefalingen, som gikk ut på 10 Spd. årlig til konfirmasjon, ble bevilget, og regne fra 1856 års begynnelse.

Ved årets utgang innberetter Sognepresten følgende: “ Han har utvist et tålelig forhold. Han er visstnok stivsinnet, grov i sin i tale, og ustadig.Han har vært utsatt hos flere som ikke har villet beholde ham. Jeg tok han derfor til meg i 2 Mnd., i denne tiden var hans forhold aldeles upåklagelig; han var flittig og beskjeden. men slike personer er annerledes mot Presten enn mot andre. Min stilling tillot meg ikke å beholde ham, derfor ble han igjen utsatt til en mann i Kjose”.

Understøttelsen varte kun til midten av 1857, i denne tiden var Hans blitt konfirmert. Siden var han en tur tilsjøs, og ved utgangen av året, da den siste innberetningen om ham ble gitt, arbeidet han ved veianlegget mellom Larvik og Porsgrunn. Presten finner han forhold godt.

10. (53) Brunlanes. Ole Christensen i 1956, 34 år gammel.

Kort etter at under No. 9 omtalte Hans Hansen hadde fått Sogneprest Aalls løfte om bistand til konfirmasjon, kom også nevnte Ole Christensen til Presten med bønn om det samme, slik at det kunne “ bli folk av ham”. Også han hadde i mange år vandret fra sted til sted, ikke i noen stor omkrets, med moren Anne Tonette Larsdatter; men høsten 1855 døde hun i Kjøse, og etter det var det, at sønnen henvendte seg til Presten med sin anmodning. En gang skal Sognepresten i Hedrum ha villet ta seg av gutten; men moren forhindret det ved å skynde seg å ta ham med seg over heien. Han er godmodig og har vist et godt forhold til sin mor; man han skulle ikke være fri fra å Raspe, og var meget uvitende. Presten anså det for utvilsomt at han kjente og til sine tider brukte Fantespråke “Men det er virkelig mellom de omstreifende et nøye samkvem. Vi har også på denne kant sine skikker og talemåter de lever tidvis høyt, traktere hverandre med stek og brennevin; mens den øvrige tiden lever de i den ytterste elendighet.” Moren hadde anerkjent hjemstavnsrett i Stokke, og dermed hadde gutten det også. Allikevel ville Presten gjerne ta seg av ham. “ Det er visselig sier Presten, ikke tillit til egne krefter, som bringer meg til å påta meg dette, men den omstendighet, at de begge (Ole og den før nevnte Hans) først er kommet til meg, og frykt for, at dersom jeg unndrar meg for dem, så vil de grue seg for å gå til en annen og igjen komme på Fantestien, hvilken så mange gikk fordervelsen imøte. Fremstillingen slutter med begjæring om 10 Spd. årlig for å få satt gutten ut hos en pålitelig mann inntil konfirmasjonen.

Forhandlingen endte med, at Departementet lovte å utrede den ene og Stokke Prestegjeld hjemstavnskommunene, den andre halvdel.*

** Stokke Fattigkommisjon bemerker, at gutten i så mange år hadde ranglet om i Fantefølger utenfor hjembygda, at han der nesten var ukjent.*

Men ennå før denne sakens avgjørelse hadde Presten anbrakt ham i logi og begynt å lese med ham. Til årets utgang 1856 var han stadig

hos en og samme menn. Det viste seg, at han hadde dårlige evner og var av en dorsk og stivsinnet natur, løgnaktig og full av sladder. Der- som han forbedret seg, skulle han allikevel bli konfirmert våren 1857.

Av neste årsberetning sees også at han ble konfirmert da. Der- med opphørt understøttelsen av ham, da han nå fikk fast tjeneste hos en pålitelig menn. Denne var tilfreds med ham, og for Presten har det vært en fornøyelse å se og tale med ham i hans nye stilling.

11. (62-63) Brunlanes. Andrea Nikolaisdatter, (f. 1842) og Petrea Pedersdatter (f. 1846)

Av Sogneprest Aalls andragende av Juni 1856 stadfestes følgende:

De nevnte barns mor er Anne Andersdatter, 47 år gammel. Hun ansees som hjemstavsberettiget i Brunlanes, men hører ellers til om- streiferene. I 1831 ble hun gift med Jan Amundsen Barlien, av det så- kalte Barlien-Følge. Siden ble hun skilt fra ham ved bord og seng, men førte et omvankende utuktig liv og fødte de nevnte barn, til hvil- ke hun anga som barnefar to forskjellige personer (en av dem sees å ha vært feier, ellers opplyses det ikke, om de bare har vært Fanter). I de siste år har hun vanket om med enkemann Ole Johannes Andersen (som voksent menneske ble ikke konfirmert, men døpt, og kort deret- te ekteviet),og i denne ytterlige forbindelse har hun født barna Anders (1851) og Oluf (1853). Etter Anders fødsel ble hun av Sogne- presten Aall anmeldt og deretter straffet for sin usedelige forhold (uekte barn med 3 forskjellige personer); hun ble også av samme Prest anmeldt etter Olufs fødsel, men unndrog seg denne gangen straffen ved å holde seg borte fra Brunlanes, - Til samme tid har hennes mann Jan Barlien ført et likeså usedelig liv og har i de to siste år, årlig fått 2 uekte barn til dåpen i Brunlanes.

Høsten 1855 og på våren 1856 hadde denne moren etterlatt barna Andea og Petrea hos 2 familier i Hedrum Prestegjeld; dette fikk Pres- ten Aall vite, og nå fikk han gjort en foreløbig avtale med disse fami- liene, at de - mot godtgjørelse av Fattigvesenet - skulle beholde barna og for allting ikke la moren få dem tilbake; hvorledes denne moren stelte med sine barn, viste seg godt på Petrea, som hadde et yderst dårlig utseende og var i den grad vannskjøttet, at hun var som fjantet.

På Prestens forespørsel ble det av Departementet bevilget 10 Spd. årlig for begge barna tilsammen,(fra 1 Juni 1856), mot at Brun-

lanes Kommune, på grunn av morens hjemstavnsrett her, som bekostet resten av deres oppfostring. □

Om utfallet av denne foranstaltning skrives følgende av den siste innberetning (av 29 Des. 1858):

1. Andrea ble konfirmert høsten 1858, etter 3 gang å ha deltatt i konfirmasjons-beredelse. Hennes kunnskap var visstnok liten, men hennes forhold noenlunde godt (den verste unntagelsen var, at hun engang på noen dager forlot sin pleiefamilie for å oppsøke sin mor og i den anledning fremkom med en usannferdig unnskyldning.) Hun har fått et frimodig og vennlig vesen, men er nok noe stiv av karakter. Etter konfirmasjonen har hun fått tjeneste innen Prestegjeldet, og dermed opphører understøttelsen for hennes vedkommende.

2. Petrea var lenge hos den familie som hun først var utsatt hos i Hedrum; i 1858 ble hun - for det bedre tilsyns skyld - utsatt hos en mann i Brunlanes. Hun har fremdeles et meget stivt gemytt, men har fått et bedre utseende (etter Prestens forespørsel er det for 1859 bevilget 7 Spd. for henne, det halve av hva hennes forsørgelse påregnes å koste).

12. (148) Brunlanes. Johanne Olsdatter.

I Juli 1858 kom denne 16 år gamle piken til Sogneprest Aall og bad, om han ville ta seg av henne, da hun var omvandrende og dypt ulykkelig. Hun var født og døpt i Sundals Prestegjeld i Thronhjems Stift; men på grunn av det omvandrende liv hadde hun ikke lært å lese en bokstav og var ikke konfirmert. Ved adskillige undersøkelser fant Presten hennes forklaringer stadfestet, og han gjorde en slik avtale med en bonde, i det hus hun først var kommet til, at han skulle beholde henne og sørge for hennes skolegang og alt øvrigt (betalningen 9 Spd. for resten av 1858 og 18 Spd. for 1859). Det var håp om at hun kunne bli konfirmert høsten 1859 og i det hele ved Kristelig påvirkning skulle redde henne fra villfarelsens vei. Foranstaltningen ble også godkjent av Departementet.

Men i innberetningen ved årets utgang hadde Presten med sorg å melde, at piken allerede i September var rømt, og det etter å ha stjålet fra den mann hun var bosatt hos. Presten sendte ikke engang regning for det utlegg som var gjort.

13. (64). Brunlanes: Grete Olava Olsdatter.

Allerede på våren 1855 ble Grete, som foreldreløs, hjemstavnløs,

omflakkende og betlende barn på omtrent 13 år, ved Sogneprest Magelsens omsorg i østre Moland utsatt til pleie hos en gårdsmannsfamilie*. Men når pleiefaren ba henne om å utføre en eller annen nok-så liten tjeneste, så viste hun seg uvillig og stivsindig, pukkende på, at han hadde betaling for henne og derfor ikke hadde rett til å pålegge henne noe arbeid. Sommeren samme år ble hun ved foranstaltning og pengeutlegg av Sognepresten opptatt i “Tostes Gave” i Christiania. det heter i Anstaltens protokoller, at hun så nesten vill ut og ikke hadde noen begrep om den ting å adlyde. Dette viste hun også til slutt med å rømme fra Anatalten, i September samme år.

** Vinteren før, hadde Fattigkommisjonen i Larvik tatt seg av henne, lagt henne inn på sykehuset for skabb, kledd henne opp og gjentatte ganger satt henne ut til oppfostring; men hun hadde rømt hver gang.*

Sist i 1855 eller først i 1856 var hun på sin betlervandring i Drøbak, og Sogneprest Gude ble oppmerksom på henne og tok seg av henne. Ingen kjente henne; selv fortiet hun sine rømningshistorier, og ved brevveksling med Prester i et par bygder, hvor hun også hadde vandret (Drangedal og Brunlanes), fikk Gude ingen andre opplysninger enn den, at hun lenge hadde flakket om på egen hånd, således som nå. Hun ytret også, at etter hva moren hadde fortalt henne, skulle hun ikke være døpt. På Sogneprestens anbefaling ble hun straks kledd opp og anbrakt i logi for å begynne sin skolegang, og ved Drøbaks Fattigkommisjons mellomkomst ble det første utlegg (nesten 7 Spd.) utbetalt av Fantefondet samt også 24 Spd. årlig lovet av samme Fond til hennes pleie og oppdragelse. Men Presten hadde kun sorg med henne; hun var ikke ulærvillig og manglet ikke evner, men var yderst ustadig og veldig trossig og ulydig mot pleieforeldrene; i løpet av et kort halvår måtte Presten 3 ganger finne nytt logi for henne, uten at det lyktes å lære henne orden og stadighet. Hun fantegikk. Hun ble vel oppsøkt og gjenfunnet, men hun unndrog seg på veien fra sin ledsager og ble borte.

Noe etter, sommeren 1856, kom hun inn på Hedrum Prestegård, betlende og klagende over å være udøpt, og Presten sørget for å henne innbrakt til Christiania, hvor hun ved Politiets foreløpige foranstaltning for 2 gang kom inn på Tostes Gave, og her skulle hun fremdeles være da Christiania Fattigkommisjon satte i verk Departementets løfte

om å utrede utgiftene av Fantefondet. Hun fantegikk riktignok om høsten, men ble brakt tilbake etter en ukes fravær; på denne avbrytelsen nær forble hun på Anstalten til ut på høsten 1858, da hun igjen fantegikk og ikke kom tilbake.

Men i November samme år kom hun til Sogneprest Aall i Brunlanes og ba om å få være der og nyte bistand til konfirmasjons-forberedelse. Presten som allerede kjente piken av ryktet, og dessuten ved brevveksling med Presten Gude i Drøbak fikk vite omtrent, hva nå er skrevet, nektet ikke og anså seg ikke berettiget til å støte henne fra seg, og da hun - nesten naken og i en ynkelig forfatning - trengte til øyeblikkelig hjelp, så lot han straks skaffe de nødvendigste klær til henne, og fikk henne innlogeret hos en pålitelig og hederlig gårds- mann på et år for 24 Spd. - i håp om, at denne foranstaltning skulle bli tilbakebetalt av Departementet, og tross de gjentatte mislykkede forsøk med denne piken trodde Departementet etter omstendighetene å måtte gå inn for det. Men om utfallet av dette så nylig begynte siste forsøk er ennå ikke noe innberettet. Hittil sees intet annet opplyst om pikens herkomst, enn at foreldrene - en Ole og Karen ("Fille=Karen") - skulle ha vært omvandrende; det er ennå ukjent om eller hvor hun er døpt.

14. (13-15) Hetland: Aase Halvorsdatter Svalestuen, i 1855 omtrent 57 år, og hennes 2 barn **Aase Sondresdatter** og **Ole Sondresen**, født i 1836 og 1844.

Av Sogneprest Birkelands fremstilling til Kirke-Departementet 31 Desember 1855 stadfestes: etter oppfodringen i Departementets Sirkulære om Fantene av 16 September 1855 lot Fattigkommisjonen i Hetland nøye undersøke, om det skulle være noen Fantefølger, som for tiden, hva stundom hendte, hadde lagt seg til i Prestegjeldet for å overvintre. Og så ble det ovennevnte Følget truffet på en liten Øy ved Prestegjeldets yttergrense mot Ryfylke.

Moren selv er født i Tind i Thelemarken og konfirmert i hjembygden, var bekreftet et par år i tjeneste i en nabobygd; så, da hun var 17 år gammel, drev vandrelysten henne ut, og etter kort stans visst her og der, kom hun frem helt til Ryfylke; hun flakket her omkring med forskjellige, endelig i mer varig forbindelse med en Peder Aslaksen, som riktignok var gift i Stavanger. Hun fødte ham en datter*, og deretter forlot han henne.

**Denne datteren, Olina, kom som gjeterpike til Hetland, ble konfirmert der og er nå gift og oppholder seg for tiden i Stavanger.*

Snart forente Aase seg med en annen omstreifer, Sondre Olsen, som skulle være fra Mo i Thelemarken. De holdt sammen i 15 år, til hans død i 1853, og etter ham har hun de 2 nevnte barn. - Hun har, sier hun, på sine flakkereiser holdt seg innen Stavanger Amt; hun har alltid eiet og reist med båt, uten opphold eller tilhold noen sted uten ukentlig eller høyst ½ år; i de siste år har hun på flere steder vært behandlet med så stor hårdhet, at man har nektet henne å gå i land og truet henne til avreise. Begge barna, tilføyes det i beretningen, ser høyst ynkelige, ja utsultet ut; deres uvitenhet er fryktelig, og det er knapt, at de kjenner bokstavene. Moren vil selv gjerne komme i rolighet, om hun kunne få hjelp til husleie og mat i de arbeidsløse tider, og hun gir villig sin samtykke til, at barna hensettes til pålitelige folk i nærheten av skolen for å undervises og oppdras. Og etter Fattigkommisjonens beslutning søker Sognepresten til dette øyemed om 26 Spd. årlig for hvert av barna og 12 Spd. årlig til moren. Dette ble av Departementet bevilget, liksom det også senere samtykker i noen små tillegg, som Fattigkommisjonen fant nødvendig. Etter Sogneprestens årsberetninger for 1856, 1857 og 1858 anføres følgende om utfallet av dette forsøket:

Aase, moren, som fra Mai 1856 i huset hos en liten og stille familie; for husleien har hun hjulpet til i huset med kreaturrøkt; deretter har hun “ med megen flid” søkt å erverve noe ved å spinne silkegarnstråd o.s.v.; men hun har vært sykkelig, og Fattigkommisjonen har derfor innimellom måttet tilstå henne noen få Dalere foruten det først påregnede beløp. Men allerede i den første årsberetningen omtales hennes forhold med ros. “ Hun må betraktes som en av dem, der - engang fallene- senere mer av forholdenes makt enn av tilbøyelighet trives om i et elendig omflakkerliv.” Og i den siste innberetning sies: “ hennes forhold er aktverdige; hun er flittig, nøysom og tillitsfull i Herren, og det er en sann glede å høre på hennes tilfredshets- og taknemlighets-ytringer, når hun omtaler sitt hell ved den tildelte understøttelse å være kommet til ro og således fri fra Flakkerlivets bekymringer og synder.”

Datteren Aase, omtrent 20 år gammel, måtte før noen ville motta henne i sitt hus fullstendig fornyes med nye klær istedenfor de smud-

sige laser, hun før gikk i; hun var og er fremdeles sykkelig, og det, som det sies, sannsynligvis på grunn av mangel og elendighet. Hun ble innlogeret hos en familie; men snart viste seg hennes egenrådighet, ulydighet og løgnaktighet, så hun måtte flytte til en annen og tredje familie, og etter 8 ½ ukes nyttesløse bestrebelser rømte hun og drev om i Stavanger og omegn, henga seg til usederlighet. Moren, som allerede tidligere hadde omtalt hennes harde uvillige sinn, ba nå selv Fattigkommisjonens medvirkning til, at hun kunne bli idømt til Tukthuset, for så om mulig å redde henne. For sin uvillighet til å motta undervisning kom hun også på Christansands Tukthus. Høsten 1858 utgikk hun derfra som konfirmert, og ble nå igjen opptatt av Hetlands Fattigkommisjon, til nytt forsøk. For vintertiden, da ingen fortjeneste var å oppdrive for henne, ble hun for 6 Spd. innlogert i nærheten av moren; her skal hun ha vist stadighet, og moren sier, at hun ser stor forandring til det bedre i hele hennes sindsforantning. Våren 1859 var det meningen å søke henne anbrakt i tjeneste; men hennes svake helse gjør det vanskelig, og det antas, at man måtte bli nøtt til å anvende noen Daler til klær for henne. Sønnen Ole ble omtrent 12 år gammel, opptatt hos Kirkesanger Eskedal og har vært hos ham hele tiden. Også han måtte straks kles opp. Liten og spe gutt; men frisk og munter; et villig og føyelig gemytt; slutter seg gjerne og takknemlig til sin velgjører; gjør fremgang i skolen; fosterfaren er tilfreds med hans hele forhold; således omtales han allerede i det første år. Og samme gunstige dom like til den siste Årsberetning. “Merkverdig nok, heter det her, har han alltid vist seg tro og redelig, og den egenrådighet, som han i begynnelsen i mindre viktige ting husfolket imellom la for dagen, er langt mer avtatt eller rettere nå forsvunnet under den klarnede plikførelse og erkjennelse av det ordnede huslivs nødvendighet.”

Han har gode evner, leser nå ordentlig i bok og skriver en leselig håndskrift. Han deltar nå (Jan. 1859) i konfirmasjonsberedelse og viser flittighet, stor oppmerksomhet og et stillferdig opptreden. Som konfirmert vil han til sommeren 1859 enten bli sjømann eller kanskje heller sette seg i håndverkslære, og han vil da trenge noe utstyr, og der begjæres som siste bidrag til ham 20 Spd. for årets første halvdel, nemlig 13 Spd. til fosterlønn og 7 Spd. til utstyr. “Og det er håp om,

at han ved nyttig virksomhet og et sømmelig forhold i fremtiden vil gi sin takk for den mottatte hjelp”.

15. (15 - 23)Hafslo. Johannes Tøgersen Solvorn med ledsagerske, senere hustru **Marie Pedersdatter** og 6 barn.

Ved utgangen av 1855 hadde det seg slik med denne familie:

Marie, 35 år gammel, er født i Hafslo av omstreifende foreldre (Gryte= Per) , som syntes å ha hatt sin hjemstavn her. Fra barndommen av streifet hun omkring med foreldre og søsken, mest langsysten av Sønd-og Nordfjord, og hun ble ikke konfirmert. Som voksen pike kom hun i lag med omstreifer Jacob Pedersen Liset av Bremanger, Kinns Prestegjeld, og fikk med ham 3 barn. Det det nesteldste av disse, Sarina, følger nå den omstreifende bror til moren, Mons Pedersen (F.F. No. 504), men det eldste og yngste, Petter, (14 år) og Maren (9 år) er hos moren. etter noen års omstreifen med bemeldte Jakob Liset skiltes Marie fra ham for 8 år siden og ble nå kjent med førstnevnte Johannes Tøgersen. Denne, 34 år gammel, er sønn av en strandsitter- familie i Solvorn i Hafslo Prestegjeld og er oppvokst der samt konfirmert i Prestegjeldet: allikevel slo han seg i følge med denne omstreiferske og drev på hesteskjæreri og annen små- syssel. I den hardeste vintertid hadde de gjerne tilhold på et eller annet strandsted, men streifet ellers om, og de fikk følgende barn sammen: Tøger, (nå 7 år gammel), Ole (5), Peder (3), og Ingerid (ikke fullt 1 år). De var naturligvis ikke gifte og kunne ikke bli det, så lenge hun ikke var konfirmert.

Nå i det siste år hadde de holdt seg i stadighet i Solvorn, og mannen viste ved sitt arbeid som skysskar og tildels som hesteskjærer å ernere sin familie, visstnok kummerlig, men dog så, at de slapp å betle eller søke Fattigvesenets hjelp. Men de hadde ikke råd til å holde barna i skole, og hele deres situasjon var så utrygg, ikke bare på grunn av den store fattigdom, men også på grunn av det lovløse i deres samliv, da de ikke var rette ektefolk. Det var altså å frykte, at de samt deres barn igjen skulle fristes til å legge ut på omstreiferbarna og selv om de måtte ansees for hjemstavsberettigede i Prestegjeldet, så var det ikke å vente, at Fattigvesenet skulle yde dem noen klekkelig hjelp, såsom de hittil hadde vist å berge seg uten egentlig Fattighjelp. men Fattigkommisjonen anbefalte om et årlig bidrag for dem av det offentlige Fond, 20 Spd.; man ville da ved tilskudd av skolekassen, å passe på,

at barna ble sendt til skolen, og at moren ble forberedet til konfirmasjon, så hun og han siden kunne bli ægteviet, og dermed håpedes det, at familien skulle være klar for det rolige, ordentlige liv. Dette andragende ble mest anbefalt av Sorenskriver Krebs, som i tillegg lovet å føre det nødvendige tilsyn med pengenes anvendelse og familiens hele forhold, såsom han bodde i nærheten av denne familie.

Andragendet ble også bevilget og det fra begynnelsen av 1856 å regne.

Siden, 1858, bevilgedes dessuten en gang for alle 50 Spd. til anskaffelse av et eget hus, som skulle overlates familien til bruk. Dette skjedde på anbefaling fra Sorenskriveren: på grunn av forskjellige heldige omstendigheter og mest den, at Sorenskriveren selv kunne gi mannen adskillig arbeidsfortjeneste var det mulig for familien å berge seg uten større årlige tilskudd av det offentlige enn anført, - hvis den bare kunne få husvære for en rimelig pris. “ men dette er ikke tilfelle, hvilket vi kunne skjønne derav, at det har skaffet meg, hvem det spesielle tilsyn med denne familie er overdratt, meget bryderi endelig å ha holdt leiet for dem en meget tarvelig leilighet hos og iblant en annen strandsitter-familie for vinterhalvåret mot en betaling av 5 Spd.”

Det er ennå ikke innberettet, at huset ble anskaffet, men av de forskjellige innberetninger sees det ellers, at foreldrene nå - etter konens konfirmasjon - er blitt gift og viser et alminnelig godt forhold og sender barna sine til skole.

16. (24-27) Hafslo. Piken Øllegaard Solvorn med 3 barn.

Den under No. 15 anførte familie samt denne var de eneste Fante- følger, som hadde tilhold i Hafslo Prestegjeld, og ved å annta seg denne håpet Fattigkommisjonen å “ oppnå det store gode, at Preste- gjeldet ingen omstreifere skulle ha blant sin befolkning”.

Øllegaard, som i 1855 var 42 år gammel, er født og konfirmert og har sin hjemstavnsrett i Hafslo, men er datter av en omstreifende mor og har selv levet et omstreifende og dessuten et utuktig liv. Med forskjellige personer har hun 3 uekte barn, Anders Jensen, født 1846, Lars Evensen, født 1847 og Martinius Sjursen, født 1853. Etter morens død har Øllegaard nå for et par år siden sluttet med å streife om og holdt seg i rolighet i Hafslo, men i så stor fattigdom, at det var å frykte, at hun kunne falle på igjen å slå seg i følge med en eller an-

nen Landstryker, hvis hun ikke ved imøtekommende hjelp ble bundet fastere til stedet. denne hjelp kunne ikke ventes ydet av Fattigvesenet, til hvem hun ikke engang hadde henvendt seg til, men Fattigkommisjonen anbefalte for henne om 10 Spd. årlig av det offentlige; når hun hermed bevegdes til å forbli i stadighet så kunne bygdens skolekasse hjelpe barna med klær til skolegang o.s.v. Sorenskriver Krebs, i hvis nærhet familien hadde tilhold, hadde lovet å bistå Fattigkommisjonen med å forestå pengenes anvendelse for denne liksom for den under No. 15 omhandlede familie.

Det ansøkte ble bevilget fra 1 Januar 1856, og av de senere Årsberetninger erfares at familien har holdt seg i rolighet og vist et alminnelig forhold.

17. (37) Ly: Karen Johanne Olsdatter, 9 år gammel i 1856.

I Kirke-Departementets Sirkulære 16 Sep. 1855 heter det under 2,a: “Det hender ikke så sjelden, at private folk av medlidenhet med sådanne barn har tatt seg av dem til forsørgelse, og slike gode bekreftelser bør understøttes ved å tilby pleieforeldrene en passende erstatning for de hermed fordums utgifter”. Og i henhold til inngitt Fattigkommisjonen i Gjæsdals Sogn, Ly Prestegjeld, med en forestilling 3 Mars 1856, hvorav følgende fortelles:

Gårdsmann Jesper Jespersen Ravnedal har i Sep. 1849, altså for 6 ½ år siden, tatt seg av nevnte barn, som da var 2 ½ år gammel. Barnets foreldre var ugifte Fantefolk og det pleiedes dengang av faren Ole Jansen (kanskje F.F. No. 408) som foregav, at moren, Oline Halvorsdatter, var gått fra ham *. * *Om denne moren forekommer ytterligere opplysninger under No. 45*

“ Under denne pleie av en forvokst, uordentlig mannsperson kan enhver tenke seg til, hva slags behandling barnet fikk. Det måtte med grunn heller kalles mishandling. Dette ulykkelige barns skjebne beveget den kristligsinnede mann og hans kone til å fatte den medlidende beslutning i tillit til Forsynets hjelp å redde barnet ut av den tilsynelatende elendighet. De overtok barnet godvillig av dets far, og har siden oppdratt det i fellesskap med sine egne barn.**

** *Lensmann Mossige, som bor i samme Prestegjeld, har fortalt meg det slik: Omstreiferen var med barnet ut på gården, og bonden og hans kone ble kjent med tilstanden. Da de var gått, sa konen: “ Vi er jo nok fattige før, men enda ville jeg, vi skulle beholde barnet - for*

dette var vondt å se på”. Mannen svarte: “ Jeg tenkte på det samme, men jeg turde ikke si det for jeg kunne ikke vite, hva du ville syntes om det”. Og nå ble Følget ropt tilbake og barnet begjæret og mottatt.

Dette visste fattigkommisjonen, og den kjente til familiens kår, at de ingenlunde var slik stilt, at de burde bære denne byrde alene,; de hadde nemlig selv (i 1857) 5 barn, det eldste 10 år gammel. Fattigkommisjonen anbefalte derfor om, at av det offentlige Fond måtte tilstås pleiefaren 25 eller minst 20 Spd. for hver av de år, hvor barnet allerede hadde vært hos ham, og dertil en lignende erstatning for de kommende år.

Det første fant Departementet ikke anledning til å bevilge, men hvor det tilsto 25 Spd. for 1856 eller inntil videre.

Av en Årsberetning av pleierfaren (Jan. 1857) skrives det:” Karen Johanne er nå 10 år gammel. Hun har lært å lese såvidt ordentlig i alminnelige bøker, og utenat har hun lært 4 Part i Luthers Katekismus. Etter mitt skjønn vil jeg kalle hennes evner til å lære alminnelig. Den smule ferdighet hun har i å lese, har hun tilegnet seg i det siste år; før den tid gikk det stort sett ut på øvelse i å stave. Lesningen har hun lært dels og fornemmelig i vårt eget hus under mitt og min kones tilsyn, dels i Omgangsskolen i Roden, hvilken hun på få dagers unntagelse nær bestandig har søkt. Til daglig sysselsettes hun dels med små håndarbeider f.eks. strikking og stopping, dels med annet små stell i huset. Slikt arbeid, som utfordrer begrep og tenksomhet, ser det ut til å være vanskelig for henne å lære;men det, som er enkelt, går så godt som man kan vente seg av et barn på hennes alder. Hun har nå i vinter noen dager gjort forsøk med å gjøre; dette er også falt tilfredsstillende ut. Imot meg og min kone viser hun lydighet; især er dette tilfelle med meg *.

** Av en annen innberetning sees, at hun tiltaler sine pleieforeldre med navnene far og mor.*

Jeg må tilstå, at et slags ufordragelighet kommer alltid tilsyne i omgangen med andre barn samt tjenerene. Enten dette kommer seg av et virkelig ufordragelig gemytt, eller det kommer seg av hennes mindre gode forstandsevner, det ser ut til å være altfor tillokkende for barna og andre til å tilbakeholde drillerier, kan jeg ikke med bestemt-
het si, - kanskje begge deler er tilfelle”. Etter noen ord om, at det egentlig ikke er stort gagn i hennes smule arbeid i et hus, hvor der -

som her - er flere barn på omtrent samme alder, fortsetter fosterfaren så: “ At jeg fremdeles, sådant jeg lever, og mine omstendigheter ikke nøder meg fra gården, vil beholde barnet er vel overflødig å si “

En lignende utførlig innberetning fra fosterfaren ved utgangen av 1858 gir samme bilde av barnets anlegg og karakter, kun at hun nå er blitt mere utviklet.

Forresten gjør fosterfaren nå et avslag i den årlige erstatning, så den for 1859 kun blir 23 Spd. istedenfor 25.

18. (36) Ly: Anne Laurentse Pedersdatter, 7 år i begynnelsen av 1856.

Beveget ved Kirke-Departementets bekjentgjørelse Fanterne angående av 16 Sep. og 8 Okt. 1855 og ved den der inneholte oppfordring til alminnelig hjelpsomhet ved å få saken fremmet, bestemte Lensmann Edland i Gjesdal Annex-Sogn til Ly på Jæderen seg til å bidra med sitt på den måten, at han (i Januar 1856) antok seg nevnte barn til oppfostring og oppdragelse. Barnet hadde hittil fulgt sine foreldre, de ugifte omstreifere av Vardals-Følget: Peder Emanuel Jansen (F.F. No. 410) og Anna Jakobsdatter ** og disse var begge villige til å overlate det.

** *Sannsynligvis de samme folk, som senere ble opptatt til forsørgelse i Klep, se under sak No. 76, personer No. 18 og 19.*

Lensmannen antok seg barnet med det forsett: med Guds hjelp å beholde det, inntil det hadde nådd frem til voksen alder; men samtidig næret han i tillegg den forventning, at det offentlige ifølge tilsagn i de samme bekjentgjørelser ville erstatte de utgifter: Erstatningens størrelse overlot han til Fattikommisjonen å uttale seg om, og på dennes forslag (i begynnelsen av 1856, samtidig med dens forstilling om det under forrige No. 18 omtalte barn) bevilget Departementet 20 Spd. for året inntil videre.

Av pleiefarens Årsberetning for det første år stadfestes: Inntil ganske nylig har piken nå gjennomgått ABC-Boken og halvdelen av Katekismen, samt fått noe øvelse i smått kvinnelig arbeid, og det later til at falle henne temmelig lett å lære. “ Men best av alt er, hun viser seg å være godartet, lydig, og ordentlig så hun har ikke noe særdeles, som gjør henne ulik bosatte menns barn her i omegnen.”

I Årsberetningen av Januar 1859 omtaler Sognepresten barnets ytterligere fremgang og gode forhold; men - heter det - hun er meget

spe av legemsbygning og røper ikke videre kraft eller anlegg til å bli et arbeidsmenneske.

For året 1859 blir erstatningen med fosterfarens bistand satt til kun 18 Spd., såsom det eldre barn ikke er til så meget besvær i huset.

19. (152) Ly. Karl Andreas Edvard Gulbrand Ros,spebarn.

Den Johanne Cecilie Knudsdatter, som i 1856 fikk to uekte barn opptatt i Høilands Prestegjeld (se under No. 32), og som enda i en senere forbindelse hadde et yngre barn, som i 1858 ble opptatt til forsørgelse i Naboprestegjeldet Klep (se under sak No.76, den under No 33 anførte person), levde siden i Konkubinat med en tredje omstreifer, Edvard Gulbrandsen Los *, og en frukt av denne forbindelse var barnet som er nevnt ovenfor, som hun vinteren 1857-58 fødte i Gjesdal Sogn i Ly, som er Naboprestegjeldet både til Høiland og Klep, på Jæderen.

**Tro om det skulle være den unge gutt, som nevnes i sa No. 76, som under No. 50 forekommende person ?*

Siden, sommeren 1858, satt hun lenge arrestert i Gjesdal, tiltalt for sitt Konkubinat-Forhold. Imens ble barnet forsørget av Sognets Fattigvesen, og da hun ved sommerens slutt transporteredes til Stavanger for å sone sin straff, ble barnet igjen. Det ble av Fattigvesenet utplassert til oppfostring hos en pålitelig familie,(30 Spd. for det første år) Tanken var at barnet skulle vokse opp her og således forhåpentlig reddes fra Fantelivet.

Denne foranstaltning ble erstattet av Departementet, som overtok både de hittil foranledninger og heretter påregnede omkostninger.

20. (38-42) Land: Mathis Olsen med familie, ialt 5 personer.

Høsten 1855 ble følgende Fantefamilie arrestert i Lands Prestegjeld: Mathis (tidligere kalt Hans Jacob) Olsen og ledsagerske Christine Christophersdatter, begge noe over 40 år og begge ukonfirmert, altså heller ikke gifte; med dem fulgte 2 døtre, nemlig den yngste Marthe Marie, 12 år, og den eldste Jakobea Oline, litt over 16 år (hun var heller ikke konfirmert) .Tross sin unge alder hadde hun et diebarn med seg (født, da moren var 15 år og 5 mnd. gammel) og i Følget var fremdeles dette barns far, feier Jakob Ellingsen, som var hjemmehørende i Gran og der konfirmert. Denne Jacob er ellers ikke regnet med blant de ovennevnte 5 understøttede personer. - Selve hoved-

personene i Følget, Mathis og Christine, født: han i Smaalenene, hun i nedre Romerike, hadde så lenge streifet om (i det sydlige Norge), at de måtte ansees for ingen hjemstavn å ha, om de noensinne hadde hatt noen.

Da de voksne personer i Følget ble satt under tiltale for deres omstreiferi og Konkubinats, ble piken Marthe Marie for det første ved en alminnelig Fattigvesen-Foranstaltning anbrakt til pleie hos en familie i Prestegjeldet. Men det ble ikke slik; hun såvel som hele familien ble siden antatt til forsørgelse av Fantefondet. Sognepresten, Prost Aabel, besøkte nemlig Følget i arresten mente å finne, at de av dem, som ikke var konfirmert (de to gamle og deres datter Jakobe) ønsket å forberedes til konfirmasjon for deretter å bli ekteviet og bosatte, og han imøtekom deres ønske, idet han ikke alene ba Departementets samtykke med hensyn til de ikke store beregnede utgifter, men også begynte med å lese med dem allerede i arresten.

Nå inntraff visstnok en ubehagelig omstendighet. Under Justis-Sakens Drift kom det opp, at Mathis Olsens ledsagerske Christine i sin ungdom, for et snes år tilbake, som løsgjengerske hadde vært transportet til sin fødebygd for der å undervises i sin kristendom, men at hun så igjen hadde sluttet seg til et forbireisende Fantefølge og rømt; dette hennes mislige forhold bevirket nå for hennes vedkommende den skjerpelse i straffen, at mens de øvrige idømmes noen dagers straff med fengsel på vann og brød i arresten, hvor de var, måtte hun reise til Christiania Tukthus for der i en tid av 6 mnd. å tvinges til undervisning i Kristendommen. Familien ble nå skilt ad, så det kunne syntes uvisst hvordan det siden kunne bli med deres påtenkte forening.

Allikevel ble den påbegynte plan fortsatt, på tross av de forandrede forhold. Da Mathis i Januar 1856 var kommet på frifot, tok han opphold i nærheten av Prestegården, og ernærte seg med sitt arbeid som skorsteinsfeier, møtte han en eller to ganger ukentlig hos Presten til undervisning. “ Da han - skriver Prosten i Mars - viser stor flid og oppmerksomhet og allerede har ervervet seg temmelig stor ferdighet i lesing, liksom han i Kristendoms-kunnskap etter Katekismen er over all forventning fremtreden, så vil konfirmasjonen på dette grunnlag kunne foregå innen utgangen av Juli, førstkommende.”

Han ble også - fremdeles utvisende flid og godt forhold - konfirmert den 13 Juli. Dagen var valgt med hensyn til at ved den tid utløp Tuk-

husstraffen for Christine, hans make. Og da de trodde, at hun var blitt konfirmert under sitt opphold på Tukthuset, så reiste han uoppholdelig inn til Christiania for å hente henne og føre henne tilbake til land, hvor Prosten hadde lovet å ektevie dem, og hvor de nå skulle få seg et hjem; men allerede på våren var Mathis av Kommune-bestyrelsen blitt ansatt som skorsteinsfeier med en fast årlig lønn og også en liten betaling for hver pipe han feide. - Men så var det en skuffelsen, at Christine, som på den fastsatte dag ble løslatt av Tukthuset, ikke var blitt konfirmert - ved sin mangel på forkunnskaper og sin dårlig fatteevne, og fordi hun ble syk i fengselet, hadde hun ikke gjort store nok fremskritt. - Nå måtte Peost Aabel på parets innstendoge bønn igjen begynne arbeidet med hennes konfirmasjonsforberedelse, et arbeid, hvor en flik eldre skolelærer hjalp ham, det lykkedes såvidt, at han etter omstendighetene trodde han burde ta henne til konfirmasjon og i utgangen av September måned, sammen med bygdens konfirmant-ungdom. Og i Oktober måned samme år ble de endelig ægteviet - omtrent ett år etter at de som hjemstavnsløse Fanter var blitt arrestert Utgiftene for dette par hadde vært 2 ½ Spd. til Mathis Olsen, til utgifter ved hans konfirmasjon og reise til Christiania, samt 2 ½ Spd. til den skolelærer, som leste med Christine: for resten hadde de underholdt seg selv. - Men for at deres ordentlige bosettelse kunne bli fullstendig, ble det senere, i 1857, anskaffet et eget hus for dem. Det ble kjøpt for 15 Spd. og satt istand for 10 Spd. 12 skilling og deretter overlevert dem - ikke til eiendom, men til bruk. "Der bor de nå og har innrettet seg nok så pent, med en liten have utenfor", sier Prosten i sin siste innberetning om den nå forsørgende familie (Nov. 1857)

Til samme tid var nemlig også de øvrige personer av familien blitt forsørget slik at de nå var selvhjulpne.

Datteren Jakobe, som før sagt, hadde et diebarn hos seg, ble også dømt for Konkubinat på samme tid som fare; men for diebarnets skyld ble vann og brød straffen forandret til en lengte tids fengsel på vanlig fengselskost. Etter utstått straff ble hun for den tid, hun skulle forsette med konfirmasjons-undervisningen, sammen med sitt barn innlogert hos en av Prestegårdens husmannsfamilier, og nå deltok hun i undervisningens hos Prosten sammen med sin far og ble konfirmert samme dag som han. Utgiftene for det logi, 12 skilling døgnet, samt en konfirmasjonskjole og en salmebok, samt 1 Daler som kjennelse

til husmannskonen, fordi hun hadde hjulpet henne med lesingen - ialt 13 Spd. 49 skilling. Kort etter ble hun ægteviet til den person, hun hadde levd i Konkubinat med og deretter flyttet de til hennes hjemsted Grans Prestegjeld, hvor han hadde fått fast ansettelse som skors-teinsfeier.

Den yngste datteren Marthe Maria var, som anført, blitt anbrakt til pleie og oppdragelse, og det hos Kirkesanger Brager. her viste hun en heldig forening av gode evner og flid og god oppførsel, så pleieforeldrene fattet godhet for henne og lovet å beholde henne inntil konfirmasjonen. Betalingen var først satt til 1 ½ Spd i måneden; men pleiefaren satte den ned til 1 og siden ½ Spd. måneden, og på høsten 1857, da han hadde hatt henne i huset i 2 år, lovet han å beholde henne uten betaling ennå et år, til høsten 1858, da hun skulle bli konfirmert.

Den nevnte siste innberetning (Nov. 1857) slutter Prost Aabel slik: "Den offentlige omsorg for disse mennesker, hvilken under Guds bistand synes å ha båret og ville bære gode frukter, kan således ansees å vær endt; men den yngste datteren, skjønt ennå ikke konfirmert, er nå på alle måter som et annet veldannet pikebarn i hennes alder av den simpleste folkeklasse".

Disse foranstaltninger hadde gitt en rekke forhandlinger mellom Prosten og Departementet, og samtlige utgifter - også iberegnet huset - beløp seg til 80 Spd. 107 skilling, eller etter fradrag av lensmannens regning i anledning av diebarnets forpleining hos moren Jakobeia i arresten kun 64 Spd. 7 skilling. Det forstår seg, at de voksenes underholdning i arresten dekkes av andre Fond og altså ikke er med regnet her.

21. (43-44) Nordre Aurdal: Juliane Marie og Marie Sophie Johansdatter Palm, i 1856, 22 og 16 år gamle.

Enken Marie Karlsdatter, som i sammen med 2 voksne sønner førte et omflakkende liv (sml. F.F. No. 212-217), henvendte seg sist i 1855, eller først i 1856 til Sogneprest Melby i nordre Aurdal i Valdres med ønske om å få hennes 2 nevnte døtre konfirmert. På forespørselen nektet fattigkommisjonen å ta seg av saken; men Presten, som fant at pikene ikke var uten boklig undervisning, tingingede dem inn hos to familier slik, at de både skulle få øve seg i forefallende arbeid og få tid til lesing. Pikene oppførte seg vel, viste flid, gjorde god fremgang

og ble konfirmert i Juli 1856. Men ved nå å innberette, at det nærmest forsatte mål således var nådd, ytret Presten tvil, om de også ganske ville avstå fra det omflakkende liv; men i den korte tid hadde de neppe fått smaken på eller vennet seg til et rolig liv.- betalingen for pikenes underholdning var 2 Spd. månedlig for hver, og den hele utgift ble på 22 Spd. 16 skilling.

Enken Marie Karlsdatter, de to pikers mor, reiste i følge med sønnene Elias og Vilhelm Johannessønner Palm. Elias, hesteskjærer og Messingarbeider, omtrent 30 år gammel, levde sammen med Agnete Fredriksdatter og hadde med henne 3 barn. Vilhelm (alder ikke oppgitt) drev på samme håndteringer som broren. Enda et barn av Marie Karlsdatter var Johanne, som fulgte en Fredrik Fredriksen (F.F. No, 609) og hadde med ham 2 barn. Følget hadde ofte på sine reiser oppholdt seg i Aurdal uten der å gjøre seg skyldig i betleri eller annen forseelse. -Av privat brev til meg fra Sogneprest Melby, Mars 1859, står det; "Samtidig med søstrene Juliane og Marie tok jeg også brødrene Elias og Vilhelm til undervisning; men da jeg ikke for disse trodde å kunne erholde noe bidrag til opphold her av Stat- skassen, kom de kun til meg under deres meget hyppige opphold i distriktet. Elias hadde liten eller ingen forkunnskap, men gjorde god fremgang ikke kun i kunnskap, men især i forstand på leste og ble konfirmert 8 November 1857. Vilhelm oppgav å være døpt i Stats- bygden ved Throndhjem; men da det ingen pålitelig opplysning kunne tilveiebringes, ble han etter fortsatt undervisning døpt i Aurdal Kirke 11 April s.å. Hans kunnskap og kristelige opplysning er meget god, liksom hans forhold også har vært meget godt. I de siste måneder har jeg ikke hørt noe til denne familie, som dessverre nok fortsetter sin sedvanlige omflakken".

22. (45-46) Nordre Aurdal: Laurits Hartman Fredriksen og Magdalena Fredriksdatter, i 1856, 21 og 15 år gamle.

Foreldrene Fredrik Fredriksen, hesteskjærer, og Marthe Pedersdatter (F.F. No. 607 og 608, hvor han kalles Neseløs=Fredrik og uriktig er anført som sønn av en Per, som skal være hans stefar; et annet barn av disse folk er den Fredrik, som under forrige No.21, Anm nevtes som svigersønn til Marie Karlsdatter Palm)

På samme tid som denne Marie Karlsdatter for sine 2 døtre, begjærte også denne familien for de i overskriften nevnte barn, at Sogneprest

Melby skulle ta dem til undervisning og konfirmasjon. Saken her var vanskeligere, fordi at disse 2 unge mennesker hadde nesten ingen ferdigheter, så det kunne forutsees, at det ville ta lengre tid og mer kostbart. Allikevel ble det etter noen forhandlinger med Departementet gitt de nødvendige tilskudd fra Fantefondet. Og de 2 søsknene ble innlogert hos 2 familier i begynnelsen av 1856.

Magdalena gjorde så god fremgang, at hun for kunnskapen skyld gjerne kunne blitt konfirmert samme år; men Presten fortrakk å la henne vente ennå et år, fordi en gårdbruker lovte å ha henne i sitt hus vinteren over uten betaling, bare det ytes henne hjelp til klær. Hun viste seg nemlig både villig og dyktig til å delta i forefallende arbeid. Hun ble konfirmert sommeren 1857.

Verre gikk det med Laurits. Han var aldeles uvant med selv det simpleste arbeid, og da allmuen var imot, at han gikk på allmueskolen, og ingen ville ha ham i logi med forpliktelse om å ta seg av hans undervisning, måtte Presten fra April 1856 ta ham til sitt eget hus. Her gikk det bedre med hans lesing, " Han lærte å lese med sikkerhet og kunne noenlunde forklare hva han leste, ikke bare i Bibelhistorien, men også i Det Nye Testamentet"; derimot var hans forhold mindre bra, spesielt når omstreifende var i nærheten og lokket ham til frafall. Han ble konfirmert sammen med søsteren, Juli 1857, og dermed sluttet den offentlige understøttelsen for dem, som ialt kostet Fantefondet 67 Spd. 10 skilling.

Laurits sees senere i Homedal, sammen med piken Andrine Rasmusdatter, Fml. No. 64, 6. Anm.

I privat brev til meg, Mars 1859, sier Presten Melby om ham: "Med hans utmerkede legemlige og åndelige evner kunne man under andre omstendigheter ventet god fremgang, da han også i flere henseender gav med håp; med tårer i øynene bekjente han for meg, hans mor forsøkte, som da var blitt enke, bokstavelig talt å bryte ned deg jeg forsøkte å fremme, og dels selv dels ved sine venner, og lokke ham til seg med brennevin. Det er endog en begrunnet mis- tanke om, at han ble forledet til deltagelse i et tyveri av klær hos meg. Søstrens forhold var derimot bedre inntil hennes konfirmasjon, da også hun ble dratt inn i morens samfunn. Begge ble konfirmert sommeren 1857, og forlot straks Valdres uten å senere vise seg her."

23. (47-51) Enebak: Skebinder Lars Nilsen med kvinne og 6 barn.

Da Fattigkommisjonen i Enebak var blitt bekjenet med Kirke-Departementets Sirkulære 16 Sept. 1855 om Fantefondet, ønsket den å bidra sitt til Fantevesenets innskrenkning ved å ta seg av ovennevnte familie, som ikke alene var den av omstreiferfolket, som var mest kjent her i bygden, men som også hadde et godt vitnespyrd for skikkelighet, edruelighet og redelighet. det traff seg også slik, at mannen selv, foranlediget ved Kirke-Departementets 8 Okt. 1855, henvendte seg til Lensmannen i Enebak og forklarte ham om sine omstendigheter, med ønske om å komme i stadighet og på denne måten få bistand av omstreiferfondet. Her møttes Fattigkommisjonens tanker og familiens ønsker, og Departementet gikk villig med på de forslag, som Sogneprest Münster fremsatte på vegne av Fattigkommisjonen og familien.

Lars Nilsen, som ved begynnelsen av 1856, var 39 år gammel, er født i Eker og ble 16 år gammel konfirmert i Urskaug; en kort tid var han utkommandert soldat, men har nå i mange år levd som omstreifende Skebinder i Romerike og tilgrensende bygder. Hans ledsagerske Marie Christine Olsdatter, 35 år, født og døpt i Sverige, av norske foreldre, tidlig foreldreløs, traff for flere år siden Lars i Urskaug og har fulgt ham siden. Ingen av dem har noen kjent hjemstavn (F.F. No 16 og 17). De hadde 8 barn sammen, av dem var, 5 i live i 1856, nemlig: 1. Olaus, født 1843, 2. Maren Kirstine, født 1849, 3. Edvard Vilhelm, født 1850, 4. Josephine Augusta, født 1852, 5. Caroline Amalia, født i Januar 1856. Men moren var ikke konfirmert og foreldrene kunne derfor ikke bli gift.

I Mars 1856 begynte forsørgelsen av denne familie i Enebak: da de eldste barna ble satt bort mot betaling (den meget forsømte Olaus for 16 Spd. årlig, Maren Kirstine for 8, og Egvard Vilhelm for 9), og til underholdning for den øvrige familie(moren med de 2 minste barn) ble det skaffet mannen hus (til 4 Spd.) og gitt ham noen penger (9 Spd,) for sommerhalvåret eller den tid, som man antok ville gå med til kvinnens konfirmasjons-forbredelse.

Hun ble straks innskrevet sammen med bygdens konfirmantungdom, deltok i undervisningen uten å forsømme noen av gangene, viste både flid og alvor og ble konfirmert om høsten. Kort etter ble paret ekteviet.

Fremdeles viste det seg nødvendig å yte familien noe understøttelse, mest med betaling for husleie. Men derfor anbefalte Fattigkommissjonen, at det fra Fantefondet måtte gis det nødvendige for å bygge et hus til familien.” Dersom- således slutter Sogneprestens fortelling om dette - dette kunne bevilges av det offentlige, og dersom det tilsates å sette huset på Enebaks Prestegårds grunn og legge til et lite jordstykke til en potetåker, så tror jeg, at saken lett kan la seg ordne. Man kunne jo forplikte mannen å arbeide noen dager i året hos Presten som en annen husmann, og jeg for mitt vedkommende har ingen betenkeligheter ved å gi mitt samtykke til dette. Jeg tenker, at på denne måte ville de kunne klare seg selv med de hjemmeværende barn vist da familien ikke ble for stor.”

Sommeren 1858 flyttet familien inn i det ferdige huset, på Prestegårdens grunn, med 2 mål jord til. En bonde hadde oppført huset etter akkord, for 48 Spd., og ved en besiktelse av huset ble det funnet forsvarlig bygget samt i det hele tatt tekkelig og passende for sin bestemmelse. Etter forslag av de sammen besiktelses menn ble også husmanns-kontrakten undertegnet. Foruten sine 48 Spd. ble det også utlagt 4 Spd. til kokeovn, da det røk av skorsteinen i stuen.

På våren 1858 nedkom konen med et barn, så det var nå 6 barn i familien, derav 3 hjemme.

Forresten fremgår det av Sogneprestens forskjellige innberetninger (den siste av Januar 1859), at foreldrene under forsørgelsen i Enebak har ført et ordentlig liv; mest synes manne å være flittig. - Det eldste utsatte barn, Olaus, ble konfirmert høsten 1858, men med dårlige kunnskaper. □

“ Så dørskt et barn har jeg aldri hatt å gjøre med, men jeg måtte for hans Søvnighets skyld se til under konfirmasjons-undervisningen å ha ham ved min side for å kunne holde ham våken “. De to andre utsatte barn har det godt og gir godt håp.

Den hele utgift for denne familien, huset iberegnet, var i utgangen av 1858: 173 Spd. 103 1/3skilling.

Av privat brev fra Sognepresten (Mai 1859) erfart, at Olaus har fått fast Års-tjeneste (klær og 2 Spd. i lønn) hos den mann, han sist var utsatt hos. Presten nærer også det håp om ham, at han, skjønt tungnem ellers, ikke skal være så dårlig enda som arbeidskar. Om selve familien tror Presten bestemt, at den ikke kommer til å gå

tilbake til Fantestien; derimot syntes det tvilsomt om mannen vil kunne forsørge sin familie uten understøttelse; “ det er så underlig med slike folk: når de engang har fått understøttelse, ville de så gjerne anse det for en rett, hva det i begynnelsen ydedes av velvilje eller medlidenhet”. Konen er dessuten sykkelig.

24. (153) Enebak: Marie Amundsdatter med 2 barn.

På Ulvetangen under Gjevelsrud i Enebak bor en mann ved navn Christian Christiansen, som for lengere tid tilbake har ført et omstreifende liv. En sønn av ham, Hans Christian Edvard Christiansen, har i flere år streifet om med en pike fra Ullensaker, overnevnte Marie Amundsdatter, som også er født av omstreifende foreldre. Tross deres ungdom - de ble begge i 1858 oppgitt å være 23 år gamle - har de allerede 3 barn sammen, av hvilke det eldste, født i Sverige, er døpt, de 2 andre 3 og 1 år gamle (1858).

På våren 1857 kom Hans til Enebak, hans hjemstavn, og meldte seg til konfirmasjons-beredelse; Presten mottok ham på det vilkår, at han etter konfirmasjonen skulle ektevie seg med kjæresten; gutten var som konfirmant både flink og skikkelig, han ble konfirmert, uten noe utgift for det offentlige. Men løfte om ektevielsen holdt han ikke: de streifet igjen som før. Men årsaken var nok den at hun, som det senere viste seg, ikke var konfirmert.

Tidlig i 1858 kom piken til Presten med tårer i øynene og ba om at han ville ta seg av henne, så også hun kunne bli konfirmert. Det gjorde Presten; fordi Hans på andre måter var en ordentlig kar, og at det var håp om, at de, når de var blitt ordentlig gift, ville bli fast bosatte istand til å ernære seg selv med hans arbeid som skorsteinsfeier. Fattigkommisjonen -og siden Departementet - gikk også med på Prestens plan: med betaling fra Fantefondet ble piken og de 2 barn innlogert hos guttens far, Christen Christensen, som for 1 Spd. ukentlig, skulle underholde dem og lære piken å lese og undervise henne videre, så hun neste år kunne innskrives blant konfirmantene - et arbeid, som han syntes vel skikket til, da alle hans barn, som han for det meste selv har undervist, har vært godt opplyste. Dette startet i slutten av Juli 1858, i begynnelsen av Oktober sier Sognepresten, Münster, at han nylig hadde undersøkt pikens fremskritt og at han var forundret over, at hun, som før ikke kunne en bokstav, nå kunne lese rent. - Gutten har forpliktet seg til å ikke være sammen med henne i denne

tiden, hun er hos hans far, inntil de blir ekteviet, og faren har lovet å ikke å gi ham husly, om han skulle søke det.

25. (52) Hedrum:Otto Nilsen med kone og 5 barn.

Under forhør har mannen forklart, at han er født i 1812 og er ektefødt sønn av gullsmed Nils Christensen Hofmand, som først bodde i Stokke, siden en rekke år i Hedrum, fra den tid har også sønnen hjemstavnrett her. Sist bodde dog faren i Bamle, og fra tidlig ungdom av har sønnen Otto streifet omkring. Som så mange omstreifere er også han blitt konfirmert på Tukthus. Som ungt menneske kom han i lag med Anne Marie Rasmusdatter (født av omstreifende foreldre og 43 år i 1856). Hun var ikke kirkedøpt, kun hjemmedøpt, heller ikke konfirmert; de var altså ikke ekteviet. Allikevel levde de sammen som ektefolk over 20 år, alltid på reisefot, og de fikk 11 barn sammen, i 1856 var kun 5 i live og ifølge med foreldrene, fra 1 til 15 år gamle. I yngre dager hadde de ernært seg av mannens fortjeneste som skorsteinsfeier, blikkenslager, væskebinder, støper, tildels også med fiske i elver og innsjøer; i de senere år har de måttet betlet seg frem. I hele denne tiden vil de ikke vite av å ha vært tiltalt og straffet, utenom en gang, da de ikke hadde reisepassene i orden.

Våren 1856, da det bekjentgjorte tilsagn om offentlig hjelp for slike folk, kom de til Hedrum, og søkte Fattigkommisjonens hjelp til å bli bosatt der.

Det ble opptatt avhør hos Fattigkommisjonen for å sjekke hjemstavnforholdet og ved denne anledning kom deres historie for en dag. Foreldrene ble tiltalt og dømt for omstreifen og Konkubinat, hun også for sin ukonfirmerte tilstand. Straffen for henne ble 80 dagers fengsel, og hun utholdt den i Larviks Arresthus. Men mens hun satt der - ble på sakfører Th. Olsens anbefaling til Sognepresten i Larvik Prost Münster og på dennes henvendelse til Departementet - en skolelærer ansatt til å lese med henne (hans lønn for arbeidet ble av Fantefondet satt til 25 Spd.), så hun kort tid etter løslatelsen ble konfirmert av Presten, sist i August samme år, og deretter ekteviet til sin mangeårige ledsager Otto Nilsen.

Mens saken sto på, hadde Hedrum Fattikommisjonen midlertidig forsørge barna (ved å leie dem ut til pleie), skjønt de som uætefødte av en mor, som ikke var hjemmehørende i Hedrum, og heller ikke hadde hjemstavnrett her, nå etter ektevielsen hadde hele familien

faren hjemstavn, og det var dobbelt oppfordring fra Fattigkommissjonen i Hedrum til å sørge slik for familien, at både foreldre og barn kunne komme i en ordentlig stilling. Det ble blant annet nødvendig å kjøpe et hus til dem, i det første år ble utgiftene til dette

201 Spd. 90 skilling, av dette betalte Fantefondet 2/3, men hjemstavnskommune måtte betale resten.

Fra begynnelsen av 1857 ble det ordnet slik at foreldrene skulle prøve å klare seg med de minste barna i boligen, mens Fattigkommissjonen overtok 3 av barna forsørgelse ved å leie dem ut til familier, og av utgiftene for disse 3 barn, anslått til 45 Spd. årlig, ble også 2/3 overtatt av Fantefondet.

Etter siste årsberetning, Januar 1859, har foreldrene siden holdt seg rolig, levet ordentlig og ernært seg med Blikkenslageryrke. De 2 eldste barn, Nils Magnus og Caroline Marie, er i løpet av disse år blitt konfirmert; de 2 nest eldste, Martin og Christiane, er fremdeles utsatt, og det yngste barn ennå spedbarn, er hos foreldrene, som for dennes oppfostring nyter en del av de 3 barns understøttelse fra det offentlige

Av privat brev fra Sogneprest Kjørulf, (Juni 1859) sies dette: Den konfirmerte datter er nå i tjeneste hos en ordentlig og alvorlig almuesmann, og så vidt jeg vet, oppfører hun seg godt. Nils Magnus derimot slo seg på dovenskapen etter konfirmasjonen, slik at Fattigkommissjonen lot han innsettes på Tvangsarbeids-Anstalten i Arresthuset ved Tønsberg. Deretter fikk man ham anbrakt på ett av Grønlandsfarer skipene fra Tønsber; men etter endt tokt ble han avskjediget, "vist ei for sine dyders skyld". Siden har han vært hjemme hos foreldrene; men fattigkommissjonen har bestemt seg for å holde et våkent øye med ham.

26. (54). Fredrikshald: Johan Alfred Andreassen Hagelind.

Ved slutten av 1855 ble en fremmed og hjelpeløs gutt oppfanget av Politiet i Fredrikshald og overgitt til fattigvesenets forsørgelse. Han så ut til å være 11-12-år gammel, kalte seg Johan Alfred og ville lenge ikke vite mere om sine foreldre, enn at de het Andreas og Stina og vandret om i Sverige; for 4 år siden skulle moren ha forlatt ham, så han siden måtte vanke om på egen hånd. En tid, sa han, hadde han vært på Nydalens spinneri ved Christiania, men så gått derfra, og dette ble opplyst å være riktig: Brugseier Hiorth til Nydalen beretter om

dette i et svar skriv til Fredrikshalds Politi, at gutten for et års tid siden var kommet til ham, betlende; Hr, Hiorth tok seg av ham, gav ham arbeid ved Spinneriet, innlosjerte ham hos bra folk, kledde ham opp, meldte saken for Presten og fikk det ordnet så, at gutten 4 dager i uken gikk på Spinneriet og 2 dager på skolen; noen måneder gikk dette vel; men så forsvant gutten sporløst. - Et annet trekk; for Politiet oppgav gutten at han noen tid hadde oppholdt seg på en navngitt gård i Tune Prestegjeld, og ved etterspørsel gjennom Lensmannen erfarte, at dette var sant nok, men at man “ på grunn av hans vanartighet og uskikkelighet i ord og tale hadde måttet jage ham vekk”.

Etter overlegg med Departementet tok Fattigkommisjonen i Fredrikshald seg av Johan Alfred ved å få ham innlogert hos en Blikkenslager, et yrke han hadde lyst til å lære; betalingen skulle være 30 Spd. årlig. Dette var i begynnelsen av 1856. Men kort etter rømte han. Innhentet av Politiet ble han på nytt forsøkt anbrakt til en Skomaker for å lære dennes håndverk. Men han var og ble ustadig, og da Mesteren i over et år forgjeves hadde håpet å så forbedring hos ham, ble han - på våren 1858 - innsatt på Rednings-Anstalten Lostes Gave i Christiania. Men derfra rømte han ut på sommeren.

Den hele utgift inntil innsettelsen på Rednings-Anstalten var 97 Spd. 26 skilling.

Fattigkommisjonen i Fredrikstad hadde forgjeves, endog ved etterlysning i Avisene, søkt å få opplysninger om guttens herkomst. Endelig, på våren 1858, gikk han til vedkjennelse om, at han nok kjente sine foreldre: de skulle være svensk Smed Andreas Hagelind og hustru: da de for flere år siden på kort tid oppholdt seg i Rokke Sogn nær Fredrikshald, var han gått fra dem, og siden hadde han ikke sett dem. Ved etterspørsel ble det også opplyst, at det virkelig hadde vært en familie av det navn i Rokke, og at et barn da var gått fra foreldrene. Til guttens signalement kan anføres, at han har blå øyne og lyst hår.

27. (55). Skedsmo: Johannes Fredrik Norgren.

Sist i 1855 eller først i 1856, altså ved midtvinters tid, kom til Skedsmo på Romerike et par rimeligvis mere svenske enn norske vandringsfolk □ hesteskjærer Karl Fredrik Norgren, 78 år, og Marie Magdalene Wahlgren, 75 år. De kom fra Sverige, over Tønsæt, og aktet seg til Christiania. Og de hadde med seg en sønnesønn, den

nevnte Johannes Fredrik, 6-7 år gammel, uekte sønn av Johannes Laurits Norgren, som da satt i Slaveriet på Akershus festning, og en i Jelse Prestegjeld i Ryfylke hjemmehørende omstreiferske ved navn Magla Nilsdatter.

Ved ankomsten til Skedsmo var den gamle bestemoren syk, vel ikke annerledes, enn at hun nok kunne slepe seg videre, som hun var kommet, men så, at Fattigvesenet - ved de nylig utkomne bestemmelser om Fantefondet - fant at de burde ta seg av henne og det mest for barnets skyld, som hun hadde med seg. Senere ble den gamle virkelig syk; i beretningen om dette forklares det slik, at den spire til sykdom, blir lagt hos slike omflakkende under de besværlige reiser, men holdt tilbake, så lenge det rastløse livet vedvarer denne spire kommer gjerne til utbrudd, når sinnet og legemet kommer i ro. Nå var det altså uunngåelig at hun måtte forbli under fattigvesenets forpleining. Mannen, som hadde fortsatt reisen til Christiania og der gjort seg skyldig i betleri, sonet sin straff for det, kom tilbake til Skedsmo; men da han ga lite eller ikke noe håp om, at han ville slutte med sin omstreifen, og da det lot til, at han tross sin høye alder virkelig, som han påsto, kunne forsørge seg selv, så var det ingen annen råd enn å la ham reise, som han var kommet, han fikk noen reisepenger og pass til Sverige. Men han " tok helt ikke avskjed med sin sengeliggende hustru".

Denne derimot måtte, som sagt, forbli i Skedsmo, hva enten hun hadde sinn til å avstå fra Fantestien eller ikke. Hun ble av Fattigvesenet antatt til forpleining som et annet stygt Fattiglem, dog så, at utgiftene på grunn av hennes Hjemstavsløshet forventedes ekstraordinært utbetalt av Statskassen, ikke bare av Fantefondet. Hun vedkommer da ikke videre denne beretning; imidlertid tilføyes etter Sognepresten, Prost Ingjers siste beretning (februar 1859), at denne fremdeles syke og sengeliggende kvinne leder til mer og mer å vende sitt hjerte til Gud og påskjønne at samfunnet dog har gjort vel mot henne.

Den nevnte gutt derimot, Johannes Fredrik, ble i Skedsmo antatt til oppfostring på Fantefondets regning. I begynnelsen, da bestemoren tenkte, at hun snart skulle få fortsette sin reise fra bygden, protesterte hun ivrig mot dette, men ville vel sa hun, sette barnet i en Anstalt i byen eller hos en familie på landet og til sådan innskrenkning og tvang for barnet ville hun ikke gi sitt samtykke. På grunn av dette var

det også en tid tanke om å få barnet tilbake til moren i Jelse og la Fattigkommisjonen der sørge for dets oppvekst.

Men denne Fattigkommisjonen opplyste, at moren, den ovennevnte Magla, et yderst lettsindig og frekt fruetimmer, fremdeles svervende omkring på Fantestien, nå i forbindelse med en Blikkenslager Samuel Samuelsen fra Bygland i Sætersdalen, som hun tenkte å bli gift med (han 19, hun 38 år gammel), henne kunne man altså ikke betroe barnets oppdragelse. Og dersom det ble slik, at barnets forsørgelse på grunn av morens Hjemstavsrett i Jelse måtte overtas av Fattigkommisjonen der, så ville heller denne betale for barnet i Skedsmo, såsom det i Jelse skulle være overmåte vanskelig å få sådanne barn anbrakt. Enden på svarskrivelsen og forhandlingene ble den, at gutten forble i Skedsmo og, som sagt, på Fantefondets bekostning.

Først var gutten innlogert hos en familie (18 Spd. for året). Men det viste seg, at han var vanskelig å behandle, hva enten nå dette tilhørte fra hans egen sinds-beskaffenhet eller fra hans tidligere slette oppdragelse på Fantestien, dessuten led han av en legemlig uvane eller svakhet, som voldte megen uleilighet i huset. Derfor, da året var omme, i begynnelsen av 1857, kunne man ikke kreve at de første pleiforeldrene til å beholde ham lenger og måtte flytte ham til en annen familie som var villige til å ta imot ham (betalingen ble forhøyet til 20 Spd.). Har han vært siden og oppfører seg godt. I nevnte Årsberetning (Feb. 1859) sier således Prosten, ”at gutten, som nå er 9 år, har overvunnet sin legemlige ulempe, og er særdeles livlig, så han er lett å kjenne igjen blant mange kamerater”, og Presten har intet hørt, som kunne gi ham det håp, at det skulle bli en brav kar av ham.

Et trekk ennå: moren, som nå er gift, og hennes mann, som kalte seg Båtfører fra Stavanger (rimeligvis denne Samuel) kom sommeren 1858 til Skedsmo og forlangte gutten utlevert; men denne sa selv, ”at han ikke hadde lyst til å gå og rangle”, og da dessuten de reisende ikke kunne helt bevise, at det var dem, de gav seg ut for, ble de henvist til Jelse Fattigkommisjon, som nå engang til Skedsmo hadde overdratt sin ved Fattigloven hjemlede myndighet over barnet. Dermed måtte de gi seg.

28. (56-61) Tolgen: Oluf Larsen Holm med kvinne Sara Marie Israelsdatter og deres 5 barn.

Sommeren 1854 ble dette følget arrestert i Tolgen, øverst i Østerdalen. Mens foreldrene satt i arresten måtte barna forsørges av Prestegjeldets Fattigvesen. Dette varte til høsten 1855; da ble mannen - for benyttelse av falske Preste-Attester, for pasløs omstreifen og for Konkubinat - sendt til Christiania for å utholde fem Fjerdingår straffearbeid, og kvinnen løslatt av Lensmannsarresten (3 Okt.) hvor hun sist hadde utholdt noen dagers straff på vann og brød for Konkubinat.

Under saken gang var det blitt tydelig nok, at disse folk var hjemstavsløse omstreifere, og da kvinnen som sagt ble løslatt, var nettopp Departementets Sirkulære om Fantefondets anvendelse blitt utsendt. Derfor fant Fattigkommisjonen, at liksom den hittil hadde forsørget barna i henholdt til Fattigloven, så burde den fremdeles i henholdt til sammen Sirkulære, bestrebe seg for å redde hele familien ut av Fante-livet, få barna forsvarlig undervist og oppdratt, hjelpe moren til å bli konfirmert - for det var hun ikke - og dermed gjør det mulig for henne og mannen, når han kom tilbake, å bli ekteviet og mulig bosatt eller satt i sådan stilling, at de kunne ernære seg på ordentlig vis.

Almuen var dengang meget uvillig til dette*, og det kunne derfor ikke tenke på å få mor og barn innlogert hos familier for rimelig pris; hentil kom, at moren for konfirmasjons. beredelse og barna for stadig skolegang måtte være i nærheten av Prestegården og den derværende Fast-Skole.

Årsaken til dette var naturligvis især frykt for, at bygden skulle få altfor store byrder med familien. Barnas midlertidige forsørgelse, under foreldrenes arrest, hadde allerede krevd et utlegg på 162 Spd 84 skilling; dette utlegg kunne ikke forventes erstattet av Fantefondet, såsom det var foranlediget ved selve Fattiglovens bud; Det kunne heller ikke håpes erstatning av noen hjemstavns-kommuner, såsom det lot til, at foreldrene eller mest disse uekte barns mor ingen hjemstavn hadde; vel var det utsikt til, at erstatning kunne bli ydet ekstraordinært av Statskassen, men noen visshet derfra var ikke gitt. Dette med hensyn til de allerede påløpne utgifter; nå derimot, da forsørgelsesplanen ble bygget på bestemmelsene om Fantefondet, var det anledning til å sikre seg full erstatning for Fattigkommisjonens utlegg; men dette ble vel ikke straks så klart for allmuen, og

Fattigkassen i et så lite Prestegjeld tåler ikke å stå i langt og stort forskudd.

Istedenfor å innlogere dem hist og her valgte derfor Fattigkommisjonen å la dem være samlet i en for dem leiet husbekvemmelighet hvor moren fikk holde egen husholdning, av Fattigkommisjonen forsynt med matvarer og andre nødvendig ting. Denne måten å ordne saken på var visstnok den billigste, men ble i tillegg meget brysom og ansvarsfull mest for Fattigkommisjonens Ordfører, Sogneprest Holst. Men håpet var, denne ubekvemme forsørgelsesmåte skulle avsluttes innen utløpet av neste år eller 1856, nemlig ved mannens tilbakekomst og Prestens Sjelesørger-og undervisnings-arbeid med moren syntes fullført.

Men tross bestrebelsene for å innrette alt på billigst måte løp likevel utgiftene fra 3 Oktober 1855 til 1 Mai 1856 opp til 108 Spd. og fra 1 Mai til 24 November 1857 måtte det fremdeles utbetales 112 Spd. - på grunn av de dyre tider mye mer, enn det fra først av var formodet. Og denne kostbare forsørgelse måtte fortsettes mye lengre enn påtenkt. Da nemlig mannen senhøstes 1856 var kommet tilbake fra Straffeanstalten, så viste det seg at han ikke bare var ukonfirmert, men lite forberedt til det, så det måtte begynnes med hans undervisning også. men forsinkelsen skrev seg nok hovedsakelig derfra, at det ikke var lykkedes Sognepresten å tilveiebringe attester om de to konfirmerdes dåp.

Enda i Oktober 1858 må Sogneprest Holst forklare, hvorledes det ikke hadde vært mulig å overvinne denne vanskelighet. Noen trekk av denne hans innberetning skulle anføres.

Etter de opplysninger, som under Justis-Saken innhentede om gjeldene personers tidligere levnet, lot det snarest til at de hørte hjemme i Sverige, hvor de iallefall mest hadde streifet omkring, og straks Presten fikk med dem å gjøre, hadde han igjennom Christiania visstnok korrespondert med de geistlige autoriteter i Sverige angående deres dåp, men forgjeves; Ingen visste å si, om de var døpt eller ikke. Men under sitt opphold i Straffeanstalten i Christiania hadde mannen påstått, at når han slapp løs og kunne komme inn til Sverige, skulle hans vite å skaffe dåps-attaster for seg og kanskje for kvinnen, og i Januar 1857 lot man han fra Tolgen av gjøre en tur inn i Sverige, og her fikk han virkelig Attest for sin dåp, idet han, som han sier, tvang

vedkommende Prest til å søke bedre etter i Kirkeboken. Samme Attest er også funnet å vær ekte. Men da reisepengene slapp opp for ham, kunne han ikke fortsette med sine ransaker for å få Attest om kvinnens dåp; med hensyn til henne måtte Sognepresten derfor fortsette etterforskningene, idet han etter forskjellige antydninger skrev til flere Prester i Sverige, men forgjeves som før. Endelig måtte det siste forsøk gjøres; å sende manne til Sverige for annen gang, da han ennå trodde han skulle nå målet; men han kom etter noen uker tilbake med uforrettet sek. Selv tror jeg imidlertid kvinnen, at hun er døpt, hvilke hun alltid har hørt av sin foreldre, og dette motbevises ikke derved, at skriftlige bevitnelser mangler: men flere av de svenske Kirkeautoriteter har i sin svar skrevet, at de i år, da hennes fødsel må være inntruffet, pleide de svenske Prester ikke å anføre slike omstreiferbarn døpt i sine Kirkebøker, når nemlig foreldrene var fra et annet prestegjeld, eller især når de var fra Norge. Men Sogneprest Holst, som ifølge hele kvinnens karakter festet lit til oppriktigheten av, hva hun sa hun hadde hørt av sine foreldre* om hennes dåp, hadde allerede tidlig erklært seg uvillig ti å døpe henne, til alle muligheter var forsøkt for å tilveiebringe visshet i denne henseende. Av Sogneprestens siste innberetning fra, 5 Januar 1859, sees, at han nå anså disse forsøk for ferdig, og derfor endelig hadde bedt om Biskoppens avgjørelse, hvorledes det i dette tilfelle skulle forholdes, om hun skulle døpes, som sannsynlig døpt før, konfirmeres. - På grunn av utsettelsen med kvinnen er også mannens konfirmasjon utsatt; men nå var meningen, at så snart Biskoppens avgjørelse var kommet og de nevnte hellige handlinger fullbyrdede; skulle paret bli ekteviet, og dermed ville det nærmeste foresatte mål med forsørgelsen være nådd.

Men den forsørgelse, som begynte i Oktober 1855 og da mentes å skulle være endt innen utgangen av 1856, har måttet fortsettes inntil nå, og det vesentlig på samme måte som i begynnelsen. Familiens naturlige forsørger, den fra Straffeanstaltens hjemmkomne mann, har nemlig kun lite kunnet erverve. I den anledning beklages det bittert, at han under oppholdet i Bods-fengeslet og Tukthuset i Christiania ikke fikk lære noen handtering, som bedre egnet seg for en familieforsørger enn hans tidligere bedrift som hesteskjærer og Kjelelslikker, en bedrift, som hører det omflakkende liv til, som han nå skulle forlate. Og det sies derfor i den nevnte siste innberetning, at det ennå vil

kreves noen hjelp av det offentlige, men, når foreldrene er blitt gift, skal man få se familien bosatt i en fast stilling.

“Hva elles familiens liv og forhold her på stedet i all denne tid angår, har man ikke hatt noe å utsette på dem. Menigheten har fra først av sett ublidt til dem, på grunn av de utgifter, man befryktet for dem. Kvinnen er opplyst i sin kristendom, liksom jeg håper det beste også om mannen, som har hatt vanskeligere for det både fra hjertets og forstandens side. De erklærer begge, at det er deres alvorlige forsøk og ønske inn å vende tilbake til omstreiferlivet, og jeg finner meg forsikret om dette for kvinnens vedkommende. De har trolig holdt sammen, og dette vil forhåpentlig gjøre , at hun vil holde sin mann til et roligere liv. Barna har i all denne tid vært holdt stadig i skole, for såvidt de er gamle nok til det, og de eldste av dem har tildels vært bortsatt i tjeneste for derved å vennes til stadig beskjeftigelse.”, så sier Holst i Okt. 1858, og i Jan. 1859 tilføyer han om det eldste barn, en gutt på noe over 14 år, at han med gode evner og stadig flid har gjort god fremgang på skolen og fått godt vidnespyrd av læreren, så han vil bli tatt med til konfirmasjon i løpet av året; når han er konfirmert, ansees det riktig, at han blir satt i en eller annen håndverkslære.

Utgiftene for det første år, til høsten 1856, er ovenfor anført. Siden den tid er ikke oppgaver derom innkommet. I privat brev til meg (Mars 1859) sier Hr, Holst så, at han hadde tenkt å skulle gi den fornødne omstendelige forklaring også om utgiftene, når han kunne innberette, at det nærmeste mål for forsørgelsen (konfirmasjon, ekteviet) var nådd, men at denne ende på saken, som han hver stund hadde imøtesett, så uforbredt hadde skudt ut fra gang til gang. For resten øynede han nå en ende; Dagen for konfirmasjon var allerede bestemt, straks deretter Lysning til ekteskap o.s.v. finne sted.

Etter at dette var skrevet, har jeg fått ytterligere brev fra Hr. Holst, av 29 Juli. Den 10 April ble Olaf og Sara konfirmert (det forutsettes altså, at hun var døpt), og den 17 Juni ble de ægteviet. Den hele utgift siden høsten 1855 har vært 596 Spd. 14 sh., av hvilke, som før berettet, kun noe over 200 Spd. blitt anvist til utbetaling fra Fondet. Og ennå er familiens fremtids-stilling ikke sikret. Under opphold i Tolgen har mannen hatt noen syssel med sin gamle bedrift som Kursmed eller Dyrlege og tildels med kjørsel med en hest, som han har eiet. Han er kanskje for gammel nå til å lære noe annet

håndtering; men Presten omtaler det ønskelig, at det iallefall kunne skaffes familien et hus, kanskje med noen jord til, og han bygger sitt håp på, at konen, hvem han fremdeles omtaler som en aktverdig kvinne, skal kunne bidra til å lede sin mann og holde familien fra Fantestien. Hun ønsker endogså å reise inn til Christiania for å forsøke, hva det kunne nytte, om hun selv taler sin sak for Departementet, hvis hjelp naturligvis ville kreves til den påtenkte bosettelse.

29. (151) Tolgen: Lena Kaisa

På forsommeren 1858 kom til Tolgen en pike ved navn Johannes Lovise Israeldatter, søster av den under No. 28 omtalte kvinne; hun sa seg selv som 30 år gammel og født av foreldrene Israel Olsen (død) og Anne Sophie Blomberg (i live, men uvisst hvor), omstreifende folk, under hvis omflakken hun var vokst opp, mest i Sverige. I følge med og under anførsel av denne eldre pike kom også ovennevnte Lena Kaisa eller Cathrina: hun sa seg 15-16 år gammel og født i Han- ebo Sogn i Helsingland av en mor, om hvem hun kun visste, at hun het Nikoline Svendsdatter, sin fars navn kjente hun derimot ikke, og selv hadde hun stadig streifet om *.

** En senere ervervet dåpsattest inneholder også dette, at hun er født (og døpt) 1842 i Hanebo, Gesteborgs Len, av omstreifende kvinne Nikoline Svendsdatter, faren navn ikke anført.*

Begge disse piker kom til Sogneprest Holst med ønske om å bli undervist og konfirmert.

I September samme år anbefalte også Presten om understøttelse for den i dette øyemed. Den eldre kvinnen forekom ham riktignok av en tvilsom karakter; den yngre derimot, som Presten inntil da, mens bevilgningsspørsmålet var avgjort, hadde tett til seg i sitt eget hus, hadde han bedre håp om. Men det ville nok gå et år, og på dette dyre levested med liten utsikter til slike folk til arbeidstjeneste ville det rimeligvis kreves 5 Spd. måneden for hver, for å få dem innlogert og holde dem med klær.

Amtmannen frarådet en så betydelig bevilgning for disse pesoner, da de måtte antas å høre til i Sverige. - Stifts-Direksjonen derimot forekom det hardt, ja ukristelig, å bortvise to uvitende ukonfirmerte mennesker i voksen alder, som selv henvendte eg til en geistlig her i Riket for å få Religionsundervisning og deretter komme til konfirmasjon og altergang, - alene av den grunn, at de er fødte og under deres

omstreifende liv mest hadde oppholdt seg i Sverige. Avvistes de nå, ville de sannsynligvis fortsette sitt omstreiferliv; tok man seg av dem, ville man mulig få den undervist i deres kristendom og bli nyttige medlemmer av samfunnet. De påpekte store utgifter kunne forhåpentlig bli satt ned, når de om en tid lærte å gjøre noe nyttig for seg i pleiehjemmet. - Departementets svar var, at det søkte bidrag var for høyt til å kunne bevilges; men hvis en lettelse kunne finne sted, antok de, at utgiftene kunne bli utbetalt av Fantevesents innskrenkning det bestemte beløp.

Av Sogneprestens innberetninger for Januar 1859 sees, at den eldste av de to piker allerede er gått sin vei, i følge med en såkalt forlovede, men at den yngste, som fremdeles gir stort håp, er bortsatt til en aktet familie (Skolelærer Esten Ingulfsen Os) for å holdes i skole og bli opplært i nyttig beskjeftigelse. Men da hadde Presten ennå ikke mottatt Departementets nys for avgitt svar med dets betingede tilsagn. *Av privat brev fra Presten Holst av 29 Juni 1859 ser jeg, at betalingen for piken kun ble 2 ½ Spd. måneden. Foster-familien er rett vel tilfreds med henne. Men med hensyn på lesningen går det tungt, skjønt hun har ganske godt for å skjønne innholdet. - Presten meddeler fremdeles følgende trekk; Da hun ennå var foreløpig i Prestens hus, og da hun hadde hørt, at hennes eldre kamerat var gått sin vei, kunne hun ikke motstå fristelsen; hun fantegikk også; men Presten lot en kar med hest reise avsted etter henne og han innhentet henne nær Røros. Nå forela Presten henne valget: enten å vandre sin egen vei eller bli i ro. Hun valgte det siste, og fra den tid har hun vært rolig.*

30. (65) Strand, siden Stavanger: Andreas Halvorsen.

Andreas, født og døpt 1828 i Hølle Sogn, Strands Prestegjeld, hadde all sin tid fulgt de hjemstavnsløst omflakkende foreldre Halvor Olsen og Karen Margrethe Jensdatter (F.F. No. 469 og 470, se om dem under sak No. 70), mest i omegnen rundt Stavanger, skjeldnere så langt som til Søndre Bergenhus Amt og Christiansand. Strands Prestegjeld var dog det sted, hvor familien helst vendte tilbake; men den hadde ikke hjemstavn her. Høsten 1855 eller straks etter Kunn-gjørelsen om bestemmelsene for Fantefondet henvendte han seg til Sognepresten, Prost Jæger, i Strand med bønn om Fattigvesenets mellomkomst, at han kunne nyte godt av samme Fond og bli undervist og konfirmert og dermed komme ut av Fantelivet. han var nå 27

år, men aldeles blottet for boklig kunnskap, og likeså uvant med alminnelig arbeid; det eneste han forsto, var å lage tresko. For 1 Spd. ukentlig og dessuten særskilt betaling for klær (billigere vilkår var ikke å oppnå) ble han (Des.1855) utsatt hos bonden Thore Ellefsen Stenskog. I innberetningene av 22 April 1856 sier Prosten blant annet:” Den nytte, hans husbonde i de første månedene har hatt av ham, er nok så godt som ingen, mens han derimot har forsømt sitt eget arbeid, for å undervise ham, og hadde ikke kristelig kjærlighet drevet ham, hadde han aldri tatt ham i sitt hus. - Med lesningen gikk det, som man kunne vente, lenge veldig tungt.Han har nå lært nogenlunde lunde å stave, kan utenat Fadervår, Budene og de to første Tros-Artikler. Han besinner seg meget tilfreds i sin nåværende stilling, så at jeg, etter ønske fra ham, tror å kunne slutte, at han ikke mer vil vende tilbake vil sitt tidligere omflakkenliv., når han ennu en tid bli ledet av en kjærlig hånd og rett vant til arbeidet” Og i November samme år kunne Presten innberette , at gutten allerede var konfirmert. Han hadde fremdeles vist rosverdig oppførsel og med flid brakt det dertil, at han, tross små og uutviklede evner,kunne sin Katekismus, Presten, som derfor hadde godt håp om ham for fremtiden, hadde ham nå i sitt eget hus og aktet å beholde ham uten godtgjørelse, inntil det kunne skaffes ham en passende tjeneste. Utgiftene inntil konfirmasjonen hadde vært 57 Spd. 92fb, derav klær, 11 Spd. 58 skilling; ved oppdragelsen av gutten nemlig svært usselt kledd.

Dette var som sagt i November 1856. I innberetningene av 1858 finner vi ham igjen i en hjelpeløs stilling i Stavanger By. Har hadde han nemlig et års tid vært i Smed-Lære; men mesteren hadde så latt ham gå, med det skussmål, at han var tro og redelig, men av ringe evner. Men Andreas, som fremdeles ønsket å bli Smed og lære sitt håndverk til gavns, henvendte seg til Fogd Skjøtq i Stavanger og fant hos ham forekommende bistand. Av Fogdens foreløpige skrivelse i Mai og endelig anbefalinger i November 1858 sies følgende; Fogden fikk gutten antatt på Prøve hos Smedmester Bernt Hansen ved Stavanger, som blant annet påtok seg å undervise ham og lære ham opp i yrket, men som også viste sands og evne til ved eksempel og vennlighet å veilede ham til alt godt. Betalingen skulle beregnes etter 40 Spd. for året, skulle det særskilt sørges for guttens bekledning.Prøven falt gunstig ut. I den siste av de nevnte skrivelser omtaler Fogden, hvor-

ledes Mesteren med stor tålmodighet bærer over med lærlingens tunge nemme og ikke alene gjør seg flid for å lære ham håndverket til gavns, men også bestreber seg på å lære ham å lese, “noe han på det nærmeste har glemt”. Om gutten selv sies det, at han i de måneder som er gått har vist seg tro, flittig og sedelig og røper en ualminnelig lyst til Smedhåndverket. Selv sier han, at han ble lei av jordarbeid og slikt på en halv dag; men i smia er han utrettelig og holder ut hele dagen.- Etter disse erfaringer og med Mesterens samtykke samt lærlingens ønske forslår endelig Fogden, at det opprettes en kontrakt om en læretid på 4 år, reinet fra nyttår 1859, mot en betaling til husbonden og Mestern på 40 Spd. det første år og 30,25 Spd. og 20 Spd. for de følgende år. Fogden forslag ble varmt anbefalt av Amtmannen, og Departementet, som av Fantefondet først godkjente Fogdens utlegg for 1858, ialt 34 Spd. 96 skilling, gikk også inn på den nye planen, av hensyn til de ikke ubetydelige utgifte, for det første året, kun for 2 år 1869 og 1869 til å begynne med.

31. (66) Lyngdal: Carl Johan Lindbom.

Denne Carl Johan, av omvandrende foreldre Jørgen Fredrik Larsen Lindbom (F.F. No. 407) og Sara Johnsdatter, er født og døpt i 1843 i Lyngdal, under foreldrenes gjennomreise. 2 år gammel kom gutten tilbake til Lyngdal sammen med sin mor, og da , i 1845, overtaltes Snekker Ole Hansen Stenberg (på en plass under Prestegården *) til å ta barnet til seg for og oppdra det som sitt eget. I begynnelsen av 1856 anmodet han dog (Sml. et lignende tilfelle under No.17) om noe bidrag til utgiftene, fordi han hadde dårlig råd til slik oppofrelse, og dette ble bevilget. (15 Spd. årlig; som var det beløp, som det ble spurt om).

Denne understøttelse (som ble meddelt gjennom Fattigkommisjonen som mellom-mann) varte bare i to år; høsten 1857 ble gutten konfirmerert og etter eget ønske reiste til sjøs hos en dyktig Skipsfører. Pleiefaren fulgte selv gutten ut til Farsund og så ham vel ombord på Dampskipet, som skulle bringe ham til Stavanger, hvor fartøyet hørte hjemme.

Av privat brev fra Sogneprest Irgens (Jan, 1857) ser jeg , at den gode Skipsfører, som gutten hele tiden har vært hos, sommeren 1858 har skrevet til Lyngdal om ham, at han oppfører seg skikkelig.

Hansen var så vidt vites, flyttet hit med den forrige Sogneprest Kjelland, og så lenge denne levde, bidro han med utgiftene med barnet, etter et løfte gitt i begynnelsen.

32. (67-68)Høiland: Caroline Eugenia og Johanne Elisabeth Gustava Karlsdøtre Friman.

Deres foreldre, Karl Johannessen (Friman, F.F. No. 650, av Svensk herkomst) og Johanna Cecilia Knudsdatter oppholt seg ved folketellingen 1845 i Alstahaug i Nordlandene, senere ved datteren Carolines fødsel i Odalen (nær Kongsvinger), ved den andre datters fødsel Johanne, i Hetland (ved Stavanger). Allerede av dette skjønnes hva der også antas som vist, at de hørte til et omflakkende folk. Faren skal etter hva moren sier være død, * og i 1856 henvendte moren seg, da 30 år gammel, til Prest og Fattigkommisjon i Høiland med bønn om, at hennes 2 nevnte døtre måtte bli opptatt til kristelig oppdragelse. Barna var da 6 og 3 ½ år gamle **.

** Nei, i 1858 opptrer han i Klep, se saken No. 76, den der under No. 41 anførte person.*

*** Ved samme anledning ytret moren at hun senere hen kunne ønske samme bistand for hennes yngste, årsgamle barn, Carl Severin Olaus, født i Høiland (faren til dette barn var Blikkenslager Gustav Anton Andreassen; barnet sees senere opptatt til forsørgelse i Klep, saken No, 76, den der under No. 33 anførte person.)*

Ennå et barn, som samme mor har avlet med en 3. omstreifer, er opptatt i Ly og omhandlet under No. 19.

Morens bønn ble imøtekommet, og man var så heldig og få barna utsatt, Juni 1856, hos 2 hederlige barnløse familier, Caroline hos gardmann Thore Olsen Møgedal (20 Spd. årlig) og Johanne hos Skoemaker Aadne Ingemundsen Hana (24 Spd. årlig).

Utsettelsen ble godkjent av Departementet, og hos de nevnte pleieforeldrene har barna vært siden. Av Sogneprest Iversen mange innberetninger sees, at barna har vært særdeles godt behandlet og oppført seg meget godt. Ved utgangen av det første år kan Presten innberette at det eldste barn, som da var 7 år, og som ved utsettelsen ikke kunne bokstavene, allerede leste utmerket godt. Og i Årsberetningen 1859 sies det, at barna sinn synes bøyet i lydighet mot deres omhyggelige pleieforeldre, og at foreldre og barn på begge steder har

hverandre kjær; om Caroline tilføyes det at hun har god forstand, leser godt i bøker og har i forhold til sin alder meget god kristendoms-kunnskap. Om søsteren Johanna sies det at hun, tidligere kun hjem-medøpt, ble kirkedøpt i Høiland i 1858.

33. (161) Høiland: Marthe Helene Kolbjørnsdatter.

I slutten v 1858 kom Fattigkommisjonen i Høiland til å ta til seg denne 14 årlige pike til kristelig undervisning og oppdragelse. Hun er født i Molde av foreldrene Kolbjørn Vikingsen og Marthe Jonsdatter (kanskje No. 526 og 527 i F.F.), som er vel kjente her i bygden som omstreifere. Piken ble den 16 Okt. 1858 anbrakt hos Snekker Lars Thoresen på Stansstedet Sandnæs (for 82 skilling ukentlig samt særskilt godtgjørelse for klær), og det håpes, at hun, skjønt hun kun leste dårlig og synes å ha dårlig kristendoms-kunnskap, kunne bli forberedt til konfirmasjon høsten 1859. Denne foranstaltning ble godkjent av Kirke-Departementet, som betalte utgiftene.

34. (69-71 samt 92).Søndre Aurdal: Kari Fredriksdatters 4 uekte barn, Johanne, Fredrik, Alexander Magnus og Vilhelm
(faren Fredrik)

Gulbrand Karlsen, Hesteskjærer, 33 år, vandret om med kvinnen Kari Fredriksdatter, 34 år, samt hennes 5 barn fra et tidligere samliv utenfor ekteskap (med den nå avdøde Fredrik), nemlig de 4 nevnte Johanne, ca. 15 år, Fredrik, 12 år, Alexander Magnus, 10 år, og Vilhelm, 7 år, samt endelig Laurits, 2 år.

Av en utskrift fra Fattigkommisjonens forhandlingsprotokoll for 6 Mars 1856 sees det, at denne familie henvendte seg til Fattig-kommisjonen i Søndre Aurdal med bønn om hjelp til bosettelse og forsørgelse. Familien var hjemstavsløse; de 2 voksende var konfirmert men ikke gift, og selv de eldste barna kunne ikke lese en bokstav. Men disse folk så “ ganske føyelige og snille ut i deres vandel” Fattigkommisjonen ga dem derfor for det første en almisse på 3 Spd. og sendte en anbefaling om bidrag fra Fantefondet for å få de eldste barna utsatt til skikkelige folk og skaffe foreldrene, hvis plikt var å inngå ekteskap, eget hus og hjem. Av en senere skrivelse fra Sogneprest Østvold sees det, at Fattigkommisjonen hadde tenkt seg et beløp på 3-400 Spd. for å kjøpe en eiendom til foreldrene, som da selv skulle forsørge de 2 minste barna. Dette siste ble ikke bevilget av Fantefondet; det var en altfor stor sum på et så usikkert forsøk, og

dessuten viste det seg, at innen saken var moden til avgjørelse, var Gulbrand og Kari, som imidlertid hadde måttet forsette sine vandringer, i Indre Sogn satt under tiltale for Konkubinat. Mens de 4 eldste barna var blitt igjen i Aurdal, i det 4 menn der hadde sagt seg villig til å ta ett barn hver, og for disse barn ble understøttelse lovet av Fante-fondet.

I Sogneprestens innberetning omtales, at nå for å oppnå de billigste villkår opprettet Fattigkommisjonen en egen bortakkorderingsforretning for disse barns forpleining, og betalingen ble det første året fra 20- 24 Spd. slik forretning ble gjentatt i 1857 og 1858. Og muligens en følge av det, at noen av barna ble flyttet fra tidligere fosterforeldre til andre. Ved siste bortakkordning ble imidlertid betalingen en god del mindre enn før; fordi at barna nå begynte å gjøre nytte for seg i husene.

I innberetningen av Mars 1857 sier Sognepresten seg tilfreds med barnas forhold spesielt med de 3 guttenes fremgang på skolen; I April 1858 sier han, at fosterforeldrene nærer frykt for de 2 eldste guttenes vedkommende, at de etter overstått konfirmasjon kanskje vil vende tilbake til den tidligere levemåte, og en av guttene hadde også tilstått for Presten, at det var noen Fantepiker, som sist vinter hadde overtalt ham til å følge dem, men at han etter nærmere betenkning hadde stått imot fristelsen. - Av innberetningen i November 1858 fra Sogneprest Østvolds etterfølger i kallet, Heierdal, nevnes følgende: Johanne, nå 20 år, konfirmert sommeren 1858, har av sin husbonde fått meget godt skussmål; betalingen for henne utløp 11 Nov. 1858, og hun akter å ta seg tjeneste. Fredrik, 15 år, konfirmert samme sommer, utviser et mindre godt forhold og lengsel til det tidligere omstreiferliv; avtalen med pleiefaren lyder på, at gutten skal være hos ham til våren 1860. Alexander, 13 ½ år, viser meget gode anlegg, og i den senere tid et bedre forhold enn før. Vilhelm, 9 år, oppfører seg tålig bra Inntil 14 Sept. 1858 er det utbetalt ialt 132 Spd-. 98 skilling for disse barna.

Ennu sees dette trekk: da disse barn endelig var blitt opptatt i Aurdal, og Sognepresten skulle søke opplysninger om deres dåp, måtte han etter morens usikre anvisninger skrive til Presten i Finnmarken, Nordlandene, Thronhjems og Christiania Stifter - et tegn på at moren nok hadde vandret fritt omkring.

På sener forespørsel på, hvordan det gikk med de 2 eldste barna, har jeg fra Presten Heierdal (Mai 1859) fått følgende underretning: “ Med Johanne og Fredik dessverre tatt en sørgelig vending. Istendfor at Johanne, da hun hadde forlatt pleieforeldrene, skulle begi seg i tjeneste strøk hun straks avsted på fantestien og fant snart sitt gamle følge. Flere omstendigheter viser, at dette skritt i lang tid forut var påtenkt og avtalt med hennes beslektede. Slik hadde hun - det er all rimelighet for, at det er henne, som hadde gjort det - en tid tidligere stjålet seg reiseklær tilhørende hennes pleiemor,og holdt dem i beredskap, likesom hennes bror Fredik, som hun forlot sitt forrige hjem, rømte fra den mann, til hvem han var bortsatt, og møtte søsteren på et avtalt sted, hvorfra de sammen dro videre. dette skjedde kort tid etter min innberetning til Departementet av 4 November 1858, altså kort etter min ankomst hit. Noen feil er visstnok begått, mest for så vidt hadde man ikke sørget for å skaffe Johanne tjeneste hos gode folk, men overlatt dette til henne selv; men om utfallet var blitt annerledes, er vel tvilsomt. Om de 2 unge brødre, som ennå er i sine pleiehjem, sies det, at de begge har særdeles gode evner, men også, at deres karakters villhet og ubøyelighet, om enn tilbaketrengt, ikke på neon måte er utslettet. Sist vinter har bygden vært besøkt av mange Fanter; disse har alltid visst å sette seg i forbindelse med disse barna, som de nok anser som veldig ulykkelige i deres nåværende stilling, og som nok ennå henger ved stien. Om alle disse barna sier Presten videre, at de synes å være ekte Romani, med mørkebrun hud, skjærende litt i det gulgrønne, sorte ildfulle øyne, sort hår, like neser, noe runde ansikter, heller liten enn stor, men kraftig bygning.

35. (72) Holden: Christopher Pedersen ved begynnelsen av 1856, omtrent 7 år gammel.

I anbefalingen 31 Desember 1855 om understøttelse av Fante-fondet for denne Christopher skriver Sogneprest Buch så: “Hans mor, en omstreifende kvinne, Marthe Marie Olsdatter, døde i Holden, kort etter at hun som dødssyk var blitt transportert hit fra Mælum i Solum Prestegjeld, hadde med barnet uten videre i stillhet satt av på gården Fen, mens gårdseieren var fraværende.Christopher er født på Meheien 5 Mars 1849 og ble straks etter fødselen brakt i hus på veien,hvor han den 9 Mars ble hjemmedøpt”. Det var, som det av en annen Skrivelse

sees, i Desember 1849, at moren på denne uhyggelige måte kom til Holden, og barnet var altså da kun $\frac{3}{4}$ år gammel *

**Hva men etter den døende morens usikre og tildels usannferdige forklaringer og de bekrefter anstillede etterspørslar fikk vite om hennes tidligere forhold, var omtrent følgende: Hun hadde nok alltid streifet om, i de siste år med en stefar eller en person, som hennes mor levde i Konkubinatsforhold med, nemlig Ole Christophersen Landsverk (en mann, som nok opprinnelig var fra Kongsberg og lenge hadde bodd med kone og barn i Drammen, men så hadde han forlatt familien og slått seg i følge med et omstreifende fruetimmer). Faren til hennes uekte barn var en Peder Pedersen på eller fra Kongsberg. Barnet fødte hun på åpen mark nær ved plassen Nybod på Meheien, under gåreda Heibø i Hittedal; her i Nybod fikk hun dog straks etter fødselen hus for seg og barnet, og kona Tone Nybod hjemmedøpte barnet da det var svakt og så ut til å skulle dø.*

Da det - slik forklares det vidare i denne anbefalingen - etter morens død forgjeves ble søkt etter noen hjembygd, hvor hennes etterlatte barn kunne sendes til, måtte Holdens Fattigvesen beholde det, og til utgangen av 1855 hadde dets oppfostring kostet 147 Spd. 11skilling.

Men fra begynnelsen av 1856 overtok Fantefondet utgiftene, på betingelsen av, at Fattigkommisjonen bestrebet seg for å skaffe barnet en god oppdragelse, med omhyggelig hensyn til dens særegne stilling i verda. Og denne oppgave mente Fattigkommisjonen best å kunne gjøres ved å sette barnet inn i Hans Mikkelsens Oppdragelses-Anstalt ved Skien, hvor det allerede fra før var flere barn av vandrefolket. Det var på våren 1857, at gutten, da 8 år gammel, ble opptatt her. "Det falt, sies det i et halvt år etter i en skrivelse fra Sogneprest Buch, overmåte brysomt å få ham skilt fra hans oppfostringshjem i Holden; men etterat han er blitt opptatt i Stiftelsen har den ham der beviste omsorg latt ham glemme savnet". Også siden er det stadig innberette, at gutten pleies vel og arter seg bra. - Betalingen til Stiftelsen er 25 Spd. for året; det siste år i Holden, hvor barnet var hos en pålitelig gårdbrukerfamilie, hadde utgiftene vært 18 Spd, 38skilling.

36. (73-84) Ullensaker: 1) Feier Ole Amundsen med kone og 4 barn. 2) Rasmus Olsen med kone og 5 barn.

I Ullensaker Prestegjeld på Øvre Romerike har fra gammel tid en stor mengde Fanter hatt tilhold, og det tildels såvidt, at de har vunnet hjemstavns-rett her*.

** Den trykte Fantefortegnelsen for 1845 omfatter 700 nummere; men av disse er ikke mindre enn 107 (No,73 - 179) oppgitt fra Ullensaker.*

Fattigvesen har da ofte vært nødt til å understøtte hjemmeværende Fanter i trangs tilfeller eller, vel ennu mer, å betale regningskrav fra fremmede kommuner, som har gjort utlegg til midlertidig Fatteunderstøttelse for dem på deres vandringer eller til underholdning for barna, når foreldrene satt i fengsel. Det har derfor lenge vært betraktet som en sak av viktighet for Ullensaker å få dette Fantevesen innskrenket, og dertil har bygdens Fattigvesen virket i flere år ved å ta seg av barn av Fantefamilier til oppfostring og oppdragelse, at de ikke også skulle bli Fanter, når de ble store. I året 1956 var således ikke mindre enn 15 barn av omstreifere tatt under forsørgelse, de fleste på alminnelig måte ved å settes ut på legd. Men legdsyterne har gjerne funnet det meget ubehagelig og brysomt å ha sådanne legdsbarn, og det på grunn av det dårlige inntrykk av mødrene og slektninger, og derfor har det ofte hendt, at når et sådant barn har vært en stund hos en mann, har Fattigkommisjonen måttet flytte det til en annen, fordi at byrden kunne bli likt fordelt på bygdens skatteyttere. Hertil kommer at mødrene ofte hadde dels lokket, dels uten videre tatt barna med seg på sine streiftog og så etter noen tid igjen sendt dem tilbake til legds-hjemmet. Men på grunn av disse hyppige flytninger og denne raske omstreifen har det da gått dårlig med oppdragelsen, og enden på det hele er altfor ofte blitt, at barna i voksen alder er falt tilbake til slektens Fante-liv. Da nå kunngjørelsenkom om den til Fantevesenets innskrenkning bevilgede sum, anbefalte Fattikommisjonen om, at et beløp av f.eks. 50 Spd. årlig måtte stilles til den rådighet for å skaffe i det minste noen av disse legdsbarna av Fanteætt, de mere håpefulle av dem, en omhyggelig oppdragelse ved å yte noe tilskudd til slik legdsytere, som ville love å beholde barna i lengre tid, og som kunne ansees skikket til å holde foreldrenes slette innflytelse ute og idethele til å passe på dette vanskelige oppdragelsesverv tilfredsstillende. - Departementet kunne dog ikke gå med på å

tilstå en kommune bidrag således i alminnelighet; det måtte se, en begrunnet plan for den påtenkte understøttelse for hver enkelt person.

Men til samme tid - det var på våren 1856 - inngikk Fattigkommisjonen også med særskilt anbefaling for 2 familier, som syntes verdige til en videre gående understøttelse enn den, som de i øyeblikkelige trangstilfelle kunne vente av bygdens alminnelige Fattigvesen; for dem begge anbefaled det om offentlig bistand til å skaffe dem hus og dermed vinne dem for et stadigere liv enn det, de hittil hadde ført.

1. Ole Amundsen, i 1856 omtrent 35 år gammel. Han er født i Elverum og hørte opprinnelig ikke til Fantefolket; men i et halvt snes år har han hatt tilhold i Ullensaker som skorsteinsfeier og derved fått hjemstavn her, og senere ved giftemål med Anne Marie Olsdatter av det Ullenerske "Tobakk-Ola-Følge", var blitt som et medlem av omstreiferfolket her (F.F. No. 146 og 147). Uten fast bolig flyttet han nå med sin familie og få eiendeler fra sted til sted, ofte flere ganger i uken, søkte arbeid i sitt yrke. Familien har 5 barn: men Fattigvesenet har antatt det ene til forsørgelse. Da det var å frykte at de 4 hos foreldrene værende barn ville bli forsømt under dette flakkerliv, og da foreldrene hadde godt lov for strevsomhet og skikkelighet, men naturligvis led ondt og alltid sto i fare for å komme videre og videre ut på omstreiferbanen, gjaldt det å få familien fast bosatt. På våren 1856 kjøpte derfor Fattigkommisjonen et hus til dem. Huset kostet 20 Spd.; Men det måtte flyttes, og det ville kreve ytterligere utgifter. Men disse utlegg ventet Fattigkommisjonen å få erstattet av Fantefondet; i motsatt fall ville den av hensyn til kommunens store fattigbyrder kanskje se seg nødt til igjen å selge huset og la familien skjøtte seg selv så lenge. Etter noen forhandlinger med Departementet endte saken dermed, at det av Fantefondet ble ydet et tilskudd på 15 Spd. og familien ble boende i huset. Fattigkommisjonen har inntil videre sluppet å flytte dette mot å gå i spissen for en viss grunnleie for tomt og et tilgjengende lite jordstykke. Like til den siste innberetning av Fattigkommisjonen Ordføre (Jan. 1859) gjentas det gode vitnesbyrd om familiens forhold; men mannen er svakelig, arbeidsfortjenesten derfor liten og den øvrige stilling ikke god.

2. Rasmus Olsen, av det ullensakerske "Lang-Ola-Følge" (moren Kirstine Marie Jonsdatter (F.F. No. 139) født i året 1825, i Tune Prestegjeld) og oppvokst under foreldrenes omflakken, kom tidlig i lag med

sin nåværende kone Mathea Fredriksdatter av "Gurs-Følge" (F.F. No. 96), fikk med henne flere barn, streifet om med dem, dannet således et fullstendig Fantefølge og skulle ernære familien med å gjøre Vevskeer o.s.v. Da dette hadde vart en stund, ble han i 1849 tilfeldigvis arrestert i Christiania og satt først i noen måneder på Mangelsgården (Tvangsarbeidsanstalten) og deretter i redingsanstalten Tostes Gave for å lære å lese og forberedes til konfirmasjon. På noen uker nær, hvor han for gammelt verenisk syke måtte innlegges på Rikshospitalet, var han her et halvt års tid, men det gikk smått med lesingen, fordi, som han selv siden uttrykte seg ved et forhør, anstaltens smågutter alltid drev gjøn og spetakkel med ham. Han ble da lei av det, rømte i Januar 1850, fant sin Konkubine igjen og streifet igjen om som før. Men i Desember samme år ble det etter Fogdens foranstaltning holdt "Fantejakt" i Ullensaker, og under den ble Rasmus pågrepet. Nå ble han for pasløs omstreifen og Konkubinat samt for å ha vært uten konfirmasjon over den bestemte alder dømt til 1 ½ års straffarbeid, det han utholdt dels i Christiania Tukthus, dels i Botsfengselet. Her oppførte han seg meget vel; hans svakelige helbred og innskrenkende evner (eller kanskje mangel på fornøden attest om han dåp) gjorde, at han gikk ut av fengselet uten ennå å være konfirmert; men han vedte flere ganger tilbake og tok bolig i Botsfengselets nærhet for å fortsette konfirmasjons-forbredelse under Botsfengsels- Presten Direksjon, således ble han tilsist, året etter sin løslatelse av fengselet, i 1853, konfirmert av den nevnte Prest samt kort deretter i Ullensaker ekteviet med sin mangeårige Konkubine. Men sitt flakkeliv måtte han fortsette; fordi de manglet hus og hjem. Med sin svakelige helbred måtte mannen ikke alene prøve å ernære sin familie, men også sammen med konen bære og trekke de minste barna omkring med seg. I 1856 hadde de 4 barn (foruten noen døde), og mannen henvendte seg til fattigkommisjonens Ordfører, da residerede Kapellan Skjeldrup, med bønn om hans medvirkning til, at han av det offentlige Fond kunne få bistand til ordentlig bosettelse. Fattigkommisjonen anbefalte også for ham om 20 Spd. til å skaffe ham hus samt om et årlig bidrag av 10 Spd. til underholdning, såsom det var å forutse, at denne sykkelige og, derhos med alminnelig arbeid uvante mann ikke kunne slå seg igjennom med egen arbeids-fortjeneste.

En tid så det ut, som at denne plan skulle gå i stå; fordi Departe-

mentet torde ikke å bevilge noe, med mindre hjemstavnskommunen også ville skyte til, og denne, som hadde mer enn nok å ivareta på andre kanter, fant seg ikke istand til dette, all den stund ikke familien bare trengte til eller behøvde alminnelig Fattighjelp. Men nå på høsten samme år tok det denne vendingen med familien: de 4 barn, syke av Meslinger, konen gravid og mannen, som før sagt, lite arbeidsfør. Nå måtte Fattigkommisjonen skaffe disse folk tak over hodet og det ved å kjøpe et hus til dem (30 Spd.), et hus, som ikke alene måtte utredes og fornyes med kakkelovn og annet nødvendig, men også neste år måtte flyttes fra den gamle tomt, hvor grunneieren ikke ville tillate, at det ble stående, til et jordstykke, som i den anledning måtte kjøpes (et mål tomt for 12 Spd.) I alt ble utgiftene med familiens bosettelse, forsåvidt det kan sees, opptil 74 Spd. Og hertil bevilget Departementet 50 Spd. samt som bidrag til familiens underholdning 10 Spd. årlig fra begynnelsen av 1857.

Dette forhold består fortsatt. I 1857 fikk familien et 5 barn, og den levde i fattigdom, men utviser fremdeles et godt fo hold, et videnspyrd som gjentas i den siste Årsberetning av Januar 1859.

37. (85).Nore, senere Christiania. En stum Betler.

Angjeldende ble i August 1850 i Nore Sogn, i Numedalen, anholdt som fremmed omstreifende Betler i en meget elendig forfanning. Han så ut til å være 18- 20 år gammel. Da han imidlertid under et opptatt forhør skjønnte de at han var stum og fjantet, ble han som ute av stand til å ernære seg selv overgitt til forsørgelse av Nore Fattigvesen, og da ikke noe hjemstavnskommune kunne gjøres rede for, ble utgiftene på anbefaling, ekstraordinært utredet av Statskassen.

I innberetningen fra Nore i begynnelsen av 1855 meldes, at den betaling, hvorfor han ble utsatt, var blitt mindre og mindre, og det fordi han etter hånden var blitt vant til arbeide, så han kunne gjøre noe nytte for seg. Denne opplysning ga håp om, at det kunne gjøres noe mere enn hittil for den stummes vel; ved denne tid var også det Fond bevilget, hvis øyemed var å bringe hjemløse og omstreifende personer i en ordentlig stilling. Derfor bevilget Departementet utgiftene ved hans forsørgelse fra 1 Januar overført på samme Fond, og det foranledigede fremdeles, at han i 1856, flyttedes til Christiania for å anbringes til forpleining og lære hos en håndverker samt for å nyte godt

av undervisningen i Balchens Døvstumme-Institutt, alt etter overlegg med Christiania Fattigkommisjon og Hr. Balchen.

De påtenkte forføyninger med ham i Christiania ble også iverksatt. Men i April 1857 bel han innlagt på sykehus, og her avgikk han ved døden i Juli samme år. Om hans forhold og fremgang under oppholdet i Chriatiania sees intet innberettet; men i de innsendte regninger er der hitt ham navnet Peder.

Den hele utgift for det til Fantevesenets Innskrenkning bevilgede Fond ble 145 Spd. 21skilling.

38. (86).Flesberg, siden Christiania: Halvor Halvorsen.

I begynnelsen av 1849 ble Flesberg i Numedalen et Fantefølge arrestert, som besto av følgende 3 personer: Anne Halvorsdatter, 55 år, Berthe Marie Martinsdatter, 16 år, og den nevnte Halvor, 2 år. Ved forhør og på annen måte fremkom følgende opplysninger om dem: den eldre kvinnen var oppfostret av Drammens Fattigvesen, var en stund tjenestepike og kom senere hen på vandrestien; hun hadde en uekte sønn, som vokste opp under hennes omflakken, nemlig Halvor (H. Drammen, F.F. No. 363), og da han ble voksen, øktes følge, idet han tok til seg som ledsagerske piken Anne Marie Jonsdatter. Fra en tidligere hadde denne med seg nevnte Berthe Marie (faren en omvandrende skorsteinsfeier Martin Eriksen), og med Halvor Drammen fikk hun flere barn, blant annet den nevnte Halvor 2 år. Det var for å barnet Halvor avvennet fra morens bryst, at bestemoren Anne nå streifede om med ham, medbrakt det eldre pikebarn til hjelp.

Bestemoren ble tiltalt og straffet for Betleri, og Fattigkommisjonen i Svenne Sogn fikk begge barna til forsørgelse, beholdt dem også, etter at bestemoren var løslatt og reist. De ble utsatt, og Berthe Mraie kom til en gårdmannsfamilie, som hadde påtatt seg henne oppfostring, og undervisning i kristendom, og som - så skriver den daværende Sogneprest Wille - med rosverdig flid brakte det til, at hun i 1851 ble konfirmert med meget god kristendoms kunnskap. Deretter ble hun i samme hus som tjenestepike.*

** På forespørsel fra Sogneprest Lassen fått denne undreretning om hennes forhold: året etter konfirmasjonen sa hun opp sin tjeneste og sa at hun ville tjene på Kongsberg; men der var hun kun kort tid, og det antas, at hun forsvant på Fantestien. Det bemerkes også, at selv undre oppholdet hos familien i Flesberg hadde hun ikke oppført*

seg slik, at det egentlig kunne næres synderlig håp om hennes bestandighet.

For barnet Halvor måtte derimot den offentlige forsørgelse fortsette lenger, og da ingen hjemstavnskommune kunne finnes, ble Svenns Sogn utlegg erstatte av Statskassen.

Etter at Fantefondet i 1855 var blitt ordnet, overførtes utgiftene med den da 8 årige Halvors oppfostring til dette, og i begynnelsen av 1857 ble han etter avtale mellom Fattigkommisjonen og Departementet sendt til Christiania, hvis Fattigkommisjonen hadde lovet og overta omsorgen for ham. Tanken var, at det skulle være bedre anledning til å hjelpe gutten inn på en god vei ved å sette ham i håndverkslære eller lignende, ettersom hans anlegg og tilbøyelighet måtte tilsi. Men først ble han innsatt hos en familie i byen, til oppfostring og skolegang (for 14 Spd. årlig samt det fornødne til klær), og i følge Fattigforstanderens opplysning ved utgangen av året hadde han godt vidnespyrd fra pleieforeldrene og Skolemesteren.

Av Fattigforstander Anker har jeg senere hørt, at gutten i April 1859 ble utsatt på landet; pleieforeldrene her i Christiania ville ikke ha ham lenger. Det tas imidlertid, at grunnen til oppsigelsen ikke lå i noen uordentlig oppførsel fra guttens side og siden han kom på landet, har jeg ikke hørt annet enn godt om ham.

39. (121) Christiania: Benjamin Jakobsen *

Benjamin, sønn av en gammel, vidtvankende “ekte Tater” Jakob Eliassen, var 24 år, ble innsatt noen måneder straff for omstreifen og Konkubinats i Christianias Tukthus. Her viste han seg ganske godslig, høflig og lydig; men det var en slik inngrodd dovenskap i ham, at alle bestrebelser for å lære ham å lese var forgjeves. Han var derfor, da han om høsten 1856 ble løslatt, fremdeles ukonfirmert, akkurat som da han kom. Ved omhu av selvskapet for løslatte fanger ble han nå anbrakt først på Akers Mekaniske Verksted, så på Gassverket; men på begge steder ble han snart avskjediget, og dette på grunn av hans dovenskap. Endelig, i begynnelsen av 1857 besluttet Fattigvesenet etter Tukthusprest Lunds anmodning å ta seg av ham slik, at han på prøve ble innsatt på Redningsanstalten Tostes Gave for der å undervises og forberedes til konfirmasjon; men etter 3 - 4 uker rømte han. Utgiftene med dette forsøket, ca. 8 Spd., ble betalt av Fantefondet.

**Skal være samme person som den Forfell, som under No. 46 er omtalt som kjæreste til Caroline Christiansdatter. Denne sønn er også samme sted nevnt som Benjaminsen.*

40. (87-90)Nedre Stjørdalen: Andreas Andersen med kone og 4 barn.

Denne mann er født i 1807 av foreldre, som streifet om i det Throndhjemske. Faren var Skebinder men drev også på med å skyte Odder, i hvilken hensikt han i lengre eller kortere mellomrom bodde på jakthytter på avsidesliggende steder ved elvemunninger i flere Prestegjeld omkring Throndhjemsfjorden. I 1829 ble Andreas gift med sin nåværende kone Elen Mikkelsdatter, datter av et par fante-folk, som da bodde i en hytte i Nedre Stjørdalen. Siden streifet Andreas hjemløst omkring med en voksende barneflokk, inntil han i 1848 i Helgeland ble tiltalt og straffet for Betleri. Så reiste han tilbake, i 1849, til Sjørdalen, hvor han siden har holdt seg, uten å flakke om, og uten å vise noe lastferdig forhold. Mest har mannen et positivt forhold til redelighet og strevsomhet. Men han har hatt det kommelig. Først bodde han i en Gamme ned mot sjøen, i de siste år i en hytte oppe i Almenningen, temmelig langt til fjells, en bolig, som det dog var tale om og drive ham fra, fordi han hadde bosatt seg her uten noens til-latelse. Skjønt ikke hjemstavsberttiget har han nå og da av Fattig-vesenet fått litt understøttelse i den hardeste årstid; han har (har skade i den ene hånd) drevet litt fiskeri; ellers har Betleri vært familiens næ-ring. Barnas stilling var (i slutten av 1856) slik:

1. Mikal, 24 år, født i Sjørdalen, oppgitt å tjene i Åsens Anner;
 2. Jertine Marie, 21 år, født i Løddingen, oppgitt å tjene på Inderøen;
 3. Susanna, 19 år, født i Rødø, oppgitt å tjene i Øvre Sjørdalen;
 4. Matthias Hagerup, 13-14 år, født Lenvik, omvankende;
 5. Marselia, 9 år, født i Ofoten, omvankende;
 6. Elen Anna, 7 ½ år, født Beitstaden, omvankende;
 7. Anton Møller, 4 år, født i Nedre Sjørdalen, hos foreldrene.
- (av barnas fødesteder kan man omtrentlig slutte seg til hvilke strøk av landet foreldre har streifet i - Nordre Throndhjems og Nordland- enes Amter).

Våren 1856 skrev Ordfører i Fattigkommisjonen, Sogneprest Bernhoft, anbefaling til Departementet om foranstaltninger til beste for de yngste barna og foreldrene, og med Departementets samtykke

ble foranstaltningene utført slik, at de omvankende barn No. 4, 5 og 6 fra begynnelsen av 1856 ble utsatt til oppfostring for en betaling på respektive 10 og 10 og 8 Spd. årlig, og for foreldrene, som inntil videre skulle beholde barnet No. 7 hos seg, ble det for 18 Spd. oppført, på gården Røkken, en stuebygning, som i 1858 var ferdig og ble tatt i bruk.

Det eldste av oppfodtringsbarna, Matthias, ble allerede i slutten av første år konfirmert, med vitnesbyrd om god kunnskap og godt forhold, og dermed opphørte understøttelsen for hans vedkommende, da det var håp om at han skulle få seg fatts tjeneste. De 2 andre oppfostringsbarna er (ifølge årsberetningen i Januar 1859) fremdeles i samme stilling og oppfører seg vel både på skolen og hjemme.

På forespørsel på den konfirmerte gutt, Matthia, fikk jeg av Sognepresten det svar, (Mai 1859) at han har vært og er i tjeneste og oppfører seg godt. Ved samme anledning opplyses, at den eldste sønn, Mikal, nok til enkelte tider har vært i tjeneste, men vist seg ustadig og mest vandrer om på Betlerstien. Om faren Andreas sier Presten, at han er tilbakeholden, ordknapp, flittig og arbeidsom og gjør i det hele ikke inntrykk av å være av ekte Taterblod. Dette synes derimot og være tilfelle med konen, hun har mørke, ildfulle øyne, er utrolig vel-talende, meg innsmigrende, lett rørt, arbeider ikke, men er tidvis på vandring omkring i bygden. Hennes foreldre kom for mange år siden til bygden, etter egen opplysning fra Finnmarken, og av de mange barn, som de har etterlatt seg, har de fleste ført et omvankende liv, mens 2 av dem har vært arbeidssomme og oppført seg vel.

41. (91) Høland: Alexander Hansen Bodin med kone Anne Marie Engebretsdatter og 3 barn.

Engebret Hansen Hakebro var omstreifende Vevskebinder og Kjedeflicker av det vidløftige Hakebro-Følger; men allikevel ble han gift med en husmannsdatter og tjenestepike i Høland og fra nå av, innskrenket han sin vandringer til de nærmeste nabobygder, han tok bolig i samme bygd og fikk satt opp en stue her som han kalte Paradis I samme stue ble hans ovennevnte datter Anne Marie født. Denne piken vokste opp på legd i Høland og var siden i fast tjeneste her. Men en da fikk Hakebrofamilien besøk av et Svensk Fantefølge, nemlig ovennevnte Alexander Bodin med mor og søster; Alexander og

Anne Marie ble snart kjærestefolk, og hun fantegikk fra sin tjeneste og strøk avsted med ham til Sverige.

Etter 5 års fravær kom de tilbake til Høland, medbringende et barn. De hadde fart vidt omkring og saktens møtt motstand både her og der ;således hadde de i Molde vært tiltalt og dømt for mangler ved deres pass. De viste også sinn til å holde seg i ro nå og ble gift. Først søkte de tilhold hos hennes mor, som nå bodde som inderst på en fremmed plass og levde som enke, idet hennes mann for lang tid siden hadde forlatt henne for å reise om på fantevis. Siden holdt Alexander Bodin til hist og her hvor han kunne få leid logi, og ernærte seg med sitt yrke som Kurvbinder. Dette holdt på i 4 år, slik at han fikk hjemstavn i Høland.

Nå kom, høsten 1855, kunngjørelse om Fantefondet. Mannen og konen var da 36 og 30 år gamle, og de hadde 3 barn. Som gifte hadde de levd skikkelig, og ved sitt rolig opphold i Prestegjeldet hadde de vist sitt alvorlige ønske om ikke å streife mer. Men mannen hadde forgjeves søkt å få festet seg en plass eller eget hus med noe jordvei til, (fattigdommen og tildels hans uheldige herkomst var ham imot) og så lenge familien levde slik på det løse, uten fast bopel, kunne det fryktes, at den atter kom og gli ut på fantestien. Derfor anbefalte Fattigkommisjonen om en årlig understøttelse på 10 Spd. ; dermed mente den og få leid et passende hjem for familien.

Dette ble ordnet slik, at Departementet lovte 5 Spd. årlig inntil videre, mot at Høland eller hjemstavnskommunen overtok, utredningen om hva som måtte til for å se familien i en betryggende stilling. Allerede høsten 1856 skaffet F.K. familien husly, og høsten 1857 kan Sogneprest Faye melde, at “ Fattigkommisjonen har innkjøpt en liten plass til ham, som han med familien bebor alene”. “Da han - heter det videre - så godt som var blottet for alt ved sin ankomst til plassen, har man hjulpet ham til å få tak i en ku, og man håper, hvis han fortsetter, som han har begynt, at han kanskje om ikke så lang tid skal kunne klare seg selv”.

I Årsberetningene for 1857 og 1858 sier det, at både han og hun har vist flid og strevsomhet både med plassen og Kurvbindingen. Konen var tidligere ikke fri for å fare om på bygden for å Betle; men dette er blitt mye bedre. Det er også et gledelig tegn, at tiltross for den alminnelige fordom mot Fantene har naboene vist velvillig hjelpsom-

het mot familien, etter at den er flyttet til sitt nye hjem. Mannen viser også takknemlighet for bistanden og bestreber seg for å vise seg verdig til dette; som bevis på dette anfører Sognepresten dette trekk: et skolepliktig barn i familien, en gutt på 9 år, har flittig besøkt den rodestue som tilhører hans distrikt, han har fra nyttår til 11 Juni 1858 ikke forsømt skolen mer enn 2 av 33 dager, når skole er holdt, og det til tross for at han har 5 km. skolevei over en uveibar ås.

Det er jo usedvanlig, at en Fattigkommisjon kjøper inn hus og jord til en tidligere Fantefamilie, jeg spurte Presten Faye om nærmere underretning om dette, den fikk jeg (Juni 1859):

Da Departementets kunngjørelse om Fantefondet ble opplest i et møte i Fattigkommisjonen, gjorde en almuesmann som var kommisjonens medlem, oppmerksom på denne familie, og alle gikk med på og hjelpe han inn i en bedre stilling. Først søkte man å få leiet en passende bolig, men dette lykkes ikke, og det på grunn av fordom mot familien, da dog flere hus sto øde og F.K. lovte og betale leien. Da var det at F.K., som ikke ville stanse på halvveien, kjøpte en plass(ved Skullerudsjøen) for 75 Spd. for uten utgiftene til skjøte og skyldsetting, og denne plass ble overlatt familien til bruk for en årlig avgift på 5 Spd. “Det var imidlertid ikke nok med å sette mannen på et bruk, uten at han hadde noe å bruke med; en ku måtte han ha idet minste; men da man ikke altfor meget ville sy ham puter under arm- ene, man trodde at det var riktigst, at han med selvanstrengelse hjalp så vidt mulig, fant man at man ikke burde skjenke ham denne kuen, men man skaffet ham et lån i Høland Sparebank, som han garantert for”. “ Han har nå bodd i denne stue i 2 ½ år, og det var meg en fornøyelse, da jeg for en måneds tid siden var i Sognebud på de kanter, og se hvor pent han har stelt det i sitt lille, men hyggelige hjem. Selv er han meget takknemlig for, hva som er gjort for ham, og han kone, som ikke var fri for, enda etter at de var kommet til plassen, og streife om å Betle, har helt sluttet med dette, ette at det var hentydet til henne, at hvis hun forsatte med, ville plassen bli tatt fra dem. Barneflokk- ken vokser imidlertid til; men Alexander er ved godt mot og sørger godt for sine barn.” “ Jeg må, slik slutter Presten, fremheve Fattigkommisjonenes edle forhold i denne sak. Forslaget kom, som sagt, fra en almuesmann i kommisjonen, det var ikke en stemme imot, og det er gledelig å se, hvordan Fattigkommisjonens medlemmer, som nå er

andre enn de, som var med i begynnelsen, fremdeles er omtensomme for Alexander Bodin og hans familie”.

42. (96-97)Alten-Talvik; Peter Eliassen Bugten med kone **Anne Sorhie Hansdatter**, den voksne sønnen Lars og 6 yngre barn.

“ At den hele familie bærer preg av de såkalte Fantefolk, er vist, da de alle har rett sort hår, sortbrune øyne og sortgult hudfarge. Av håndtering er mannen Hesteskjærer, Kobberflikker, Gryteflikker, og tildels har han drevet litt på sjøen” - således heter det i en i en skrivelse av Februar 1856, hvor et av Fattigkommisjonens Medlemmer utførlig fremstiller familiens omstendigheter, og av samme skrivelse samt av Sognepresten, Prost Wetlesens anbefaling heter videre følgende: mannen, kjent under navnet Svart-Peter, i 1856 52 år gammel, født av omstreifende foreldre*, har selv streifet em det meste av sin tid og det ikke alene hele Norge over, inne i landet og langs kysten; fra Varanger-Bunden til Lister, men også i Sverige; ja, han sier selv, at han et par ganger er kommet over Skaane like til Danmark. Nå har han dog holdt seg i rolighet i Alten, Talvik så lenge, at han har fått hjemstavn her. Årsaken til denne stillstans skal mest ha vært den, at det falt så vanskelig å reise, mens han hadde så mange små barn; av de 7 barna var nemlig det minste i 1856 kun 5 mnd.’Mannen er konfirmert på Tukthuset, lever i Konkubinatsstand ennå ved ankomsten til Alten ble for dette tiltalt og straffet og lot seg så ektevie til sin mangeårige ledsagerske Anne Sophie (nå 48 år, av omstreifende foreldre, Hans Petter og Lorenze Fredriksdatter, fml. F.F. No.680,681 og 686)

** Faren er kanskje en Elias Eliassen, hvem jeg i mange Årsprotokoller har sett nevne som en omstreifende Hesteskjærer i over 80 års alderen. Etter pass-signalement var denne gamle også sorthåret og sortøyet.*

I 1856 var familiens tilstand sådan, at den bodde i en stue, som av barmhjertighet var dem overlatt, og “som neppe er 8 fot i firkant.” *

** Familien har dog bodd på flere forskjellige steder i Prestegjeldet; et av disse steder har vel vært ved en Bugt av sjøen og heter Bugten, så familien kan ha fått sitt for omstreifere det usedvanlige navn.*

Den eldste sønnen Lars, 23 år gammel og med rett gode evner, var enda ukonfirmert, ja etter Prestens beretning så uvitende, at han ikke kunne stave og ikke hadde lært utenat mere av Katekismen enn Fad-

ervår og det Første Bud; men han før tilsjøs og skulle hjelpe med til familiens ernæring. De øvrige barna vokste opp likedan, uten skolegang og undervisning. Forble familien boende her på denne måte, så det ut til, at det kunne bli flere Fantefamilier av den ene; men det kunne også tenkes, at familien ville begynne på sitt reiseliv igjen, når de minste barna var blitt litt større.

Etter flere forhandlinger ble Fattigkommisjonen omsider således enig med familien selv og med Departementet: Familien skulle forbli i ro og holde barna i skole, og den 23 årige Lars skulle la seg undervise i barnelærdommen; av Fantefondet skulle det utredes 50 Spd. årlig i 3 til 4 år for å skaffe familien fast bolig (o,m mulig med noe jordvei, til en ku eller så), fremdeles 40 Spd, årlig i 2 år for å forsørge Lars, inntil han var blitt tilstrekkelig undervist, og derhos yte foreldrene noe erstatning for den hjelp, de ellers ventet av den samme sønn; endelig skulle Fattigvesenet i Alten-Talvik bekoste de to neste-ldste barna (15 og 13 år) utsatte til oppfostring og oppdragelse samt ytterligere tilskytte, hva der måtte vise seg nødvendig for å redde familien ut av Fantelivet - en forpliktelse, hvor dette allerede før meget tyngede Fattig-Distrikt antas å ville få en utgift av 30-40 Spd. årlig inntil videre.

Alt dette ble endelig vedtatt vinteren 1856-57. Sommeren 1858 ble Lars konfirmert og tok deretter tjeneste for kost og lønn. For Peter Eliassen selv ble det innkjøpt jordvei med hus på Elvebakken. I inn- beretningen ved utgangen av 1858 sier Sognepresten, at familien lever sømmelig og rolig, og at barna så vidt mulig holdes i skole. Vel kunne mannen enda ikke ernære seg og familien med eget arbeid; men man håpet, at familien med tiden skulle arbeide seg opp til en uavhengig stilling.

43. (98) Tønsæt: Karen Halvorsdatter med 2 barn (tvillinger)

Karen er datter av omstreifende pike Ingeborg Torgersdatter, faren, Halvor Pedersen Hammelgaarden fra Storelvdalen, som ikke var av omstreiferfolket, ble siden gift og bosatt mann i Maalselvdalen i Tromsø Stift. Karen har fulgt moren fra hun var spedbarn: men de var ikke lenge alene, såsom moren ga seg i lag med en omstreifende Feier fra Bang på Hedemarken ved navn Jens Madsen og fikk barn med ham. I 1849 satt moren arrestert å Tønsæt, tiltalt og straffet for dette sitt ulovlige samlivet (senere om henne under No.44). Etter den-

ne tid later det til, at Karen, som nå var blitt stor, for en del vandret om på egen hånd inntil høsten 1853, fra hvilken tid hun i et par år (ikke lenge nok til å erverve hjemstavnrett i Prestegjeldet) tjente på flere steder i Rendalen, nabobygd til Tønsæt. Men her fikk hun tvillingbarn med en fattig arbeidskar Andreas Andersen, og såvidt det kan skjønnes, kom hun nå igjen på vandringen. Ved slutten av 1856 kom hun endelig med sine nå årsgamle barn samt i følge med sin fremdeles omvankende mor til Tønsæt og henvendte seg util Sognepresten Prost Mûller, med bønn om hans hjelp til å komme i en bedre tilstand men hun var, skjønt 23 år gammel, ikke konfirmert og kunne ikke lese heller.

Etter Prostens forestilling til Departementet ble også saken ordnet så, at Karen med barna ble innlogert i et godt hus (hos en av Prestens medhjelpere). Dette tok sin begynnelse i Mai 1857, betalingen skulle være 4 Spd. månedlig, og hertil skulle først og fremst alminnelig oppfostringsbidrag avtrekket barnenes far, men resten skulle utredes av Fantefondet. - Kravet på oppfostringsbidrag falt siden bort på forslag av Prosten, som hadde snakket med barnefaren og funnet, at han var en ordentlig og flink, men fattig arbeidskar, som aldri hadde streifet om, og som var fast bestemt på å ekte piken, få snart hun var blitt konfirmert; skulle nå det offentlige på pikens vegne med tvang inndrive oppfostringsbidraget, så kunne det føre til, at han ikke ville gifte seg allikevel, og da ville morens og barnets stilling bli vanskelige.

Piken viste gode evner, lærevillighet og oppførte seg i det hele vel. Og i skrivelsen av 23 Oktober 1857 skriver Prosten: “ jeg har etter tid og evner forberedt henne til konfirmasjon, og om hun enn ikke kan lese i , tror jeg dog, at hun har så mange og klare Kristendoms-kunnskaper, som mange ikke har, som nødigst kunne lese, og derfor tok jeg ikke i betraktning å konfirmere henne den 18 Oktober, og lar henne den 19 søke Herrens Nåder. Den 21 Oktober var Anders Andersen, som hun er faren til tvillingene, hos meg og forlangte Lysning av ekteskapet og bryllup til den 13 November”. Av samme skrivelse sees det også, at mannen etter evne og godvilje hadde skaffet klær til barna og moren. Uaktet den tilsakte understøttelsen egentlig skulle være endt nå med pikens konfirmasjon, lot Prosten henne og barna forbli i det tingede logi inntil bryllupsdagen, for at de ikke skul-

le flytte sammen, før de var gifte folk. Med hensyn til familiens fremtidige skjebne anfører Prosten, at han har sett brev fra brudens ovenfor omtalte far i Maalselvdalen, hvor denne tilbyr sin uekte datters tilkommende mann, denne Anders, å og overlate ham sin lille gård på billig villkår, nå som han var gammel enkemann og uten voksne barn; og etter dette tilbud ville de unge folk også reise til Maalselvdalen neste vår, såfremst det var mulig for dem å få samlet nok reise-penger. - Den hele utgift for Fantefondet: 25 Spd.

44. (125).Tønsæt. Sorenskriver Jens Madsen og Ingeborg Torgersdatters barn **Marie** og **Oline**.

Dette foreldrepar er allerede omtalt under No.43, i anledning av Ingeborgs datter av en tidligere forbindelse, Karen. Ved den tid da denne Karen ved prost Müllers omhu ble konfirmert, kom også det nå ekteviede par og ba Prosten om å ta seg av de nevnte pikene Marie og Oline (14 og 10 ½ år gamle), at de måtte få en kristelig oppdragelse. Prosten la frem denne bønn for Departementet, og Amtmannen anbefalte denne forespørselen, at det i dette tilfelle ikke skulle tas hensyn til, at faren riktignok hadde hjemstavsrett (i Vang på Hedemarken), han hadde nemlig i mange år flakket omkring, borte fra hjembygden.

Det var å forutse, at det ville bli et tungt arbeid å ha disse barn til pleie og oppdragelse, især den eldste, som led av slagtilfelle. men det lykkedes dog å få dem anbrakt hos 2 bra familier. det var våren 1858.

Ved utgangen av 1858 innberetter Prosten følgende: Maries helbred noe bedre; stadig skolebesøk og noen fremgang; men de ved Fanter i alminnelighet vedhengene laster eller uvaner ville fremdeles bestandig bryte ut ved den minste anledning, så det må våkes over hennes oppførsel med stor med omhu: dog spores visstnok noen forbedring. Men, det er dessverre uvisst om pleiforeldrene ville beholde henne et år til, da møyen er for stor. Hennes kunnskaper ville kanskje slik alderen tilsier, at hun ble konfirmert sommeren 1859; men Prosten anser det for helst, at det utsettes, hvis det ikke før viser seg noen rett hjertes-forandring. Søsteren Oline later til å være av en bedre sinnsbeskaffenhet, og man synes tydelig å spore hos henne noen framgang i det gode. Både i åndelig og legemlig henseende har begge det så godt som mulig hos deres pleieforeldre, gårdbruker Erik Olderstrøen og Medhjelper Simen Kalbækken; betalingen er 20 Spd. året for hver.

45. (99-100) Haaland: Ole Peter og Ambrosius Ambrosius sønner, samt halvbroren Halvor Olsen.

På begjæring fra faren samt i henhold til de nylig kunngjorte bestemmelser om Fantefondet antok Haaland Fattigkommisjon seg disse barn ved å utsette dem hos pålitelige familier, i November 1855. Men først i Mars 1857 kunne Fattigkommisjonen på Departementets bestemte tilsagn om utgiftenes godtgjørelse; det er nemlig formodning om, at familien kanskje hadde ervervet hjemstavn i eller ved Grimstad, og dette spørsmål måtte først avgjøres. Undersøkelsen ble så mye vanskeligere, som foreldrene imidlertid fortsatte sine vandringer og ikke var å finne. Ut på sommeren 1856 kom faren uventet tilbake til Haaland, og på Sognepresten, Prost Bøchermanns oppfordring, gikk han til Egersund og fremstillet seg der for Sorenskriveren for under avhør å avgi de nødvendige forklaringer. Av det fordi og på andre måter erverve mange opplysninger kan følgende utdrag gjøre:

Ambros Olsen, i 1855, 39 år gammel, er født i Hjertdal, hvor foreldrene, som kanskje ikke opprinnelig var av Fante-Ætt, engang skulle ha hatt et plassbruk; men de forarmedes og kom på vandring og sønnen med dem. Da denne var blitt eldre, før han på egenhånd og holdt seg en tid dom arbeidskar i og ved Grimstad, uten å få hjemstavsrett. Mest streifet han om som Blikkenslager, i strøket mellom Christiansand og Stavanger. Det er også et Fante-merke ved ham, at han er konfirmert på Tukthuset (Christiansand). Siden 1848 har han vandert i følge med Anne Oline Halvorsdatter.

Denne kvinnen er den unaturlige mor, som, etter hva der er berettet under No. 17, hadde forlatt et spedbarn, som hun hadde fra et tidliger forhold med en Ole Jansen, så et par barmhjertige bondefolk i Gjesdal fant seg bevegede til å anta seg det. Etter den tid, altså som voksent menneske, i 1846, ble hun døpt i Christiansands Tuktus. Nå i 1855 var hun 35 år gammel *.

** Anne Oline er søster til den Andreas Halvorsen, som er omtalt under No. 30; om foreldrene se No. 70.*

Ambrosius og Anne Oline slo seg, som sagt, sammen og levde som ektefolk, men uten ekteskap. 3 ganger ble de straffet for dette. Endelig i 1854 ble de ektevie, og det ved Prost Bøchmann i Haaland. Frukten av denne forbindelse var de to ovennevnte barn, Ole Peter og

Ambrosius; det tredje ovennevnte barn morens fra et hennes tidligere forbindelse, og det fulgte moren.

Bekjentskapet med Haaland skriver seg fra et her begått tyveri, som førte til arrest og Tukthusstraff for foreldrene i 1852, 1853 og 1854. I den tid hadde Fattigvesenet i Haaland måttet ta seg av de 3 barna til midlertidig forsørgelse (mot ekstraordinær erstatning av Statskassen). Løssluppet fra Tukthuset kom foreldrene tilbake; da var det nok at de ble ektevie, og deretter fortsatte de sine streiferier, sammen med barna.

Men i slutten av 1855, etter kunngjørelse om Fantefondet, kom de igjen hit og fikk, som anført, barna satt til varig forsørgelse. Selv holdt de fremdeles på med vandringene, med et yngre barn Ole Andreas, født etter ektevielsen.

De nå for andre gang i Haaland opptatte barna var naturligvis kjent her fra før, og de kom også til å være hos deres forrige pleieforeldre, tre gårdbruksfamilier.

Halvor Olsen, halvbroren var 15 år nå. Han oppførte seg dårlig, og tross all omhu med ham fra pleieforeldrenes side, rømte han etter et halvt års forløp**.

** *Siden opptrer han i Homedal, se sak No.64,b.*

De to andre guttene er derimot fremdeles i Haaland. Av Sogneprestens siste Årsberetning, ved utgangen av 1858, fortelles:

Ole Peter, som ved opptagelsen i 1855 var 7 år, er lydig og sine pleieforeldre inderlig hengiven, men han er på sjel og legeme et yderts skrøpelig barn, med svak helbred og overmåte ringe evner, så det kun er lite håp om, at forsørgelsen her vil lede til noe gledelig resultat. "Men resultatet blir nå, som det vil, så er det vist, at nettopp disse sørgelige omstendigheter innstendig tale for, at det stakkars barn fremdeles må forbli under forsørgelse av de mennesker (Elling Vareberget) som hittil med kjærlighet og samvittighetsfullhet har antaget seg det, og som fremdeles inntil videre mot den fastsette betaling, 16 Spd årlig, er villig til å beholde det."

Ambrosius, ved opptagelsen 5 år, er en kvikk og livlig gutt, som gjør god fremgang i skolen og tegner seg godt under den gode pleie, han får i sitt fosterhjem, (hos Jon Møglebugstad, for 14 Spd. årlig).

46. (103 og 133). **1. Christian Frediksen** med **2. Konkubine**

Lovise Glad (“Loa”), **3.** deres 5 årige datterdatter **Anne Marie Nilsdatter** (moren, som også het Anne Marie, streifer på en annen kant), **4.** de gamles yngste datter **Caroline** og **5.** hennes ennå ikke årgamle barn **Alexander Magnus Benjaminsen** (Sml. F.F. No.694-697*). **Christian Fredriksen selv har jeg omtalt i min beretning om Fantefolket, side 85. Han satt i 1847 på Tukthuset i Christiania for Konkubinats og for å forberedes til konfirmasjon eller - som det siden viste seg - til dåp. På samme tid var barna Anne Marie og Caroline, dengang omtrent 15 og 8 år gamle, inntatt på Redningsanstalten; de var her, da den av Grosserer Toste skjenkede bygning for anstalten ble høytidleig innviet, og ved den anledning var disse barn med deres sorte hår og mørke hud gjenstand for forsamlingens undrende og deltagende oppmerksomhet. Men den eldste av pikene rømte, uten enda å være konfirmert: den yngste, Caroline, vakte godt håp, ble konfirmert og kom der etter i tjeneste i Christiania: men så rømte hun også. Begge var påvirket av moren. Denne kvinne ble også i sin tid døpt som voksent menneske, under opphold i Trond- hjemsthus. Jeg har forsøkt å gi hennes signalement i sist anført skrift side ?. Å som barnene skuffende oppdragelses anstalts håp, således har jeg heller ikke sporet, at mannens undervisning og dåp fruktete noe: straks etter løslatelsen fortsatte han med sitt tidligere vandreliv med sin kvinne, i det konkubinats, som både han og hun nylig hadde vært straffet for. Og de er fremdeles ikke ektevie. Det er neppe noe fante- familie i landet som har streifet så rastløst omkring som denne og gjort seg således bemerket i de fleste Egne. Mest mener jeg, at i “Loas” forkleddhet er alle tateres mysterier gjemte. Det sees også, at familien er vel kjent, men ille ansees det i Elverum, så folket der nødvendig ville vite av dens boskaffelse i bygden. Det kan jeg også forstå, at det skal stor tålmodighet og overbærenhet til for at stille med disse folk og vinne dem for et ordentligt og stadig liv. En vanskeligere prøve på dette eiendommelige redningsarbeid gis neppe. Men derfor dobbelt gledelig, om det måtte lykkes! Det skulle bestyrke oss i håpet om at med Guds hjelp det hele nuværende fantefolk skal være innsamlet.*

Dette merkelige Fantefølget, eller mere bestemt: denne ekte Taterfamilie kom i Juni 1856 til Elverum og ble av Fogden Paus anvist å søke Fattigkommisjonens medvirkning for å få hjelp av Fantefondet til bosettelse. Allerede i sin første innberetning, i begynnelsen av Au-

gust sier fattigkommisjonens Ordfører, Sognepresten, at når han skulle slutte med det arbeidet, som denne familiens forsørgelse nå i en måneds tid hadde krevd, så han måtte grue for fremtiden. Saken var, at ingen ville overlate huset til utleie for familien, fordi alle hadde en viss frykt for å bo alene under samme tak som disse folk, men også i deres nærhet. Fattigkommisjonen hadde gitt familien en seddel, med den gikk de selv omkring for å søke husly, men forgjeves. Kun Fogden lovet å overlate et jordstykke til tomt; men han ville ha både penger og tid til å få det bygget. Departementets svar på innberetningen om dette var et foreløpig tilsagn om det mest nødvendige til familien bosettelse, mest hvis hus kunne leies på rimelige vilkår, så man slapp og bygge.

Imidlertid fortsatte familien sitt husville vandreliv innefor Elverums grenser til langt ut på høsten. Det endte med, at Fattigkommisjonen i møte 11 November erklærte, at den ikke kunne skaffe dem husvære, fordi Almuen hadde vist seg aldeles uvillig til å gi disse folk tilhold noe sted, slik at det på denne grunn ikke var annet å gjøre "å la dem fare og overlate dem til å forsørge seg selv". Det ble også besluttet og meddele familien skriftlig om dette, slik at det kunne sees, "at det ikke var med deres gode vilje, at de nå igjen reiste ut på vandrestien". Men med denne erklæring gikk de to gamle til Amtmannen, til hvem Fogden hadde gitt dem en anbefalende skrivelse, og Amtmannen ga Politiet ordre om, at hvis ikke Fattigkommisjonen igjen ville ta seg av familien, så skulle Politiet (Fogden Paus) skaffe dem husly og nødvendig understøttelse, men mot erstatning fra Elverums Fattigvesen og med forbehold av ansvar for Fattigkommisjonen hvis plikt det ifølge Fattigloven (§16) må anees å vær å ta seg av slike åpenbart trengende folk som disse og yte dem all nødvendig forpleining, akkurat som bygdens egne fattige, og uansett om de ikke var hjemstavsberettigede.

Da Fattigkommisjonen erklærte seg ute av stand til å skaffe husvære (20 Nov.), så besørget Fogden et leiet varmt hus for familien ferdig til å innflyttes i straks, for en betaling tilsvarende 10 Spd. årlig (27 Nov)

Her ble familien boende. Fattigkommisjonen ga dem foreløpig et visst beløp av matvarer og penger (månedlig 3 vog. mel, 1 b. sild og 3 Spd. - tilsammen beregnet til omtrent 90 Spd. i året, i tillegg til husleie) - en understøttelse, som Fattigkommisjonen selv anså for så

liten, at det ville komme an på, om familien også kunne erverve noe selv. -Departementet fant seg også etter omstendighetene villige til å gi sitt samtykke til, at disse foranstaltninger på Fantefondets regning fortsatte forsøksvik i et år eller til utløpet av 1857, men fant også, at vedkommende uttrykkelig burde gjøres oppmerksomme på, at det kom an på deres forhold og egen strevsomhet, om videre understøttelse kunne bli å tilstå mest følges voksne medlemmer; dette ville da i sin tid bli å avgjøre etter opplysninger og forslag fra Fattigkommisjonen.

Etter utløpet av det første halvår var det slik, at det ikke gikk godt på den måte, hvor familien var innlogert i samme værelse som husets egne beboere. For nå å ordne saken bedre kjøpte Fogd Paus for egen regning et hus med et inngjerdet jordstykke omkring og utgang til raskeved i skogen, (det hele kostet 42 Spd.69 skil.,; deri innberegnet utgifter for skjøte og skyldsetting samt kakkelovn m.m.), og denne eiendommen tilbød han Fattigkommisjonen eller Departementet enten til leie for 6 Spd. årlig eller til kjøp for dette beløp, og man valgte å leie det. Har familien bodd siden.

På våren 1857 bega datteren Caroline seg - tross nylig advarsel av Sognepresten - seg ut på fantestien igjen, med sitt lille barn og i følge med dennes far, en Svenske ved navn Forfell, som nettopp var kommet ut av en Straffe-Anstalt *.

: Denne Forfell skal være samme person som den Benjamin Jakobsen, som omhandles under No. 39.*

Etter Carolines bortreise skjedde en forholdsmessig avkortning i det månedlige bidrag for de gjenværende.

På høsten 1857 ytret Sognepresten i en innberetning om de to gamles forhold, at de etter omstendighetene i det hele måtte kalles tålelig: riktignok hadde mannen noen ganger vist seg drukken, mest i ytterlig grad i makeldsuken (Grunset Marked); ved denne anledning hadde han også stjålet noe han senere ble straffet for med vann og brød for; riktignok var også hans fruetimmer noe skjenket på markedet; fremdeles hadde forholdet mellom de gamle og datteren samt alle disse forhold mot de folk, som de i førstningen logerede hos, har ikke vært det beste. "Men ellers har jeg ikke erfart noe uskikkelig om dem, liksom det jo heller ikke av slike folk kan ventes meget. Vedkommende Tilsynsmann har nylig innberettet at de gamle i senere tid har oppført seg noenlunde godt, slik at deres naboer ikke har hatt

noe å klage over, - at mannen har arbeidet flittig dels med å innrette seg i den siste bolig, mest med å gjøre ferdig Rammer, Knivskafter og adskilligt av Messing samt Vidie-kurver, med hvilke det siste Lovise også er ham behjelpelig med, liksom hun især går omkring for å hente det tilvirkede, samt å ha lagt seg til innbo for 10 à 12 Spd, - Jeg kan forsikre, at mest Christian Fredrik inderlig ønsker å forbli i ro på det nevnte sted”. Etter denne fremstillingen henstilledes til Departementet å avgjøre hvorvidt familien (de to gamle og datterdatteren Anne Marie) også skulle nyte understøttelse for det kommende år, hvilket av Departementet ble vedtatt. Ved samme anledning overlot Departementet også til Fattigkommisjonen etter dennes eget råd å søke barnet Anne Marie anbrakt hos en foster-famile eller i Rednings- Anstalten, liksom det ble lovet godtgjørelse for en Skolemester som Presten måtte antage seg til å gjennomgå Katekismen med de gamle; disse hadde nemlig begjært å stedes til Guds bord, også på grunn av deres uvitenhet o den kristelige barnelærdom.

Men på grunn av omstendigheter, som siden inntraff, så det i lang til ut til, at den plan, der således var laget for de gamle, skulle bli avbrutt.

Våren 1858 kom nemlig datteren Caroline tilbake til foreldrene. Hun hadde vært borte ikke fullt et år, og foruten sitt eldre barn hadde hun nå med seg et , som var kun 6 uker gammelt, og som var frukten av hennes lastefulle forbindelse med den person, hun hadde dratt avsted med. Denne person (Forfell) var ikke med; det het; at han var blitt arrestert på gjennomreise i Christiania; han skulle, dessuten i den senere tid ha vært så slem med Caroline, at hun ikke lengre ville følge ham *. Straks etter hennes hjemkomst gikk faren, Christian Fredriksen med henne til Fattigkommisjonens Ordfører og begjærte fornyet understøttelse for henne. denne ble nektet; på grunn av, at hun hadde handlet like imot Prestens advarsel, da han kort før hennes unnvikelse hadde sakt henne, at hun ved igjen å begi seg på vandring ikke måtte vente mer å nyte godt, av den offentlige understøttelse.

**Det eneste, man i Elerum hadde hørt om Carolines ferd og skjebne under hennes fraværelse, var, at hun i løpet av vinteren var under tiltale for Konkubinat i telemarken; herfra ble nemlig i den anledning skrevet til Presten etter opplysninger om henne.*

Nå henvendte de seg til Fogden, og ved hans mellomkomst fant Fattigkommisjonen seg nødsaget til å yte det nødvendige til avhjelp-

elsen av den åpenbare trang, iallefall midlertidig og mot erstatning av Statskassen. Og i skriv av 7 Mai overga fattigkommisjonen det til Departementets avgjørelse, hvorvidt denne understøttelsen skulle være ved. “ Hennes forhold - heter det i denne ved Fattigkommisjonens Ordfører utferdigede skriv - er så meget mer lastverdig, som hun på rednings-anstalten har nytt en oppdragelse og undervisning, der berettiger til større fordringer både med hensyn til erkjennelsen av det rette og til hennes vandel og virksomhet. Hun har således lært Skreddersøm og kan heller ikke være fremmed for huslige sysler, da hun som konfirmeret har tjent noe tid hos en god familie i Christiania. til markarbeide er hun likeså uvant som uvillig. Men likevel tror ikke, at hun noensinne, uaktet min oppfordring, har tilbudt seg til noe-somhelst arbeid for andre, således er det Fattigkommisjonens formening, at folk heller ikke vil betro henne noe arbeid. Sistnevnte vanskelighet kan etter hvert ventes å forsvinne, når hun nemlig i bygden ble kjnet fra en mer fordelaktig side. Men skal dette skje, da må det gripes til strengere forholdsregler enn hittil, både med henne og den øvrige familie, slik at ingen ustraffet skal kunne gjøre, det som Caroline ifjor foretok seg, om hun ellers for denne gang skal bli fri for videre tiltale”.

For å forklare, hva Fattigkommisjonens mening var med dens tale og forslag om strengere forholdsregler, er det nødvendig å gå noe tilbake i tid.

Samtidig med at familien med Politiets medvirkning ble bosatt i Elverum, i slutten av 1856, ble den satt under Politiets spesielle oppsikt, og ved Fogdens pålegg til Lensmannen om å ha nøye innseende med dens forhold, mest om den gjorde seg skyldig i Betleri eller annen lovovertrødelse. Noe senere, i Januar 1857, ga Fogden Christian Fredriksen og hans ledsagerske en skriftlig tillatelse til å reise om i nabobygdene for å selge sine Knivskafte, Kurver o.s.v. Men i April samme år skrev fattigkommisjonen til Fogden om, at denne reisetillatelse burde innskrenkes til å gjelde mannen alene og helst kun innen Elerums grenser, at det utrykkelig burde stå i tillatelsen, at fruetimmerene både innenbygds og utenbygds måtte følge ham eller i særskilt følge vandre omkring, fordi de skulle være hjemme og sysle med fruetimmerarbeid, fremdeles at mannen på sine vandringar ikke ha lov til - hva han pleide - å føre gevær og hund med seg. Endelig,

mente kommisjonen, at den således innskrenkende reisetillatelsen med de i samme anførte pålegg (herunder også uttrykkelig forbud mot alt Betleri) burde av Fogden besørges bekjentgjort ved lesning fra Kirkebakken og ved oppslag på passende steder i de Prestegjeld, som reisetillatelsen måtte bli utstrakt til.

Da Sognepresten som Fattigkommisjonens Ordfører på høsten 1857 avga den ovenfor meddelte rett gunstige beretning om Christian Fredriksens forhold, sto han i den formening, at Politiet hadde iaktatt disse Fattigkommisjonens forlangende. Men senere var det brakt i erfaring, at Christian fremdeles av og til reiste om både uten- og innenbygds og med hele familien samt med hund og gevær, og det slik, at de oftere i ukesvis var borte fra hjemmet. Det lot iallefall til, at Politiet ikke hadde gått inn på Fattigkommisjonens forlangende.

Men nå i 1858, da Carolines hjemkomst fremkalt fornyet overveielse om familiens stilling, forlangte Fattigkommisjonen Fogdens erklæring om, om han hadde etterkommet denne forstilling om innskrenkning i familiens reisetillatelse. Svaret var, at Politiet i den anledning hadde foretatt, hva de anså for lovlig og passende. Samtidig med dette opplyste Fogden for Fattigkommisjonen, at han både etter Lensmannens erfaring og etter egen personlig erfaring (Fogden hadde besøkt familien i deres hus og forhørt deg om deres oppførsel hos de omkringboende) ikke hadde grunn til å tro annet, enn at de oppførte seg skikkelig - på nær den før omtalte forseelse på Grundset Marked.

Nå var det, at Fattigkommisjonen fremstilte den tilbakekomne Carolines sak for Departementet og i forbindelse med dette uttalte som sin forventning, at dersom Departementet fremdeles ville ha henne forsørget ve Elverums Fattigkommisjon, så måtte det bevirke pålegg for Politiet om å bistå Fattigkommisjonen, mest slik som denne hadde tenkt seg det med hensyn til innskrenkning i reisetillatelse.

På foranledning av Amtmannen ga Fogden i denne anledning utførlig forklaring. Den offentlige understøttelse for familien, heter det her, var utilstrekkelig; mannen måtte arbeide og reise om for å få solgt de ting, han laget. Fogdens skriftlige reisetillatelse gjaldt ikke alene mannen, men også kvinnen, såsom de iblant kunne være nødt til å ta ut. Selv om de til sine tider gikk sammen, fant Fogden det ikke galt, når de ikke foretok seg noe lovstridig. Da Fogden hadde mottatt Fattigkommisjonens forestilling om innskrenkning i familiens frihet,

hadde han gjentatt sitt pålegg til lensmannen om spesielt oppsyn med dens forhold og anmodet ham om å avgi terminvis innberetning. Muntlig tilhølt Fogden Christian Fredriksen å skille seg med hunden som overflødig og upassende for en mann i hans stilling; liksom forholdt Fogden ham det nødvendige i å ta gevær med seg på sine vandringer; endelig gjorde Fogden ham bekjent med, at Fattigkommisjonens ønsket, at hans kvinne og datter og de små barna skulle være hjemme. Å gjøre noe videre med dette, etter Fattigkommisjonens forlangende, fant Fogden upassende og for en del stridende mot den frihet, som loven hjemler enhver, når man intet ondt foretar." Politiet, således fortsetter Fogden, ville pådra sin Daddel???, når det utenfor lovens grenser søkte å innskrenke folks frihet, og med hensyn til, disse mennesker i særdeleshet ville men handle uklokt og arbeide med hensikten, om man ved altfor strenge forhåndsregler drev dem tilbake på fantestien. Selv om de innimellom vandret ut av Prestegjeldet, hvor de nå hadde fast bosted, er dette noe, som man ikke vel kan eller bør forby dem. Gjør de noe galt, vil de alltid bli spurt og anmeldt; men disse folk, som ikke yndes, og som sees på med skjeve øyne av alle, stå under hele Allmuens spesielle oppsyn; Man tror dem ondt og vil ikke oppdagen annet enn ondt hos dem. Aktelse og tillit er ikke noe lett sak for dem å erverve, og deres sammensmeltning med den øvrige allmue vil ikke lettere eller snart kunne påregnes. Deres gamle vandre eller fanteliv har vel medført vanskeligheter og besværligheter for dem; men deres sivilisasjon eller opptagelse i det velordnede borgerlige samfunn er heller ikke forbundet med synlig oppmuntring eller glede. De trenger derfor høylytt til å tas i forsvar og holdes under armene". Om den tilbakevendte Caroline sier Fogden. "Hun er et moralskt fordervet menneske. Hennes oppdragelse påny i denne krets er derfor såre ubehagelig både for Prest og allmue. Også for meg var hennes tilbakekomst mindre enn behagelig. Men hun og hennes 2 små barn er mennesker, som man ikke kan la sulte ihel." - Til slutt anbefaler Fogden Christian Fredriksen og trengende familie til fremdeles å beholde understøttelsen av Satskassen. "Kan det, tilføyer han, skje under et bedre Politi oppsyn enn her, ønsker ingen dette heller enn jeg, og jeg ønsker endog å anbefale på, at slik foranstaltning, samt at iallefall Caroline Christiansdatter anbringe i en redningsanstalt, og at hennes to barn såvel som det 3 barnebarn, som har vært hos de

gamle, såsnart omstendighetene tillater det, burde sendes i barne-
asylet eller på annen måte for å sikre den mot fordervelse; men hos
deres slektninger her bør de på ingen måte oppdras.”

Amtmannens formening til alt dette gikk ut på, først angående
Caroline, at etter sakens hele stilling kunne det offentlige ikke vel
undra seg for på ny å overta henne og hennes barna forsørgelse (de
siste helst på annen måte enn hittil), dernest angående det av fattig-
kommisjonen begjærte pålegg til Politiet, at den av Fogden beslut-
tede fremgangsmåte måtte gjennomføres. Denne Amtmannens erk-
læring ble også tilrådd av Stifts-Direksjonen, som dessuten tilbød seg
å foranstalte det nødvendige til barnas anbringelse i Christiania red-
nings-Anstalt, om Departementet måtte ønske det.

Departementets avgjørelse (18 August) ble denne: 1) etter
omstendighetene tilstås inntil videre det av Fattigkommisjonen fore-
løpige bidrag til Caroline Christiansdatter; 2) Fattigkommisjonen gjø-
res oppmerksom på nødvendigheten av, at Carolines eldste barn samt
piken Anne Marie søkes bortsatt og slipper de eldres påvirkning, så-
snart dette på betryggende måte måtte kunne skje, 3) Departementet
mener, at det etter det opplyste er føyd til med fattigkommisjonen å
føre anke over den utstrakte reisetillatelse, der fra Politiets side er
innrømmet Christian Fredriksen med følge, og at slik innskrenkning
her bør søkes utvirket, at det iallefall kun tillates mannen alene samt
uten gevær og hund å foreta de utvandring, som kan sees i sam-
menheng med hans arbeid.

Men mens denne sak var under behandling hos de nevnte Auto-
riteter, reistes en ny sak, der imidlertid først innkom til Departementet
etter at den foregående var avgjort. - Elverums Fattigkommisjon holdt
møte 7 Juli 1858, og den ene av Fattigvesenets Tilsynsmenn etter den
andre meddelte her bestemte opplysninger om, hvorledes Lovise og
hennes datter Caroline nå i den aller siste tid hadde Betlet, og det
tildels hos selve Tilsynsmennene (som var nye i Ombudet og derfor
ikke kjente dem); når de ikke fikk alt, hva de spurte om, hadde det
ikke manglet på grovheter og trusler om å hevne seg (og det, som det
formodes, ved å påføre kreaturene ondt); Christian Fredriksen selv
hadde vel ikke under disse Betlerier vært med inn i husene, men holdt
seg i nærheten av det med gevær og hund; oftere hadde følget med
gevær og hund vært på tur i andre bygder, f.eks. fra 16 til 29 April ute

i Soløer o.s.v. Etter dette besluttet Fattigkommisjonen enstemmig to ting: først å anmelde disse kjensgjerningene for Politiet, som da kunne foranstalte det nødvendige med hensyn til angjeldende forseelse, dernest å inngå til Kirkedepartementet med forestilling om, at den tilståtte understøttelsen skulle opphøre for hele familien ved årets utgang, såsom den eneste forsørgelse, der syntes å passe for disse folk, var å innsette dem i Tvangsarbeids-Anstalt.

Amtmannen, som forresten tok familiens her omhandlede forhold, undersøke og påtale på sedvanlig måte, ytret den formening, at man ikke på grunn av dette tilbakefall til omsteriferenes sedvanlige levestilstand straks burde oppgis forsøket med å binde dem til samfunnet på den måte, som var begynt, hvis ikke noen virksomme kunne finnes, men at man burde fortsette følgende av den advarsel, som ville bli gitt ved straffen og ved en skjerpet oppsikt, hvor det kunne bli de ansvarsgivende innflytelse, at man ved siden av omsorgen for å virke til deres vel var beredt på ikke å tale slike brudd på samfunnsorden, som nå hadde funnet sted. Forresten antydte Amtmannen, at for datteren Caroline ville kanskje innsettelse på tvangsarbeidshus være hensiktsmessigere enn den nåværende forsørgelsesmåte, men som syntes mindre passende for de gamle og tildels skrøpelige foreldre.- denne Amtmannens betenkning ble også i det vesentlige tilrådd av Stifts-Direksjonen.

Departementet lot ved brev av 8 November 1858 Elerums Fattigkommisjon gjøre bekjent med de nevnte Autoriteters betenkning, og dermed falt dette bort.

Av brev fra Fattigkommisjonens Ordfører av 16 Desember 1858 og 27 Januar 1859 berettes enda følgende opplysninger om familiens forhold:

Carolines yngste barn døde sommeren 1858. Om høsten utstod hun 20 og moren Lovise Glad 10 dagers fengsel på vann og brød for det nylig omtalte Betleri m. v. Da det ved den anledning ble spørsmål om å få de to barna (Carolines eldste barn og den hos de gamle oppfostrede datterdatter Anne Marie) bortsatt midlertidig i nabolaget, viste det seg, at ingen ville motta dette siste barn, fordi hun allerede var bekjent for å være altfor meget “ Befengt med Taterudyder”. dette ga endelig anledning til at samme barn Anne Marie siden (i Januar 1859) ble anbrakt i Rednings-Anstalten Tostes Gave. Også Carolines

gjenværende barn, Alexander Magnus, ble i (desember 1858) utsatt, og det hos en god og barnløs gårdbrukerfamilie, to mil borte fra morens tilholdssted (25 Spd. årlig). Da nå Caroloine ikke lenger hadde sine barn hos seg, var det først snakk om å få henne inn i en Tvangs- arbeidsanstalt, at hun på den måte kunne beveges til strevsomhet for siden ikke alene å forsørge seg selv, men og å erstatte noen av utgiftene for hennes barn. Senere ble det funnet best, at hun, så lenge hun oppførte seg skikkelig, forble hos forterforeldrene; men, disse, som i det siste år av og til hadde vært syke, både trengte og ønsket datternes hjelp, og denne erklærte seg også villig gi hjelp. For det kommende år foreslo Fattigkommisjonen like så stor månedlig understøttelse for familien nå, som den gang da barna var hjemme. Den forholdsvis store understøttelsen behøvdes på grunn av de gamles tiltagende avhengighet samt innskrenkningen i deres vandrefrihet. - Disse forføyninger ble også tilbakebetalt av Departementet.

Innen utgangen av 1858 har utgiftene for familiens forsørgelse i Elverum vært i alt 160 Spd.37 skil.

Sommeren 1857 var jeg i Elverum og besøkte familien i deres bolig. Caroline var på flukten da; men jeg hørte henne meget omtalt av folk i nabolaget, som lot til å kjenne henne godt; hun skildredes overmåte ufordelaktig; ondskapsfull, sladderaktig, doven, slem med foreldrene, unaturlig likegyldig, ja ond imot sin egen unge, som hun forsømte, slo, kastet det fra seg. De gamle var jeg heller ikke så heldig og treffe; de var på vandring sammen med hunden og geværet, og jeg likte ikke å høre, at de hadde tatt veien opp mot en avsidersliggende skogsstrekning, sannsynligvis for å gjeste Seteren. Jeg fikk altså ikke besøke mine fordums kjenninger i deres hjem, som etter så mange vanskeligheter var innrettet om dem. Men jeg så huset - det var det som Fogd Paus hadde kjøpt til deres bruk, - og jeg måtte forundre meg over deres tilstelninger med samme for de dager, de skulle være hjemmefra; ikke bare at døren var vel låst men vinduene var tatt ut, og for vindusåpningene var det spikret bord, så ikke engang et nysgjerrig blikk kunne trenge inn i deres stue. Og ikke nok med det: ved et eget sted hadde de gamle lagt an på å oppdage om en fremmed fot under deres fraværelse hadde nærmet seg huset: hist og her var nemlig småstener, fliser og kvister henlagt eller oppstilt på en egen måte; det var mest rimelig, at den fremmede slett ikke legde

merke til dette, og at derfor hans fot ville forstyrre det, når han nærmet seg til husets dør eller vinduer: men da jeg tilfeldigvis ble oppmerksom på dette, var det tydelig, at de gamle hadde innrettet det så med flid for, som sagt, å kunne oppdage, om det hadde vært besøk ved huset mens de var borte. Det var som en indiansk List, og jeg ble uhyggelig stemt ved denne trolldomsaktige hemmelighets- fullhet. - De gamles forhold til naboene var slik at man ikke egentlig hadde noen fornemmelse å klage over; men det syntes jeg å merke av forskjellige ytreringer, at det sto en viss skrekk av huset som et hjem for alt mørkt og udugelig, og jeg måtte virkelig beklage de allmuefamilier i Grenden (mest husmenn og småfolk), som hadde fått disse fremmede mellom seg.

Jeg gjør til mine ord av Fogd Paus i hans ovenfor siterte forklaring: “ jeg innrømmer villig, at Elverum og hver annen bygd i grunnen er lite tjent med en slik tilvekst; men et sted må disse mennesker jo være, liksom det etter min anskuelse iallefall er bedre såvel for Staten kom de angjeldende, at de oppholdt seg og understøttes på et bestemt sted, fremfor å la dem som hittil vandrer om i hele landet og i deres avkom oppsede en hel skokk dagdrivende og moralsk fordervede mennesker “. Jeg tilføyer, at skal det skje, hva jo alltid må håpes, at slike menneskers hjerte omsider skulle åpne seg for noe høyere, at deres sjel skulle la seg fange av Guds og mennesker kjærlighet, så er det snarest å vente, når de er fast bosatt.

47.(104) Helleland: Anders Johannesen.

Denne unge omstreifer-gutt (18-19 år gammel*) hadde 3 Feb. 1857 utstått en for tyveri og Betleri idømt straff av 80 dagers fengsel i Arresten hos lensmannen Aarrestad i Jæderen og Dalernes Fogderi. Men Lensmannen beholdt ham fremdeles hos seg; men gutten hadde utvist en bekymring, som er sjelden hos slike mennesker, hadde øvet seg i lesing, ønsket å slutte med sitt omvankende liv og at bli konfirmert og deretter komme i ordentlig levevei.

*Av en Preste-Attest sees, at han er døpt i Levanger Sogn i 1838; som foreldre er anført Ungkar, Kobbarsmed Johannes Fredriksen Idum av Fron i Gulbrandsdalen og piken Ulrikke Henriksdatter, likeledes av Fron.

Dette innberettet Lensmannen til Fogd Schøq, som han visst før hadde tatt seg av slike folk, og på Fogdens oppfordring lovet Lens-

mannen å beholde gutten for det første mot betaling (10 skil. daglig) inntil 14 April og siden ha ham uten betaling som tjenestedreng 1 år, slik at han skulle få tid til å lese.- Både etter Fogdens og amtmannens erklæring måtte det ansees som et hell for gutten å være opptatt i dette hus, hvor der sikkert ville bli sørget vel for ham både i moralsk og legemlig henseende, og den forlangte erstatning samt inntil 5 Spd. til klær for gutten ble lovet av Departementet.

I et brev Mai 1857 sier Fogden, at guttens forhold hittil hadde vært godt. Vel falt det ham besværlig å venne seg til arbeidet; men han viste en lærelyst, som ikke er alminnelig hos folk av den stand og alder.

Men i en lengre skrivelse må Fogden innberette, at gutten den 17 Juni var gått sin vei, skjønt etterlyst, ikke hadde vært å finne. Det formodedes, at han var på fantestien igjen. Han hadde ellers vist lydighet og lærelyst, og det hadde sett ut, som han fant seg vel i den nye stilling,

Den hele utgift ble 8 Spd. 26skil.

I slutten av 1858 opptrer han i Klep, med ledsagerske og barn, se under sak No. 76, person No. 47.

48.(105).Bamble: Johan Fredrik Jansen med kvinne og 4 barn.

Mannen sier selv å være født 1793 i Carlskrona i Sverige og konfirmert samme sted, 1810. Men i en lang rekke av år har han vært i Norge og ført et omflakkende liv (sml. F.F. No.257), først og lengst med en kvinne ved navn Lena (sml. F.F.258, hvor hun sier å være fra Vofa i Finnland), siden, etter hennes død, med sin nåværende ledsagerske Karen Marie Villumsdatter. Da de tidlig i 1856 kom til Bamble, hadde de med seg barna Knut Eriksen, 7 år, Karens barn av en tidligere forbindelse, samt Anne Helene og Johan Fredrik, 5 og 2 år, som var deres sammenavlede barn.

Jansen kom som sakt i begynnelsen av 1856 til Bamble, ytret ønske om å komme i ordentlig ekteskapelig stilling og å leve i stadighet, og hertil ba han om bistand. Både Prest og Fattigkommisjonen imøtekom ham også, og da familien manglet mat og klær, så mest de små barna led nød i den harde vinters tid, så ble det straks ydet dem det nødvendige for øyeblikket. Deretter ble det etter forhandling med Departementet vedtatt, at Fattigkommisjonen fremdeles på det offentlige Fonds regning skulle ta seg av familien, som om den hørte til blant bygdens egne fattige, skaffe dem husly og hjelpe med bidrag

til understøttelse o.s.v., etter beste skjønn om, hva fornødent kunne være. Men det ble ansett for rettest, at barna for det første ble hos foreldrene, så lenge de ennå var små, og det var å forutse, at den aldrende og hentil svakhelsende mann ikke fult kunne ernære sin familie ved sitt yrke som Kurvbinder.

Til samme tid som Fattigkommisjonen påtok seg denne omsorg, erklærte Sognepresten, Prost Høn, at ville skrive til vedkommende i Sverige og annensteds for å få de nødvendige Attester, så foreldrene omsider kunne komme i lovlig ekteskap og i henhold hertil fant Amn-
tmannen grunn til å gi utsettelse med den tiltale for Konkubinat, som de ellers var hjemlandet til.

Det var om våren 1856 at disse foranstaltninger til familiens vel ble avtalt; men ennu av Prostens innberetninger Januar 1859 sees det, at hans bestrebelser for å fremskaffe de nødvendige attester for mannens vedkommende har ikke ført frem. Først var det skrevet til Autoritetene i Carlskrona, mannens opprinnelige fødested; men her kjente man ikke til ham. Så ble det, etter innhentet betenkning av Biskopen, inngitt anbefaling til Kongen om tillatelse for mannen til å ektevies, når han ved ed bekrefter, at betingelsen for ektevielsen var tilstede; men denne anføring kunne ikke av Kirke- Departementet anbefalles til innvigelse, all den stund der ikke engang has attest for mannens dåp. Nå skulle det endelig gjøres et fornyet forsøk på å få tak i de nødvendige bevitnelser fra Geistligheten i Carlskrona, mest ved hjelp av endel ytterlige forklaringer, som mannen i den aller sene-
ste tid hadde meddelt om sine tidligere livsomstendigheter.

I hele denne tid har familien holdt seg i rolighet i Bamble. Den er blitt forøket med et fjerde barn, Karl Gustav, født 1857. Mannen har syslet med å lage kurver og matter, som kvinnen har godt om med og solgt i bygden og tilliggende strandsteder og småbyer. Men fortjenesten av dette har ikke på langt nær kunnet dekke familiens behov. Derfor stadig understøttelse således i 1858; 10 Spd. for husly, 4 Spd. månedlig til mat og dessuten det nødvendige til klær for barna. ”Fattigkommisjonen ser ingen utsikt å kunne innskrenke de bidrag, som hittil er den tilstått, hvilke de antagelig høylyg å behøve.” Men ettersom barna nå opp til skolepliktig alder, vil Fattigkommisjonen være betenkt på å søke dem anbrakt hos pålitelige familier eller i en

redningsanstalt. Forøvrig sies familiens forhold å være noenlunde ordentlig, kun at mannen, når anledning gis, har vanskelig for å fortrenge sitt gamle behov til drikk. En ulempe, var det også i alle fall i begynnelsen, at andre fanter gjerne søkte tilhold hos familien.

Den hele utgift inntil utgangen av 1858; 188 pd. 54 ½ skil..

49.(106). Christiansand: Anne Cathrine Fredriksdatter Krog, med fire barn.

23 år gammel, med 3 barn (det eldste var omtrent 7 år) og også i fruktsommelig tilstand - ble nevnte kvinne i November 1855 i Christiania truffet som husvill og hjelpesløs, for det første innsatt i Rådhus-Arresten. Et par dager etter ble hun stilt til Politiforhør, og ved dette fikk man opplysninger om hennes livs-situasjon: Født i Bergen Stift under foreldrenes omflakken, var hun oppvokst på fantestien, mest i Egnen om Stavanger, men også på enkelte turer gjennom Bergen Stift, helt til Trondhem og derifra tilbake gjennom Christiania Stift. Faren, Fredrik Krog er død for noen år siden; moren Berthe Marie Olsdatter, lever fortsatt, og henne har hun vært sammen med inntil den seneste tid. Hun kunne ikke minnes å ha oppholdt seg på et sted lenge som en måned av gangen. Hun var ikke konfirmert, hadde aldri lært å lese eller fått noen Religionsundervisning; av håndarbeid hadde hun kun lært å spinne og binde litt. Da hun noe over 14 år gammel, sluttet en likeledes omstreifende gutt ved navn Ole Isaksen seg til Følget, og de to holdt sammen i naturlig ekteskap og fikk barna: 1) Ole, født 1848 i Gulbrandsdalen, 2) Fredrik, født 1850 i Nedenæs og 3) Hans Carl født 1853 i Ryfylke; han var også faren til det barn, hun bar under sitt hjerte. Men i Juli 1855 hadde han forlatt henne, så hun måtte slepe omkring med barna alene, tildels i selskap med hennes mor. Dagen før hennes ankomst til Christiania hadde hun truffet ham igjen og da sett ham i følge med et annet fruetimmer. - Den samme Ole Isaksen (F.F. No. 479) er sønn av et par omstreiferfolk, som mest synes å ha holdt til i Stavanger området, Isak Jansen (nylig død) og Lovise Pedersdatter (F.F.No. 492 og 493) En bror av Ole Isaksen, Alexander, som satt på Christiansands Tuktus og møtte frem ved forhøret, stadfestet dette og opplyste i tillegg, at Ole Isaksen ikke var konfirmert.

Politiet, som hadde opptatt moren med barna, oversendte henne til Fattigkommisjonen, og denne måtte ta seg av henne, uten hensyn til

hennes foregående levnet og fremtidig bestemmelse; men hun var hjelpesløs og følte selv sin trang til hjelp, mest for hennes fruktsomme tilstand og den forestående vintertid. Hele Følget ble altså først forsynt med klær og dessuten - dette lykkes etter mange vanskeligheter - innlogert dem hos en pålitelig familie i byen, hvor moren kunne være i ro, iallefall inntil forløsningen var overstått.

Men Fattigkommisjonen innskrenket seg ikke til kun en midertidig forsørgelse, den søkte i tillegg å vike slik, at både mor og barn skulle bli reddet fra Fantelivet. Den hadde derfor søkt en slik pleiefamilie for dem, som både kunne og ville føre tilsyn med deres forhold og venne dem til arbeidsomhet og stadighet. De av barna som var gamle nok, skulle settes i skole eller asyl; moren skulle opplæres i husets forefallende arbeid, og dessuten skulle en skolelærer daglig lese med henne en time. men betalingen skulle riktignok være 60 skil. daglig for logi og 12 skil. daglig til læreren. Når barselen var overstått, kunne det tenkes på å ordne familiens forhold på andre måter, hvis nemlig moren måtte vise seg slik, at man kunne overlate det til henne å føre egen husholdning og prøve for en del å ernære seg og sine ved eget arbeid (og med tanke på dette fikk hun senere noen undervisning i veving). Det var nok tanke om helt fra begynnelsen, å få familien utsatt på landet; men etter Fattigkommisjonens erfaring ville forpleiningen neppe bli billigere på den måten, og for moren og barnas undervisning syntes det best å beholde dem i byen.

Saken ble sendt til Departementet (Feb. 1856), at det ikke kunne love å utrede dette store beløp av Fantefondet; det var nemlig så tvilsomt, om et heldig utfall her kunne ventes, såsom moren kanskje kun hadde gitt seg i ro på grunn av sin midlertidige hjelpeløshet, så det kunne fryktes, at hun etter barsel-sengen ville ta på vandringen igjen. Men i hver fall kunne fattigkommisjonen vente å få utlegget ved den midlertidige nødvendige forsørgelse erstattet ekstraordinært av Statskassen.

I Mai 1856 fødte moren sitt 4 barn (Johanne Marie), og i Oktober samme år ble hun konfirmert av residert Kappelan Sagen. Men nå ville hun med diebarnet reise vestover, til Stavanger kanten, for, som hun sa, å søke tjeneste, og her begjærte hun fattigkommisjonens tillatelse og understøttelse. Denne nektet. Hun besinnet seg da såvidt, at hun erklærte at hun ikke ville ta det skritt på egenhånd, men med

bestemthet erklærte hun det så, at i byen ville hun ikke være lenger, det holdt hun ikke ut. Fattigkommisjonen klare ikke å slå hånden av henne; hittil hadde hun oppført seg noenlunde vel i den familie hun hadde vært anbrakt hos, og Pastor Sagen, med hvem Fattigkommisjonen rådførte seg, gav henne et godt skussmål for flid og tenksomhet og oppmuntret til ennå en stund å fortsette bestrebelsen for å redde henne fra Fantelivets last og elendighet; det var ikke så mye og undres over, om hun ikke trivdes i det for henne uvante byliv, men det hadde også vist seg, at hun lot seg bevege i god retning, og når kom i et stille hus og behandles med kjærlighet og forstandig besindighet, skulle det kanskje enda lykkes å bibringe henne sans og orden og nyttig virksomhet. Utfallet ble, at hun med de to minste barna ble innlogert hos en Los-familie i uthavnen Flekkereø, hvor hun, etter å ha pleiet sine barn, skulle ta seg av husets arbeider og således vennes til et stadig liv. De to eldste barna skulle fremdeles være i det tidligere pleiehjem i byen. Betalingen skulle være 24 skil daglig for moren og pleiebarnet og 8 skil daglig for hvert av de 3 barna.

Denne foranstaltning ble bestemt av Departementet, og samtlige utgifter helt fra familiens opptagelse i Christainsand ble nå overført på Fantefondet.

Det var på høsten 1856, at Anne Catrine kom til Flekkerø; Jakob Pedersen het mannen, som tok imot henne. I 1857 ble det nest- minste og i 1858 det minste av barnet med morens samtykke tatt fra henne og innsatt til pleie hos den samme familien i byen, som hadde de to eldste barna. hensikten med dette var, at når moren var alene, skulle hun litt etter litt lære å gjøre nytte for seg, så hun kunne få tjene eller på annen måte ernære seg selv. Det sees av beretningen, at hun fremdeles på Flekkerø viste et overmåte hissig og oppfarende sinn, så pleieforeldrene måtte ha tålmodighet med henne. Av Årsberetningen for 1858 erfares, at hun sommeren samme år, etter at hun hadde gitt det minste barnet fra seg, ble ansatt som tjenestepike i et annet hus i Flekkerø, riktignok uten lønn og klær; men det varte ikke mer enn en 2 mnd., før husbonden ble misfornøyd med henne og sa henne opp, så fattigkommisjonen måtte spørre den første pleiefamilien om de kunne ta henne tilbake; betalingen ble noe mindre enn før, nemlig 1 Spd. måneden. "Etter det bekjentskap Fattigkommisjonen har vært i stand til å beholde om forholdene- så heter det i den nevnte siste beretning

- har den grunn til å anta, at disse folk har på en kjærlig og fornuftig måte omgått med henne, og at det ikke har vært uten gave- lige frukter. Hennes oppfarende og vanskelige sinn har i den senere tid skjeldnere vist seg, og heftigheten er da snart gått over; hun finner seg i allminnelighet villig til å utføre den gjerning, hun settes til, er flittig og ikke uskikket for de fleste i en slik simpel bondefamilie foretagende arbeider; hun kan spinne ull, strikke, forstår så mye av søm, at hun kan reparere klærne, og hun utfører den vanlige huslige gjerning med rengjøring og matlaging. Til utearbeide har hun gode krefter og er ufortrøden, om det enn er nokså anstrengende. Hun har aktselse for andres ting og er i det siste i det hele ikke hengiven til noen last, som hennes lettsindige vesen synes mere og mere å forsvinne.

Kommisjonen har derfor det håp, at hennes ofte ytret frykt for å komme tilbake til omflakkende liv må være oppriktig og at således de for henne gjorde oppofrelse ikke ville være splittet. Hva det som fremdeles er i veien med henne, er å merke hennes heftige sins, det noen ganger bryter ut i upassende og fornærmende snakk. Kommisjonen har dog utsikter til å få henne anbrakt i tjeneste til våren (1859) og håper da, at de med hennes fremtidige forsorg forbundne utgifter ville bli mindre betydelig.

Om barna, som anført, omsider alle var samlet i den samme familie i byen, fortsetter etter samme beregning; De to eldste går på skolen, men gjør veldig liten fremgang, den eldste mangler på evner, den andre på grunn av flyktighet eller ustadighet. Den tredje broren går på asylet. Alle 3, især den siste er sykelig, formodentlig som følge av vannstell i barndommen. De er ellers flittige og tro, og de vennenes alt mer og mer til lydighet. Det synes som at de har fått en alvorlig skrekk for det omflakkende liv; da således en gang bestemoren besøkte dem, turde de ikke gå ut av huset med henne, og det - som de sa til pleiemoren - av frykt for at hun skulle ta dem med seg. Det er også anbrakt i et godt hus, hvor de behandles vel og ser gode eksepler for seg.- Det 4 og minste barnet, som i 1858 ble opptatt i samme familie og allerede var sykelig, døde ikke lenge etter.

Utgiftene for moren og barna var: fra opptagelsen i 1855 til
utgangen av 1856 269 Spd. 81 skil.

i 1857	164 “	5 “
i 1858	133 “	64 “

Tilsammen 576 Spd. 30 skil.

50. (143), Christiansand: Christopher Antonius av Florevaags-Følget

Under No. 66 blir det omtalt, at moren til de i Tysvær Prestegjeld forsørgede barn ble i Mai 1858 fra Haugesund innsent til Tukhuset i Christiansand og fikk ta med seg sitt yngste, årsgamle barn, Christopher Antonius Andersen. I Christiansand måtte barnet overlates til Fattigvesenet og av denne besørgeres utsatt i pleie. Denne midlertidige foranstaltning ble siden varig derav, at fattigkommisjonen anbefalte om og få Departementets tilsagn om erstatning av Fante-fondet for de med dets forsørgelse forbundne utgifter (et par Daler månedlig). Av Årsberetningen av Januar 1859 sees, at barnet trives vel. Den hele utgift fra 17 Mai 1858 til årets utgang 17 Spd.107 ½ sk.

51. (156) Christiansand: Lars Andreassen Lindbloms døvstumme datter.

Denne mann, sønn av No. 406 i F.F., er både født (1828) og konfirmert (1847) på Christiansands Tukthus og har nå i noen levd i Konkubint med Pernille Olsdatter, født i Vegusdal 1833 og konfirmert i Øiestad 1849 (utgiftene ved hennes konfirmasjon sees å være utdredet av Statskassen, så hun må ha vært erkjent som hjemstavsløs), og de har under sin vandeinger fått 2 barn, det ene døpt i Jelsø, det andre i Vigmostad. På høsten 1858 kom mannen til Sognepresten i Tvet og ba om hans hjelp til å bli ektevie og bosatt med sin familie, eller iallefall å bli av med det eldste barnet, en pike på 4-5 år. Inntil svar kunne gis på denne forespørsel, som måtte innhentes, fortsatte han sin vandringer. Såsom det allerede var opptatt i Sognet en familie av dette slag, mente Presten at de burde innskrenke sine bestrebelser til det nevnte barn; man nå fikk han høre av barnets bestemor, som er under forsørgelse i Sognet (se under sak No.65), at piken er døvstum, etter en sykdom hun fikk i sitt tredje år. Denne hadde ikke faren fortalt. Det var nå klart, at barnet burde forsørges slik, at det i tillegg kunne få undervisning på et Døvstumme-Institut. Sognepresten anmeldte saken den 11 Desember 1858 for Stifts-Direksjonen i Christiansand, og denne ga Fattigkommisjonens samtykke samme sted om å motta barnet til slik forsørgelse - naturligvis mot erstatning av Fante-

fondet. Denne erstatning ble på Stifts-Direksjonens forestilling 19 Januar 1859, og alt var slik foreløpig ordnet i forventning av, at familien etter avtale skulle komme tilbake til Presten i Tvet og få beskjed og avlevere barnet.

Dette barnet, for hvis forsørgelse altså kun er gjort forberedende stritt, er ikke medregnet i innledningens oversikt.

52. (107) Vardal: Andreas Arnesen.

16 år gammel fremstillede denne gutten seg i Desember 1856 for Vardals Fattigkommisjon og bad om dennes bistand til å bli undervist, konfirmert og slik reddes ut av Fantelivet. Født i Vardal av hjemstavsløse omvankende, ugifte foreldre, Arne Olsen (nå død) og Marie, hvis fars navn han ikke kjente, hadde han først fulgt moren på hennes omflakken, siden på egen hånd vanket fra bygd til bygd. disse guttens egne forklaring ved vitnesbyrd av en kone, som gutten hadde formålet til å ledsage ham til Fattigkommisjonens møte, og som hadde vært tilstede ved hans fødsel og senere ofte sett ham med moren på hennes vandringer gjennom bygden. Og nettopp denne samme kone og hennes mann, husmann og Smed Sven Eriksen Solbergeie, påtok seg etter Fattigkommisjonens anmodning å ha gutten til oppfostring og lære mot 6 Spd. til klær og 20 Spd. til kost o.s.v. for året, og dette forhold tok sin begynnelse straks.

Det falt gutten vanskelig å avlegge seg gamle uvaner; hans ustadighet eller ulyst til å bli ved i et og samme arbeid samt hans tilbøyelighet til å lyve var fremherskende trekk hos ham; hertil kom, når han ble sendt et ærend ut av bygden, så var det ham tross advarsler nesten ikke mulig å gå noen dør forbi, uten at han måtte inn. Men i det hele forbedrede han seg i den tid, han var hos Smeden (noe over 1 ½ år) - kun at ustadigheten fremdeles hang ved. Han fikk også noe øvelse i som Smed. På allmueskolen, som han søkte flittig sammen med skoleungdommen, oppførte han seg til lærerens tilfredshet og gjorde god fremgang. og under konfirmasjons-forbredelsene viste han stor oppmerksomhet og lot til, enda over forventning å fatte, hva der ble forklart. Han ble konfirmert høsten 1858 og gikk til Alters. Deretter ble han etter pleiefarens omsorg antatt i fast tjeneste hos en av bygdens hederlige gårdbrukere; han begynte i tjenesten 14 Oktober 1858 ; den offentlige forsørgelse var nå slutt, og alt tegnet seg så vel. Men en 14 dager etter, under påskudd av å skulle se til moren, som han

hadde hørt skulle ligge syk på Hadeland, gikk han uten tillatelse fra tjenesten. Hittil lot det alltid til, at han var så tilfreds med å være kommet bort fra Fantestien, og da han hadde etterlatt seg noen klær, håpet man i det lengste at han skulle komme tilbake; men året gikk til sin ende, og han kom ikke. Hans husbond har for Presten, sagt om dette, forklart, at det ikke hadde vært noe som helst uenighet dem imellom, men at det synes at begge sider var tilfredse.- Hele utgiften for Fantefondet var 43 Spd.

Et trekk ennu: noen tid etter at Andreas var opptatt til forsørgelse i Vardal, fikk man der erfare, at de vestre Toten hadde han også vært opptatt til forsørgelse, men etter ganske kort opphold løpt sin vei.

53. (109-118).Rødenæs: 8 barn.

Så som Ullensaker i Øvre Romerike (sml. under No. 36) så er Rødenæs i Smålandene en bygd, hvor usedvanlig mange familier fra Fantefolket har søkt tilhold og bosatt seg. Fattigkommisjonen gir følgende fortegnelse over dem ved utgangen av 1855:

a) Christian Hakebro, 71 år, med husholderske Anne Andersdatter, 50, (hans kone Anne Kaisa Ørgren har rømt og derfor ikke medregnet her

b) Carl Christiansen Hakebro, 32 år, kone Karen Olsdatter, 40 år, barn Carl Johannessen, 15 år, (konens sønn utenfor ekteskap), Martin, 13 år, Anne Lovise, 9 år, Julius Bernhard, 6 år, Andrine Emile, 4 år, Og Ludvik Christian, 1 ½ år;

c) Auden Olsen Jørnehaugen (fra Ullensaker), 29 år, kone Anne Marie Christiansdatter, 29 ½ år, deres barn Ole, 10 år, Anton, 6 år, Maren Audine 4 ½ år;

d) Ole Olsen Ise, 50 år, kone Anne Marie Olsdatter, 24 år, deres sønn Ole Jakob, 1 år;

e) Ole Christiansen Hakebro, 35 år, kone Olia Olsdatter, 35 år, deres barn Lena, 17 år, Berthe Marie, 14 år, Hans Jakob, 12 år, Thea, 10 år, Emilie 2 ½ år , Carl Gustav, 4 mnd.;

f) Christian Christiansen Kjelsen, 49 år, kone Lisabeth Svendsdatter, 50 år, barn Maren Sophie, 17 år, Martin, 13 år, Anton, 10 år, Karen, 8 år;

g) Hans Christian Kjelsen, 32 år, kone Sophie Olsdatter, 37 år, barn Christian, 14 år, Vilhelm, 10 år, Johann Martin, 7 år;

h) Erik Hansen, 35 år, (ikke av Fanteslekt), kone Elene Christiansdatter, 21 år, (Datter av mannen i f) barn Severin August, 15 uker;

- i) Christian Svendsen, 48 år, kone Marie Sophie Christiansdatter, 47 år, barn Svend, 14 år, Martin 10 ½ år, Berthe Maria, 7 ½ år;
k) Iver Andersen Rokken, kallet Sigdals-Iver, 76 år, kone Helene Christiansdatter, 57 år, barn Marthe Marie, 16 år, Syprian, 13 år, Gunild Marie, 10 år, Hans Christian, 8 år;
l) Carl Gustav Svendsen, 40 år, kone Mathea Christiansdatter, 38 år, hennes datter Lena Oldsdatter, 14 år.*

**De fleste av disse personer eller såkalt av foreldrene finnes likeledes i den trykte Fantefortegnelsen for 1845.*

Dette ialt 54 personer i 11 familier. "Disse forlik der for det meste har kolonisert seg i en stue under gården Jovald, har vel deres egne boliger, men disse er nesten alle ustelte, elendige hytter uten jord og kunne således ikke skaffe deres beboere annet enn husly, mens de derimot søker seg underholdning som Skebindere, Kjeleflikkere, o.s.v., idet de vandrer om for å fullbyrder deres arbeid, hvilket dog visstnok som oftest kun er et påskudd for deres omstreifen på Betleri og enda ulovlige bedrifter, som det allerede nå overgår dens evne å utrede".

Således beskrev Fattigkommisjonen forholdene, da den i Januar 1856 søkte om bistand av Fantefondet til å få 9 av barna utsatte til 9 pålitelige menn (flere har ikke vært villig til å motta barn av disse familier). Hittil bemerket Fattigkommisjonen videre, hadde barna fulgt foreldrene på deres utvandring og naturligvis herved vennet seg til det omstreifende liv; det antas, at ved den påtenkte foranstaltning skulle ikke alene barna kunne reddes fra Fantelivet, men også foreldrene blir mere istand til å ernære seg uten de vanlige utflukter, og foranstaltningens gavnlighet hadde flere av foreldrene selv erkjent for Fattigkommisjonen.

De 9 barna, som tenktes utsatte var: 1) Martin, 2) Julius, og 3) Andrine, av familien b), 4) Karen av familien e), 5) Martin, 6) Anton og 7) Karen av familien f), 8) Vilhelm, av familien g), 9) Lena, av familien l). Disse barna var mellom 4 og 14 år gamle, med en gjennomsnitt på 10 år, og den betingede fosterlønn skulle være for året fra 12 til 20 Spd. for hvert barn eller for dem alle sammen 132 Spd.

For å vise hva byrder bygden hadde av denne halvt fremmede befolkning, anførte Fattigkommisjonen, at den allerede tidligere og på egen regning hadde tatt 9 andre Fantebarn i forsørgelse, ved legd. Og nest etter ha framlagt bevitnelser av Sorenskriver, Fogd og Lensmann

om bygdens dårlige økonomiske forfatning, opplyste fattigkommisjonen, at Prestegjeldet (2447 innbyggere) f.eks. i året 1855 hadde hatt å utrede: Kommune-utgifter 485 Spd., til Kirken 123 Spd., til Skolevesenet 230 Spd., og til Fattigvesenet 208 Spd, samt 308 Td. Havre og 220 ?? Rugmel.

På grunn av, at angjeldende Fantefamilier måtte anses som hjemstavnsberttiget, fant Departementet dog ikke anledning til å bevilge det hele forlangende bidrag; men slik endte forhandlingene, at det av Fantefondet skulle utredes inntil videre halvdelen, av den årlige oppfostringslønn for hver barn, og Fattigkommisjonen, som dertil fikk Kommunestyrelsens samtykke, vedtok å utrede den andre halvdelen.

Foranstaltningen iverksatte ved begynnelsen av 1857 - men kun for de 8 førstnevnte barns vedkommende, såsom barnet No. 9 var på omstreifen til langt ut på året, og da ville den tingede pleiefaren ikke motta det.

Men ved utgangen av året ble det hele forsøk oppgitt. “Dette forsøk må, så skriver Sogneprest Gude, Januar 1858, på Fattigkommisjonenes vegne, uaktet den av Fattigkommisjonen førte kontroll med barnas skolegang og mest Sogneprestens gjentatte formaninger til foreldrene og oppdragerene, dog dessverre sies å være aldeles mislykket. Disse barn er nemlig så forsømte og tilvante til lediggang og selvrådighet, at oppdragenes forsøk å påvirke dem med det gode for de fleste er aldeles nytteløst; anvendes derimot korporlig straff, få møtes med oppsøksomhet, eller barna rømmer hjem til foreldrene som har beholdt dem hos seg i 14 dager eller mer av gangen, til å med truet oppdragerene med deres hevn til gjengjeld. Har barna da enn noenlunde søkt skolen i det forgangne år, er det dog åpenbart, at alle bestrebelse for å innprente dem lydighet og lærvillighet er forgjeves, så lenge man ikke formår aldeles å holde barna fra foreldrene og deres eldre beslektede, hvilket etter Kommisjonenes mening alene vil kunne skje ved å innsette dem i ert barnehus eller en Tvangsanstalt. Kommisjonen holder for, at man under disse omstendigheter derfor heller ikke bør ansøke om ytterligere bidrag for å være aldeles til spille. Der er dessuten etter Kommisjonens erfaring ingen i dette Prestegjeld, som deretter vil motta slike barn til oppdragelse selv for langt høyere betaling enn den hittil har vært.”

**54. (119) Eker: Jens Christophersen med kvinne Johanne
Olsdatter og 5 barn.**

Mannen selv, nå i 1859, 31 år gammel, Skebinder og Kjelefliker, av omstreiferfolk fra Lister, født under foreldrenes vandring (faren Christopher Jensen, F.F. No 452). Kvinnen Johanne, likeså født av omstreifende foreldre (Ole Pettersen Egevold og Anne Kristine Karlsdatter). I 1853 ble Jens og Johanne innsatt på Christiansands Tukthus for (3 gang) å straffes for deres samlevnet uten ekteskap. Ved samme anledning ble de også begge konfirmert på Tukthuset. Ved ankomsten til Eker i 1856 var de ennå i sammen situasjon, ikke gifte. Men de hadde med seg følgende barn: 1) Anne Laurentse, født 1843 i Hjelmeland (morens barn ab en tidligere forbindelse), 2) Else Margrete, født 1848 i Froland, 3) Fredrik Vilhelm, født 1852 i Øistad og 4) Christopher Elias, født 1856 i Flesberg. barnas fødselsteder er merker på, hvordan foreldrene har flakket om.

I 1851 hadde mannen sittet arrestert i Eker under en Justissak. Og kanskje var det på grunn av det da bekjentskap, at han sommeren 1856 kom tilbake hit og meldte seg for lensmannen som en omstreifer, som ønsket å komme iordentlige ekteskapeilig stilling og bli fast bosatt. Sogneprest Dons imøtekom også hans ønske høsten samme år, såsnart de nødvendige bevisligheter om konfirmasjon o.s.v var tilveiebrakt, ble ektevielsen fullbyrdighet, og i Mars 1857, da Presten hadde sikret seg Fattigkommisjonens bifall og anstillet de nødvendige undersøkelser med hensyn med hjemstavn samt iaktta familiens forhold og funnet det ganske anbefalende (tildels ved privat godgjørenhet holdt familien seg i Prestegjeldet vinteren over) inngikk han med forestilling til Departementet angående forsøk med familien bosettelse; hertil ville kreves 38 Spd. årlig for de 3 eldste barna, at foreldrene kunne gi den mat, klær og holde dem til skole, samt en sum engang for alle til å kjøpe et hus, såsom det hadde vist seg altfor kostbart å leie, da man så nødig ville ha dette slags folk i logi. Denne plan gikk Departementet inn på. Et hus ble kjøpt for 100 Spd; det sto på Prestegårdens grunn, og Presten overlot familien et jordstykke gratis. På grunn av nærheten kunne Presten også føre jevnlig tilsyn med familien.

Ved årets utgang kan Presten innberette, at familien lever fredelig og kjennelig tilfreds i sitt nye hjem. På grunn av si bedrift som

Veskebinder og Kjeleflikker måtte mannen visstnok av og til få lov til å foreta sine utvandringar til nabobygdene men konen var stadig hjemme hos barna og stelte vel med dem. Mannen har et noe heftig gemytt, og skal under omstreiferlivet oftere ha beruset seg og vært innblandet i blodig slagsmål; nå er han mye stillere og sakmodigere. Barna er nå temmelig velkledde og søker stadig skole og oppfører seg vel; men den eldste datteren er svak av helbred; under den tidlige omstreifen med foreldrene har hun, ytrer Presten, sannsynligvis lidt meget ondt. På høsten 1857 fikk foreldrene et barn til, som dog døde et par måneder etter.

Men i løpet av 1858 inntre forandring. mannens forhold blir mindre enn godt. Han har vist seg rå og vill, så folk i bygden ikke gjerne ville ta ham i dag-arbeid, og under påskudd av lovet arbeid i hans Blikkenslag yrke, gjør han lengre og lengere utvandringar, til Drammen o.s.v., og lar familien sitte hjemme i nød, mens han selv svirrer. Engang hadde han den 5-6 årige sønnen Fredrik med seg og kom helt til Horten, der han ble oftere skjenket og det stakkars barnet måtte holde ut med ham dag og natt, noen ganger under åpen himmel, derfor tok Politimesteren på stedet gutten fra ham og satte det ut til oppfostring inntil videre. Barnet ble siden hentet tilbake av moren, og etter Departementets pålegg ble det sagt mannen etter hans hjemkomst, at han ved oftere å forgå seg så utsatte han seg for å miste den hjelp, som ydes ham og hans familie. - Til dette uhygge kom også den tilskikkelse, at den omtalte svakelige datter ut på våren avgikk ved døden. - I sin årsberetning ved utgangen av 1858 ytrer Presten, at han til neste år ville søke å få mannen satt i arbeid ved Lenserene i elven; han hadde nok håp om hans stadighet på grunn av den omstendighet, at det åpenbart lå i hans interesse å få beholde sin bolig. Ellers kan Presten gjenta, hva han oftere har ytret, at tross all sin skrøpeligheit forresten synes mann og kone har en kjærlighet for hverandre og for barna. Om konen sies også, at hun er mer saktmodig og takknemlig, blant annet temmelig renslig og ordentlig i sitt husstell og åpenbart glad over å slippe for vandrelevets besværlighet. Hun har tildels søkt og fått noen fortjeneste ved markarbeide.

Den hele utgift for familien (innberegnet huset, som forblir det offentliges eiendom og er assurert i Brannkassen) har til utgangen av 1858 vært 172 Spd. 30 skil.

55. (120) Hof: Nils Christian Olsen.

I Juni 1857 ble denne omstreifer-gutten, da 16 år, innsatt i straffe-fengslet i Sems Prestegjeld i Jarlsberg og Lauriks Amt for der at utstå straff for Betleri. Han var hjemmedøpt; men dåpen var ikke blitt stad-festet i Kirken, enda mindre var han konfirmert. Denne siste omsten-dighet brakte Amtmannen som straks ervervede seg Departementets foreløpige tilsagn om utgiftenes utredelse av Fantefondet, til å innlede de nødvendige til å hjelpe gutten frem til konfirmasjon; Sognepresten i Sem avtalte med en skolelærer, at han skulle ta gutten i sitt hus, holde ham i skole, venne ham til arbeid o.s.v. (Betaling: 36 Spd. for 1 år); men samme Sogneprest innberette, at gutten selv ønsket å komme til Hof Prestegjeld, hvor lensmann Haugestad skulle ha lovet å ta seg av ham. Dette ble også bekreftet å være sant, og i August samme år ble gutten opptatt i Lensmannens hus (samme betaling som den før berettede)

Ved utgangen av året innberettet Sognepresten i Hof, at gutten oppførte seg upåklagelig, besøkte Fastskolen flittig og dessuten fikk særskilt undervisning av læreren i forskjellige aftentimer. Med sine gode naturlige evner hadde han derfor gjort gledelig fremgang i Kristendomskunnskap, da han dog ved ankomsten var tydelig forsømt.

En senere innberetning viser, at Nils Christian ble konfirmert i Oktober 1858, og “ at han endog var blant de bedre av dem, som da ble antatt til konfirmasjon”. Etter konfirmasjonen tiltrådte han sin tjeneste, som ved pleiefaren, LensmannHaugestads omsorg var skaffet ham.

Den hele utgift til forpleining (i Sem og i Hof) samt til konfirmasjons klær ble 59 Spd. 48 skil.

56. (122). Trømsø: Gudbrand Christiansens og kvinne Brita Odds-datters barn: Marie Bernite Fredrikke, født 1846 og Ingeborg Oline Andrine, født 1849.

Et Fantefølge på 8 voksne personer og flere barn ble høsten 1852 anholdt i Skjervø, og transportert til Trømsø by for der å bli inn-satt i Arresthuset, og samtlige barn i følget ble for hver sin forbrytelse (Løsgjengeri, pasløs omstreifen, Konkubinat, Tyveri, Bedrageri, Kvakksalveri, Betleri m.m.), dømt til forskjellige straffer, som de på 1 nær fikk å utholde på Trondhjems Tukthus. Blant disse var det nevnte

foreldrepar. Han var litt over 30 år, hun var litt over 40 år, og begge hadde flakket om all sin tid, i de siste år i Konkubinat. Etter løslatelsen fra Tukthuset reiste de tilbake til Trømsø, hvor deres barn av Fattigvesenet var tatt under forsørgelse, og hvor de selv fikk understøttelse til opphold. det viste seg også at han var udøpt; men på våren 1855 ble denne mangel avhjulpen (ved Sognepresten i Lyngen), og kort etter dette ble de viet i Tromsø. men nå ble det oppdaget, at han var spedalsk. Han ble da sendt til Bergen for å legge inn til kur og pleie på Lundegaard-Hospitalet. Der ble han ikke mottatt, såsom hans sykdom var såvidt var fremtreden, og 25 August fikk han pass i Bergen for å reise tilbake til Tromsø, hvor han ankom 15 Desember, etter mange vanskeligheter, dels til fots, dels med båt. Fra nå av var mannen og konen sammen, og som han var spedalsk, så var hun veldig svak på grunn av Bryst-Tæring. De hadde sine barn hos seg, og fikk understøttelse gjennom Fattigvesenet. Noen tid etter døde moren, og deretter ble den hjelpeløse mann utsatt til pleie og barna til oppfostring.

Utgiftene for denne familie liksom for flere av de andre personer i følget, forventet Tromsø Fattigkommisjon naturligvis å få erstattet, men denne vidløftige Refusjonssak som for en del måtte føres med andre Kommuner, hvor noen av Følgene skulle ha hjemstavn, kunne ikke bringes hurtig til ende. For den her omhandlende families vedkommende, vedtok Kirkedepartementet i 1857, at mens de hittil utgifter og hva det fremdeles ville kreves til den spedalske manns pleie, måtte søkes utredet ekstraordinært av Statskassen så skulle utgiftene på de to barn, fra begynnelsen av 1857 å regne, overtas av Fante-fondet, mot at Fattigkommisjonen med hensyn til deres forsørgelse iakttok de for dette Fond gjeldende regler.

Av en innberetning fra Fattigkommisjonens Ordfører av Februar 1859 anføres om disse samme barn: Læreren ved byens Allmueskole har funnet , at deres råhet, gjenstridighet, og mindre gode gemytt har avtatt de senere år, og han antar, at man kan vente seg godt av dem. De menn, hos hvem de er utsatt til oppfostring, har også erklært seg tilfreds med deres oppførsel hjemme i huset.

57. (123), Øster=Risør: Feier Jakob Johannesen med kone.

Født på Kongsberg i 1798 og konfirmert på Christianias Tukthus 1819, har mannen i all sin voksne alder vanket om (sml. F.F.

284). I den senere år-rekke har han mest holdt seg i Egnen omkring Risør eller Sønnerled Sogn, uten å ha vunnet hjemstavnrett, og her ble han i 1857 ektevie med en 48 årig pike av Sognet.* Hittil hadde han ernært seg selv, som vandrende Feier, men han ønsket å komme i stadighet og få seg fat bopel, og på hans anmodning anbefalte Sognepresten om bevilgning av Fantefondet til å få satt opp et hus for ham i Sønnerled. Forhandlingene hermed ente med, at det ble tilstått et årlig bidrag av 12 Spd. til husleie.

** Tidligere hadde han levet i forbindelse med Randi Christiansdatter og avlet barnet Anne Marie, se under sag No. 67.*

58.(124) Øster-Risør, senere Asker: Blikkenslager Johan Fredik Hansen med kone Helene Sophie Pedersdatter og 2 barn.

Han er født i Asker, hun i Øiestad. I 1852, da han var omtrent 28 år og hun omtrent 27 år gammel, satt de arrestert i Øster-Risør, under tiltale for Konkubinat, og i den tid ble de av Sogneprest Wettergreen forberedende til konfirmasjon samt etter løslatelsen både konfirmert og ektevie. Siden fortsatte de sine vandringer, men vendte ofte tilbake til Risør, og hadde sin altergang der. I dette Prestegjeldets Kirker er også deres 2 barn døpte, nemlig **Johanne Fredrikke**, født i 1852, før foreldrenes konfirmasjon, og **Lovise Regine**, født i 1855. På mannens begjæring og mot fattigkommisjonens bifall inngikk Sognepresten i 1857 med anbefaling om det fornødne av fantefondet til å få oppført for familien et hus som skulle koste 170Spd. og hvortil tomt var livet i Sønnerled Sogn; det antas, at når familien således ble bosatt, så skulle mannen kunne ernære den ved sitt håndverk.- Dette ble vel ikke av Departementet bevilget; det ble ansett for riktigere å understøtte med bidrag til husleien, og et slikt bidrag (12 Spd.) ble enda kun lovet for 1 år for det første, det var nemlig opplyst, at mannen hadde lovlig hjemstavnrett i Asker, og dersom han måtte trenge ytterligere hjelp for å komme fra vandrestien, så burde man forhøre, om hjemstavn kommunen ville bidra noe. - På våren 1858 fikk han leiet et hus i Sønnerled Sogn. Men familien kom ikke til å bli her lenge; mannen ble syk og måtte ha alminnelig Fattig-understøttelse og da sykdommen og trangen så ut til å bli varig, ble familien ut på sommeren sendt til Asker, mannens hjemstavn. På veien hit ble mannen i midlertid innlagt på Rikshospitalet, og konen med barna midlertid forsørget av byens Fattigvesen.

Nest etter at betale utlegget for alt dette måtte Asker Fattigvesen, som omsider fikk familien hjem til bygden skaffe dem husly og det nødvendigste innbo, samt gi dem penger til materiale for mannen, slik at han kunne komme i virksomhet. Det ble på denne måte gjort alt mulig for å hjelpe familien til å komme i en ordentlig stilling her i Asker; det antas også, at den gjerne ville slutte med vandringen,; men det syntes mer tvilsomt, om mannen med sin svake helbred ville kunne ernære kone og barn; det var også frykt for, at han kanskje var forfallen. - Mot årets utløp hadde Asker her en utgift på 56 Spd., og på forestilling av Sognepresten som forklarte, at mannen, skjønt født her, fra sin tidlig ungdom hadde vandret om uten fast oppholdssted, ble her av Fantefondet bevilget et tilskudd på 20 Spd. til disse utgifters utredelse.

59. (126).Bergen: Peder Torgersen Tveiten.

I begynnelsen av 1858 innmeldte Bergens Fattigkommisjon, at nevnte Peder nylig ved offentlig foranstaltning var blitt døpt i Bergen, og da han ikke hadde Hjemstavnsrett noensteds i landet, anbefales om, at utlegget (for opphold i Arbeidsanstalten, samt for klær, ialt 21 Spd. 18 skil.) måtte håpes erstattet av Statskassen.- Det ble også bevilget av Fantefondet.

Av medfølgende bilag sees, at han fra barndommen av hadde vanket om og betlet, inntil han ble voksen. I de senere år hadde han streifet om med Ingrid Haraldsdatter, som var født og oppvokst i Tellemark, og opprinnelig ikke hadde hørt til Fantefolket. I 1854, da han var noe over 30 år, ble han for en tid innsatt i Rednings-Anstalten, og dette synes å ha hatt anledning til , at det ble sørget for hans undervisning og dåp. Av et privat brev fra Ordføreren i Bergens Fattigkommisjon, Januar 1859, stadfestes: Det var såvidt brevsriveren erindrer, i 1856, at Peder Torgersen ble døpt. Straks etter ble han ektevie til sin Konkubine. De hadde dengang 2 barn. Foruten den nevnte offentlige understøttelse fikk de også noe privat hjelp. Men etter giftemålet hadde de en nært seg selv, i Bergens by, hvor han arbeidet som Gråstensmurer. Han skal være en flink arbeider og , så vidt vites, ordentlig og skikkelig.

60. (127) Moss: Martin Thorvald Andreassen.

Under et kort og midlertidig opphold i Moss, i februar 1858, fikk denne person skade i det ene ben og måtte legges inn på sykehuset. han var da 27 år, i den forbindelse ble det tatt opp forhør der det ble opplyst, at han ikke hadde hjemstavn noe sted. Han var nemlig født (i Tune) av omvankende, ugifte foreldre og var oppvokst med dem under deres omstreifen i flere av Smålenenes bygder. Faren, Kardemaker Andreas Pedersen, var død nå,; moren, Marthe Thorsdatter, * som ennå levde og vanket om, hadde han ikke sett på noen år, da han hadde vanket om, ernært seg ved å gjøre Hægter, Pipehytter

**I opplysningene om den Amn. omhandlede Ole Peter Petersen kalles kun dels Halvorsdatter, dels Hansdatter*

Martin var krøpling. Om dette forklarer han selv, at han helt fra barndommen av hadde vært svakelig, så han, ettersom hans mor hadde fortalt ham, 3 ganger hadde måttet lære å gå; i mellomtiden ble han båret på morens rygg; da han var 5 eller 6 år gammel, falt hun med ham baklengs i en bakke, han fikk sitt høyre ben brukket, og det har siden vært vanført. Det er det samme ben. Som han nå på Moss har skadet, så han måtte sendes på sykehuset. Til den legemlige skrøpeligheit kom også det, at han var lite utviklet og ganske uvitende i lesing, så han da heller ikke var konfirmert.

Denne siste omstendighet gjorde ham til gjenstand for skolekommisjonens omsorg, og på dennes anmodning besørget fattigkommisjonene hans underholdning (på Fattigstuen) og utredende betaling til en skolelærer, som hadde påtatt seg i 3 timer ukentlig å lese med ham - utgifter, som siden ble overtatt av Departementet.

I Oktober samme år ble Martin konfirmert, og i den forbindelse sier Sogneprest Lie, at han hadde oppført seg godt og gjort en god fremgang i sin Kristendoms-kunnskap. Under den hele konfirmasjonsberedelse hadde han også gjort det inntrykk på Presten, at det var hans største forsett å føre et kristent liv, og ved sin avreise fra Moss ba han om, at han måtte ha sin altergang der på stedet i fremtiden. Det håpes, akk han, skjønt krøpling, skulle kunne ernære seg ved Kurvmaker-Arbeid og den slags på de steder i Amtet hvor han var kjent.

Den hele utgift for ham ble 48 Spd. 197 ½ skilling.

En halvbror (samme mor) av denne Martin er Ole Peter Petersen. Om hans Fanteliv opplyses vesentlig følgende: han er født i Hoff i Solør; faren var en Svenskfødte omstreifer, foreldrene var ikke gift.

Etter farens død kom moren i forbindelse med omhandlende halvbror Martins far, og fra sitt 12 år streifet Ole Peter om på egen hånd. Da han ble voksen, levde han først i Konkubinat, siden i ekteskap med en Anne Marie Hansdatter og fikk med henne 5 barn, dels før, dels etter ektevielsen. Hun døde i 1854, og nå sluttet en Anne Marie Johansdatter seg til ham. Denne, som selv er født av omstreifende foreldre, hadde i en tidligere forbindelse med en omstreifer ved navn Ole Andersen 3 barn, men som alle er døde. Med denne kvinne hadde Ole Peter hatt et barn før sin første kones død, nå levde de i Konkubinat sammen og fikk et barn til, og deretter, i 1855, ble de ektevie. Med denne sin kone samt med de 2 barn av den siste og med 2 barn av det første forhold, var mannen i begynnelsen av 1856 i Borge Preste-gjeld, og Fattigkommisjonen her - på oppfordring av Amtmannen, til hvem familien hadde henvendt seg - inngikk med forslag om, at det av Fantefondet skulle brukes 150 Spd. for å få kjøpt et hus med potetåker til mannen, som - noe over 30 år og dugelig Blikkenslager og Kurvbinder - antas å kunne ernære familien. Departementet fant, at dette var et for stort beløp til ett forsøk, som på grunn av de om foreldrenes gitte opplysninger måtte ansees temmelig tvilsomt; men det erklærte seg villig til å yte noe til en årlig husleie. Da imidlertid det ikke var noe hus å få leid til en slik familie, falt saken bort. - I 1858 opptrer familien i Rygge Prestegjeld, hvor der også Fattigkommisjonen på spørsmål fra Amtmannen var villig til å ta seg av dem og lovet å skaffe dem hus og hjelpe dem til en ordentlig stilling, når Departementet ville bevilge enten en større sum en gang for alle eller et årlig bidrag av 15 til 20 Spd. Dette siste gikk også Departementet inn for. Men da det kom til stykke, ville mannen ikke bo på det anviste sted; enda slo man ikke hånden av ham, men overlot det til ham selv, om han kunne finne et annet sted selv - med det, gikk mannen derfra, uten at han meldte seg igjen for fattigkommisjonen, og denne måtte derfor tilsist, i November 1858, anse mannens ønske om bosettelse for mindre alvorlig ment og anså saken for oppgitt.

61. (128-130).Våge: Anne Knudsdatters barn 1) Anne Petersdatter samt 2 og 3:Christian og Emma.

En ukonfirmert gutt, som het Knut og en pike ved nav Anne, begge hjemmehørende og bosatt i Sell, Annex til Våge i Gulbrandsdalen, fikk et barn, som i dåpen ble kalt Anne. Dette var i året 1812. Da dette

barn, den i overskriften nevnte Anne Knutsdatter, vokste opp i sin hjembygd og ble konfirmert der i 1830, vel i 18 års alderen. Nå gjorde hun, som så mange ringe folks barn i denne Egn: hun “ reiste avsted” nordover, til Trondhjems Stift, her holdt hun til på forskjellige steder, dels på dagarbeid, dels i tjeneste, sist i Rennebo. Herfra kom hun i 1837 i fruktsommelig tilstand tilbake til hjembygden og fødte her den ovennevnte datter Anne Petersdatter (faren var ungkar i Rennebo). Etter noen ukers tid, tok hun barnet med seg og reiste igjen nordover, og har siden streifet om i forskjellige Egne av landet, snart i følge med Fantene, snart for seg selv. Kun nå og da lot hun seg på gjennomreise se i sin hjembygd. Sist kom hun til Sverige.

Fra Sverige ble datteren Anne Petersdatter. som i noen tid må ha vanket om på egen hånd, i begynnelsen av 1857 som pasløs omstreiferske transportert innover den norske grense til Vinger og avlevert til Lensmannen der. En Fantefamilie (gutt, pike og ett par barn) var også med i den samme transport. Lensmannen skrev til Fogden om henne og Fogden skrev til Sorenskriveren og Presten. Presten fant ved samtale med piken, at hun var så godt som ganske blottet for Religionskunnskap, og Sorenskriveren not holde forhør, hvorav det syntes å fremgå, at hun skjønt var født og kanskje hjemmehørende i vage, var vokst opp på Fantestien. Hun ble nå etter ordre løslatt av Arresten og overlevert til Vinger Fattigkommisjons omsorg, og uansett hennes formodede hjemstavnsrett til Våge antok man seg henne her i Vinger for å hjelpe henne til å bli konfirmert: Lensmannen lovet å beholde henne i sitt hus uten andre godtgjørelser for kost og logi enn hva hun selv kunne yte ved sitt arbeid, og Presten begynte å lese med henne visse dager i uken. Men ut på sommeren fikk hun anfall av en rimeligvis eldre svakhet, fallesyke, som tildels rammet henne så hardt, at hun måtte våkes over natt og dag. Og da dette vart ved, uke etter uke, ble ikke alene undervisningen avbrutt, men det ble nødvendig å innleie henne for betaling hos folk, som kunne og ville påta seg hennes besværlige pleie. Nå la Fattigkommisjonen saken frem for Kirkedepartementet, og forhandlingen endte med, at piken i Desember samme år ble sendt Lensmann imellom, oftest med skyts, til Våge hvor hun var erkjent hjemstavnsrett. Her ble hun forsørget ved å komme på legd, og da hennes helbred nå var mye bedre, så gikk det frem med hennes undervisning, og i Juni 1858 ble hun konfirmert i Sells

kirke. Fra nå av ble hun anvist til å ernære seg selv. Det sees også, at hun for det første har kunnet dette med dagarbeid; men det ytterst også, at det var tvilsomt, om noen ville ta henne i fast tjeneste, såsom hun av og til led av sin svakhet.- Utlegget til Vinger var litt over 30 Spd., transportsomkostninger omtrent 11 ½ Spd., begge disse beløp skulle utbetales av Våges Fattigvesen; hertil kommer forsørgels-utgiften i Våge inntil konfirmasjonen, beregnet til noe over 7 Spd. tilsammen, altså totalt 49 Spd. og halvdel av dette til lettelse for hjemstavns-kommunen ble tilstått av Fantefondet.

Som Våge Fattigvesen i 1857 så uventet fikk denne pike å forsørge, så fikk den i 1858 enda 2 yngre barn av den samme mor, Anne Knuds-datter. Denne var nemlig nylig død i Sverige, og vedkommende Landskansellie sendte Autoritetene her i Norge etterretning om de etterlate barn med spørsmål om, hvor man ønsket dem brakt hen. I slutten av 1858 kom de til deres bestemmelsessted Våge, morens gamle hjemstavn; de heter Christian (12 år) og Emma 8 nesten 3 år); farsnavnet er ikke anført. Gutten, som lot til å meget forvillet, kunne Fattikommisjonen kun få anbrakt på prøve og for en temmelig høy betaling. Pikebarnet derimot var man så heldig og få anbrakt " hos en særdeles bra familie, hvor det visst vil bli behandlet som et medlem av familien og nyte en omhyggelig oppdragelse" - Kirkedepartementet har imidlertid gitt Fattigkommisjonen utsikt til at den også for disse yngre søsken skal få en del av utgiftene erstattet av Fondet til Fattigvesenets innskrenkning.

62.(131-132).Gjerpen: Peter Olaus Andersen med ledsagerske og 3 barn.

Denne mann, nå i 1859, 41 år, og født og døpt i Throndhjem, har etter eget sigende fra sitt 7 år* bestandig ført et omflakkende liv mot unntakelse av 2 år, da han mottok konfirmasjonsundervisning i Beitstaden, hvor han også i 17 års alderen ble konfirmert. Fra den tid har han vandret om først i det nordenfjeldske, siden på Opplandet og i de siste år i Jarlsberg og Bratsbergs Amter, søkte opphold ved å flikke kjeler og arbeide med vesker. Stadig virksomhet hadde han like inntil sitt 40 år ingen smak for, og et stille ordentlig liv, var i hans tanker altfor ensformig og kjedelig. Ikke underligst derfor, at han antok Flakkerlivets sedvanlige onde skikke. Han var ikke redd for å hjelpe seg frem med usannhet, ble tilbøyelig til drikk og la ikke bånd

på sine onde hensikter. For omtrent 10 år siden inngikk han en forbindelse med en Pernille Christophersdatter, en landstrykerske fra Vestlandet, hvorav frukten var et pikebarn, som nå er 9 år gammel og lever hos faren. etter denne kvinnes død inntrådte han for omtrent 5 år siden i et lignende forhold til piken Berthe Marie Eriksdatter, med hvem han allerede har 2 barn, og som nå (i begynnelsen av 1859) er fruktsommelig med det tredje.

Midt i dette tøylesløse liv ble det alltid et bånd tilbake, som holdt han borte fra den egentlige forbryterbanen. Han hadde, etter hva han selv har sagt, ofte sterke minner om, at han vandrer på en elendig vei, og at han burde søke å vende om i tide. Hans barns framtid la seg mang en gang tungt på hans sinn, og han gjorde, hva han mente i sine forhold å kunne, for deres åndelige og legemlige vel. Han lot dem således døpe, og han søkte, så snart og så godt han kunne, å få sin eldste datter bort til folk for å lære noe, lærte henne selv å lese. Ikke mindre forunderlig han ved den tanke, at hans to yngste barns mor, Berthe Marie formodentlig var udøpt. Dette siste syntes det især å ha vært, som omsider beveget ham i Januar 1858 å henvende seg til Sogneprest Grimelund i Gjerpen med anmodning om å ta seg av både henne og ham.

**Faren var matros og gift i Throndhjem. etter farens død, og da gutten var 7 år, bega moren seg med ham på betler-vandring.*

Hva Berthe Marie angår, der i 1859 er 24 år, født og - som det ved de adskillige undersøkelser omsider har vist seg - hjemmedøpt i Annebo, da er hennes historie omtrent den samme som mannens, kun at het til flakkerlivets øvrige frukter også kommer den fullstendigste vanskelighet *. Ikke å tale om, at hun ikke kjente en bokstav og var oppvokst uten undervisning om åndelige ting, men også det aller simpleste arbeid med hendene var henne fremmed. Imidlertid erkjente også hun, vel især brakt dertil ved mannen at hennes stilling og tilstand var bedrøvelig, og hun forente sin egen anmodning med hans om å bli antatt til undervisning.

Fra begynnelsen av Februar 1858 har nå disse mennesker hatt stadig opphold i Gjerpen, idet der av Fondet til Fantevesents innskrenkning er tilstått kvinnen en understøttelse av 7 Spd. om måneden for henne og hennes to barn i den tid hun mottar undervisning, mens

mannen selv har forsørget seg og sin eldste, med Pernille Christophersdatter avlede barn.

Hva deres forhold angår, da har det vært bedre, enn man etter deres foregående liv kunne vente. Mannen har, så vidt det har kunnet erfares, ikke latt seg se beruset mer enn tre ganger, hvorom han har forklart, at han de to ganger “ kom i lag med noen bekjente av hans folk, som endelig skulle traktere”, og da han den tredje gange “ at han var klein og kjente på seg, at han bar på en sykdom “, som da skulle fordrives med en rus. Der kan visstnok heller ikke gis ham det vidnespyrd, at han i denne tid ganske har overvunnet sin gamle vane å lyve; men det har vært anledning til å bemerke, at han gjør seg umake for å være sandtru i tilfelle, hvor løgn kunne være fristende nok, og det tros derfor, at det ikke kun er for å gjøre seg behagelig, men at det virkelig er alvorlig ment med hans forsikringer, når han erkjenner løgnens stygghet. Og hva det ustadige sinn angår, da har det vel nå og da gitt seg lyst mest i utålmodigheten over, at det ikke har gått raskt nok med Berthe Maries fremgang og bekreftelse til dåp, så det ikke har manglet på ytringer som; at det ble vel til sist ikke annet råd for enn å trekke videre. Imidlertid må det dog innrømmes, at i gjerpingen har han dog ikke vist ustadighet hittil; menet mere må det sies til hans ros, at han hele tiden har vist en merkelig standhaftighet i sin engang satte beslutning; men merkelig synes det å måtte kalles at denne mann, der så godt som alle sine dager ikke har gjort annet enn flakket omkring og ikke har befattet seg med annet arbeid enn Kjeleflickeri og Veskebinderi, nå i snart et helt år har ernært seg ved det for ham aldeles uvante og ikke lite anstrengende arbeid ved Kanal-Anlegget og det med en slik utholdenhet, at han har fortsatt arbeid på en tid, da flere av hans medarbeidere ikke kunne holde ut å stå i sne og vann, men forlot sin post. - Han har nå etter Sogneprestens forestilling til Kirke- Departementet og ved denne bevilgning fått utsikt til å få fast bopel i Gjerpen på gården Sørbo, hvor en mann mot en godtgjørelse på 155 Spd. har forpliktet seg til å oppføre et våningshus og altså noe over ett mål jord til eiendommen*.

**Meningen er, at huset og jorden skal bli familiens eiendom slik, at den i løpet av 20 år, dog uten renter, betaler beløpet. Imidlertid har det offentlige pant i eiendommen, denne faller tilbake til det offentlige hvis angjeldende heretter måtte gjøre seg skyldig i omstreifen.*

Berthe Marie har siden begynnelsen av Februar 1858 mottatt dels boklig undervisning, dels undervisning i litt håndarbeid i Prestens hus. Den egentlige dåps-eller konfirmasjons-forberedelse begynte i April s.å. Det har gått smått med hennes fremgang, selv om hun i det hele tatt har vært flittig og villig, kommet presis til undervisningstidene. Hvorvidt noen grundig sinnsforandring er foregått med henne er vanskelig å si, da tilbøyeligheten til usannhet, som hos henne vistnok er meget sterk, alltid ennu må vekke tvil om oppriktigheten av hennes bekjennelser og meddelelser. Imidlertid er det dog da så meget for hennes personlighet eiendommelig i disse meddelelser, at det må tros, at hun ikke er upåvirket. Det antas også, at hun i løpet av denne vinter (begrunnelsen av 1859) vil kunne stedes til konfirmasjon (hun er nemlig som ovenfor sakt, døpt) for deretter å inngå ekteskap med Peter Olaus og flytte med ham til deres nye bolig.

Sognepresten slutter sin siste beretning så: “ Jeg finner meg i det hele motivert til å felle en slik dom om dette par, at jeg ikke kan tro annet, enn at det her er vel beføyet å gjøre et forsøk for å erfare, hva det kan ventes av de Fanters bosettelse, som det ennå kan ansees for mulig a Redde “ for samfunnet.

Etter at dette var skrevet, har Presten Grimelund i privat brev, 6 April 1859, gir meg følgende opplysninger:” det vil vist glede Dem å erfare, at Berthe Marie, som allerede den 4 Februar nedkom med sitt 4 barn straks etter barselsengen igjen tok på å fortsette med sine i noen tid avbrutte timer hos meg og det end slik alvor, at jeg den 2. Søndag i Faste den 20 Mars kunne stede henne til konfirmasjon. Jeg hadde en frykt for, hvorledes denne handling ville bli tatt opp av mitt Menighetsfolk i denne tid; men den raskhet, frimodighet og hjertelighet, hvor også hun ga sine svar, og i den anledning, hvordan hun fulgte med i hele handlingen, hadde den motsatte av min fryktede virkning. Den følgende Søndag begynte lysning til ekteskap for henne og Peter Olaus, den 3. April var de første gang til Nadverd sammen, og den 10. ble de ektevie, og den 14. flyttet de til sitt nye hus på Sørbø. en nydelig beliggende plass, som fikk navnet Sollien. Den 26 besøkte jeg dem i deres nye hjem, jeg må si, at jeg fant det der over forventning ordentlig og hyggelig; men jeg har ikke hatt de beste tanker om Berthe Maries ordens-og renslighetsands før. Mannen var ikke hjemme, skjønt der med det samme fant en skjønnsforretning

sted; han blir ved å være meget påpasselig på tiden, og jeg håper, at utsikten til å komme til å få eie huset, vil styrke ham til dette. jeg har avtalt med ham, at han skal gjøre forsøk med å legge noen Skilling om uken tilside av sin lønn og sette dem i Sparebanken for dermed å betale sine avdrag. En god mann og fattiges velgjører, Hr.? har hatt den godhet å skaffe ham arbeid, da Kanal-Arbeidet i Skien for en tid er opphørt.”

63. (134) Homedal: Bent Andersen Vang med kone og 3 barn

Denne mann skal være født i Throndhjem, 1806, og i noen år har vært gevær soldat samme stad, siden har han i lange tider streifet om som Blikkenslager o.s.v. (F.F. No. 595) og det med kone Marthe Olsdatter Brun (av det såkalte Brun- Følget og av finsk Ætt) og deres barn 1) Johannes, døpt i Holt i 1858 15 år, 2) Christian, døpt i Birid, 6 år, og 3) Bertine, døpt i Skjold, 4 år.

I Mars 1858 kom mannen med familien til Homedal Prestegjels og slo seg ned her, idet han festet seg rydningsplass under gården Mørettraa i Landvik Sogn for en årlig avgift på 2 Spd. Her ga han seg til å rydde og dyrke og bodde med kone og barn i en barkhytte.

Imidlertid anbefaler Sognepresten, Prost Haug hos Kirke-Departementet om bistand til å få et hus bygget for familien. Departementet svarte foreløpig, at det heller ville yte et visst årlig tilskudd av husleie m.m. hvis saken kunne bli ordnet slik, og denne måte å hjelpe familien tilrådde Prosten med en gang. “Jeg kan det så meget mer, sier han, som jeg har sett meg i stand til å skjenke mannen et lite hus * med kakkelovn.” Og nå bevilget Departementet etter Prostens forestilling 15 Spd. årlig, regnet fra 1 Juli 1858.

**Det var, ifølge privat brev fra Prosten, en fordums tørkestue, eiendomsbygning på Prestegården.*

“Jeg har, ytret Prosten under disse forhandlinger, drevet denne sak personlig og uten Fattikommisjonen mellomkomst, fordi erfaring har lært meg, at der hos denne ingen støtte er å vente av Fantefondet, da den har en sterk motvilje mot å innblande seg i disse omstreiferene av frykt for , at de skulle vinne hjemstavn og øke bygdens utgifter i fremtiden”.

Av Prostens Årsberetning (Januar 1859) stadfestes; ut på høsten kunne familien fra barhytten flytte inn i det ferdige hus. De har dyrket noen poteter, men mangel på gjødning og arbeidsredskaper har gjort

utbytte lite, og da åkeren ikke var innhegnet, ble den tildels ødelagt av naboens kveg. Det er Prosten kjært å kunne meddele, at familien fører et meget ordentlig liv. Mannen er helt edruelig og har godt rykte for redelighet. Det antas også, at han har god vilje til å arbeide; men hittil gjør han dessverre kun lite, og det er å forytse, at han ikke vil kunne klare seg med tilskuddet på 10 Spd. Allerede nå har han henvendt seg til Fattigvesenet om hjelp, og denne har ydet ham med refusjon, mest har man kjøpt Blikkplater til ham, for at han kunne få noe å gjøre i sitt yrke som Blikkenslager. Da Presten hadde fått grunn til å anta, at mannen hadde hjemstavnrett der om bistand til familiens underholdning. - Den eldste sønn forberedes til konfirmasjon; han var meget uvitende.

Jeg stadfester noen ytterligere opplysninger etter privat brev fra Prosten, Mai og Juni 1859.

Da det viste seg, at den festede plass var for liten, har Prosten leiet (for 5 Spd. årlig) en annen for familien og det i nærheten av den faste skole, hvilket er godt for barna. På plassen kan fødes 6 - 8 Får eller muligens en ku, og 2 Td. setterpoteter er allerede i jorden, midler til dette og mere har Prosten nå fått av Throndhjems Fattigvesen, som har lovet 40 Spd. årlig "Man syntes, det var for meget; men det går rundelig med, da mannen er gammel og lite skikket til arbeid". Siden det er avgjort, at familien har hjemstavn i Throndhjem og understøttes derfra, er allmuen uvilje over deres opphold her avtatt. men med det samme er familiens fordringer stengte; de ville inderlig ha penger, og Prosten har vanskelig med å holde igjen, især i denne tid, da konen har ligget i barselseng. Det er især konen, som viser seg så fordringsfull; hun er en hustyrann og tvinger mannen til å gå og kreve penger. I det hele ser Prosten liten skjønnsomhet hos dem. "Men det er noe, som jeg måtte vente av slike stakkars mennesker, da jeg stundom må ta dem litt alvorlig, og de er ikke rett vante hverken til kjærlighet eller til innrettelse. Jeg håper jo, det vil få godt, og på fantestien kommer de ikke mere". - Den eldste sønn ble konfirmert 1 Mai og er nå i tjeneste i bygden.

Hva angår morens finske herkomst opplyses det, at hennes far Ole Brun, skulle være fra "Stor- Finland i Sverige" og har reist alle sine dager.

64.a. (138).Homedal. Karen Margrethe Petersdatter Lundkvist (eller Lindkvist)

På en Annex-reise sommeren 1858 traff Prost Hauge denne kvinnen i et stort Fantefølge, hvor også hennes mor Ragnhild, enke etter Petter Lundkvist, samt en Henrik Christiansen med hven Karen levde i naturlig ekteskap, hvorav frukten var de 2 barn, Petter 8 år, og Ragnhild Ulrikke, 2 år. Karen var da 32 år (F.F. No. 321 og 322).

“Ved nærmere bekjentskap med Karen, sier Prosten i et brev til Departementet i August 1858, har jeg funnet, at hun til nød kjenner bokstavene, men at hun er blottet for de simpleste Religionsbegreper. Navnet Christus er henne fremmed, og hun er fast å anse som en hedning. etter gjentatte samtaler med henne ytrer hun sin lyst til å lære og til å bli konfirmert, og hun vil gjerne til en tid skille seg fra sitt følge for å motta undervisning”. For at dette skulle skje, måtte hun med barna innlosjeres så vidt mulig nær Prestegården, hvilket ville koste 2 # daglig i mist ½ år.

Departementet fant betalingen høy, men gikk dog til sist inn for planen, og enda innen Prosten fikk beskjed om dette, hadde han allerede mottatt piken og anbrakt henne i det tingede logi (16 Sept.); han hadde nemlig ved den første avtale med piken tilsagt henne å innfinne seg ved Mikelsmesse-Tid, forventet, at saken med Departementet skulle være ordnet da, og hun innfant seg ganske riktig. For å innskrenke utgiften for det offentlige fikk han dog barna forsørget på annen måte, så han til logi (og klær)for piken kun behøvde 1m. daglig.

Av Årsberetningen Januar 1859 berettes: piken har gode evner og har brukt yderst flid både på skolen, som hun besøkte, og i undervisningstimene hos Presten. “Hun er et meget ordentlig og arbeidsomt menneske, som har vunnet tillit både i mitt hus og hos dem, med hvem hun daglig lever med.” Det var tanke om, at hun etter konfirmasjonen - istedenfor å vende tilbake til kjæresten Henrik Christensen, som skulle være drikkfeldig - ville ta opphold i Prestegjeldet, hvis hun kunne få hjelp til fø opp sine barn, noe, hvorom der dog ikke enda ble fremsatt noen bestemt begjæring.

I anledning av den anførte ytring, at selv navnet Kristus var Karen fremmed, skrev jeg til Prosten og ba ham om ytterligere forklaring; det forekom meg , at han hadde oppfattet forholdet galt. av hans svar (18 Mai 1859) kan jeg stadfeste: “ Det var 3 mil oppe i landet, at jeg i

Juli s.å. på en reise til Heirefos så et stort fantefølge, bestående av Gustav Lindgren, 41 år, født i Bykle Sogn, konfirmert i Christiania Tukthus av Nils Hald, viet i Gjerstad av Aas til Anne Pettersdatter Lundkvist, fremdeles Henrik Christensen, født døpt og konfirmert i Norderhaug i naturlig ekteskap med omhandlede Karen Margrethe Lunskvist, disses 2 barn, endelig oldemoren, for hele følget Ragnild Lundkvist, ialt 7 personer. Da jeg så dem, stanset jeg min hest og spurte, hvem de var. De reiste seg meget barskt: “ Du ser vel det, vi er vandrefolk eller fanter, som du vel kaller oss”. “Nå- jeg vil dere intet ondt; kan jeg ikke gjøre dere noe godt, vil jeg visst ikke legge sten til byrde for dere”.- “Hvem er du ?” spurte en. Her reiste den gamle oldemoren seg og så: “Jeg kjenner ham, det er Prosten på Homedal - han har vært god mot meg” Nå fikk pipen en annen lyd, og de trengte seg med iver om meg og munnen gikk i ett på dem. - Jeg hadde liten tid, og etter en kort samtale stevnet jeg dem til å møte meg på Prestegården påfølgende Tirsdag med den uttrykkelige erklæring, at jeg da ville overhøre dem. Tirsdagen kom og med det hele følget., Nå overhørte jeg dem. Om den gamle vil jeg ikke tale; men både Gustav, Anne og Henrik leste godt og var vel opplyste. Karen kjente ikke en bokstav. Hun ble overhørt av meg i min kones nær- værelse, og denne ble så grepet av hennes grenseløse uvitenhet, at hun brast i gråt. “Kjenner du Kristus ? “ “ Nei “ “ Vet du ikke, hvem Jesus Kristus er ? “ “ Nei, men jeg har hørt, det skal ha vært en snill mann” “ Kjenner du budene ? “ “ Nei “ “ Har du aldri hørt, de har lest i Testamentet eller i Salmeboken ?” “ Nei “ slik gikk det med alt. Hun avga virkelig bevis for, at det kan være mennesker i et kristent land, som ikke enn har den ringeste historiske kunnskap om Frelseren.”

I anledning av, at pikens to barn var blitt forsørget på en annen måte enn først påtenkt, hadde jeg fremdels spurt prosten, om kanskje en godhjertet familie i bygden kunne ta dem til seg uten å fordre betaling. Man nå hører jeg, at Prosten for besparelse skyld hadde latt barna forbli hos morens slektninger, som holdt seg i Egnen. Av de til moren bevilgede penger hadde han betalt dem 5 Spd., faren hadde hjulpet til forresten. “ Privat kjærlighet utenfor hva mine fattige evner har kunnet bidra, har intet gjort for dem. Deres vandel (her tales om nærværende pike og den i følgende omhandlende gutt har vært rett-skaffen, og de har vunnet innpass hos de folk, som de har vært hos; og

dog har jeg oftere måttet skifte logi for dem, fordi deres forsørgere har hørt ille av naboene over, at det dras Fanter inn i bygden. Mange bekymringer har vært mitt utbytte - men jeg, Gud skje Takk, også kan si, at jeg har hatt min glede.” - “På konfirmasjonsdagen, den 1 Mai, min fødselsdag og min datters konfirmasjonsdag, hadde jeg en glede-
sdag; begge mine Fanter og enda to til var blant de forestillende, og fore en tallrik menneskemasse både fra by og bygd gjorde de vel så rede for seg, at det vakte oppmerksomhet. Stemningen har vendt seg meget siden den dag, og jeg tror Menigheten ble grepet ved, hva den hørte”.

I et følgende brev, av Juni, meddeler Prosten, at Karen nå har forlatt bygden med sin kjæreste Henrik, og sine barn for å komme tilbake, når tillatelsen til å vie dem innløper (se her i Anm. ved følgende No.) Etter hva Prosten senest har hørt skal Henrik være meget arbeidsom og ikke egentlig forfallen. “ Likeså har jeg hørt, at hun, Karen, skal nå være blitt så “ unnselig” ved å gå om, at hun ikke går inn i husene med de andre , men blir utenfor”, - “De ville gjerne bosette seg - men hvor ?”.

64.b. Homedal: Halvor Olsen. Denne gutt, sønn av Ole Jansen * og Oline Halvorsdatter, er allerede omtalt under No. 45: han var i 1855 opptatt til forsørgelse i Haaland på Jæderen, men rømte snart igjen for å følge moren og stefaren på deres omflakninger. Men stefaren var ond med ham, hvorfor han rømte fra ham til et annet følge, Gustav Lindgrens, det samme, som under forrige No. omtalte Karen M. Lundkvist var, og da Prost Hauge hadde lovet å ta seg av denne til konfirmasjons- undervisning, ba Halvor om og fikk samme løfte. begge kom også samtidig, i Septem-ber 1858, i det for dem tingede logi i nærheten av Prestegården (det var av Departementet bevilget for ham 24 fb daglig, hvorav 20 gikk med til logi, 4 til klær), og begge gikk da sammen i fastskolen og Presten. Han var nesten likedan begynner som hun, kunne lite og nesten ikke lese og hadde ikke begrep om kristendom.

I Årsberetningen, Januar 1859 sies, at han hele tiden hadde vært meget flittig, så han nå leste ganske tålelig og hadde lært de to første parter av Katekismen og litt av Bibelhistorien. Han oppførsel var også meget god. Prosten håpet å kunne konfirmere ham til våren, og da var det guttens ønske å komme til sjøs.

Av privat brev fra Hr. Hauge i Mai 1859 ser jeg, at gutten ble konfirmert ved påtenkt tid. I Juni skriver prosten igjen til meg om ham: Prosten hadde tilbudt ham å beholde ham på Prestegården eller også skaffe ham sjømanns- utrustning og hyre på et skip i Grimstad; men Gustav Lindgreen hadde fått tak i ham. og gutten ville nå - tross prostens formaninger - slå seg i lag med ham for å bli Blikkenslager. prosten fikk anledning til å snakke med Gustav selv og forklare ham hans ansvar; Gustav mente, at han ved medvirkning av Prost Aas i Gjerstad skulle bli bosatt der, og så skulle gutten bli forsørget med det samme. Et par ganger senere har Halvor vært hos Prost Hauge: “ jeg så da, at han hadde byttet bort noen av klærne som han hadde fått av meg; jeg snakket ikke med ham om dette for ikke å friste ham til å lyve.”

Av de nevnte brev av Mai og Juni stadfestes enda følgende ytterligere opplysninger og bemerkninger om Fantesaken i Homedal.

Foruten de under No. 63 samt 64a og b omtalte 3 personer, som ble konfirmert 1 Mai, har følgende henvendt seg til Prosten om konfirmasjon. 1) Anne Marie Fredriksdatter, av omstreifende foreldre Fredrik Fredriksen og Marthe Fredriksdatter (Pedersdatter ?, rimeligvis de samme som det under No. 22 omtalte foreldrepar). Hun er født og døpt i det Throndhjemske, er nå 27 år og lever i et naturlig ekteskap med Knud Christainsen (født i Lesje og konfirmert på Throndhjems Tukthus, (F. F. No, 232). Med ham har Anne Marie 2 barn foruten et eldre fra en tidligere forbindelse. Hun kom til Prost Hauge i de første dager av Mars 1859 med spørsmål om å bli forberedt til konfirmasjon *. Hun leste godt, hadde alminnelig gode evner og oppnådde å bli en dyktig konfirmant den 1 Mai.

** Året før hadde hun henvendt seg med samme bønn til Presten Knudsen i Klep, se under sak No. 76. Prestens skrivelse av 12 Juli 1858.*

Hennes forlovede betalte logi og alt for henne i de 9 uker, hun var i nærheten av Prestegården og daglig deltok i undervisningen dels hos Presten dels på skolen. begges vandel er rettsindig, og han ernærer seg godt ved å arbeide med sine tollekniver. □

På videre spørsmål om, hvor en omreisende mann hadde sitt verksted o.s.v., fikk jeg denne opplysning; han fører med seg redskaper, Smie- sted, hammer, en liten puster, så han kan smi sine kniver, hvor han vil.

Anne Marie - sier Prosten i sitt siste brev - er fremdeles i nærheten, lever med sine barn på en gård i Fjære Sogn, mens mannen er på arbeidet i nærheten av Mandal og sender henne penger. Prosten har lovet å hjelpe dem til å bli ektevie (se nedenfor), og i den anledning er Anne Marie oftere hos ham. "Hun fortalte meg i går, at en bonde i Fjære hadde tilbudt dem en plass; men de hadde intet å bygge for" - "Jeg blir ved - så ytrer Prosten seg i sitt siste brev om disse folk - jeg blir ved mine gode mening om denne kvinne, jeg kunne nesten si; tekkelige kvinne".

2. Andrine Rasmusdatter, kom på samme måte som No. 1, først i Mars. Hun sa seg selv 16-17 år gammel, født og døpt i " Frostviken", som skulle ligge 10 mil nordenfor Throndhjem eller også i Jemteland i Sverige For å få visshet om hennes dåp skrev Prosten til Biskop- perne i Throndhjem og Tromsø samt igjennom Christiansands Biskop og Kirke- Departementet til Jemteland. Imidlertid leste Prosten med henne; hun kunne allerede lese meget, var oppvakt, oppførte seg pent, viste en meget alvorlig karakter og et satt vesen. Hun betalte selv sitt logi, på grunn av hjelp av en person, som nok var hennes forlovede, nemlig Laurits Frediksen, broren til Anne Marie, No.1, og med hvem Prosten hadde fått den opplysning fra Sogneprest Melby i nordre Aurdal, at han var blitt konfirmert der, så han altså er den gutt, som omhandles under sak No.22.

Også Andrine kjente vi fra før, fra sak No. 5, hvor det fortelles, at hun etter morens tilskyndelse rømte fra Mikkelsen i Solum, og da jeg underrettet Prost Hauge om dette, svarte han, det samme hadde han senere erfart av moren selv, som nå var sint på piken, fordi hun ikke ville følge med henne.

På grunn av manglende dåps- attest kunne Andrine ikke bli konfirmert den 1 Mai sammen med de andre. prosten, som tvilte på om han kunne få understøttelse for henne og de flere personer, som var i samme tilfelle, lot henne da fortsette vandringen, men under løfte om å komme igjen senere og forsette undervisningen, når spørsmålet om hennes dåp burde være blitt opplyst.

Og det er det nå. Det er kommet attest fra Frostviken i Hernøsands Stift om, at piken er innført som døpt i Sognets Ministralbok; men ved " Ekstra Soknestemme" i Frostvikens Forsamling har 3 personer vitnet, at de meget godt husker, at Rasmus Andreassen Ros innfant

seg på Gedeide i februar 1843 og forlangte husvære, men hans kone Ingeborg Marie Eriksdatter lå i barselseng, hvilket også ble tilstått; moren fødte den 4 Mars et pikebarn, som av Kappelpredikanten ble døpt Andrine Vilhelmine og dertil var det vitner *.

**Hermed kan sammenlignes, hva det i sak No. 28 er oppfylt, om at Prestene i Sverige ikke har brukt å innføre slike barns dåp i Kirkebøkene.*

3. Jakob Christian Christophersen, omtrent 15 år, med et ekte Tater utseende, av foreldrene Skorsteinsfeier Christopher Jensen og Else Margrethe Christiansdatter (altså bror til Jens Christophersen under sak No. 54). Han kjente ikke bokstavene og sto på nesten samme trinn som Prostens første elev av dette slak, Karen Lundkvist. Prosten sa til ham at han måtte komme igjen til høsten, innen hvilken tid han ville søke understøttelse for ham.

4. “ Likeså et eldre fruetimmer, mellom 40 og 50 år, som kom straks under konfirmasjonstiden og ville konfirmeres. Men da hun var høyst fruktsommelig, ville jeg ikke innlate meg med henne, før forløsningen var overstått. Hennes navn har jeg glemt, da hun kom sent en Lørdag aften, når jeg ikke hadde tid til å snakke nærmere med henne. Men hun var sint, fordi jeg ikke ville ta meg av henne straks, hvorfor hennes ektefelle (ledsager) irettesatte henne, idet han takket for det gitte løftet.”

5. Nils August Olsen Lindgren, sønn av Veskebinder Ole Nilsen Lindgren og Anniken Fredriksdatter av Flintians-følget, 16 år. Han lere noe, kan noe av Katekismen og synes å være en kvikk og snill gutt. I sitt siste brev forteller Prosten, at han allerede har antatt denne siste gutt og dessuten inngitt andragende for Gutten i No. 3.

Dernest omtaler Prosten de Fanter, som har henvendt seg til ham om å bli ektevie. Det er først to par, av hvilke kvinnene i det foregående er omtalt nylig konfirmert, nemlig 1) Henrik Christiansen (eller Henrik Larsen ?) og Karen Margrethe Lundkvist samt 2) Knut Christiansen og Anne Marie Fredriksdatter. Da menne ikke har kunnet skaffe de i Loven befalte forlovere, har Prosten 5 Mai inngitt anføring om, at de må få avlegge Ed på, at de ikke er bundet ved tidligere ekteskap; før Prosten skrev anføringen, forklarte han for dem Eden eller Lovboken og katechiserede over dem. Et tredje par er Petter Pettersen Lundkvist (rimeligvis bror av nysnevnte Karen Lund-

kvist) og Inger Kirstine Christophersdatter. Han er konfirmert på Bodsfeingslet, hun i Christiansands Tukthus. De har sammen 1 barn ilive, foruten 2 døde. Allerede ifjor høst kom de til Prosten med ønske om ektevielse, og de gjennomvandrede Landviks og Øiestad Sogne for å skaffe forlovere. men mens dette sto på, ble de, Gud vet etter hvilken anmeldelse, tiltalt og dømt for deres Konkubinats til 15 dagers vann og brød. Forgjeves påberopte de seg Prosten, og forgjeves fremstillede denne seg for Retten og forklarte om omstendighetene, samt at han søkte om bevilgning for dem til å vies etter Ed, uten forlovere. De ble som sagt dømt. “ Og etter utstått straff har de vært hos meg, de arme stakkarene, høyst elendig av utseende. Han gikk i skjortearmer, da han var sluppet ut av arresten uten å eie en trøye. Jeg fikk litt på ham, og nå vandrer de atter om, inntil jeg får avgjørelse på avføringen. Jeg har stevnet dem og de øvrige par hit om 5 til 6 uker”.

Ved talen om denne tilstrømmen av Fantefolk, som begjærte hjelp, ytrer Prosten i et skriv av 18 Mai : “ Det er i sannhet gode tegn ! Jeg syns å spore mer og mer lyst hos Fantefolket til å lære Guds Ord, og jeg har måttet gi bort Testamenter og Katekismer, så enge jeg hadde noen. Til og med møter de meg med megen velvilje, og når de ser mine barn, kjæler de med dem og kunne ikke vise dem nok godhet, - kjærlighet og tålmodighet må her til: de kunne vinnes, og jeg er fast bestemt om, at de ville bli vunnet med tid og stunder; men hertil kreves en gjennomgripende forholdsregel”.

Dette fremsetter Prosten sin mening vesentlig på:

1. Dersom ikke Kommunen sikres for, at de av Staten understøttede fanter ikke skulle få hjemstavnsrett, ville allmuen motsette seg deres bosettelse. Derfor en Lov om, at den bestående bestemmelse om hjemstavns ervervelse med 3 års opphold ikke gjelder for Fanter , som nyter understøttelse av Statskassen.

Allmuens store uvilje mot Fanterne og tildels frykt for dem. Den siste bevirker, at de både får hus og føde; men kristen- kjærligheten har lite med dette å gjøre. Fantene er heller ikke elskverdige i deres opptreden; om det enn på visse kanter sjelden høres om større forbrytelser av dem, så tigger de dog og stjeler, hvor de kunne. Det er en stor skatt på allmuen. I et bryllup i Heirefos, hvor Prosten var til stede, snakket han mye med bøndene om dem, og de erklærte som med en munn, at hver mann gjerne ga en Daler om året for å slippe Fantene. “

Jeg tror det - og tenk, hva dette kunne ha utrettet !”. Nå vil visstnok, slik fortsette Prosten, denne uvilje vil nok avta noe, når flere og flere Fanter konfirmeres rundt omkring i bygdene; Folket venner seg da til og se og høre dem ved Katekisationene i Kirken, og man vil vinne godhet for dem, når man merker, at også de kunne lære noe og føle trang til det !. Men enda vil nok frykten for tillegg til fattigbyrden om Fantene vinner hjemstavn, gjøre allmuen uvillig over deres bosettelse. “Jeg vil så gjerne få virke for å bosette Fantene; men jeg tør ikke å trosse menigheten og tror også, at den gode hensikt ville bli feil ved tvang, da de bosatte ville bli lagt for hat og være utsatt for krenkelser, hvor vel de så oppførte seg.”

2. For å få Fantefamiliene bosatt, burde man fordele dem rundt om i kommunene i de strøk, hvor de pleide vanke, og Stortinget måtte bevilge langt større sum enn hittil, saken er oppofrelse verdt!. “Hva jeg har av midler og Menigheten for meg, skulle alle dr av meg omhandlende personer innen år og dag være bosatte folk; det er deres inderlige bønn å få hjelp til dette, og jeg må svare: jeg kan ikke. Det er hardt !.

3. Det skulle en gang for alle være bestemt, at Fantene, som kun av mangel på forlovelse ikke kunne bli ektevie, skulle kunne vies ette å ha for nærmeste Dommer avlagt Ed på, at de ikke var bundet ved tidligere ekteskap o.s.v. Men hvem kan og vil og bør være forlovende for disse folk og påta seg det juridiske ansvar ?, og i hvert enkelt tilfelle å søke tillatelse om Edsavleggelse er så vidløftig og langsom for Fantene, som ikke har lett for å oppholde seg i ventetiden.

4. Og endelig tilføyer Prosten: “Når Fanter utvises av Presten, deler læreren ved den faste skole trolig hans møye. Denne lærer er gjerne fattig og dårlig lønnet. Skulle han ikke vente litt oppmuntring og belønning av Departementet ?. Han kunne gå trett; jeg har ofte selv vært nær ved et; men så har jeg mannet meg opp.”*

** I flere tilfeller har allerde Departementet på vedkommende Presters forespørsel bevilget godtgjørelse for allmueskolelærers arbeid med Fantenes undervisning.*

I det neste skriv, av 10 Juni, kan ellers Prosten med hjertelig glede fortelle, hvordan den tanken om å komme Fantene til hjelp begynte å våkne også her. En gårdsmann i Landvik, som riktignok raget høyt over mengden både med hensyn til hode og hjerte, og ham hadde

Prosten snakket ofte med om denne saken, kom den 6 Juni til ham la frem for ham en skriftlig betenkning om dette. Han visste om flere menn, som var av samme menig som ham, og det ble avtalt et møte mellom disse menn og Prosten for å drøfte forslaget. Dette går ut på å virke slik, at Staten ved Lov skulle bestemme en viss fordeling av de hjemstavsløse Fanter på fattig- distriktene, hvor de fra nå av skulle oppholde seg og forsørges som andre fattigfolk. - Jeg selv kan visstnok ikke være helt enig i denne måte å orden saken på, iallefall ikke nå for tiden (se om dette i innledningen); men med Prost Hauge må jeg glede meg over dette tegn på, at almuesmenn tenkte over saken og erklærer seg for, at deres bygd bør være villig til å bære sin andel av de offere, som ville kreves for at Fantevesenet skal bli innskrenket og avskaffet i vårt land.

65. (135-136).Tvet: Karen Margrethe Pedersdatter, i 1858 omtrent 54 år, hennes datter, som også heter Karen Margrethe Andreasdatter, 8 år, samt førstnevntes søsterdatter Gunild Halvorsdatter, formodentlig 17-18 år gammel.

Sommeren 1858 ble disse tre personer anholdt i Tvet Sogn for omstreifen og Betleri. Den gamle ble sendt til Christiansand og der tiltalt og straffet, og imens ble barna (men Gunhild så da ut til å være noen år yngre, enn det som senere kom frem) overgitt til Tvets Fattigkomisjon. Denne innskrenket seg ikke til en midlertidig forsøregelse, men bestemte seg for å ta dem av seg til kristelig oppdragelse.

Helt fra begynnelsen av var det også godt håp om at dette skulle lykkes med pikebarnet, Karen Margrethe (den yngste av flere søsken, alle født utenfor ekteskap, faren Andreas Larsen Lindbom, sml. F.F. No. 406). Hun ble utsatt til en gårdbruker for 30 Spd. årlig. Mer tvisomt ser det ut for med Gunild; hun skal være udøpt; vel sa hun selv at hun ville forlate fantestien; men hennes vesen var slik, At man ikke torde gjøre seg store håp om hennes stadighet. "Dette må vel ha en aldeles underordnet betydning, hvor man snakker om et forsøk med å frelse en sjel fra mørkhetens rike, hvor også omstendighetene ved deres pågripelse er slik, at de må lede tankene på en likefrem styrelse fra Herren, hvilket forekommer Fattigkommissjonen her å være tilfelle" - så heter det i Sogneprest Brochs forestilling. Det ble også omsider funnet en familie som var villig til å ta henne på prøve, mot 35 Spd. for året.

Etter at barna således var forsørget, kom ut på høsten, den eldre kvinnen etter utstått straff tilbake til Tvet, syk og elendig og kom med ønske om å bli værende resten av sine dager her i rolighet. Hun var så syk, at hun måtte tilsengs, og ble foreløpig innlogert hos et par fattige men skikkelige folk, for 24 fb. senere 18 fb dagen *.

**Om en sønn eller sønnedatter av denne kvinnen se under sak No.51.*

Av Sogneprestens innberetning ved utgangen av året stadfestes: Barnet Karen Margrethe gir fremdeles de beste forhåpninger. Mellom henne og fosterforeldrene er det oppstått et forhold som mellom foreldre og barn, og “ Det er ikke på tale om, at hun noensinne skulle falle tilbake til det omflakkende liv”. Med hensynet til Gunild finner Presten noen grunn til håp fordi, at de, hos hvem hu er utsatt, ikke vegrer seg ved å beholde henne lenger - kun frykter de for, at de ikke skulle forstå å behandle henne på rette måten og at undervise henne; ennu er hun nemlig ikke kommet så langt, at hun kan følge med på skolen. “ Det er meg også forsikret, sier Presten, at hun ved flere anledninger har vist utvilsomme tegn til, at hun ikke har lyst til å vende tilbake til det tidligere levesett”.

Om den eldre kvinne berettes, at selv om det var tinget et annet logi for henne, hvor hun kunne være under en mer passende kristelig påvirkning, hadde hun på grunn av sin sengeliggende tilstand måttet bli i det første logi. Hun er full av løgn og falskhet, så det er lite man kan stole på de ønsker om et botferdig hjerte, som hun ved Prestens besøk hadde latt høre. “Hvor liten anledning hun enn hittil har gitt sjelsørgeren til glad forhåpning, så tror jeg dog, hun ikke er så slem som flere andre av samme klasse mennesker.”

66. (139-142). Tysvær: Andreas Thorsen Florevaags og Anne Malene Nilsdatters 4 barn.

Sommeren 1857 ble nevnte omstreifende foreldre, som fra flere kanter hadde vært etterlyst, arrestert i Bukn, Annex til Tysvær, og satt under tiltale for tyveri og Konkubinats. (I det følgende år etter dom insatte på Christiansands Tukthus). Under No. 497 og 498 i F.F. er de anført som medlemmer av Valborgsfølget i Bergens Stift. Ved pågripelsen hadde de med seg 5 i deres Konkubinats sammenavlede barn, nemlig: 1) **Nils**, da omtrent 13 år, 2)**Ragnild Marie**, omtrent 12 år, 3)

Karen Valine, omtrent 6 år, 4) **Andreas Eliæus**, omtrent 4 år, og 5) diebarnet **Christopher Antonius**. Nå skulle Bukns Sogns Fattigvesen forsørge barna. Men det viste seg lenge umulig å få dem utsatt hos familier i byden, så det var ikke annen råd enn å la dem forbli hos foreldrene i arresten, først i prestegjeldet, siden i Haugesund, hvor de ble flyttet under saken gang. Endelig i Mars 1858 lykkedes det å få de 4 eldste barna utsatt hos familier i Sognet, for det første for et ½ år. Men inntil den tid var utgiftene til barna blitt på litt over 200 Spd. og ennu et regningskrav kunne Fattigkommisjonen imøtese, nemlig diebarnet, som moren fikk ta med seg, da hun i Mai transporteredes til tukthuset i Christiansand*.

**her ble dette barn tatt under særskilt forsørgelse, se under sak No. 50.*

Hele familien var dog Bukn ganske uvedkommende, uten for såvidt Fattigloven plikter den kommune, hvor trangen er oppstått, å ta seg av den trengende, og disse barns trang var nå oppstått eller rettere blitt åpenbare ved foreldrenes arrestasjon i Bukn.

Fattigkommisjonen anbefalte sommeren 1858 om, at det første utlegg måtte bli utbetalt av Fantefondet, og at dernest at tilsagn måtte gis om, at samme Fond skulle utrede, hva Fattigkommisjonen måtte behøve (det regnes med 20 Spd. årlig for hver barn), for at de kunne få barna ordentlig pleiet og oppdratt, så de kunne reddes ut av Fante-livet. Og dette ble bevilget.

Ved utgangen av 1858 har Sognepresten innberettet, hvorledes det er gått med de 4 barna, de er utsatt hos 4 familier. Selv det eldste av barna hadde ikke lært å lese. Denne samme eldre gutt, Nils, viste seg også i begynnelsen vill og ustyrlig, men har allerede vennet seg til noe bedre oppførsel. Ragnild Marie gir enda bedre håp. Om de to yngre søskens sinnelag og karakter kan det ikke være stort å si om ennu, da de er så små. Andreas Elisæus, nå 5 år, var før kun hjemmedøpt; nå er hans dåp blitt stadfestet i Kirken.

En eldre bror av disse barn, Andreas Valivang Lundkvist (den samme som No. 499 i F.F., hvor det sies, at han var til oppfostring hos en bonde) kom i 14 års alderen til Stavanger, hvor en kjøpmann hadde bestemt seg for å ta seg av ham og sette ham til sjøs. han ble opplært og foreløpig satt på skolen. “ Da han kom ombord i skipet - så skriver kjøpmannen til meg, April 1859, - begikk han stadig tyveri i alle

mulige retninger, hvorfor av meg selv fikk tilstrekkelig juling, men som i førstningen fungerte lite, men på slutten fikk han så klekkelig, at han ikke kunne sitte på sin ende, og da begynte han å få respekt for meg og ble ettertenksom og vært ordentlig, så jeg hadde godt håp om ham. I 1857 døde han i Rio av den Gule feber: men kapteinen roste kam som flink og hyggelig sjømann og i det hele som en ekselent ung gutt, tro og skikkelig”.

67. (144-146). **Sem: Jakob Hansen** med kvinne **Randi Christensdatter** og to barn.

Jakob er født på Valløy Saltverk i Sems Prestegjeld av det boende ektefolk; han vokste opp og ble konfirmert hjemme. Men så, i 18-20 års alderen, kom han på vidden og innlemmet seg i et Fantefølge, lærte den blant Fantene alminnelige gjøtleryrke og forente seg i naturlig ekteskap med et kvinnemenneske i følget, den nevnte Randi. Samme Randi, født av omstreifende folk og oppvokst under disses vandring, hadde i en tidligere forbindelse med en svensk børstebinder Peder Cedergren hatt 4 barn; etter hans død hadde hun en stund levet sammen med en omvandrende feier Jakob Johannesen og fått barnet Anne Marie; men denne forbindelse opphørte, * og hun kom i lag med nevnte Jakob Hansen. Det var i året 1848, de slo seg sammen han ganske ung, hun en god del eldre. De fikk 2 barn sammen.

**Om Jakob Johannesen og hans senere ekteskap se under no. 57.*

Sommeren 1858 kom følget til Sem, mannens hjembygd, hvor han ønsket å bli gift og bosatt. Hennes tidligere barn var på egenhånd eller forsørget på andre steder og de hadde nå kun sine to felles barn hos seg, nemlig Hans og Gjertine Andrine; men Hans 9 år gammel var døvstum.

Fattigkommisjonen ville heller ikke undra seg for å yte sin bistand, hvis det offentlige ville overta omkostningene med guttens innsettelse i et døvstummeinstitut samt yte et årlig tilskudd på 20 Spd. til familiens bosettelse; fattigkommisjonen mente da å skulle skaffe dem fast bolig, mulig med et jordstykke til, og når saken var ordnet så, anbefaltes det, at mannen, 34 år gammel og av god helbred, måtte kunne ernære seg og sine som tømmermann eller fisker, slik som han hadde vært vant til i ungdomsårene.

Departementet gikk også (Nov. 1858) inn på disse forslag; de begjærende bidrag ble lovet inntil videre.

Av Sogneprest Jakobsens innberetninger Februar 1859, viser, at de påtenkte foranstaltninger visstnok ikke var iverksatt enda,; men det var håp om, at de til våren skulle være opptatt i samfunnet som faste bosittere og rette ektefolk.

68. (147) Aker: Sophie Olsdatter,

‘ Mens Kolera i 1853 herjet Christiania og omegn, hente det, at et lite følge av fremmede folk, en gammel kvinne, hennes voksne datter og en smågutt, den sistes sønn, en aften kom til en husmannsplass under gården Furusæt i Asker, hvor de ba om og fikk husvære for natten. Dagen etter fikk den gamle Kolera og døde; men datteren, som først hadde pleiet henne, tok siden av seg og pleiet flere Kolerasyke på plassen og i omegn, og fra nå av forble hun her, ernærte seg og sønnen med arbeide.

En tid etter kom det opp, at hun - det er den i overskriften nevnte Sophie - ikke var konfirmert og ikke kunne lese, og med dette ble hun gjenstand for Sogneprestens og Skolekommisjonens omsorg.

Resultatet av de undersøkelser om hennes fortid var, at hun omtrent 28 år, heller ikke var døpt; iallefall lykkes det ikke å få dette opplyst, at hun var det. Født under en lagerbygning, var hun vokst opp hos sine omstreifende foreldre (faren en nå avdød Hesteskjærer Ole Hansen fra Hadeland, moren Anne Nilsdatter) dels i Norge, dels i Sverige. I Sverige hadde hun (med en Soldat i Vermeland) avlet sin nå 12 år gamle sønn. og da følget kom til Asker, var det også forpasset fra Arvika i Sverige.

En husmann i den krets, hvor piken nå hadde tilhold, ved gården Furusæt, tok henne i logi, og et par av bygdens almuskolelærere begynte å lese med henne, så hun kunne delta i konfirmasjonsberedelsen hos Presten. Etter 1 ½ års tid kunne hun lese rent og gjøre rede for Katekisme lærdom samt litt av Bibelhistorien. Og hun ble da døpt i Asker Kirke, sommeren 1856. 1857 ble hun gift med en arbeidsmann i bygden og - så heter det i Sogneprest innberetning September 1858 - fører nå et ordentlig og arbeidsomt liv. Sønnen er hos henne og går på skolen.

De nødvendige kirkeklær til dåps dagen ble anskaffet ved en innsamling, som Sognepresten hadde fått i stand hos flere familier; de ikke store utgiftene til logi samt til honorar for lærerene (tilsammen 32 Spd. 60 sk..) ble overtatt av Fondet til Fantevesenets innskrenkning. **69. (149).Arendal: Anne Kirstine Halvorsdatter.**

Født av omstreiferne Halvor Rasmussen, Gjørtler og Gunvor Pedersdatter fulgte hun med foreldrene på deres vandringer, mest i strøket mellom Arendal og Mandal. for noen år siden døde faren; men hun fortsatte å vandre om med moren og 5 stesøsken, 3 gutter og 2 piker. Familiene betlet seg frem. På våren 1857 skilte hun seg fra følget og ga seg i vandrerskap med en ung gutt, Rasmus Andreassen. De vandret i det samme strøket, hele tiden betlet de seg frem, såsom han, som riktignok ga seg ut for Skebinder og kammaker, liten eller ingen fortjeneste. de fikk et barn sammen, men det døde tidlig. Men Rasmus som er glad i å drikke, var i den senere tid blitt meget hård mot henne, og trekk av hans mishandlinger og med avsky for det hittil førte liv, gikk hun fra ham og henvendte seg i begynnelsen av Oktober 1858 til Sogneprest Cormontan i Arendal om hjelp til å bli opplært i Christendoms-kunnskap og konfirmert. Overstående opplysninger da hun deretter under et Politiforhør, og “ så vidt hun visste” var hun da 24 år gammel. Hun kunne , sa hun, spinne og strikke, men ikke lese.

En vanskelighet ved å ta seg denne piken var, at hun var befengt med Fnatt (Skabb, Lus ?), så fattigkommisjonen forgjeves prøvde å få henne innlogert i noen hus i byen; da det i førstningen ikke var plass på byens sykehus, måtte hun derfor om natten være i arresthuset, mens hun om dagen fikk opphold og kost i Prestens hus. I November kom hun inn på sykehuset og ble helbredet, og deretter ble hun - overensstemmende med den avtale, som før var inngått mellom Fattigkommisjonen og Kirke-Departementet - innlogert hos en bra og forstandig mann, Skomakermester Heddal, og nå kunne hennes skoleundervisning begynne. - Dette forhold hadde vart vel 3 mnd., da Sognepresten skrev sin siste innberetning, Mars 1859. piken har nå lært å stave og begynt å lese enstavelsesord. Hun røper ellers god forstand, viser også sans for orden og renslighet samt godt anlegg til å lære huslige sysler. Men i visse måter må hennes pleiefar betrakte og behandle henne som et stort barn, som så langt ikke var vant til vanlig borgerlige livs for-

hold som nå skal settes inn i en ny og uvant stilling. Det hender iblant, at hennes nysgjerrighet og selvrådighet gjør seg gjeldene som minner om hennes tidligere levevis; “ men på den annen side kan det heller ikke nektes, at hun har latt seg vise tilrette og har bekjent sin urett og føyet seg etter sine foresattes vilje.” I det hele har Presten fått et styrket håp om, at hun mener det alvorlig med sitt ønske om å komme fra omstreiferlivet for bestandig. Det antas ellers, at det enda vil gå et halvt års tid, innen hun blir så flink til å lese, at religionsundervisningen kan begynne. Og etter Fattigkommisjonens opprinnelige overslag ville det utkreses for henne til bekledning, logi, kost og undervisning i det første år 64 Spd.

70. (155). Mandal: Halvor Olsen (“ Svolke-Halvor) med ledsagerske **Karen Margrethe Jensdatter** og deres sinns-svake sønn **Jens***.

** Om to andre barn av disse foreldre, se under sak No,30 og 45.*

Blant de mange Fantefolk, som i løpet av 1857 og 1858 henvendte seg til Presten Knudsen i Klep om hjelp, var også det nevnte følget (se sak No. 76, personene No. 42-44). Foreldrene var gamle, utlevet folk, som både for seg og den nevnte sinns-svake sønnen trengte hjelp til underholdning. Presten Knudsen ba også om Departementets til- sagn om samme, hvis rimelig vilkår kunne oppnås. Men med Knud- sens samtykke og, som det synes, etter overenskomst mellom ham og Sogneprest Koren i Mandal, kom de på høsten 1858 hit. Her skulle de nemlig ha en svigersønn boende.

I Mandal ble det sørget således for disse folk, at de, nest etter å være blitt oppkledd fra nytt av, ble de innlogert hos en familie på landet, som for 36 Spd. årlig påtok seg å forsyne dem med værelse, seng og sengekleder, lys, brensel, kjøkkentøy og vask. Til underholdning ble det tilstått dem 1 Spd. 60 sh ukentlig; med dette og med hva de ennu selv måtte kunne erverve, skulle de holde egen husholdning. Denne måte å ordne saken på stemte med deres eget uttrykkelige ønske og den antas å være i det minste like så billig som om man ville utsette dem til en familie, som helt overtok deres forpleining.

Foranstaltningen ble også bifalt av Departementet.

Nevnte svigersønn, Ambrosius Olsen, hadde bedt Presten om å søke Departementet om godtgjørelse (36 fb daglig) for en halvannen måneds tid, som han hadde forsørget følget før opptagelsen i Mandal.

Dette ble ikke bevilget av Departementet. Samme Amdrosius har, som det ved denne anledning opplyses, ingen fast bopel, men skal eie et lite fartøy, og det antas, at følget tildels har hatt tilhold ombord i fartøyet i den nevnte tid og fulgt ham på hennes sjøreiser.

71. (154) Mandal. Blikkenslager Ole Jansen med kone Karen Gurine Thorsdatter og antagelig 2 barn.

Mannen er født i 1820 i Haa Prestegjeld og konfirmert i Øiestad i 1852. altså i en alder av 30 år; i Øiestad ble han i 1853 ekteviet med nevnte kone. Han var hjemstavnsløs* og utgiftene med hans konfirmasjonsundervisning ble derfor utbetalt av Statskassen, skjønt ikke nettopp av de til Fantenes hjelp bestemte midler, som den gang ennu ikke var bevilget. - I et brev av 11 Januar 1859 melde Sogneprest Koren i Mandal, at mannen har henvendt seg til ham med begjæring om bistand til å få fast bopel for seg og familien. Skjønt Sognepresten antar, at han som Blikkenslager ville kunne erverve noe til underholdning for seg og sine, måtte det iallefall førstningen yde adskillig tilskudd til å få familien bosatt, og på foreløpig forespørsel i nevnte skriv har Departementet under den 15 Februar 1859, at det på nærmere forslag vil yte et passende bidrag til hensiktens oppnåelse.

**Kanskje No.408 i F.F. og mulig samme person som faren til det barn, det omtales om under No. 17, samt til den Halvor Olsen, som omhandles under sak No.30 og 64 b.*

Etter dette kan forberedende skriv til forsørgelse er familien ikke regnet med i innledningens overskrift.

72. (157).Lillehammer: Barnet Anne Katrine Olsdatter.

I Juli 1857 innkom på Lillehammers sykehus på grunn av venerisk sykdom omstreiferfølget Karl August Frimann med kjæresten Marie Magdalene Karlsdatter og hennes datter, forannevnte pikebarn.

Han (F.F. No. 650), antatt til å vær 35 år gammel, født, døpt og konfirmert i Vigs Prestegjeld i Bergens Stift, hvor foreldrene en tid skulle ha oppholdt seg; faren Johannes Frimann er død; moren Kristine Jakobsdatter er på vandring, uvisst hvor. Han antas å ha vært matros, men at han så kom i lære hos en omvankende Kobberslager og siden har vandret om på egen hånd overalt i landet, men mest i Nordlandene, og ernært seg som Kobberslager.*

**Han er åpenbart den samme som i No. 41 i sak No. 76.*

Han er ikke gift, men har hatt et barn, som nå er døpt, med sin nåværende ledsagerske Marie Katrine Karlsdatter. denne utgav seg for å være 31 år gammel og født i Sverige av ugifte foreldre Karl Gudbrand (død) og Anne Katrine Karlsdatter (fremdeles på vandring). Selv har hun vært på vandring uavlatelig, først med moren, så med besteforeldrene, så med andre følger. Hun sa seg døpt som voksent menneske på Thronhjems Tukthus. Hun har aldri vært gift, men før sin forbindelse med Frimann har hun hatt 2 barn med en omstreifer Ole Knudsen. Det ene av disse 2 barna har hennes mor tatt med seg; det andre er den nevnte Anne Kartine, som, 6 år gammel, nå var smittet av verenisk syke og med moren innlagt på sykehuset.

I løpet av året 1857 ble først Frimann utskrevet av sykehuset, så Marie Magdalene. Barnet var derimot først helbredet høsten 1858, og nå ble hun av Fattigkommisjonen utsatt til pleie og forsørgelse hos Ole Olsen Nyhus nær Lillehammer, for det første for 30 Spd. årlig. “Liksom man - således heter det i Fattigkommisjonens forestilling om dette 23 November 1858 - har all grunn til å anta, at denne mann samvittighetsfullt vil oppfylle denne sin forpliktelse, således har barnet også selv gjentatte ganger ytret, at det befinner seg vel og ikke ønsker igjen å treffe moren, for å følge henne.”

Departementet samtykket i at utgiftene med dette barns oppfostring utredes av Fantefondet.

73. (158).Melhus: Ole Nilsens barn **Karoline.**

Ole Nilsen, født av omstreifende foreldre i det Thronhjemske i året 1809 og konfirmert på Thronhjems Tukthus i 1840; hans hustru Ingeborg Nilsdatter, også født av omstreifende foreldre og i en alder av 35 år konfirmert på samme Tukthus i 1840. De hadde allerede den gang flere barn sammen (se F.F.No. 54-539). I Juni 1858 ble de ekteviet på Christiania Tukthus og det i henhold til en særskilt kongelig Resolusjon, som tillot deres ektevielse uten forlovere, når de avsa Ed på ikke å være bunnset ved tidligere ekteskap eller bindende ekteskapsløfter, hvilken ed de også avla ved Christiania Bything. Begge er de født i Melhus Prestegjeld, og hit vendte de tilbake til som ektefolk og tok fast bolig for ikke mer å streife om. De hadde den nevnte datter Karoline med seg (hvor deres andre barn er blitt av, kan ikke sees), og denne piken ble ved Fattigvesenets mellomkomst, men på Fattigvesenets bekostning, fra 1 Januar 1859 utsatt til oppfostring og opp-

dragelse hos husmann Jens Brækaasen av Melhus, for 20 Spd. årlig. Piken skal være født og hjemmedøpt i Ringdaker i året 1844, og hun er oppvokst hos de omstreifende foreldre.

74. (159).Skien: Nikolai Hansen Bodins 2 barn; **Adolf Fredrik og Anne Marie.**

I sin barndom streifet denne mann (som nå er litt over 40 år gammel) omkring med sin mor. Hun døde fra ham, da han var 10 år gammel, og nå streifet han en tid alene omkring, inntil han i 13-14 år gammel kom til Christiania og var Feierdreng der et par år, likeså i Skien 6-7 år. For 16-17 år siden ble han i Laurvik kjent med piken Tarjer Sørine Andreasdatter, født i 1819 i Øster-Risør av de bosittende folk. Disse to har siden stadig streifet om sammen og fått 8 barn, av hvilken dog 6 er døde.

På høsten 1858 kom Bodin med familie til Presten Hauge i Skien og ba om hans bistand, for at han, som han uttrykte seg, kunne bli en kristen. Han ytret tilsynelatende stor prøvelse over, at han ikke var døpt og ingen kristendomskunnskap hadde. Presten gjorde et forsøk, skaffet ham logi, ga ham beskjefligelse med markarbeid, og fant anstalter til hans undervisning. I begynnelsen gikk det rimelig greit, men så viste det seg dessverre, at det ikke var alvorlig og oppriktig nok. Selv om han fremdels sa, at han gjerne ville forandre sitt leve-sett, hadde Presten ikke tålmodighet til å anbefale ham til offentlig hjelp, til bosettelse o.s.v., - iallefall ikke da og ikke i en by, hvor det var så mange fristelser til å drikke. Derimot anbefalte Hauge (i brev til Fattigkommisjonen av 27 Des, 1858) til det offentliges forsorg, mannens 2 barn: Adolf Fredrik, 15 ½ år og Anne Marie, 7 år. Den første var ikke konfirmert, han kjente ikke til en bokstavda han kom til Skien“ Han ser ut som et skjelett, visselig en følge av hunger og lidelser, og skal han ikke gå aldeles til grunne, er det nødvendig, at han snarest mulig fjernes fra foreldrene.” Presten mener, at han helst burde anbringes hos gode fosterforeldre på landet, mens den yngre søster best passet for den nær Skien liggende Oppdragelses-Anstalt “ Hans Cappelens Minde”. Foreldrene ba også selv om, at man ville ta seg av barna. Visstnok kunne det være snakk om å sende barna til Øster-Risør, som måtte anses for hjemstavnskommune for moren og disse hennes uekte barn; men da det måtte tenkes på noe mer enn hva som etter Loven påhviler Fattigvesenet,så anbefalte Presten, som sagt,

om at Skien Fattigkommisjon ved sin mellomkomst ville søke utvirket den nødvendige bevilgning av Fantefondet og få ta seg av disse barns forsørgelse på den antydede måte.

Dette gikk Fattigkommisjonen inn for, og Amtmannen godtok dette forslaget, hvorefter det i dette tilfelle ikke skulle ytes til den etter Loven forsørgelsespliktige hjemstavnskommune, såsom nå barna var i gode hender.

Under 14 Mars 1859 ble det også overensstemmelse med anbefalte bevilgning et beløp på inntil 60 Spd. årlig.

75. (160). **Øier.** Andreas Olsens og Agnete Olsdatters 4 barn.

Under 11 Desember 1859 skrev Prost Nilsen i Øier til Departementet om nevnte Fantefamili, som ofte hadde streifet igjennom bygden; mannen sies født i Ringsaker og skal være konfirmert på Tukthuset; kvinnen skal være født i Faaberg og er konfirmert i Fron. Hun har hatt 10 barn; 6 av disse er døde i den spede alder, “ Kanskje på grunn av vanrøkt og skjodesløs behandling, da hun skal være meget drikkfeldig:” De 4 gjenlevende barns navn og alder har moren oppgitt slik: 1. Karl Fredrik, 12 ½ år, født i Birid, 2. Andreas Magnus Karl Oskar, 8 år, født i Vang på Hedmarken, 3. Magnus Theodor, 7 år, født på Tukthuset i Christiania og 4. Anne Kathrina, 3 ½ år, født i Oppdal. Barna følger skjellen med moren, men med farmoren, en gammel taterkvinne, som er kjent under navnet Haas-Maria (F.F. No. 541 ?)

Hensikten med Prestens brev var å forhøre, hvorvidt det kunne ventes hjelp fra det offentliges side for barna. Riktignok antok han, at det neppe ville lykkes å få dem bortsatt på landet; men folk på landet fryktet for det overheng, som de derved ville få av disse påtrengende og ublue Taterne. Best ville det derfor være å få dem anbrakt i en Redningsanstalt.

“Agnete Olsdatter var her, for 2 dager siden. under den samtalen jeg hadde med henne, om hennes og hennes barns sørgelige liv, ba hun meg om å ta på meg omsorgen for barnas oppdragelse. Jeg vet nok, at hennes ord, slett ikke er noe å lite på; men jeg tror nok, at det i denne stund rørte seg et slikt ønske i hennes hjerte. Hun visste forresten ikke, hvor hennes barn nå vandret omkring; men det vil neppe være så vanskelig og oppspore dem”.

Departementets svar (Mars 1859) var, at det antok å kunne tilstå de fornødrende midler til disse barns oppfostring, når et bestemt forslag ble fremsatt, over omkostningene ved forpleiningen enten i familier eller i “ Tofts Gave”. Og i denne forbindelse har Prosten sener innberettet, at han på forespørsel har erfart, at barna vil kunne oppta i nevnte anstalt.*

**Her ville barna da forhåpentlig bli opptatt. Men da dette forsøk kun er forberedet, er de ikke medregnet i innledningens oversikt.*

76. Klep på Jæderen, i alt 33 personer.

Hittil har jeg under særskilte numre fremstillet forhandlingen med hver enslig person eller hvert enkelt følge, som er antatt til forsørgelse. Men her må jeg forsøke å fremstille samtlige personers sak i sammenheng; fordi det er en indre sammenheng mellom Presten Julius Knudsens bestrebelser for den første familie, som ble gjenstand for hans omsorg, og den usedvanlige tilstrømningen av Fantefolk, som siden kom til.

1-4. Mathias Halvorsen, Skjebinder *, hans ledsagerske Johanne Marie Andersdatter **, deres barn Martin Johan og Anne Marie, 8 og 3 år gamle.

**Sønn av omstreifende folk, Halvor Halvorsen og Anne Ramusdatter, født i Haaland på Jæderen 1827, konfirmert 1846 i Christiansand, (Formodentlig på Tukthuset)*

*** Foreldre, omstreifere Anders Hansen og Berthe Marie Olsdatter, hun ble døpt i Bergens Tukthuskirke 1830 og da oppgitt da til å være født i 1825.*

Om denne familie skriver Sogneprest Knudsen den 12 Mai 1857 til Departementet. I løpet av 1856 hadde han søkt og oftere funnet anledning til å tale Guds Ord for flere av Fantene og deriblant også for de nå nevnte, og etter at den første unnseelsen var overvunnet, oppførte disse seg godt, både på Prestegården eller andre steder, hvor Presten holdt Bibellesninger eller andre oppbyggelsesmøter, dels ved den alminnelige Gudstjeneste i Kirkene, og selv om nevnte kvinne, Johanne, på Prestens første anmodning var den minst villige til å love å møte, fikk han snart tydelige beviser på, at Guds Ord gjorde inntrykk på hennes hjerte, og det så ut til, at det var våknet alvorlig bekymring hos henne for hennes sjels salighet. Tidligere hadde den samme familie henvendt seg til Fattigkommisjonen i Nabopreste-

gjeldet Haaland om dens medvirkning til å få bistand av det offentlige Fond for å bli bosatt, og fattigkommisjonenes Ordfører, Prost Bøckmann, hadde innberettet dette til departementet, men med den bemerkning, at Haalsnd allerede hadde tatt til seg en Fantefamilie eller dens barn***. Så burde denne andre familie helst forsørgeres på et annet sted. Men nå i Klep kom en ting til: de bekjente, hva de før hadde fortiet, at de ikke var ekteviet og at hun ikke engang var konfirmert, og hun bønnfalt Presten Knudsen om, at han ville anta henne til konfirmasjonsundervisning. Hun beklaget selv, at han ville få et møysommelig arbeid med henne, fordi hun ikke kunne lese, ja ikke kjente en bokstav. Men hennes bønn virket så alvorlig ment, at Presten ikke kunne avslå den.

****Se under sak No. 45.*

Knudsen forela saken for fattigkommisjonen og oppfordret den til å ta seg av familien, i overensstemmelse med Departementets Sirkulære om offentlig understøttelse for Fanter. Men Fattigkommisjonens pluralitet synes å anse det som et fruktesløst arbeide og forsøke å bringe Fantefolket ut av sin jammerlige stilling, og av frykt for mulige byrder for Kommunen i fremtiden så den helst, at det ikke ble gjort noe med saken. Det Presten oppnådde hos fattigkommisjonen, var kun følgende beslutning: “ Det foretas intet videre i denne sak, innen man får erfare, hvorvidt det kan åpnes Mathis Halvorsen med familie tilholdssted under hans hustrus forberedelse til konfirmasjon, og hvilken understøttelse i den tid - etter anbefaling fra Sognepresten - kan fåes fra Regjeringen til bemeldte families underholdning”.

Men å skaffe familien tilholdssted var ingen lett sak. Det måtte kjempes mot inngrodde fordommer og mot frykt for uvilje innenfor Kommunen, som ville ramme dem, som tok seg av Fantene. Det første forsøk mislykkets også: et logi, som kvinnen fikk for seg og sitt yngste barn, måtte forlates etter 8 dager. Men så besluttet Prestens medhjelper, gårdbruker Siver Ellefsen Bore, av interesse for saken å ta hele familien i sitt hus og i Herrens navn forsøke, om ikke saken skulle få fremgang. Dette skjedde den 1 Februar 1857.

Inntil nå hadde disse folk etter deres egen forklaring og etter det bekjentskap, man hadde til dem her i Eggen, uavlatelig vandret om like fra barnsben av aldri hadde hatt noe fast oppholdssted, “ vi har aldri vært noe sted over 8 dager på rad”. Nå skulle de være i ro, og

Siver Bore skulle veilede mannen i gårdsarbeide og kvinnen i lesning, og for dette arbeidet samt til underholdning og tildels bekledning anta det, at han ikke kunne ha mindre enn 2 ½ Spd. ukentlig som godtgjørelse.

Presten utsatte sin anbefaling, noen måneder, til Departementet om dettes samtykke til denne foranstaltning: han ville først få litt erfaring, om hvordan dette ville gå. men nå var han uten betenklighet: Johanne Andersdatter viste en barnslig ydmyk streven etter å komme til sannhets erkjennelse, rosverdig flid og en merkelig utholdenhet; hun hadde allerede kommet så langt, at hun stavet seg frem i Nytes-tamentet og kunne lese rent i Katekismen, hvis 2 første deler hun kunne utenat og forsto; hun deltok allerede i de øvrige konfirmanters undervisning og ble eksaminert sammen med dem. Presten tvilte ikke på, at han ville kunne konfirmere henne til høsten ved den alminnelige konfirmasjon og hensikten var, etter hennes og mannens inderlige ønske, da å ektevie dem. Mannen, som ikke var så lit opplyst og tenksom, oppførte seg også godt og deltok med lærevillighet og flid i de forfallende arbeider på gården. Familiens innbyrdes forhold var kjærlig og barna mer lykkelige, enn man skulle vente. I det hele tegnet denne familie seg slik, at det etter Prestens formening var den største grunn - både for dens egen skyld og for på det oppmuntrende eksempel - til å gripe kraftig inn og i sin tid å hjelpe dem til å komme i en ordentlig næringsvei. Om dette siste kunne Presten bare for tiden kun ytre, at det forekom ham hensiktsmessig og tilbygsle mannen en husmannsplass. Om så skjedde, håpet Presten - og det samme håp hadde Siver Bore- at mannen og konen med Guds hjelp skulle kunne ernære seg selv; også under deres vandrerliv hadde de vist seg flittige, han som en slags håndverker, hun med fruetimmer arbeide.

Men for nærværende anbefalte Presten kun om, at Departementet ville utrede den nevnte godtgjørelse til Sivert Bore, inntil Johanne var konfirmert. Og dette gikk Departementet med på.

Av Knudsens neste brev til Departementet fra 18 September samme år, stadfestes; "Johanne M. Andersdatter har ikke skuffet de forventinger jeg tidligere har uttalt om henne. Hun har, skjønt i den senere tiden noe syk, arbeidet godt, og det er mitt glade håp, at hun, som nå godt kjenner veien til Salighet vil med et oppriktig hjerte bekrefte sitt dåpsløfte. Så vel Sivert Bores familie som jeg og mine har fått henne

og hennes meget kjær. At Guds Ånd og Ord har virket omdannelse og velsignende på hennes hjerte, er i øyenfallende for enhver, som før har kjent henne. Hun, som fra naturens side hadde et så heftig sinn, at det ved småting kunne oppflamme nesten til raseri, viser nå en godmodighet og barnslig ydmykhet, i det hele en rosværdig oppførelse. Hennes inderlige ønske er å kunne vandre heretter som en sann Kristen og befries for å leve på omstreifervis”.

Hva det angikk å bringe familien inn på en ordentlig næringsvei, hadde Presten og Sivert Bore reist sammen til nabobygdene for å oppsøke og prøve å få bygslet en passende husmannsplass; men forges; prisene var så høye, at de ikke ville sette frem noe forslag til Departementet. Men da Johanne nå snart skulle bli konfirmert og begge straks etter ekteviet, så foreslår Presten etter samråd med gårdbruker Bore, at det skulle ydes den nødvendige understøttelse, slik at de inntil videre kunne bo i et leid logi hos en av Prestegårdens husmenn (månedlig 1 Spd. for logi og brensel samt 5 Spd. til underholdning og en gang for alle 20 Spd. til utstyr til leiligheten, klær og materiale til mannens Skebibder-arbeid). Dessuten begjærte Presten Departementets samtykke til å anskaffe anstendige klær til Johannes som konfirmant og brud.

“Jeg anser det av stor betydning, at det ytes Mathias Halvorsens familie så tilstrekkelig hjelp, at den kan for bestandig være vunnet for samfunnet, og dette ikke kun for dens egen skyld, men også fordi jeg vet, at manges øyne passer på den. Går det som jeg håper, heldig, er følgene uberegnelige; etter hvert vil flere og flere bli påvirket av eksemplet, komme etter, hvilket det allerede er tegn til, og menighetens interesse vil våkne for disse deres medmennesker, som de hittil har ansett for uforbederlige. Måtte det snart komme, at menighetene innser, at her er en misjonsmark, som ligger dem nærmere enn Zulu og ikke har mindre krav på dens kjærlige omhu!”.

Også denne anbefalingen ble bevilget, dog så, at den månedlige understøttelse kun blir tilsagt” for den nærmeste fremtid”.

I et annet brev av samme dato som den nys nevnte kunne Presten allerede melde til Departementet, hvorledes den mot Mathias Halvorsens familie viste omsorg, og undervisningsarbeidet med kvinnen hadde vakt oppmerksomhet blant deres tidligere venner på vandrestien og fremlokket ønske hos flere om likeledes å bli hjulpet inn på en annen

og bedre vei; 3 piker hadde nylig fremstillet seg for Presten med bønn om, at han ville hjelpe dem til å bli undervist og konfirmert.

Og i brever 2 November samme år melder han om 6 personer, som nylig - etter Johanne Andersdatters konfirmasjon - hadde henvendt seg til ham med samme ønske. “ Enhver, som føler for andres vel. må glede seg over og klare å se Herrens gjerning og fingergrep fra ham om med kristelig deltagelse og kjærlighet å ta seg av disse ulykkelige, så nå i manges hjerter innen Klep Menighet, som føler seg mektig grepet og tiltalt ved Johanne Andersdatters konfirmasjon den 4 Oktober . Hun avga nemlig under inderlig bevegelse og hjertelig ydmykhet en så rørende bekjennelse og gjorde en så fullstendig rede for din tro og sitt håp, at det måtte gjøre inntrykk selv på kaldere hjerter. Det gunstige inntrykk av den høytidelige handling var også synlig på de flere omstreifere, som hadde innfunnet seg for å være vitne til den. Som følge av den stemning, som nå er vakt for saken, er det ikke lenger noen vanskelighet med å skaffe omstreifende logi, som ønske å forberedes til konfirmasjon. Kristligsinnede familier åpner villig deres hus for dem, og i forvissing om, at de derved imøtekommer Regjeringens ønske, har de ikke tatt i betraktning straks å legge hånd på kjærlighetsverket, håpende, at de i sin tid nok ville tilstås en skapelsløs erstatning derfor av de til Fantevesents innskrenkning bevilgede midler.”.

Om Mathias Halvorsen selv og hans kvinne kan Presten under 31 Mars 1858 innberette følgende: Straks etter hennes konfirmasjon flyttet de inn i det før omhandlende logi og begynte egen husholdning Kort etter ble de ekteviet. Mathias viser, at det er hans fulle alvor å opphøre for bestandig med det omstreifende liv. Han arbeider med Vesker og Kammer for å tjene noe ved siden av den understøttelsen, han nyter; Presten har også i vinterens løp skaffet ham noe fortjeneste ved å benytte ham som postbud og ved å la ham reise med hest og kjerre til Stavanger for å hente varer. Ved disse anledninger har Presten alltid hatt grunn til å være fornøyd med hans orden og oppførsel. Han er edruelig og av en rettskaffen karakter. - Konen, som er dårlig og av små legemskrefter, har ofte vært syk både før og etter hennes nedkomst med et dødfødt barn i begynnelsen av 1858; under sykdommen og den uvante omsorg for eget husvære (hun har sans for orden og renslighet) har den tidligere heftighet stundom kommet til

utbrudd, men et angrer hun på, og Presten håper, at hun med Guds hjelp skal lære mer og mer å beherske sitt sinn. Den 9 år gamle sønnen går flittig på skolen. Utgiftene for tiden fra 4 Oktober 1857, da de begynte egen husholdning, inntil 31 Mars 1858 hadde vært mindre enn påregnet og bevilget, nemlig 34 Spd. 97 fb., også iberegnet 8 Spd. 36 fb til konfirmasjon-klær. - Med hensyn til familiens fremtid kan Presten ennu ikke bestemt forslag fremsette. En tid var det håp om, at det skulle bli opprettet en bipost for Klep, og da ville han bestrebe seg for å få Mathias ansatt som fast postbud, hvor han ville ha en god bifortjeneste. Men håpet skuffedes. på grunn av konens sykelighet tør mannen ikke tenke på noe større jordbruk på en plass; hans ønske var nå å få en egen bolig nær Stavanger for der å drive næring som Kammaker og Blikkenslager, hvilken suste håndtering han nok måtte lære først.

Nå må vi på en stund forlate Mathias Halvorsens familie for å ta imot de andre, hvis komme ble bebudet, nemlig de 3 piker og de 6 personer, som straks før og etter denne konfirmasjonsdag meldte seg med ønske om å bli antatt til konfirmasjonsundervisning. Noen av dem hadde dessuten barn med seg. De oppregnes slik:

15. Oline Bolette Didrikdatter, 18 år; *

6 Karen Marie Jansdatter, **, 25 ½ år, udøpt, men med et barn.

7. Livise Marie, noe over 3 år;

8. Karen Kolbeinsdatter, 19 ½ år;***

9. (Didrik) Jens Andreas Didriksen, 23 ½ år, ****

10. Ludvig Rasmussen, noe over 16 år;*****

11 Andreas Andreassen Lindbom, 18 år;#

12.Lisbet Larsdatter, noe over 15 år;##

13.Peter Rasmus Didriksen, 35 ½ år, ###

14. hans ledsagerske Berthe Malene Larsdatter, 24 år;####

15 og 16, de to sistnevtes barn Peter Olaus, 4 år og Anna Kristine, 2 år.

17.Anne Didrikke Didrikdatter, kun 12 år, søster va No.13.

mens de eldre skulle hjelpes til konfirmasjon, skulle dette barn utsettes til oppfostring.

Det var i brevene av 18 September og 2 November 1857, at Presten Knudsen tok disse personers sak for Departementet.

* *Foreldre: omstreiferene Didrik Petersen, fra plassen Vatne under gården*

Bjørnum i Strands Prestegjeld, og Anne Kirstine Olsdatter, som skulle være enke etter Andreas Petersen fra Borgrund på Søndmøre.

(F.F. No. 465-466)

**Foreldre: omstreiferene Jan Rasmussen og Gunvor Knudsdatter (av den “ mest ekte Fantestammen”, hørte til Vardals-Følget, fml. F.F. 409-410.

***Datter av omstreifere og “ ekte Tater”, Kolbein Vikingsen Herheim av Vossestranden og Marthe Ingemundsdatter av Guldal, mulig de samme som i sak No.33?.

****Bror av No.5

***** Sønn av omstreifer Rasmus Jansen (død på voldsom måte for noen år Siden) og Gunild Isaksdatter (F.F. 463 og 464,m fml. 409)

Sønn av omstreifet Andreas Larsen og Margrethe Pedersdatter (denne siste må være den i Tvet forsørgede og under No. 65 omhandlede kvinne hvis mann eller ledsager var Andreas L. Lindbom)

Datter av omstreifer Lars Pedersen og Berthe Christiansdatter.

Bror av No. 5 og 9

Søster av No. 12.

Av de oppgitte fødesteder og andre omstendigheter kan det skjønnes, at de tilhørte følger, som mest hadde streifet innen Christiansands Stift. Om hver enkelt av de voksne personer opplyses, hvorvidt de kunne lese; for det meste het det, at de såvidt kjente bokstavene; noen var ikke engang så gode; andre kunne stave litt. Men det lot til å være en alvorssak for dem å bli undervist i Gugs Ord. De fleste av dem var allerede anbrakt i logi; for andre var det tilbud om det, og Presten kjente pleieforeldrene som pålitelige folk. Sivert Ellefsen Bore, som fremdeles følte interesse for å komme disse mennesker til hjelp, hadde vært villig til å ta seg av 5 av dem (4 voksne og 1 barn) i huset hos seg. Han hadde nå vunnet en del erfaring om, om hvordan slike mennesker må behandles, hvis men, med Guds bistand, skal vente seg et heldig resultat av bestrebelsene. “ De kunne ikke la seg nøye med det hos bøndene vanlige kosthold; de må blant annet ha oftere og langt sterkere kaffe og bruker mye tobakk. På nytten av deres arbeid tør han heller ikke gjøre synlig beregning, da deres arbeid holdes meget til boken, og arbeidet, hvis det skal gå fra hånden, mest må skje, når de selv har lyst, men tvang tåles ikke.”*

*De fleste ville vel kalle dette en overdreven lemfeldighet, og jeg selv er ikke uten betenkelighet. men jeg tenker igjen så, at de menn, som selv bare gjør alvorlig forsøk med en vanskelig sak, pleier best vite, hvordan saken skal tas. Jeg kommer til å gjøre en sammenligning: Dersom det gjaldt om å få en Quluer eller endog en Nomade for vårt eget Finnmarken vennet til det jæderske bondelivs stadighet, så ville

det snarest skjønnes, at det krevdes tålmodighet og lemfeldighet. Jeg har påpekt sammenligningen på grunn av deres tidligere fanteliv kunne ha stått så langt utenfor norsk folkeskikk.

For føde, klær, og veiledning i lesing og arbeid ble godtgjørelsen satt til 1 Spd. ukentlig for en voksen person; selv for det 12 årige pikebarn No. 17 fordres samme betaling. man fant i Klep, at det ikke kunne være mindre, når man skulle være skadesløs.

“ Gjerne - så slutter Presten sin fremstilling - og med bønn om guds bistand til st gjerningen må lykkes, påtar jeg meg disse menneskers konfirmasjonsforberedelse, da jeg betrakter det som et Kall fra Herren, som jeg ikke tør avvise. At det er en levende trang hos angjeldende til å bli undervist i Guds Ord, er innlysende; ellers ville de ikke ordentlig bønnfalle om å måtte få underkaste seg den dermed så naturlige forbundne stor møyen, og det er som en dårlig forårslutning her oven fra, når, som tidligere Johanne Andersdatter, nå Peter Rasmus Didriksen og ledsagerske, som i flere år har levet i naturlig ekteskap sammen, uten noen ytre tvang med ett fatte den alvorlige beslutning å gripe ABC og Katekismus, som de snart ville få anledning til også å lære deres barn”.

Departementet gikk ikke uten videre inn på den forlangende bevilgning, men tilsto den kun inntil videre, for å fatte endelig beslutning, når det kom nærmere opplysning om, hvor lenge understøttelsen for konfirmasjonens skyld kunne vare, samt hvorvidt konfirmantene var tilsinds senere å legge seg etter en ordentlig næringsvei, og slå seg til rolighet. Den fordrede betaling av 1 Spd, ukentlig for barnet No. 17 fant Departementet også for høy, og for noens vedkommende måtte det forlange omstendigere forklaring med hensyn til deres foregivne Hjemstavsløshet. □

Tilsist gikk det dog så, at den anførte understøttelse ble alle tilsakt, så nær som på barn No. 17.*

**De egentlige konfirmanter var i håp om Departementets samtykke allerede antatte i deres logi; for, dette barn derimot søktes først Departementets bestemmelse, og da betalingen ble funnet for høy, ble den påtenkte plan for henne ikke utført.*

Men innen dette svar fra Departementet var nådd frem til Presten Knudsen, hadde han i slutten av året måttet anta seg en hel familie til, som hans brev av 24 Februar 1858 melder om, nemlig:

18. Peder Jansen Vardal, omtrent 40 år. **

19. hans ledsagerske Anne Jakobsdatter, omtrent 29 år. ***

samt deres 4 barn , nemlig:

20. Jan, 10 år. Denne gutt er vanvittig og særdeles besværlig å pleie, han spiser nesten alt, hva han kan få i munnen, og finner fornøyelse i å pine og slå sine yngre søsken, så han ikke et øyeblikk kan være uten oppsikt.

21. Gunvor, 7 år

22. Ludvik, 5 år, og

23. Alexander, 1 -2 år ****

***Bror til No. 6*

****Datter av en Jakob Kalveskoug fra Birkrem og Gunvor Pedersdatter.*

*****Enda et barn av sannsynligvis de samme foreldre finnes under sak No. 18 opptatt til forsørgelse i nabo-Prestegjeldet Ly*

Denne families bønn om bistand hadde presten ikke kunnet avvise: mannen kunne stave litt, kvinnen kjente ikke en bokstav, begge syntes alvorlig bekymret for deres Sjels- tilstand, og deres begjæring gikk nesten ut på, at de måtte hjelpes til konfirmasjon; flere med Presten fant også, at det ville være uforsvarlig ikke å ta seg av dem straks, så meget mer som mannens helbred var øyensynlig nedbrutt, konen høyst fruktsommelig og det eldste barn, som omtalt, vanvittig; å la dem flakke fra hus til hus gikk ikke an. Av medlidenhet besluttet også en gårdbruker seg til å ta denne mer enn alminnelig besværlige familie inn i sitt hus, overlatende til Departementet å bestemme ham en skadesløs godtgjørelse - selv mente han etter en tids prøve, at den ikke burde være under 6 ½ Spd. ukentlig. - Da anbefalingen ble inn-sendt, kunne presten etter allerede et par måneders erfaring omtale, at husbonden var tilfreds med familiens oppførsel, og at både han og hun viste megen flid. “ Hun kan allerede lese noe”.

Bidraget ble av Departementet bevilget for den forløpne tid og den aller nærmeste framtid; men deretter anmodedes Sognepresten om å søke familiens forsørgelse ordnet på en mindre kostbar måte og mest undersøke, hvorvidt det vanvittige barn hensiktsmessig kunne bli antatt i et Sinnsyke-Asyl.

Ved samme tid som Presten Knudsen innsendte sin anbefaling for sistnevnte familie, meldte han, at han i håp om Departementets

samtykke, hadde anbrakt i logi og antatt som konfirmanter:

24. Gutten Fredrik Olai Fredriksen, og han anbefalte om at 25-31. nevnte gutts far, Kobberslager Fredrik Christian Vik med ledsagerske og 6 barn måtte få understøttelse til å skaffe seg fast bolig (kjøpe hus i Strandstedet Sandnæs i Høilands Prestegjeld), så han kunne ernære seg ved sitt håndverk. □

Denne forføyning med gutten Fredrik Olai ble bifalt av Departementet, og undre visse betingelser da det utsikt til, at det, istedenfor penger til å kjøpe et hus for familien, kunne bli tilstått et passende beløp årlig til husleie m.m.

Fremdeles strømmet det omstreiferfolk til for å søke Presten Knudsens bifall, og nå snart måtte det legges planer og fattes beslutninger for deres fremtid, som hittil var blitt antatt til midlertidig forsørgelse. Derfor ønsket Presten personlig å kunne forhandle sakene med Kirke-Departementet, og da dette hadde samtykket i å utrede reiseutgiftene av det til Fantevesenets innskrenkning bevilgede Fond, kom han inn til Christiania i de siste dager av April. Det viste seg senere, at disse muntlige overlegningen var meget gavnelig; lettere enn ved mange og lange brev hadde Departementet nå lært personer og forholdet å kjenne, og Presten visste nå, hvor langt han turde gå i sine forslag til ytterligere hjelp for dem som skulle bosettes, opplæres i et håndverk o.s.v., såsom han nå bedre kjente Departementets ansvar med hensyn til disse ting. De følgende skriftlige forhandlinger mellom Presten og Departementet ble derfor brevene med større sikkerhet og lettsindighet enn det ellers skulle være mulig. Denne hurtighet i sakenes avgjørelse ble også dobbelt viktig på grunn av en for det hele verk meget alvorlig omstendighet, som ved samme tid inntraff.

Under oppholdet i Christiania ble nemlig Presten befordret til Borgrunds Prestegjeld på Søndmøre. Hans anføring var naturligvis innlevert lenge før; men nå kom denne avgjørelsen på anføringen, og han måtte berede seg til å forlate Klep på høsten. Men dermed ble “Fante-Saken” for ham et arbeid, som han ikke kunne tenke på å fortsette, iallefall ikke på det sted, hvor det var så gledelig begynt; han måtte samle og anstrenge sine krefter for å få det av ham begynte verk så vidt mulig avsluttet før sin avreise. Jeg snakket med Hr. Knudsen om dette: økonomiske hensyn hadde nødt ham til å søke et annet

Embed; men det smertet ham å forlate et sted, hvor det så ut som at Herren hadde gitt ham et særskilt kall, det han omfattende med så magen kjærlighet og Tro og Håp.

Hjemkommet til Klep holdt Presten 6 Juni 1858 ekstraordinært konfirmasjon for Fanter. Til den konfirmasjon fremstilledes 8 av de 9 personer, som på høsten 1857 var antatt til undervisning (se No. 5-17; det var No. 12, som på grunn av dårlige evner og altså manglet kunnskap ennå ikke var moden). Av konfirmantene ble dog en (N.6) egentlig ikke konfirmert, men døpt.

“For en overordentlig tallrik forsamling gjorde de på en meget tilfredsstillende måte rede for deres Kristendoms- kunnskap, og med det håp, at Ordet, de har tilegnet seg, ved Guds Nåde ikke vil komme tomt tilbake, kan man glede seg ved vissheten om, at disse mennesket, hvorav de fleste tidligere ikke kjente en bokstav, nå ikke alene vite, hva se har å tro og gjøre for å bli salige, men at de også er satt istand til, hvis de føler trang til, for sin egen del å arbeide seg videre frem i Guds ord, og i tillegg, for så vidt de har eller får familie, kunne lære barna å lese og undervise dem i Kristendommens Sannheter”.

De ytterligere forføyninger for disse konfirmanter og deres senere utviste forhold skal bli omtalt nedenfor. men i det skriv av 12 Juli, hvor Presten melder om denne konfirmasjon, innberetter han om sine bestrebelse eller fremsetter han forslag for andre personer av Fante-folket, som han dels før sin reise til Christiania, dels etter sin tilbake-komst hadde innlatt seg med. Disse personer skulle her nevnes, og det ordnede etter de forskjellige formål for understøttelsen:

a) til oppfostring:

33, Karl Severin Olaus Gustavsens, 3 år gammel*, allerede antatt til oppfostring for 40 Spd, for det første år.;

b) til konfirmasjons- undervisning:

35. Johan Andreas Pedersen, noe over 14 år **

allerede anbrakt i logi for 1 Spd. ukentlig;

36 og 37. Lovise og Jørine Isaksdøtre, ***, 22 og 17 år, samt

38. Sara Elisabeth Johannesdatter, 17 år **** de tre sistnevnte piker hadde Siver Ellefsen Bore erklært seg villig til å motta på de sedvanlige betingelser (1 Spd. uken for hver):

* *Sønn av omftr. Gustav Anton Andreassen i dennes tidligere forbindelse med Johanne Cecilie Knudsdatter. Om denne mor er mere berettet under*

sakene No. 32 og 19, hvor det vil sees, at hun i Høiland og Ly, som begge er naboprestegjeld til Klep, har blitt opptatt til forsørgelse med to andre omstreifere, avlet barn; fml. i nærværende sak. No.41. Samme Gustav Anton Andreassen, kom på høsten 1857 til Presten Knudsen og ba om han hjelp til å bli bosatt og ekteviet til sin daværende ledsagerske Berthe Oline Kolbinsdatter, med hvem han også hadde et barn. Presten gjorde også de nødvendige skritt for å erverve understøttelse for ham, og i ventetiden, til svar fra departementet kunne ventes, skulle han med familie foreta seg en reise. Men på denne gjorde han seg skyldig i tyveri og ble (i Grimstad) dømt til flere måneders straff. Dermed gikk planen overstyr.

**Halvbroren av etternevnte No. 38.

*** Sønn av omstreiferske Berthe Enoksdatter og en Peder Olsen.

****Foreldre: omstreifere Isak Jansen og Lovise Pedersdtr. (F.F. No. 492-493)

*****Datter av omstreifere Johannes Fredriksen og Ulrikke Henriksdatter. Samme Ulrikke (rimligvis F.F. No. 85) har i en senere forbindelse med en Svenske med navn Malin avlet ovennevnte Fredrik Magnus Malin, No. 34 - Johannes og Ulrikke er rimeligvis det samme foreldrepar, som i sak No. 47, og Sara Elisabeth er da en søster til personen i No. 47 i nærværende sak.

39. Gunvor Marie Rasmusdatter, 15 år; * for henne var det også foreløpig tinger logi (1 Spd. uken); om de 4 piker No. 36-39 bemerker Presten i sin forestilling til Departementet, at de - likesom tidligere Anne Marie Jansdatter No. 6 - har forbeholdt seg å måtte få vandre om etter konfirmasjonen:

c). Til å erholde en ordentlig næringsvei:

40. Alexander Isaksen, 25 år, **, foreslås anbrakt i lære hos en smed på Strandstedet Sandenæs;

41. Karl August Johannessen Frimann, 37 år, ***, ber om noe hjelp til å kunne få fast hjem og drive sitt yrke som Bobber-slager på Sandnæs i Høiland;

d) Til forsørgelse som hjelpeløse fattiglemmer:

42-44. Halvor Olsen (Svorke- Halvor) med ledsagerske Karen Mergrethe Jensdatter (han sier seg 80 og hun 90 år gamle****) samt deres fjantede sønn Jens; som det søkes forsørgelse- sted for dem i Klep eller omegn.

* Søster av No. 10

**Bror av No. 36 og 37, ble i 1854 konfirmert på Tukthuset i Christansand og kom ut på våren 1858. Litt mer om ham og en om en bror til av ham under sak No. 49.

****Han er far til de to barna, som det i Anm. ved personen No. 33 omtalte Johanne C. Knudsdatter har fått forsørget i Høiland. Karl frimann er ellers født i Viks Prestegjeld, men skal være hjemstavsløse og er konfirmert på Throndhjems Tukthus, visstnok den samme som forekommer i sak No. 72.*

****F.F. No. 470. Begge de gamle skulle selv ha omstreifende foreldre.*

Enda må Presten melde, at noen, som tidligere hadde ytret ønske om å bli antatt til konfirmasjons- undervisning, nå hadde erklært å ville oppsette hermed på grunn av Prestens forflyttelse. Denne grunn holdt dog ikke alle tilbake; men på gutten No. 35 nær, som Presten håpet å kunne konfirmere før sin avreise på høsten sammen med 3 tidligere antatte konfirmanter(No. 12, 18 og 19), var de siste anmeldte konfirmanter (pikene No. 36-39) vitende om, at de måtte gå over til hans ettermanns omsorg *

**Før Prestens reise til Christiania hadde han lovet en omstreiferske Marie Fredriksdatter fra Ørlandet, som også meldte seg til konfirmasjon, at tale hennes sak i Departementet; inntil svar kunne ventes, skulle hun med ledsager og barn holde seg på reise som hittil. Men i nærværende skriv må Presten innberette, at dette følge ikke hadde innfunnet seg igjen. Siden opptrer hun i Homedal og konfirmeres der, se under sal No. 64 b.*

Til de for disse personer, No. 33 til 44, trufne forføyninger eller fremsatte forslag, ga Departementet under 25 August sitt bifall, dels endelig, dels foreløpig eller med visse betingelser.

I nevnte skrivelse av 12 Juli foreslår Presten endelig, som en i hvertfall hensiktsmessig foranstaltning, som måtte synes å være nødvendig i forbindelse med hans forestående avreise, at Sivert Ellingsen Bore, som fremdeles har interesse for Fantesaken og fra først til sist, ikke uten oppofrelse, har vært en støtte for den, må antas til mot en passende godtgjørelse å ha fremtidig tilsyn med så vel de nå understøttede som senere tilkomne Fanter, både hva angår deres flid, oppførsel, behandling, anskaffelse av logi m.m. "Han er dertil skikket til ved et slikt verv lette Presten noe i den undertiden nesten næreværende byrde ved å skulle stå for det hele på samme tid, som den øvrige Embedsgjerning ikke må lide derunder. Kun den, som har vært vitne til, kan gjøre seg begrep om, hvilken Ånds- og Legems- anstrengelse det krever å bære omsorg for disse mennesker, der ikke bare til bestemte tider skulle undervises, men inderlig og alltid komme strømmende for å få opplysning og hjelp."

Departementet fant visstnok, at denne foranstaltningen fortjente å burde bringes under nærmere overveielse, men trodde dog ikke å burde fatte noen endelig beslutning om dette, innen det hadde vist seg hvorvidt Presten Knudsens ettermann måtte se seg istand til å forsette den av hin begynte virken i denne sak. Imidlertid hadde Departementet intet imot, at Sivert Bore i mellomtiden benyttedes ved slike enkelte anledninger, hvor hans bistand i særlig grad måtte påkrevdes.

Presten Knudsen pastorale virksomhet for Fantene i Klep sluttet dermed, at han kort før sin avreise, i September, konfirmerte de to unge mennesker Lisabet Larsdatter og Johan Andreas Pedersen, No. 12 og 35, samt døypte mannen Peder Jansen og konfirmerte hans mangeårige ledsagerske Anne Jakobsdatter, No. 18 og 19. Om disse to siste sier han, selv om hans sykелighet og hennes nedkomst samt besværet med deres mange små barns pleie lagde dem mange hindringer på veien, viste begge rosverdig flid for å lære, og det lot til, at saken lå dem alvorlig på hjerte; Presten tilføyer, at hverken han eller noen av deres omgivelser hadde noe å utsette på deres forhold, og han har derfor det håp, at den hjelp, som var ydet dem, ikke skulle være uten frukt for dem selv og deres barn.

Etter Knudsen avreise i September var Stiftskapellan Hjorthøy noen tid forettede Prest i Klep, og under 13 November meldte han blant annet om en ny omstreifer- familie som var kommet til, nemlig 45 og 46, Didrik Pettersen “ den eldre ” med kone (hun fruktsommelig) * *Rimeligvis foreldre til No. 5, 9 og 13.*

Hvem Sivert Bore hadde funnet seg beføyet til i forventning av Departementets samtykke å yte noen understøttelse til underholdning og husleie for vinteren, dog ikke i Klep, men i Hølle Sogn i Strands Prestegjeld, hvor også Peter Didriksen med familie, No. 13- 16, for tiden oppholdt seg og gjennom Sivert Bore nøy lignende midlertidig understøttelse.

Etter Hr. Hjorthøy ble Sogneprest Hansen i Nabo- Prestegjeldet Haa forettende Prest for Klep, og fremdeles strømmet det Fanter til. I brev av 10 Januar 1859 omhandler Hansen noen personer, som hadde meldt seg med ønske om å bli hjulpet til konfirmasjon; det omtales og anbefales også av Presten Knudsen i brev fra Borgrun, 12 Januar 1859. og det etter innberetninger til ham fra Sivert Ellefsen Bore:

47 - 49 Anders Johannesen**, og hans ledsagerske Gunvor Isaksdatter***, begge omtrent 20 år og hadde med seg et halvt år gammelt barn: det er allerede inntil videre skaffet dem opphold for 2 ½ Spd. ukentlig.

** *Den same person, som ved Fodr Schjødz`s mellomkomst i 1857 var blitt antatt til konfirmasjons- forberedelse, som omtale i sak No. 47. Det opplyses ikke i de brev som handler om hans opptreden i Klep; hans tidligere forhold synes å ha vært ukjent her. Sml. videre det anførte ved personen i No. 38 i nærværende sak.*

*** *Datter av omstreifer Isak Jørgensen (Jansen ? sml. No, 36-37) og Lovise Pedersdatter.*

50. Edvard Gulbrandsen, omtrent 18 år. ****, denne var også anvist forsørgelse, men Presten Hansen må allerede opplyse, at han kort etter reiste bort, og at det var uvisst, om han ville innfinne seg igjen.

**** *Født i Drangedal av foreldrene Gulbrand Ros og Ingeborg Marie Eriksdatter, om hvem mere kan ses under sak No. 5. Sml. også saken No. 19, Anm.*

51- 53. Gunild Jørine Isaksdatter, omtrent 40 år, *****, med 2 sønner, 10 og 8 år gamle; hennes bønn om hjelp til å bli konfirmert anbefales, og det kan gis logi m.m. for henne og barna for 2 ½ Spd. ukentlig.

***** *Hun er mor til den under No. 10 nevnte Ludvik Rasmussen.*

Men under 25 Februar tilkjennelse av Departementet, a, med hensyn til No. 45-46, at det måtte ansa uriktig, at Sivert Bore, på egen hånd hadde tilsagt denne ikke tidligere melte familie understøttelse, men at de påregnede utgifter dog etter omstendighetene fikk overtas av det offentlige, og b, med hensyn til No. 47-53, at Departementet ikke kunne anse det hensiktsmessig, at man hadde antatt nye personer til understøttelse i Klep under de omstendighetene i den geistlige betjening, og at det måtte frarådes videre skritt i samme retning, innen den nye Prest var ankommet til stedet og som kunne avgi forslag; etter de meddelte opplysninger ville Departementet dog ikke motsette seg, at de under No. 47-49 nevnte personer fremdeles understøttes som foreslått, liksom at de ved No. 50 har utgifter for denne gang ble overtatt av det offentlige.

Hittil har fremstillingen mest lagt an på å vise den merkelige tilstrømming av Fanter til dette ene Prestegjeldet. Her kan ennu an-

føres dette, at i det sistnevnte brev, hvor Knudsen fra Borgrun omtaler de 7 siste personene, No. 47- 53, kan han i tillegg berette, hva en omstreiferkone nylig hadde sakt til Sivert Bore, at hun visste om 17 omstreifere enda, som ville komme og melde seg til konfirmasjons- undervisning i Klep. Vi så ved alt dette forestilling om en i Fantenes samfunn vidt utbrett bevegelse med førelse av nød og med lengsel etter noe høyere og bedre, en besvergelse, som vaktet og nærdes ved Presten Knudsens inderlige og nidkjære deltagelse og ved Departementets klargjorde understøttelse. det står tilbake å fortelle, hvordan det gikk tilsist, hvordan de hjelpende forsøk ble fortsatte og hvordan de understøttede løfter og forsetter ble holdt.

Kanskje vil fremstillingens tråd bli minst innviklet, når vi gjennomgår den hele rekke av personer i tilbakegående orden, begynnende nå med den siste og slutter med den første.

No. 51-53 ble ikke antatt til forsørgelse.

No. 50, heller ikke

No.47-49 er intet innberette om, etter at de, som anført, ble antatt til forsørgelse.

No. 45 og 46., likeså

No. 42-22: om sidde hjelpeløse folk erfares dette, at Presten Knudsen, som det synes: etter avtale med Sognepresten i Mandal, hadde sendt dem hit for her å antas til varig forsørgelse; under sak No. 70 kan det også sees, hvorledes denne hensikt ble nådd.

No. 41: kun av regnskapene sees det, at det er tilstått denne person en ganske ubetydelig penge- understøttelse; det må ikke være blitt noe av hans plan å nedsette seg som håndverker; men om grunne til dette er ikke noe opplyst.

No. 40. Det samme gjelder henne.

No. 36 til 39: da Knudsen skrev sin siste innberetning, i Januar 1859, var disse 4 piker i de for dem tingede logier og fikk regelmessig undervisning til konfirmasjon.

No. 35: om denne gutten se ved No. 12

No.34. Om denne 12 årige gutten gjelder det samme som for No. 36-39.

No. 33: dette barnet var hos pleieforeldrene

No. 25- 32: denne familie, som skulle hjelpes til å bli bofast, oppholdt seg i vintertiden, inntil Departementets avgjørelse kunne

stadfestes, i et nabosogn, men ble “fordrevet” herfra og bega seg av frykt bort fra Egnen (Knudsen i brev den 14 Juli 1858). Mot slutten av året tok Sogneprest Birkeland i Hatland seg av samme familie og antok om bevilgning til å få dem bosatt. Denne bevilgning ble ikke tilstått og det dels på grunn av, at Sogneprest Birkeland snart skulle flytte fra Hetland, så det var uvisst, hvilken betryggelse som kunne gis siden for det nødvendige tilsyn, med det forlangte betydelige bidrags anvendelse. Saken ble ikke aldeles oppgitt; det kom an på, om noen andre pålitelige menn kunne finnes villig til i hr. Birkelands stad å ta seg av familien.

No. 24; Denne gutten omtalte Presten Knudsen som en særdeles håpefull konfirmant, med utmerkede evner. Men uheldigvis var han noen dager hos sin familie (personer 25- 32), da denne som antydnet ble fordrevet fra nabosognet, og siden hadde Presten (ifølge nevnte brev av 14 Juli) ikke hørt noe til ham heller

No. 18- 23. Om mannen og kvinnen i denne familie er det allerede fortalt, at Presten Knudsen kort før sin avreise fra Klep døpte ham og konfirmerte henne. Uten tvil er de også blitt ekteviet siden. Etter familiens opptagelse i Klep er den, som før antydnet, blitt forøket med et barn. Den betydelige utgift for denne familie ble i begynnelsen bevilget kun for den aller nærmeste fremtid; siden ble den ukentlige betaling for forsørgelsen nedsatt med ½ Spd., og endelig ble forsørgelsesmåten, som det synes de, den, at familien skulle holde egen husholdning, fortsatt noe visst ukentlig. men opphøre kunne understøttelsen ikke, på grunn av mannens helseløshet og den store barneflokk; under 25 februar 1859 måtte Departementet fremdeles gå inn for å tilsi den nødvendige hjelp inntil videre.Hva det siste barn angår, opplyser Presten Knudsen, at han forgjeves hadde søkt plass for det i noe Sinnssyke- Asyl.

No. 17: da Departementet fant den forberedte betaling (1 Spd. ukentlig) for dette 12 årige pikebarns oppfostring for høy, ble hun ikke i det for henne søkte oppfostringshjem, og hun ferdes fortsatt på Fantestien; da Presten Knudsen kom tilbake fra Christiania, hvor han også for hennes vedkommende hadde truffet avtale med Departementet, kunne han igjen tilby henne et hjem,; men på grunn av, at Presten nå skulle flytte, oppsatte hun inntil videre å slå seg til ro.

No. 13-16: Faren og moren i denne familie ble i Juni 1858 konfirmert og kort tid etter ekteviet i Klep. Derpå reiste de med sine barn til Starnds Prestegjeld for å holde seg der(tildels med understøttelse, som ble ydet dem gjennom foranstaltningen fra Klep), inntil det kunne skaffes dem et fast oppholdssted. Om bestrebelsene for dette siste vil det bli berettet ved No. 1-4. Deres forhold omtales som godt.

No. 12: på grunn av dårlige evner kunne denne piken, som før fortalt, ikke bli konfirmert sammen med hennes samtidige konfirmanter i Juni, men først i september 1858, og da sammen med gutten No. 35.

“ Det bør vel håpes, sier Knudsen om disse to, at Ordet, de tilegnet seg, og oppholdet hos en kristensinnet familie ikke er forgjeves, men skjønt de etter konfirmasjonen bestemte seg til, for det første i det minste, å benytte friheten til å vandre om” Det sees for resten, at disse to unge mennesker iallefall en tid var innlogert i samme hus, og det later nesten til, at de har begitt seg på reise sammen.

No. 11 og 8. Andreas Lindbom og Karine Kolbeinsdatter, ble konfirmert i Juni, og kort etter ekteviet. Dette ekteskap er blitt inngått i en betenkelig ung alder, Der er ikke berette, at de under deres tidligere omstreifen hadde holdt sammen; men de meldt seg omtrent samtidig for konfirmasjons- undervisning, og under oppholdet i Klep bodde de i samme hus, først hos Daniel Larsen Bore fra Oktober 1857 til Mai 1858, deretter frem til konfirmasjonen 6 Juni hos Lars Torden Kjelsnæs. Dette sees av regnskapene, som fremdeles viste, at det etter konfirmasjonen og til bryllupsdagen 21 Juni utbetales dem et par Spd til underholdning, mest i fellesskap. - Straks etter bryllupet ble de (og dette var i overensstemmelse med den plan, som ble laget under Presten Knudsens nærværelse i Christiania) anbrakt i håndverkslære på Strandstedet Sandnæs, han hos en Skomaker, hu hos en Skredder. Betalingen skulle være for ham 40, for henne 37 ½ Spd. for underholdning og lære i et halvt år. men etter noen ukers opphold rømte de og bega seg ut på omflakking sammen.

No. 10: om denne personen se nedenfor , etter No. 9

No. 9 og 5, Jens Didriksen og Oline Didriksdatter, søsken, ble liksom No. 11 og 8 konfirmert i Juni 1858 og deretter anbrakt i håndverkslære på Sandnæs, han hos en annen Skomaker, hun hos den samme Skredder Erik Olsen, hos hvem nylig omtalte Karine var *.

Sammen med No. 11 og 8 rømte også disse to: men mens disse ble borte, kom disse siste etter noen tid tilbake, ble igjen opptatt og lot nå til å vunnet over vandrelysten**. I begynnelsen av 1859, da den siste innberetning ble avgitt, var de hos sine Mestere, og disse ytret seg tilfreds med dem. I Januar 1859 ytret Presten Hansen for Departementet, at Jens Didriksen i følgende måned ville ha utstått læren og da trengte til noe hjelp klær og verktøy, 6 og 4 Spd. Dette ble også bevilget. Derimot gikk Departementet ikke med på, hva Hansen ytterligere foreslo, å overlate Jens til bosettelse en plass, som,- hva der nedenfor skal omtales - var blitt ledig etter Mathias Halvorsen; Jens var nemlig enslig person og måtte kunne slå seg igjennom uten så betydelig hjelp-

**Av regninger fra disse Mestere kan det ses, at de nest den anførte betaling for lære og kost skulle ha særskilt godtgjørelse for tobakk til lærlingene, selv til pikene.*

*** I privat brev til meg av 3 Januar 1859 beretter Skreddermester Olsen om omstendighetene ved denne rømming. Alle 4 var sammen, " og så reiste de i samfulle 4 døgn, innen de turde vise seg for noe menneske; nå tok de på veien fra Jelse Prestegjeld til Christisnia Stift, og den vei ligger over vilde strekninger av mark og skog, og der vandret de i 14 dager uten å finne den rette vei; de måtte nå vende tilbake for å spørre seg for", og nettopp da traff Jens og Oline sine foreldre, som det later til, hadde søkt etter dem for å føre dem tilbake, men Andreas og Karine ville ikke la seg overtale og flyktet videre. etter tilbakekomsten til Sandnæs har Jens og Oline " vært som andre folk og heller bedre arbeidssomme og flittige, søker heller ikke omgang med sine tidligere kamerater, fører en stille og sedelig oppførsel og er i ett og alt som det seg egner skikkelige personer. dette er det skussmål, som jeg gir dem på Ære og Samvittighet" Mesteren sier fremdeles, at han er fornøyd med Oline, at hun etter endt læretid skulle forbli hos ham og få ukelønn.*

No. 10: Ludvig Rasmussen, konfirmert i Juni 1858, ønsket å komme tilsjøs, ble utrustet med Sjømanns- og sengeklær og fikk etter en del vanskeligheter hyre som kokk på en Jagt, som skulle gå til Gøteborg. Skipperen ga han godt skussmål for oppførsel, men han var så ualminnelig sjøsyk, at lysten og motet sviktet ham, og han kom tilbake til Klep, hvor Knudsen igjen måtte ta seg av hans anliggende. Under overveielse og bestrebelse for å få gutten i god vei, gjorde han en utvandring på egen hånd, men kom etter løfte igjen ut på høsten, og på selv den dag, da Presten Knudsen flyttet fra Klep, fikk han ham anbrakt i lære hos en dugelig Maler i bygden (8 Spd. for læren og 4

mark, 12 skilling ukentlig for underholdning inntil årets utgang). Da denne lære var utstått, ble man, som Presten Hansen opplyser i Januar 1859, nødt til fremdeles og skaffe ham kost og logi, inntil videre, og dessuten trengte han et halvt snes Daler til klær og verktøy. Dette siste beløp bevilger Departementet, som derimot ikke for det første fant grunn til å bevilge noe mer, da han nå måtte anstrenge seg for å ernære seg selv med det håndverk, han sa han hadde lært.

No. 8 omtalt ved No. 11

No. 6 og 7, piken Anne Marie Jansdatter med barn. Som før meldt, ble hun i Juni 1858 ikke konfirmert, men døpt. Allerede da hun høsten 1857 meldte seg med ønske om å bli antatt til under- visning, erklærte hun det som sin bestemmelse å fortsette sitt reiseliv etter konfirmasjonen, og dette hadde det ikke lykkedes med å få henne fra; hun reiste. Men for at hun ikke skulle reise på Betlervis, foresynte Knudsen henne med noen småbøker og kramvarer, som hun kunne handle med, Prestens håp var fremdeles, at reiselysten hennes skulle avta, og at hun skulle komme tilbake. Hun kom også virkelig mot slutten av året og ytret ønske om å hjelpes til fast bolig. Da hun i tillegg til barnet var nesten blottet for de nødvendigste klær, tilsto Presten Hansen henne straks en midlertidig understøttelse, og han anbefalte, at hun måtte bli anbrakt i vevslære, som hun ytret lyst til. samtidig ga Departementet sitt samtykke, under betingelse av, at rimelige betalings- vilkår oppnås.

No. 5, omtalt ved No. 9.

No. 1-4: Mathias Halvorsen med kone og barn. begynnelsen av denne fremstillingen viser, hvorledes det gikk i langdrag med denne familiens midlertidige forsørgelse, som det var så vanskelig å få fast bofast og anbrakt i en lønnet næringsvei. Forsøkene fortsettes; det foretas undersøkelser om, hvorvidt det var mulig å lære mannen sitt tidligere håndtering, Kammarkeriet til noe større fullkommenhet, og det gjøres etterspørsel på flere kanter om å få en husmannsplass overtatt på en billig vilkår, men forgjeves. Sommeren 1858 lot Presten Knudsen Mathias med Sivert Ellefsen Bore reise til Ryfylke for personlig å søke en plass for familien og i tillegg for Peter Didriksens familie No. 13-16. Utfallet var at det i Jelse Prestegjeld, på gården Kjølvgiv, ble funnet et stykke jord, som kunne leies på Feste for livetiden, og som kunne innrettes til 2 plasser, hver beregnet på å føde 1

ku og 6 får, med utgang til brensel samt beliggende ved sjøen og altså mulighet for å fiske. Men plassene måtte bebygges, inngjerdes, dyrkes ; som det viste seg krevdes penger til utstyr med innbo og bekledning, og beregningen over det hele løp på et utlegg for hver av de 2 plassene på 123 Spd. engang for alle, samt en årlig jord- avgift av 4 Spd, i de 5 første og 5 Spd, i de følgende år. Da beboelses- husene kunne bli kjøpt av gårdeieren og kun behøvde å flyttes, og da Siver Bore hadde lovet å ville besørge det nødvendige i den hensikt, antok det, at familiene kunne flytte dit allerede til vinteren. Ved brevet av 25 August s.å. ga Departementet sitt samtykke til disse foranstaltninger. På grunn av sin flytting fra Klep fikk ikke Presten Knudsen selv satt dem i verk; han måtte overlate det til ettermannen med Sivert Bores bistand å sørge for Festekontrakten oppsatt m.m. Mens Stiftskapellan Hjorthøy var forettende Prest i Klep, ble også samme kontrakt inn- sendt til departementets Approbation.

Men av Sogneprest Hansens innberetning 10 Januar 1859 viser, at Peter Didriksen, såsom plassen enda ikke var brakt i beboelig stand, fremdeles var i sitt midlertidige oppholdssted i Hølle i Strands Prestegjeld, og at Mathias Halvorsen, som med familie hadde vært i Jelse og gjort seg nærmere bekjent med forholdene, var kommet tilbake til Klep, hvor såvel som han som konen erklærte “ at de kunne finne seg i å ta bopel der sammen med den andre Fantefamilie”.

“ Da det, slik ytrer hr. Hansen seg i den anledning, muligvis torde å være mindre tilrådelig å nedsette disse familier sammen på et sted, og da den bemeldte Mathias Halvorsen så vel som hans kone synes lite skikket til å overta noe jordbruk, så vil det visstnok bli meget vanskelig og finne noe passende sted for denne familie. Imidlertid sier disse mennesker, som, såvidt meg bekjent, når de første i disse Egne, som meldte seg med ansøking om hjelp av det offentlige for å kunne få fast bopel, stor lengsel etter å forlate det omvankende liv, derfor antar jeg, at man ikke bør slå hånden av dem, om enn dette forsøk mislykkes, og skal henstille til det Kongelige Departement, at det fremdeles ytes dem understøttelse til å skaffe dem fast bopel, selv om jeg ikke nå ser meg istand til angående dette å fremkomme med noe bestemt forslag. Da de innfant seg hos meg 2 dager før Jul, var de meget trengende til hjelp, og da konen er høyst fruktsommelig og sykkelig, turde jeg ikke og vise dem bort, men inntil videre skaffe dem

noe hjelp, og har således lagt ut for dem 1 ½ Spd. tinget midlertidig opphold for dem til over vinteren mot 2 Spd. for logi og 4 Spd. for brensel samt måttet lovet dem hjelp ti livsopphold”.

Departementets svar av 25 Februar går ut på, at det ingen ting imot den midlertidige understøttelse, som er tildelt, “ hvor man ikke kan annet enn å anse dem mislikt, at de nå erklærte seg uvillig til å motta den plass som var valgt til dem, etter at denne sak etter lange forhandlinger på det nærmeste er ordnet, og familien dessuten i påvente av dens bosettelse er tilstått så betydelige bidrag. Av hensyn til den måten pengene her er blitt brukt på som lignende misunnelse hos andre kunne foranledige finner derfor Departementet kun under den betingelse og kunne samtykke i, at det gjøres noe annet forsøk på å skaffe denne familie bolig eller yte samme fortsatt understøttelse, at de innlede forhandlinger om den gjeldende plass uten utgift for det offentlige igjen kunne bli hevet”.

Men i anledning av dette skrev Hansen tilbake 19 April, at han ikke ventet, at disse forhandlinger om plassen kunne bli hevet uten tap, og skjønt derfor den midlertidige understøttelsen for familien etter Departementets avgjørelse straks skulle opphøre, så hadde han i dette stykke tillatt seg å fravike Departementets bestemmelse og latt familien forbli, inntil videre, under forsørgelse. “ Da nemlig konen er fruktsommelig og venter sin nedkomst i disse dager og i tillegg er meget syk, så hun neppe orker å vandre særlig langt på sin fot, anså jeg det ikke tilrådelig eller forsvarlig under slike omstendigheter å la familien ta på vandring, så meget mer som erfaring har vist, at det er meget vanskelig å få noen til å motta dem, selv mot betaling, i den stilling, som konen nå er. Værforholdene har dessuten hittil vært slike at betenkelighetene i dette henseende er større, enn de muligens ville ha vært, om det hadde vært en mildere årstid.” Nest etter altså å anbefale om, at de påpekede utgifter fremdeles måtte bæres av det offentlige, henstiller Presten til sist til Departementet, “ at videre forsøk til anbringelse av denne familie heller ikke må oppgis”

Departementets svar ble, at det etter de omstendigheter overlot Sognepresten for den nærmeste fremtid å yte de det gjelder den understøttelse, som deres stilling måtte gjøre påtrengende nødvendig.

At det ennu ikke har kunnet lukkes å få denne familie fast bosatt og varig forsørget, denne familie, som var den første, som sluttet seg til

Presten Knudsen, og hvis gode begynnelse igjen vakte hans iver, ja begeistring for Fanterenes redning, - det forekommer meg å være det mest nedslående i denne hele beretning om Fantene i Klep. Jeg kan ikke holde tilbake den formodning, at dette kanskje henger sammen med eller for den del være bevirket ved den uvilje, som allmuen på disse kanter har vist mot Fantenes bosettelse.

Detter er en egen side av Fantesaken i Klep (som på flere steder), og jeg må dvele ved noe her.

Like i begynnelsen av denne Klep- saken er det allerede fortalt, at Fattigkommisjonen på ingen måte var villig til med Sognepresten å ta seg av den eneste familie, som det da var tanke og tale om, nemlig Mathias Halvorsens, ja, vi så, at av hensyn til naboens eller bygdens dom kunne i lang tid ingen mann beveges til for gode ord og betaling å ta familien i sitt hus; dette skjedde først med et raskt tiltak av bonden Sivert Bore, som på den måten la for dagen en hjertelig varme og tankens selvstendighet like så stor som den ufortrødenhet og utholdenhet, hvor han hele tiden siden har bistått i arbeidet for Fantenes vel*.

** I brev til meg av 4 April 1859 ytrer Sivert Bore blant annet; Jag må tilstå, det forekommer meg betenkelig å stå som gjenstand for et hekt Prestegjelds omtale; jeg har hørt, at Kleps allmue har sent et brev til Christiania angående Fantenes opptagelse i Klep; men Kleps menighet må ikke vente, at kornet skyter ut, i det samme det legges i jorden, og jeg føler meg glad for å fremme disse stakkars menneskers vel.*

Visstnok så vi også, at da Mathias Halvorsens kvinne viste stadighet under konfirmasjons- undervisningen og gjorde vakkert rede for seg på konfirmasjons- dagen, så ble også flere bønder bevet til å åpne sine hus for de nye flokker som kom til. Men i Presten Knudsens brev om de mange planer og forsøk på å skaffe Mathias Halvorsen fatts hjem omtales det allikevel, hvordan familien led av dette, at den så ofte måtte høre ille av bygdens folk, som så skjevt til dens påtenkte bosettelse. Likeså når Presten henvendte seg til andre bygder for å finne plass for familien, gjorde det gjerne til betingelse, at kommunen skulle sikres for fremtidig byrde av dem**.

*** Siver Bore sier i nevnte brev; Jeg har gjort to reiser sist sommer i Birkedals, Jelse og Hjelmelands Prestegjeld, og i omegnen*

hvor jeg bor, for å få bosatt noen av Fantefamiliene; hvor jeg kom, fikk jeg motstand : “ Vi har byrder og Fattige i vår egne bygder”, og spørsmålet var “ kan du sikre vår kommune for byrder av dette folk da skal vi nok la dem få et stykke jord, og få dem bosatt”.

Utførlig og med varme uttaler Knudsen seg om disse vanskeligheter allerede i en forestilling til Departementet av 13 Februar 1858. “ Fattigkommisjonene er etter mitt bekjentskap til deres sedvanlige sammensetning og tenkemåte vist i alminnelighet mindre skikket til å gripe en sak av beskaffenhet som denne under armene og bringe den på fote. Den råhenten Ånd som de fleste Fattigkommisjoner, som helhet betraktet, turde være så vidt mulig å tilbakevise enhver byrde fra distriktet, som dette ikke på en måte tvinges til å bære; følgelig avholder frykten for å påvente kommunen fremtidige byrder dem ikke alene fra å imøtekomme og delta i de kjærlige bestrebelser for å anta seg disse hjemløse mennesker, men de betraktet snarer disse bestrebelser, når de nærmer seg dem, med uvilje, ja møte dem kanskje med motstand. (Enkelte eller de fleste Fattigkommisjoner ville vel til unnskyldning for deres forhold i denne sak, si at de ifølge deres bekjentskap til anskuelsene i de fleste kommuner ikke torde, om de for eget vedkommende kunne ønske det, å handle annerledes for ei å pådra seg uvilje; men hva nå enn grunne er, så blir følgende like uheldige for den gode sak. Det kan ikke ha ønskelig fremgang, når den i regelen ikke finner deltagelse, uten mulighet på avstand. Denne beklagelige omstendighet, som er fantene vel bekjent, er for en del ikke skyld i, at mange av dem, som virkelig trengte hjelp, holder seg tilbake. Førelsen ved av mengden å bli betraktet med uvilje, mistro og forakt, unnselig og fryktede for med uforrettet sak å bli vist fra sted til sted, ikke vite det, hvor de skulle vende seg hen for å finne deltagelse og etter det gitte løfte bli hjulpet av deres nød. Man skulle vel vente, at de med visshet om å bli rakt en kjærlig, hjelpsom hånd torde ty hen til Prestene på et hvert sted; men selv om visstnok ville finne deltagelse hos de fleste, så syns de dog å ha latt seg avskrekke ved enkelte mislykkede forsøk, og liksom alene en manns ytre, når man ikke kjenner ham godt, kan være nok til å avholde den fryktsomme og unnselige fra å nærme seg ham med hjertelig tiltro, slik kan også den menneskekjærligste og dyktige Prest favne mot til å underkaste seg den møye, bekymring og kamp, som det nødvendigvis bringer å ta seg

alvorlig av disse ulykkelige, foraktede mennesker, især når han ikke tør gjøre regning på å finne understøttelse innen Fattigkommisjonen eller menigheten”.

Ledet av slike beretninger antyder Presten et dobbelt forslag om den måte, hvor det etter hans mening skulle arbeides til Fantevesenets innskrenkning. For det første skulle Departementet søke å formå noen av landets Prester, 2-3 i hvert Stift, slike som måtte føle seg opplagt til gjerningen og finne forholdene på stedet gunstige - be dem til sær- lig å ta seg av saken, så de kunne være å betrakte som “ Tater- Prester eller hva man nå vil vi kalle dem”, så de Fanter, som ønsker hjelp for å bli undervist, konfirmert eller ekteviet, kunne henvises til dem. For det andre, for at Fantene i tillegg kunne bli bosatt og på andre måter forsørget hver i sin hjembygd, skulle Regjeringen ved en dertil utnevnt kommisjon oppta mandat over alle Fanter og forberede en fordeling av dem over alle rikets fattig- distrikter, naturligvis med visse villighets- hensyn, så omsider Stortinget kunne vedta en egen Lov, som påbød Fantene å bli i sin hjemstavn og Fattigkommisjonene å behandle dem i trangstilfelle som andre fattige. Når den siste foranstaltning var utført, så ville den midlertidige innberetning med Tater .- Prester være overflødig; men for å påse foranstaltningens fullstendige gjennomførelse måtte en egen funksjonær ansettes for denne sak.

På foranledningen avga jeg til Kirke- Departementet min betraktning over disse forslag og måtte fraråde å ta dem til følge. hva egne Tater- Prester angikk, mente jeg, at i hvert Stift var 2-3 Prester med samme sinn som Hr. Knudsen selv, og liksom tidligere forslag om å kolonisere Fantene eller avsondre dem på øyer o.s.v., slik synes meg tanken om å fordele dem på fattigdistriktene og holde dem der for levetiden å strande dem på en klippe: Tater eller fanter eller omstreifere skiller seg ikke slik fra andre folk, at det kan overlates til noen kommisjon eller dommer å si til en person: “Du er en av dem, som deres hele liv igjennom skulle gjelde for og behandles som Fanter”.

Departementet viste seg heller ikke tilbøyelig til å gå inn på forslaget.

Men Hr, Hansen, som vel måtte føle hvor skoen trykket, søkte nå å få trykket hevet på en annen måte, idet han gang etter gang, og sterkest i brev av 12 Juli 1858, anmodet Departementet om en skriftlig uttalelse, som kunne gi vedkommende kommune betryggelse for,

at de opptatte og bosatte Fanter fremdeles i trangs - tilfelle skulle bli forsørget av det offentlige og altså ikke falle Fattigvesenet til byrde.

Under 25 August s.å. svarte Departementet så. "For såvidt det er anbefalt om, at kommunen måtte beholde sikkerheten for, at de familier, som nedsettes innen den, ikke senere ville bli dem til byrde, må departementet foreløpig bemerke at noen juridisk bindende tilsagn i så henseende likeså lite kan fordres av kommunen som meddels av Departementet, idet man i førstnevnte henvendelse må bringe i erindring, at Fattigkommisjonen favner all lovlig hjemmel for å motsette seg slike personers bosettelse i distriktet, og i sistnevnte henvendelse må henvises til hva det er bemerket i Departementets Sirkulære av 16 September 1855, post 5. Dersom det imidlertid tør forutsettes å være blitt alle vedkommende klart, at de i den senere tid, med hensyn til omstreiferene truffet forføyninger i det hele ledes etter billighets - hensyn, som tillater å imøtekomme disses trang langt utover strenge retningslinjer, så vil på grunn av dette også ligge tilstrekkelig borgen for, at departementet vil virke til, at den ytterligere understøttelse, som de omhandlende familier muligens måtte trenge, inntil barna kunne underholde seg selv, eller når de eldre blir udyktige til erverv, bevirkes tilståtte av det offentlige. Departementet må herved bemerke, at ikke for alle slike tilfeller et lignende tilslag kan ventes avgitt, da det av nærliggende grunner såvidt må ønskes påpasset, at familier eller personer som de her omhandlende kun enkeltvis enbringes i samme fattigdistrikt, og den understøttelse, de da, når passende bidrag tilstås til deres bosettelse, senere muligens kunne komme til å trenge, i regelen må antas ikke å bli av den betydning, at vedkommende distrikt som en selvfølge kan vente hjelp av Statskassen, mest når hensikten til, at ved enhver slik bosettelse med mange ulemper, som omstreifervesen nå foranlediger, ville bli ødelagt. Hertil kommer, at Departementet sannsynligvis vil finne seg oppfordret til de påtenkte nye Lov. Forslag vedkommende Fattigvesen å foreslå enkelte særegne bestemmelser angående slike personers adgang til å få hjemstavnsrett m. v. *

**Om en person ved fortsatt understøttelse av Fattigvesenet i et Fattigvesen- Distrikt ble satt istand til å oppholde seg i et annet Distrikt 3 år , så ville han ikke herved kunne få sin hjemstavnsrett her; men vel sier Fattigloven, at hjemstavn kan fås ved treårigt opphold,*

men den sier også, at hjemstavn ikke kan fås, så lenge noen nyter understøttelse av Fattigvesenet. men denne hindring ville ikke gjelde, dersom understøttelsen ydes av en privatmann. Nå kan det spørres, hvordan forholdet blir, når noen, således som nå Fantene, nyter understøttelse av Statskassen?. Som det vil sees, inneholder den anførte uttalelse av departementet inntil om dette; men dette kan være et av de stykker, hvorom nye Lovbestemmelser antydes.

Men under 20 Januar 1859 henvendte 8 mann seg i Klep til fattigkommisjonen i Prestegjeldet med et klageskriv over disse foranstaltninger med fantene. Den misnøye, heter det her, som like fra begynnelsen av hadde harsket innen kommunen, over at Presten Knudsen tok seg av Fantene hadde tiltatt mer og mer, ettersom Knudsen utvidet verket i større og større målestokk; vel ga misnøyen seg litt sist sommer, da man fikk kunnskap om, at Hr. Knudsen skulle flytte fra Prestegjeldet “ Og så ugjerne man ville miste denne Prest, var man på den annen side glad over dette, da man håpet på den måte å bli kvitt Fantene”. Men da det fremdeles opptok Fantefolk ved Sivert Bore, våknet misnøyen med dobbel kraft.

Årsaken er, at der forutsees mislige følger for kommunen, nemlig utgifter i Fantenes fremtidige trangstilfelle (men man har ikke fått sort på hvitt for, at det offentlige vil forsørge dem fremdeles), videre plage av de mange ennu omstreifende Fanter, som ville besøke sine herværende kjenninger, endelig dårlig innflytelse på den lavere og fattigere folkeklasses seder, som Fantene vill forverre, istedenfor at de selv skulle la seg forbedre. Og i tillegg kommer den formening hos klageskrivets forfattere, at så prisverdig hensikten enn er i og for seg (“ men enhver vil vel ønske, at disse stakkers folk, som for største delen er fremmede for Gud og religionen, ble gitt den nødvendige kunnskap om dette”), så er jo målet feil ved den måte, som Knudsen og hans medhjelpere har tatt tingen. Her fremheves, at flere Fanter ofte innlogerte i et og samme hus, og at de hadde for gode dager og ble bestyrket i sin overmodighet og lyst til lediggang, så det ikke kan legges stor vekt på deres påfølgende dåp og konfirmasjon o. s. v. Som bevis anføres, at man har henvendt seg med spørsmålet til de fleste av dem, som for gode ord og stor betaling har latt seg bevege til å ta Fanter i logi, og samtlige har svart omtrent så: “ Fantefolket vil aldri frivillig anstrenge seg til å arbeide så meget, at de kunne føde

seg selv; de ville aldri ta fast bopel, med mindre de uten arbeid blir sikret hus og føde for seg og sine; moralsk forbedring er lite å spore; den påbegynte fremgangsmåte vil langt fra ikke virke til øyemedet; å få fantene til å være flittige og virksomme, vil aldri lykkes uten tvangsmidler, skulle barna oppdras dertil, må de tidlig tas fra foreldrene”.

Hensikten med klageskrivet er å oppfordre fattigkommisjonen til ved henvendelse til Kirke- Departementet å få de i Klep påbegynte foranstaltninger hevet snarest mulig og istedet derfor anbefale, st på en og samme tid alle hjemstavsløse Betlere og omstreifere i hele riket over anholdes og deretter fordeles på Fattig - Distriktene, hvor de siden skulle bli og nyte forsørgelse som andre fattigfolk.

Fattigkommisjonen i Klep nedsatte en kommisjon til å avgi betenkning over denne forestilling, og betenkningen gikk ut på å tilslutte den, kun at komiteen ikke dristet å påstå så bestemt, at Fantene aldri frivillig ville anstrenge seg for å føde seg selv; med hensyn til dette innskrenket kommunen seg til å si, at den anså det for et skjeldent tilfelle, at en Fant kunne ernære seg selv.

Sogneprest Hansen, gjennom ham disse forestillinger ble sendt til Departementet, ytret herved, å få vist det som det var, at her i Klep hersket en stor og utbredt misnøye med de trufne foranstaltninger, så beror de uttalte formeninger om det feilende og fruktesløse i samme foranstaltninger forhåpentlig på en misforståelse av saken. Men dels kunne det ikke ventes, at bestrebelse av dette slags så snart skulle vise særdeles store og iøynefallende frukter, dels var det allerede grunn til gode forhåpninger angående noen av de Fanter, man hadde tatt seg av. Imidlertid ytret Hr. Hansen videre, er uviljen så stor, at de menn, som har Fanter i logi, kanskje for ikke å være gjenstand for hat må unndra seg denne sak, og det kunne således skje, at fortsettelsen av disse bestrebelse ville bli umulige, såsant det ikke skulle kunne gis sikkerhet for at fantefolket ikke har adgang til å erverve hjemstavnrett i fattigdistriktet, sålenge de nyter slik understøttelse som nå.

I sitt svar av 15 April 1859 fremhevet departementet først, at for såvidt anken er grunnet frykt for fremtidige byrder, kan den ikke erkjennes for godtatt, så som de fleste av de, til fanter i Klep, ytende understøttelse kun har vært midlertidige, mest til de angjeldende konfirmasjonsundervisning; så vel sogneprest Knudsen som departementet hadde ved spørsmål om bidrag til slike personers bosettelse

stadig hatt øye for så vidt mulig å få dem fordelt i forskjellige distrikter, ingen enkelt person skulle utsettes for noen ulempe, som kun i anledning til å klage. Men selv om Departementet på denne måten viste sin misnøye på mangelen av kunnskap om de fulgte synspunkt, så kunne det ikke oversees, at den nå en gang herskende beklagende stemning la en stor hindring i Klep for å fortsette bestrebelsene for Fantevesenets Innskrenkning i noen større målestokk, og Departementet måtte derfor som ved en tidligere (ovenfor omtalt) anledning tilråde, at de omstreifer, som fremdels og mest innen den nye Sogneprests ankomst innfant seg i Klep, for å be om understøttelse, måtte anbefale og henvende seg til andre fattigkommisjoner eller Prester i den anledning, “ Derimot, så slutter Departementet denne til Stifts .- Direksjonen stiledede skrivelse, kan departementet ikke samtykke i, at de personer, som nå stemmer overens med den akkurat nevnte brev allerede er antatt til konfirmasjonsforberedelse o.s.v. i Klep, hindres i og avslutte denne, men må be såvel den forettede Sogneprest som fattigkommisjonen og enhver annen vedkommende oppfordres til å medvirke i, at de med den påbegynte forføyninger på der mest hensiktsmessighet måte fremmes og avsluttes”.

Samme dag avsluttet Departementet en annen sak, nemlig 2 klagebrev fra noen av de i Klep understøttede personer av fantefolket selv, - avsluttet dem ved å oversende dem til Presten og overlate til hans skjønnsomhet, hva det i den anledning kunne være å gjøre, muligens innskjerpe de klagende at de måtte bestrebe seg for å erverve allmuens og deres forsørgers velvilje. Da brevene ikke er tilstede kan jeg ikke angi den enkelte sak, hva klagene går ut på; jeg kan kun fremheve det rar, i at tidligere Fantefolk har henvendt seg til høyeste vedkommende med klager (rimeligvis over den måte, på hvilken måte de har blitt behandlet eller om den lovede understøttelse)

Slik har vel aldri hendt før. men ett av to: bedre at de selv klagde til Departementet, enn at de skulle reise ut på fantestien igjen å gjøre ugagn å gi anledning til klager fra all verden. Som Fanter sto de tidligere så vidt mulig utenfor det borgerlige samfunn; men å klage til øvrigheten, be om bistand, komme med fordringer om rettigheter o.s.v.- det er en borgelig ting.

Men i anledning av den nylig omtalte klage fra allmuesmenn i Klep og disses påstand om det feilslåtte i bestrebelsene for fantene, kan der være verdt å se en oversikt eller et kort sammendrag av de allerede gitte opplysninger, hvorav det kan sees, hvordan tilstanden var i Januar 1859 eller ved den tid, da dette klagebrev ble skrevet.

Av de 53 oppregnede personer, som begjærte understøttelse, og som Presten Knudsen eller etter ham Prestene Hjorthøy og Hansen etter samråd med Sivert Bore var villige til å understøtte, var det for det første 7, som på grunn av avslag fra Departementets side ikke ble opptatt (No.17, 45-46, 50 og 51 - 53); av de gjenværende 46 personer var det for det annet 13 som på grunn av forskjellige omstendigheter ikke kom inn under den påtenkte forsørgelse, da enten aldeles ingen understøttelse fikk eller kun en midlertidig og ganske ubetydelig (No. 25-32, 40, 41, 42 - 44 *). Tilbake er nå 33 personer som virkelig kom under planmessig forsørgelse i Klep.

** Med den beklagelige familie No 42-44. som fikk et par daler til reisepenger, til Mandal, oppnådde det gode, at den, som ovenfor berette, ble opptatt til forsørgelse her.*

Disse 33 personer kunne henføres til følgende klasser:

Barn, som er skilt fra foreldrene	2
Gutter over konfirmasjons- alder	5
Piker over samme alder	8
4 foreldre- par	8
Barn, som fulgte med disse foreldrepar samt med en av pikene	<u>10</u>
	tilsammen
	33

De 4 foreldre- par levde i Konkubinatsforhold, 7 av de 8 personer var ukonfirmert; alle de særskilt nevnte gutter og piker var også ukonfirmert; det var altså 20 konfirmanter, de fleste av dem kunne neppe lese i en bok. de 6 sist opptatte av disse konfirmanter (deriblant et foreldre- par) er ennå opptatte med undervisningen; en konfirmant (no. 24 kom ved en, slik det synes, ham utilregnelig eller unnskyl-

dende omstendighet til å avbryte konfirmasjons- forberedelsen. Av de øvrige 13 ble, av Presten Knudsen, 2 døpte og 11 konfirmerte, og deretter ble 3 av disse foreldrepår ekteviet. Bestrebelsene for å nå det foresatte mål må sies å være oppnådd (jeg sikter her naturligvis til den ro, konfirmantene har utvist den kunnskap, de har ervervet, ikke til den innflytelse, Ordet har hatt på dere hjerter, den kjenner alene Gud). Etter konfirmasjonen og ektevielsen står saken slik:

Det har ennå ikke lyktes å overvinne de mange vanskeligheter med å få de 3 ekteviede par fast bosatt, men det arbeides fremdeles mot dette mål, og det later til å være vedkommendes alvorlige ønske, aldri mere og komme på Fantestien. Av de øvrige konfirmanter har en pike og to gutter nylig gjennomgått håndverkslære og skikket seg vel og en pike (med barn) er nylig blitt satt i Vevelære; også om disse tør det håpes, at de har kommet over lysten til det gamle reiseliv; men det har jo ennå ikke vist seg, om de fra nå av kan ernære seg selv på ordentlig vis. En av guttene og en av pikene som etter konfirmasjonen ble gift og så satt i lære, rømte etter noen uker og er ikke kommet tilbake, og en gutt og en pike rømte straks etter konfirmasjonen. Av de 13 konfirmerte personer er altså 4 vendt tilbake til fantestien.

De fra sine foreldre fraskilte barn, er fremdeles til oppfostring i Klep, og de andre barn er fremdeles i ro hos foreldrene.

Kan det etter dette oppgjør med føye tales om forfeilede bestrebelser? Med hensyn til det stykke, som i dette klagebrev stiledes i forgrunnen, nemlig at bygden ville få byrder av de inntatte Fante-folk, er det allerede i Departementets svar er det sagt det vesentlige; her kan ellers den bemerkning tilføyes, at dersom ikke dette offentlige Fond til Fantevesents innskrenkning hadde vært, så kunne bygden ha fått ganske andre uttellingene f.eks. til familien No. 18- 23: en helseløs mann, som i likhet med sin kvinne trengte hjelp til konfirmasjons-undervisning, og deres små barn hvorav et sinn-svakt.åpenbart ikke kunne forsørgeres på ordentlig vis av foreldrene. Hadde denne familie begjært Fattigkommisjonens hjelp etter loven, så ville den - tross manglende hjemstavsrett - ikke kunne ha unndratt seg å yte hjelp. Eksempler på dette finnes det flere av i dette skrift, f.eks. under sakene No. 28 og 46.

Til de igjennom Presten Knudsen og hans ettermenn i Klep ydede understøttelser har Departementet inntil 21 Februar 1859

utbetalt ialt 1283 Spd. 15 Skilling, og av dette har Hr. Knudsen avlagt regnskap for 1033 Spd. 15 Skilling - et vitnesbyrd om vidløftigheten av det arbeidet, han frivillig overtok.

Jeg har gjort meg flid for å fremstille denne Klep saken slik, at det kan sees, hvorledes alt er gått til, og jeg har ikke forbigått småtrekk med taushet, fordi mange kanskje ville ta den anledning til å dømme mindre gunstig om Presten Knudsens virksomhet (at det for de innlogerede Fanter ble bedt om særskilt kosthold, med sterk kaffe og tobakk, at det til konfirmasjons - undervisning taes imot Fanter, som i forveien erklærte, at de etter overstått konfirmasjon, ville fortsette det tidligere vandrelev o.s.v.). Jeg vil ikke forsøke noe forsvar av hver enkelt av Prestenes gjerning; men desto sterkere vil jeg prise gjerningen i det hele: Kjærligheten innebærer alt, tror alt, håper alt, tåler alt; slik kjærlighet synes jeg Presten her har vist, og slik kjærlighet gjøres her, så såre behov, og det kan være, at den vinner seier.

Anne Marie Jansdatter f.eks. sa på forhånd, at når hun var blitt konfirmert, så ville hun vandre igjen. Knudsen lot ikke dette være noen hindring, håpet, at hun under religionsundervisningen skulle komme til å få en annen mening. Nei, da hun var blitt konfirmert (eller døpt), så ble hun ved sitt standpunkt og ville gå. Så, for at hun ikke skulle gå som Betlerske, ga Presten henne noen småsaker å handle med, håpet, at hun under selve vandringen skulle få en annen mening og komme tilbake. Hun kom også komme tilbake.

Jeg har fortalt, at Knudsen i sitt siste brev til Departementet, fra begynnelsen av bebudet, at det kanskje ennå ville komme, ikke mindre enn 17 personer av Fantefolket for å be om hjelp til å bli undervist til konfirmasjon i Klep.” Man har i sannhet, grunn til å takke Herren for dette og glede seg over, at Regjeringens kjærlige bestrebelse på å bringe Fantene ut av deres beklagelige forhold bærer synlige frukter”. Men av dette benytter han anledningen til atter å minne om, hva han tidligere har ment, at det, om han enn ikke ville gå inn på hans forslag om “ Tater- Prester”, burde det ansettes menn, som kanskje kunne ofre seg for denne sak, og hvis oppgave det måtte være, ikke alene å vikke på Fantene, men også å påvirke andre til fordel for fantene, så man, mer enn nå, kunne lære å innse “ at disse mennesker også har menneskerettigheter og en udødelig sjel, for hvis redning Guds sønn ble menneske, led, døde og atter oppsto, og at et kristelig samfunn har

plikter overfor disse beklagelige medmennesker, plikter, som av uvitenhet, blindhet og mangel på ekte kristelig kjærlighet oversees og forglemmes. - I muntlig samtale og private brev har Hr. Knudsen forklart meg sin mening slik, at en mann skulle av det offentlige tas inn til, år etter år og reise om i de Egnene av landet, hvor Fantene mest svermer om, for å oppsøke dem selv og overtale dem til å vende om fra deres gamle vei, forhandle om dem med Prestene og ved foredrag i forsamlinger forsøke å vinne menighetenes hjelpsomme, kristligsinnede deltagelse for dem.

Min tanke ble denne: om det bør eller ikke bør gjøres noe annet i denne sak, enn det det allerede gjøres, vil det best vise seg, når det er blitt utarbeidet og offentliggjort en fullstendig beretning med oversikt over de hittil iverksatte forsøk til Fantenes bosettelse m.m. Som jeg allerede fra begynnelsen av hadde tenkt meg, at en slik beretning burde utarbeides fant jeg nå, at dette arbeidet ikke burde utsettes lenger, og- ikke mist oppmuntret nettopp ved synet av Presten Knudsens iver for dette anliggende, som lenge hadde ligget på meg - tok jeg mot til meg og begynte og gjennomgå de mange saker. Og nå er det gjort!

NAVNE-FORTEGNELSE *

**Se innledningen side ?? . En samlet fortegnelse over byer og bygder. hvor personer av Fantefolket er blitt opptatt til understøttelse, finnes i innberetningen side ??*

No.		Side
1.	Ambrosiusen, Ole Peter	126
2.	“ Ambrosius	126
3.	“ Ole Andreas	127
4.	Amundsen Hans	58
5.	“ Jan (Barlien)	73
6.	“ Ole	112
7.	Amundsdatter Marie	92
8.	Andersen Andreas	118
9.	“ Andreas Eliæus	176
10.	“ Andreas Valivang	177
11.	“ Nils	176
12.	“ Bernt (Vang)	164
13.	“ Christopher Antonius	146
14.	“ Iver (Rokken)	148
15.	“ Peter Olaus	161
16.	“ Ole Johannes	75
17.	Andersdatter Anne	73
18.	“ Anne	148
19.	“ Johanne Marie	186
20.	“ Karen Valine	176
21.	“ Ragnild Marie	176
22.	Andreassen Andreas (Lindbom)	192
23.	“ Andreas Magnus Karl Oskar	185
24.	“ Karl Fredrik	185
25.	“ Magnus Theodor	185
26.	“ Anton Møller	118
27.	” Mathias Hagerup	157
28.	“ Martin Thorvald	157

29.	“	Elias	64
30.	“	Gustav Anton	197
No			Side
31.	Andreassen	Johan Alfred (Hagelind)	95
32.	“	Karl Gulbrand (Ros)	63
33.	“	Lars (Lindbom)	146
34.	“	Rasmus	179
35.	“	Rasmus (Ros)	171
36.	Andreasdatter	Anne Katrine	185
37.	“	Elen Anna	118
38.	“	Marselia	118
39.	“	Karen Margrethe	175
40.	“	Tarjer Sørine	184
41.	Arnesen	Andreas	147
42.	Aslaksen	Peder	79
43.	Audesen	Ole	148
44.	“	Anton	148
45.	Audensdatter	Maren Audine	148
46.	Barlien	Johan	57
47.	Benjaminsen	Alexander Magnus	128
48.	Berntsen	Johannes (Vang)	164
49.	“	Christian (Vang)	164
50.	Berntsdatter	Bertine (Vang)	164
51.	Bjørnsdatter	Marthe Gurine	60
52.	Blimberg	Anne Sophie	103
53.	Brun	Ole	166
54.	Cedergren	Peder	178
55.	Christensen	Henrik	166
56.	“	Ole	72
57.	“	Hans Christian Edvard	92
58.	Christiansen	Ole (Hakebro)	148
59.	“	Karl “	148
60.	Christiansen	Christian (Kjelsen)	148
61.	“	Martin “	148
62.	“	Anton “	148

63. “ Svend 148

No.		Side
64.	Christiansen Martin	148
65.	“ Knud	170
66.	“ Gunder	54
67.	“ Erik	54
68.	“ Gudbrand	154
69.	Christiansdatter Randi	178
70.	“ Marie Sophie	148
71.	“ Helene (Rokken)	148
72.	“ Helene (Kjelsen)	148
73.	“ Berthe Marie	148
74.	“ Maren Sophie (Kjelsen)	148
75.	“ Karen (Kjelsen)	148
76.	“ Anne Marie	128
77.	“ Karoline	128
78.	“ Anne Marie	148
79.	Christophersen Ole (Landsværk)	111
80.	“ Jakob Christian	171
81.	“ Jens	151
82.	Christophersdatter Berthe	192
83.	“ Christine	85
84.	“ Inger Kristine	171
85.	“ Pernille	161
86.	Didriksen Peter Rasmus	192
87.	“ Jens Andreas	192
88.	Didriksdatter Anne Didrikke	192
89.	“ Oline Bolette	192
90.	Eliassen Jakob	119
91.	“ Peter	122
92.	“ Elias	122
93.	“ Karl Søvrin	64
94.	Eliassen Søren Fredrik	64
95.	“ Ole Christian	64

96.	“	Anders Jørgen	64
97.	Eliasdatter	Else Marie	64
No.			Side
98.	Eliasdatter	Anne Mathea	64
99.	Ellingsen	Jakob	85
100.	Egebergsdatter	Anne Marie	119
101.	Eriksen	Knud	140
102.	“	Martin	116
103.	“	Ole	60
104.	“	Severin August	148
105.	Eriksdatter	Berthe Marie	49
106.	“	Ingeborg Marie	62, 171
107.	“	Berthe Marie	161
108.	Evensen	Lars	81
109.	Fredriksen	Christian	128
110.	“	Fredrik	108
111.	“	Alexander Magnus	108
112.	“	Vilhelm	108
113.	“	Laurits	108
114.	“	Laurits Hartman	89
115.	“	Fredrik	89
116.	“	Fredrik	88
117.	“	Johannes	197
118.	“	Fredrik Olai	195
119.	Fredriksdatter	Magdalena	89
120.	“	Anne Kartrine (Krog)	142
121.	“	Mathea	114
122.	“	Kari	108
123.	“	Johanne	108
124.	“	Agnete	88
125.	“	Lorens	122
126.	“	Anne Marie	198
127.	“	Anniken	171

128. Frimann	Johannes		182
129. Glad	Lovise		128
130. Gudbrandsen	Edvard (Ros)	84,	200
131. Gudbrandsdtr.	Marie Bertine Fredrikke		154
No.			Side
132. Gulbrandsdtr.	Ingeborg Oline Andrine		154
133. Gundersen	Peter Edvard		49
134. Gustavsen	Larl Severin Olaus		197
135. Gustavsdatter	Anne Grethe		63
136. Hagelind	Andreas		96
137. Hakebro	Christian		148
138. Halvorsen	Halvor		186
139. “	Mathias		186
140. “	Jens		181
141. “	Andreas		104
142. “	Halvor		116
143. Halvorsdatter	Anne Kristine		180
144. “	Gunild		175
145. “	Anne		116
146. “	Karen	82,	124
147. “	(Anne) Oline		169
148. “	Aase		76
149. Hansen	Nikolai (Bodin)		184
150. “	Erik		184
151. “	Alexander (Bodin)		119
152. “	Anders		186
153. “	Jakob		178
154. “	Johan Fredrik		155
155. “	Ole		179
156. “	Engebret (Hakebro)		119
157. “	Hans		71
158. “	Nils Anton		58
159. “	Christian		148
160. “	Vilhelm		148
161. Hansen	Johan Martin		147

162. Hansdatter	Anne Sophie	122
163. Haraldsdatter	Ingrid	156
164. Henriksen	Petter	166
165. Henriksdatter	Ragnild Ulrikke	166
No.		Side
166. Henriksdatter	Ulrikka	166
167. Ingemundsdatter	Marthe	192
168. Isaksen	Alexander	196
169. “	Ole	142
170. Isaksdatter	Gunild Jorine	200
171. “	Lovise	197
172. “	Jorine	197
173. “	Gunvor	200
174. Israelsdatter	Sara Marie	98
175. “	Johanna Lovise	103
176. Iversen	Hans Christian (Rokken)	149
177. “	Cyprian (Rokken)	149
178. Iversdatter	Marthe Marie (Rokken)	149
179. “	Gunild Marie “	149
180. Jakobsen	Hans	178
181. “	Benjamin (Forfell)	117
182. “	Petter	79
183. Jakobsdatter	Gjertine Andrine	178
184. “	Anne Marie	178
185. “	Christine	192
186. “	Anne	192
187. “	Carina	79
188. “	Maren	79
189. Jansen	Peder (Emanuel)	83
190. “	Ole	81, 169, 182
191. “	Isak	142
192. “	Rasmus	192
193. “	Johan Fredrik	140

194.	Jansdatter	Anne Marie	192
195.	Jansdatter	Inger Andrea Vilhelmine	57, 59
196.	“	Anne Olea	59
197.	Jensen	Andreas	151
198.	“	Christopher	151
199.	“	Fredrik Vilhelm	151

No.			Side
200.	Jensen	Christopher Elias	151
201.	Jensdatter	Else Margrethe	151
202.	“	Karen Margrethe	181
203.	“	Marie	125
204.	“	Oline	125
205.	Johannesen	Ole	79
206.	“	Peder	79
207.	“	Tøger	79
208.	“	Jakob	155
209.	“	Anders	139
210.	“	Karl August (Frimann)	107
211.	“	Johannes Fredrik (Frimann)	107
212.	Johannesdatter	Ingerid	79
213.	“	Sara Elisabeth	197
214.	Johansen	Karl August	142
215.	“	Johan Fredrik	140
216.	“	Elias (Palm)	88
217.	“	Vilhelm (Palm)	88
218.	Johansdatter	Johanne (Palm)	88
219.	“	Juliane Marie (Palm)	88
220.	“	Marie Sophie (Palm)	88
221.	“	Anne Helene	140
222.	Jonassen	Johan Fredrik (Darell)	63
223.	Jonsdatter	Anne Marie	116
224.	“	Sara	106
225.	“	Kristine Marie	114
226.	“	Marthe	108
227.	Jørgensen	Isak	200

228.	Kalverskoug	Jakob	194
229.	Karlsen	Karl Marentius (Ros)	62
230.	“	Gudbrand	108
231.	“	Ludvig Christian	148
232.	“	Martin (Hakebro)	148
233.	“	Julius Bernhard (Hakebro)	148

No.			Side
234.	Karlsdatter	Anne Lovise (Hakebro)	148
235.	“	Andrine Emilie “	148
236.	“	Marie	88, 89
237.	“	Caroline Eugenia (Frimann)	107
238.	“	Johanne Elisabeth Gustava (Frimann)	107
239.	“	Marie Magdalene	183
240.	“	Anne Kathrine	183
241.	“	Anne Kirstine	151
242.	Kjelsen	Hans Christian	149
243.	Knudsen	Ole	183
244.	Knudsdatter	Johanne Cecilie	84, 107, 197
245.	“	Anne	159
246.	“	Gunvor	192
247.	Kolbeinsdatter	Karine	191
248.	“	Berthe Elene	197
249.	Kolbjørnsdatter	Marthe Helene	108
250.	Larsen	Oluf (Holm)	98
251.	“	Jørgen Fredrik (Lindbom)	106
252.	“	Andreas “	175
253.	“	Olaus	91
254.		Edvard Vilhelm	91
255.	Larsdatter	Maren Kristine	91
256.	“	Josephine Augusta	91
257.	“	Karoline Amalie	91
258.	“	Petronelle	53
259.	“	Anne Tonette	72
260.	“	Karen	165
261.	“	Lisbet	191

262.	“	Berthe Malene	191
263.	Lindbom	Carl Johan	106
264.	Lindgren	Gustav	169
265.	Lundkvist	Ragnild	166
266.	Madsen	Jens	122
	No.		Side
267.	Magnussen	Andreas	51
268.	Magnusdatter	Petrea	49
269.	Malin	Fredrik Magnus	197
270.	Mathiassen	Martin Johan	186
271.	Mathiasdatter	Anne Marie	186
272.	Mathisdatter	Jakobæa Oline	85
273.	“	Marthe Marie	85
274.	Martinsdatter	Berthe Marie	116
275.	Meldal	Marja lena Kaisa	57
276.	Mikkelsdatter	Berthe Marie	118
277.	Nikolaisen	Adolf Fredrik	184
278.	Nikolaisdatter	Anne Marie	184
279.	“	Andrea	73
280.	Nilsen	Martin (Lohmann)	57
281.	“	Lars	90
282.	“	Otto	93
283.	“	Ole (Lindgren)	172
284.	“	Ole	183
285.	Nilsdatter	Oline	58, 64
286.	“	Magla	96, 97
287.	“	Anne Marie	128
288.	“	Anne Malene	128, 176
289.	“	Anne	179
290.	“	Ingeborg	193
291.	Norgren	Karl Fredrik	96
292.	“	Johannes Laurits	96

293.	Oddsatter	Brita	154
294.	Olaussen	Karl Magnus	63
	295. Olausdatter	Julia Gustava Marie	
	63		
296.	Olsen	Anton Edvard	60
297.	“	Anders	73
298.	“	Oluf	73
299.	“	Sondre	77
	No		Side
300.	Olsen	Mathis	85
301.	“	Israel	103
302.	“	Rasmus	112
303.	“	Halvor	126, 169
304.	“	Ambrosius	126
305.	“	Ole	142
306.	“	Fredrik	142
307.	“	Hans Karl	142
308.	“	Arne	147
309.	“	Auden	148
310.	“	Ole	148
311.	“	Ole Jakob	148
312.	“	Karl johan	148
313.	“	Hans Jakob (Hakebro)	148
314.	“	Karl Gustav “	148
315.	“	Nils Christian	153
316.	“	Nils Gustav (Lindgren)	172
317.	“	Halvor (Svorke-Halvor)	181, 189
318.	“	Andreas.	185
319.	Olsdatter	Johanne	74, 151
320.	“	Grethe Olava	74
321.	“	Karen Johanne	81
322.	“	Marie Christine	90
323.	“	Marthe Marie	110
324.	“	Anne Marie	113
325.	“	Johanne Marie	143
326.	“	Berthe Marie	142
327.	“	Pernille	146

328.	“	Lena	148
329.	“	Sophie	179
330.	Olsdatter	Anne Marie	148
331.	“	Karen (Hakebro)	148
332.	“	Olia “	148
333.	“	Lena “	148
334.	“	Berthe Marie (Hakebro)	148
No			Side
335.	Olsdatter	Thea (Hakebro)	148
336.	“	Emilie “	148
337.	“	Johanne	74, 151
338.	“	Marthe (Brun)	164
339.	“	Sophie	179
340.	“	Anne Katrine	182
341.	“	Karoline	183
342.	“	Agnete	185
343,	“	Berthe Marie	186
344.	“	Anne Kristine	192
345.	Ottesen	Martin	95
346.	“	Nils Magnus	95
347.	Ottosdatter	Karoline Marie	95
348.	“	Kristiane	95
349.	Paulsen	Olaus	63
350.	Pedersen	Johan Anton	59
351.	“	Peder	59
352.	“	Jakob	79
353.	“	Mons	79
354,	“	Peder	110
355.	“	Christopher	110
356.	“	Lars	192
357.	“	Jan	194
358.	“	Ludvig	194
359.	“	Alexander	194
360.	“	Johan Andreas	197
361.	Pedersdatter	Berthe Marie	57

362.	“	Severine Jeanette	59
363.	“	Petrea	73
364.	Pedersdatter	Marie	79
365.	“	Anne Laurentse	83
366.	“	Marthe	89
367.	“	Lovise	142, 197
368.	“	Helene Sophie	155
No.			Side
369.	Pedersdatter	Karen Margrethe	175, 192
370.	“	Gunvor	180
371.	“	Gunvor	194
372.	“	Gunvor	194
373.	Petersen	Lars	123
374.	“	Ole (Egevold)	151
375.	“	Ole Peter	158
376.	“	Petter (Lundkvist)	172
377.	“	Andreas	192
378.	“	Didrik	192
379.	“	Peter Olaus	191
380.	Petersdatter	Anne	159
381.	“	Anna Kristine	191
382.	“	Karen Margrethe (Lundkvist)	166
383.	Rasmussen	Christian	63
384.	“	Halvor	180
385.	“	Jan	192
386.	“	Ludvig	191
387.	Rasmusdatter	Andrine Vilhelmine	61
388.	“	Anne Marie	93
389.	“	Anne	186
390.	“	Gunvor Marie	197
391.	Ros	Andreas	57
392.	“	Karl Andreas Edvard Gudbrand	57, 84
393.	Salomonsdatter	Johanne	69
394.	Samuelsen	Samuel	97

395. Sjursen	Martinus	81
396. Sondresen	Ole	76
397. Sondresdatter	Aase	76
398. Svendsen	Magnus	49
399. “	Karl Gustav	149
400. “	Christian	149
401. Svendsdatter	Lisabeth	149
No.		Side
402. Thorsen	Anders (Florevaag)	176
403. Thorsdatter	Karen Gurine	182
404. Torgersen	Peder (Tveiten)	156
405. Torgersdatter	Ingeborg	125
406. Tøgersen	Johannes	79
407. Vig	Fredrik Christian	195
408. Vikingsen	Kolbjørn	192
409. “	Kolbein	192
410. Vyllumsdatter	Karen Marie	140
411. Wahlgren	Marie Magdalena	96
412. Ørgren	Anne Kaisa	148

413. Lena Kaisa		103
414. Øllegård (Solvorn)		80
